

TRAPP MÁRIA AUGUSZTA

A TRAPP CSALÁD

– A kolostortól a világsikerig –

TRAPP MÁRIA AUGUSZTA

A TRAPP CSALÁD

– *A kolostortól a világsikerig* –

TRAPP MÁRIA AUGUSZTA

A TRAPP CSALÁD

– *A kolostortól a világsikerig* –

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1986

AZ EREDETI MŰ CÍME

THE STORY OF THE TRAPP FAMILY SINGERS
J. B. LIPPINCOTT COMPANY,
PHILADELPHIA AND NEW YORK

FORDÍTOTTA

DR. BÚZÁS JÓZSEF

LEKTORÁLTA

DR. KISS LÁSZLÓ

*Minden jog fenntartva,
beleértve a bárminemű eljárással való
sokszorosítás jogát is*

TARTALOMJEGYZÉK

I. rész

Útravaló	
<i>Dr. Andreas Rohrer salzburgi érsektől,</i>	
<i>Németország primásától.</i>	9
A legelső fejezet	11
Első fejezet	
<i>Csak kölcsönbe</i>	12
Második fejezet	
<i>Dicsőséges múlt</i>	22
Harmadik fejezet	
<i>A báró nem kívánja azt, hogy... ..</i>	25
Negyedik fejezet	
<i>Karácsony a Trapp-házban</i>	31
Ötödik fejezet	
<i>Isten akarata nem tűr miérteket</i>	39
Hatodik fejezet	
<i>Ünnepi játékok és egy baba</i>	45
Hetedik fejezet	
<i>Péter bácsi és szakkönyve</i>	50
Nyolcadik fejezet	
<i>Egy műtét, teknősbéka és telefonálás</i>	53
Kilencedik fejezet	
<i>Tulajdonképpen örülnünk kellene!</i>	57
Tizedik fejezet	
<i>Azt már nem!</i>	61
Tizenegyedik fejezet	
<i>Kedvtelésből hivatás</i>	64

Tizenkettedik fejezet	
<i>„Az Úr így szólt Ábrámhoz”</i>	68
Tizenharmadik fejezet	
<i>Mint „American Farmer”</i>	78
Tizennegyedik fejezet	
<i>Csak az első tíz év nehéz</i>	81
Tizenötödik fejezet	
<i>Alkalmazkodunk</i>	87
Tizenhatodik fejezet	
<i>Borbála!</i>	93
Tizenhetedik fejezet	
<i>Most mi lesz?</i>	97
Tizennyolcadik fejezet	
<i>Meglátjuk a Szabadság-szobrot</i>	100

II. rész

Első fejezet	
<i>Alkalmazkodunk</i>	107
Második fejezet	
<i>A csoda</i>	111
Harmadik fejezet	
<i>Merion</i>	116
Negyedik fejezet	
<i>A légy</i>	124
Ötödik fejezet	
<i>Stowe Vermont államban</i>	128
Hatodik fejezet	
<i>Újabb fejezet</i>	136
Hetedik fejezet	
<i>Búcsú Meriontól</i>	141
Nyolcadik fejezet	
<i>Az új otthon</i>	143
Kilencedik fejezet	
<i>Háborús hangversenyek</i>	154
Tizedik fejezet	
<i>A zenés hetek</i>	158
Tizenegyedik fejezet	
<i>Pillanatfelvétel a táborban</i>	172

Tizenkettedik fejezet	
<i>A Trapp család segíti Ausztriát</i>	176
Tizenharmadik fejezet	
<i>Egy levél</i>	184
Tizennegyedik fejezet	
<i>A fordulat esztendeje</i>	195
Tizenötödik fejezet	
<i>Cor unum... egy szív</i>	198

ÚTRAVALÓ

Dr. Andreas Rohrer salzburgi érsek úrtól, Németország primásától

A Trapp név az egész világon ismert. Néhány évvel ezelőtt Amerikában hunyt el Trapp György, az osztrák császári és királyi hadiflotta kapitánya. „Az utolsó lövésig” című könyve jó nevet szerzett neki. A világ azonban még jobban ismeri „az éneklő Trapp családot”. Sokat szenvedő hazájuk nagy segítői voltak nagyarányú segélyakciók révén.

Minden itt, Salzburgban kezdődött. Itt telepedett le a híres tisz, itt alapozta meg a Trapp család hírnevét a gyermekek tanító és nevelője, Mária Augusta.

Ebben a könyvben: „A kolostortól a világsikerig”, a Trapp család mozgalmas életéről ír a szerző. A nonnbergi zárdából néhány hónapos betegszabadságot kap. Így kerül tanítónőnek a Trapp házba. Akaratlanul is a család középpontjába kerül és a kapitány első feleségének halála után vele alapozza meg boldogságát. Különböző események kapcsolatba hozzák az énekkedvelő családot a nagyvilággal. Megilletődött, félénk és szerény volt az első próbálkozás, de ez csak a kezdet volt. 1938-ban Ausztria elveszítette önállóságát és szabadságát. A Trapp család számára is gyökeres változást jelentett és sorsdöntő volt ez. El kellett döntenie, hogy feladják-e a családi hagyományokat, vagy új hazát keresnek. Mindnyájan a kivándorlást választották. Boldogult elődöm is felismerte a gondviselésszerű pillanatot és hozzájárult ő is. „Lehet, hogy ez az egyházmegye vagy az egész nép szerencséje lesz.”

Sok nehézséggel kellett megküzdeniök. Gond és szenvedés kísérte útjukat. A hírt és dicsőséget nem kapták ingyen, megszenvedtek érte. Ennek a regényszerű könyvnek soraiból az az igyekezet világít, hogy mindenben megismerjék és teljesítsék Isten akaratát. Ez lesz áldássá nekik és Ausztriának is.

Nec aspera terrent – nem riaszt a veszély – volt a Trapp család jelszava a legnehezebb napokban is úgy, mint azt az ősi családi címerükön olvasták. Most már célba jutottak, új hazát szereztek és házukra felírhatták a Szentírásból vett új jelszót: „cor unum”.

ANDREAS ROHRACHER
salzburgi érsek

A LEGELSŐ FEJEZET

Őszintén megvallva, előszó ez. Mivel soha nem olvasok el semmiféle előszót, attól tartok, hogy olvasóim is így tesznek, hogyha előszót írok. Fontosnak tartom azonban, hogy elolvassák, mit is akarok mondani, mielőtt a történet elkezdődik. Tizenöt évvel ezelőtt családommal Tirolba látogattunk. Gazdánk híres írónő volt. Egyszer azt mondta: „Az nem érdekes, hogy negyvenéves koromban kezdtem el írogatni.”

Másnap egy festői szépségű völgybe kirándultunk. Útközben kis erdei kápolnát láttunk. Dombtetőn állt. „Menjünk föl – mondta ismerősünk – nagyon érdekes kápolna ez.” Igaza volt. Ősrégi, csodaszép egyéni kedvességű épület volt. Kis harangtorony ült a tetőn, a harangkötél a levegőben himbálózott. Játékosan húzogattam a kötelet és barát-nőmre nézve mondtam: „Én is szeretnék írónő lenni, hogyha negyvenéves leszek.” Tréfának szántam a megjegyzést és zavarban voltam, amikor nem nevetett, hanem megkérdezte: „Honnan ismered a legendát?” Miféle legendát, kérdeztem és elengedtem a kötelet.

„Minden száz évben teljesül egy kívánság, hogyha valaki harangozás közben kimondja azt anélkül, hogy a legendát ismerné. A völgy lakói hisznek ebben és kívánságharangnak nevezik.”

„Nem, még sohase hallottam erről” – válaszoltam.

Tizenöt éve történt.

Míg ezt a könyvet írtam, hogy megörökítsem egy család élményeit, meglepett, csodálkozásra késztetett, sőt azt is mondhatnám, hogy hatalmába kerítette az a gondolat, hogy mennyi szeretet, igazi szeretet lehet egy életbe összesűrítve. Mindenekelőtt Isten szeretete irántunk, gyermekei iránt, az Atyának irányító, gondviselő szeretete. Amint a szeretet viszonzást igényel, igyekeztünk viszonzni mi is.

Mi elsősorban énekesek vagyunk, életünk története tulajdonképpen egy kantáta dallama „Énekeljetek az Úrnak, új dalt zengjetek neki!” – mondja Dávid király egyik zsoltára. „Új dalt zengjetek!” Isten a mi napjainkban a „Nagy Ismeretlen”. A felelősséget sok esetben, amikor másként is lehetnének a dolgok, az időre, politikára, a viszonyokra, vitaminhiányra, öröklött vagy más ismeretlen tényezőkre hárítjuk és ritkán ismerjük fel az igazi forrást, az igazi Irányítót.

Cor unum

Stowe Vermont. U. S. A.

Pünkösdszombat

ELSŐ FEJEZET

Csak kölcsönbe

Valaki megérintette vállamat. Felnéztem elsős tanítványaim füzetéből s megláttam a ráncos arcú segítő testvér ráncos arcát. Minden ránc csupa mosolyt, igazi derűt sugárzott.

„A tisztelendő főnöknő vár az apátságon” – súgta. Mielőtt még a csodálkozástól tátva maradt számat becsukhattam volna, becsukódott az ajtó a sovány testvér mögött. A testvérek nem beszélhettek hosszabban a jelöltekkel.

Nem értettem. Mi jelöltek csak ritkán láthattuk a főnöknőt, akkor is csak messziről, a templomban. Fekete gallérunkkal mi voltunk a kolostor legkisebbjei, akik a noviciátus küszöbén örömteli várakozással számítottunk a végleges föl vételre. Akkor fejeztem be tanulmányaimat Bécsben egy tanítónő-képzőben és csak az oklevélre vártam még, mielőtt örökre bezárul mögöttem a zárda nehéz kapuja.

Még soha nem fordult elő, hogy a főnöknő jelöltet hívatott volna magához! Mit jelentsen ez? A magánfogadó az öreg apátság másik részében volt. A leghosszabb kerülővel mentem oda, hogy időt nyerjek a lelkiismeret-vizsgálásra. Az igaz volt, hogy én voltam a közösség fekete báránkjája. Gyakran figyelmeztetett a jelölt mesternő, hogy ne ugráljak kettesével, hármasával a lépcsőkön, ne csúszkáljak a karfákon, mert az nem illik. Ki hallott már füttyszót az ősrégi falak között, még akkor is, hogyha egyházi éneket füttyüresz valaki? Az meg egyáltalán nem illik, hogy a szent bencés apácázárda lapostetejű iskolájának tetején egy jelölt ugrándozzon a kémények között.

Minden alkalommal szívből igazat adtam neki, mégis napról napra újabb botrányt okoztam.

Mi baj lehet? – tépelődtem, míg a kikopott csigalépcsőn lementem és a kövezett konyhaudvaron átvágtam. A falon feszület, a kút fölött pedig szent Erentrud szobra állt. Ő volt a régi, kedves apátság alapítója. A kerengőhöz értem s bár nagyon izgatott voltam, egy pillanatra megálltam, hogy gyönyörködjem ebben az építészeti remekben. 1200 éves volt ez a kolostor, a legrégebbi az Alpoktól északra, folyton épült és szépült a nonnbergi bencés apácázárda. Tekintetem végigpásztázta a régi kolostorfalakat, míg egyik fordulótól a másikig értem. Végül megér-

keztem. Szerényen kopogtam a tölgyfa ajtón. Olyan vastag volt, hogy alig hallottam a halk avét, ami a bencés apáca számára a belépést engedélyezi.

Az apátság számomra teljesen ismeretlen részében voltam. A nehéz ajtó hatalmas gótikus terembe nyílt. A boltívek nemesen egyszerű oszlopokon nyugodtak. A pompás kolostornak majdnem minden termében oszlopok hordják a boltíveket. Az ablakok ólomkeretes üvegmozaikból vannak, még az iskolában is. Ilyen csodálatos környezetben az ablak előtt széles asztal volt. Beléptemkor egy karcsú alak állt fel mellőle. Mellén aranykereszt függött. „Hogy van, kedves Mária?” – kérdezte. Milyen jóságos a hangja! Nem kövek, hanem sziklák estek le a szívemről, amikor a megszólítást hallottam. Miért is féltem olyan nagyon? Tisztelendő anyánk nem látszott olyannak, mint aki nagy hűhót csap egy kis fütyülés meg gyerekes csínytevések miatt. Halvány reménysugár csillant meg bennem, hátha végleges felvételem miatt akar beszélni velem.

„Üljön le, gyermekem!”

Rövid szünet után mindkét kezemet kezébe vette és szemembe nézve kérdezte: „Mondja Mária, mi a legfontosabb abból, amit az öreg nonnbergi zárdában tanult?” Pillanatnyi késedelem nélkül feleltem neki és szép sötét szemébe néztem.

„A földön az a legfontosabb számunkra, hogy Isten akaratát kutassuk és szerinte cselekedjünk.”

„Akkor is, hogyha az kellemetlen és nehéz, nagyon nehéz?”

Azt hittem, hogy biztonságban vagyok, mert evvel azt mondja: mindenről lemondani és a világot elhagyni.

„Igen, tisztelendő anya, akkor is, egész szívvel!”

„Tehát jó, Mária. Úgy látszik Isten akarata az, hogy most elhagyjon minket – természetesen egyelőre csak rövid időre” – mondta, amikor elképedésemet észrevette.

„N-n-nonnberget elhagyni?” – dadogtam és közben potyogtak könnyeim. Nem tudtam magamon uralkodni és hangos zokogásban törtem ki. Ezalatt átölelt engem.

„Napról napra erősebb fejfájásai vannak. Az orvos véleménye szerint megszokott életmódja után nagyon nagy ez a változás. A hegyi túrák után kolostorunk zárt élete igen nagy ellentét. Szerinte rövid időre el kell küldenünk, talán egy évnél rövidebb időre. Olyan helyre kell

mennie, ahol többet mozoghat. Akkorra teljesen rendben lesz. Jövő júniusra jöjjön vissza, hogy soha többé el ne távozzon innen.”

Jövő június! – szent ég –, hiszen most még csak október van!

„Véletlenül épp ma keresett fel Trapp báró, a császári és királyi haditengerészet nyugalmazott kapitánya. Beteges kislánya mellé tanító-nőt keres. Ma délután ehhez a családhoz költözik. Most pedig térdeljen le és megáldom.”

Letérdeltem. Finom, kecses kezével homlokomra keresztet rajzolt. Megcsókoltam gyűrűjét és könnyeim fátyolán keresztül utoljára felejtethetlen szemeibe néztem, azokba a szemekbe, melyek olyannak látszottak, hogy ismernek minden gondot, aggodást, szenvedést, ínséget, de a maga fölötti győzelmet és békét is. Nem tudtam megszólalni, legföljebb zokogásban törtem volna ki. De fölösleges is volt minden beszéd. „Most pedig menjen és teljes szívvel engedelmeskedjék!”

Ennyi volt az egész.

Néhány óra múlva a salzburgi Residenzplatz öreg gesztenyefái alatt egy zöld padon ültem és az aigeni autóbuszra vártam. Egyik kezemben görcsösen szorongattam egy papírdarabot. Ez a cím volt rajta: Von Trapp György korvett kapitány, Trapp-villa, Aigen, Salzburg mellett. Másik kezemmel egy régimódi bőrrönd fogantyúját szorongattam. A pad melletti bőrröndben volt minden ingóságom. Főleg könyvek. Hónom alatt második énem, egy gitár. Évekkel ezelőtt saját keresetemből vettem, amikor középiskolai tanulmányaimat elkezdtem. Mindenüvé elkísért, minden utamra, alpesi túráimra, még a szent Nonnbergre is. Most velem jött a számkivetésbe.

Még mindig nem ocsúdtam föl. Olyan gyorsan történt minden. Megkísértem felidézni az utolsó órákat, de mint valami rossz álom úgy tűnt föl számomra minden. Amikor az apátnőtől visszamentem, Rafaela anya, a jelöltek mesternője várt rám a jelöltek szobájában. Kezében sok ruhadarab volt. Egy évvel ezelőtt, amikor a kolostorba kerültem, levettem szép népviseleti ruhámat és a bencés apácajelöltek egyszerű fekete ruháját vettem fel. Egy idő múlva, amikor a rendi káptalan fölvételemet eldöntötte, világi ruháimat szétosztották a szegények között. Észrevettem, hogy Rafaela anya az új helyzettel szemben csüggedten áll. Tehetetlen gyámoltalansággal nézi a kezében lévő ruhákat, amelyek egy alacsony, kövér jelölté voltak. Engedelmesen vettem föl a sötétkék szövetrohát, aminek gallérján és kézelőjén furcsa aszúrcsipke volt. Háromszor is meg kellett próbálnom, mert nem tudtam, hogy

melyik az eleje és melyik a háta. Kaptam egy bőrkalapot is, ami a tűzoltók sisakjához hasonlított. Olyan nagy volt, hogy a szememre csúszott és hátra kellett tolnom, hogy Rafaela anyát megláthassam.

„No, hadd lássalak!”

Hátralépett, jól végigmustrált barna bőrkalapomtól a kék ruhán át a fekete harisnyáig és nehéz fűzőcipőmig. Megelégedetten bólintott. Rafaela jámbor, idős apáca volt. Legalább harminc éve búcsúzott el a világtól. Öltözékem bizonyára annak az időnek fiatal hölgyeire emlékeztette. Néhány útbaigazítás következett. Szabad napjaimban a konventbe kell visszajönnöm. Fogadjam meg az orvos tanácsát; aludjak és mozogjak eleget, de mértékkel. És végül, mindig gondoljak arra, hogy otthonom és helyem a Nonnbergen van. Bár világi emberekkel lesz dolgom, ne feledjem el, hogy csak kölcsönbe adtak nekik.

Nagyon fáj a szívem, amikor három jelölt társamtól búcsúznom kellett. Együtt laktunk a zöld Salzach-völgyre néző szobában. Mialatt Rafaela anya a címet fölírta, utoljára megnéztem eddigi otthonomat, a hatablakos hosszú szobát, a függönnyel elválasztott négy kis cellát, melyben ágyunk volt, a hosszú asztalt és a hatalmas cserépkályhát, amely a zord salzburgi télben annyi meleget és meghittséget sugárzott. Milyen boldog voltam itt és milyen soká jöhetek csak vissza! Az ajtó fölötti falon fakult gót betűs íráson akadt meg a szemem: „Legyen meg a te akaratod!”

Néhány búcsúszó, jókívánság és utoljára mártottam ujjamat az ajtó melletti cin szenteltvíztartóba. Még egyszer letérdeltem néhány pillanatra a kórus rácsa előtt, fölnéztem a főoltárra és erőt kértem a jó Istentől. Aztán nyikorogva megnyílt a régi tölgyfa ajtó. Úgy tűnt fel nekem, mintha legfiatalabb nonnbergi gyermekét a világtól féltené és csak nehezen engedi a világba.

Amikor a hideg kerengőből a több évszázados temetőbe léptem, sirástól és a fényes napsütéstől megvakított szemem egy időmarta sírkő feliratán akadt meg. „Isten akarata nem tűr miérteket!”

A szabadba vezető boltívek alól sóvárogva néztem vissza a szeretett falakra és azt mondtam magamban: „hamarosan visszajövök!” És már lefelé mentem azon a hegyen, amelyre a nyolcadik században ezt az „Isten erődöt” építtette Szent Edentrudis. Valóban vár, erődítmény volt, sziklára épült háromméteres vastag alapokkal. Ott, ahol az alapfalak a sziklára épültek, kis teraszt vágtak a sziklába. Megálltam egy percre és a mellvédről a völgybe néztem. Százméteres szakadék mélyén

találkoznak a salzburgi háztetők a lankás domboldalakkal. Magasabban álltam, mint a templomtornyok. Felülről néztem a házak közt kanyargó Salzach ezüstszalagját. Valahol ott, ahol kilép a hegyek közül, ott van Aigen.

Aigenbe kell mennem, az ég szerelmére! Le ne késsek az autóbusról. Szinte leviharoztam a 134 lépcsőn három fokot is ugorva. Máris megfeledkeztem minden figyelmeztetésről. A Residenzplatzon tudtam meg, hogy fél óra múlva indul a legközelebbi autóbusz. A nagy rohanástól lihegve ültem az egyik zöld padra.

Úgy éreztem, hogy gyökértelenné váltam. Szédültem. Mi vár most rám? A kezemben lévő összegyűrt papírra néztem. „Trapp György korvett kapitány, Trapp-villa”, olvastam újból meg újból. Tengerész nem voltam, tengerészkapitányt se láttam soha, csak történelemkönyvek képeire emlékezve alkothattam fogalmat.

Úgy képzeltem el, hogy bozontos, ősz szakállú pirospozsgás idősebb bácsi szigorú tekintettel. Biztos kék szemei vannak – mondogattam magamban. Bagózik és nagyokat köp. Hogyha kapitány, bizonyára többször körülhajózta a világot. Lakása is tele lehet vadászsákmánnyal, oroszán- és tigrisbőrrel, fegyverekkel, agyagkorsókkal és még Isten tudja, mi mindennel! Egész biztos, érdekes lesz.

Egyidejűleg szorongó félelem is volt bennem. A tengerészkapitánynak szigorúnak, durvának kell lennie. Bizonyára majd sokat kiabál. Eszembe jutott egy néma film, amit közvetlenül a beöltözésem előtt láttam. Vérengzés Lautryban. Annak idején éjszakákon át rettegtem, mert olyan jeleneteket láttam, hogy az öreg tengeri medvék leütötték a matrózokat, félholtra verték őket és étlen-szomjan bezárva tartották. Ne menjek inkább vissza a kolostorba?

Szörnyű láрма szakította félbe töprengésemet. Hatalmas porfelhő és benzinbűz között zörögve, pufogva megérkezett egy hatalmas bárka a térre. Hirtelen éles kanyart vett és közvetlenül előttem állt meg. Egy férfi szállt ki a buszból. Tudni akartam, hogy ő-e a vezető, de bórsisakom a szememre csúszott és csak a száját láthattam. Szájában hosszú fogpiszkáló. Hátratoltam kalapomat és megláttam a sofőrsapkát. „Ez a busz megy Aigenbe?” – kérdeztem. A fogpiszkálós biccentett a fejével. „Mikor indul?” „Azonnal.”

Keresve nézett körül, nincs-e még más utas. Beszálltam és leültem az első jobboldali ülésre. Orvosra emlékeztető bőrtáskám mellettem volt.

A sofőr is felszállt, becsapta az ajtót és mosolyogva mondta: „húsz garas”.

Visszaadta az aprópénzt és miután hátratoltam sisakomat, jól megfigyelhettem a fogpiszkálót. Jobbra, balra, le, föl mozgatta, közben beszélt, köpött is, de nem vesztette el. Azután a kormányhoz ült és pöfögve, zörögve, nagy lármával elhagytuk a teret. A Mozart téren át a Salzach partjához mentünk olyan éles kanyarokkal, hogy kétszer is átlendültem a busz másik oldalára. A Karolina hídon keresztül kijutottunk a városból és máris a szabadban voltunk. Néhány hatalmas, kerttel körülvett ház mellett viharoztunk el, majd földek és rétek között haladtunk. Néhányszor hirtelen megálltunk, hogy utasokat vegyünk fel. Mindenki ismerte egymást, mindenki köszöntötte a másikat. Szinte ordítva felelgettek egymásnak, hogy kocsink „fülsiketítő” zaját túlharsoják. Az emberek Müller úrnak szólították vezetőnket. Sok kérdésre kellett felelnie sok tréfán nevetve. A fogpiszkáló azonban a helyén maradt még akkor is, amikor dohányzott és két cigaretta között kiköпт az ablakon.

Húszperces utazás után hirtelen megállt a busz. Müller úr fogpiszkálójával felém bökött és mondta: „Aigen.”

Kiszálltam és azonnal hatalmas porfelhő borított el. Amikor a busz elpöfögött és sisakomat hátratoltam, egyetlen házat láttam csupán, „vendéglő” felirattal. „Hol van a Trapp-villa?” – kérdeztem a vendéglő kijáratának pipázva támaszkodó férfit. Nem szólt egy mukkot se, kijött a poros útra és pipájával a réten túli facsoportra mutatott: „Ott.”

Az út mellett sínek voltak. Ennek jobb oldalán magas vasrács emelkedett. Láthatóan egy birtok parkját határolta. A másik oldalon egészen a Gaisbergig rétek terültek el. A keskeny út odavezethet – gondoltam. Már jó utat megtettem, bőröndömet egyik kezemből a másikba vettem, mikor az út végre kanyarodott egyet. Remélem, hogy most már megérkeztem a „házhoz”. „A ház” ott is volt. A vasoszlopok széles bejárat hagytak szabadon. Hatalmas pázsit mögött öreg gesztenyefák rozsdás levelei között látszott az épület körvonala. Egy pillanatig megálltam, türelmetlenül toltam hátra szörnyű kalapomat és néztem. Tehát itt a ház. Ellentétes érzelmek támadtak bennem. Meghitt otthonomtól való váratlan búcsúzás az egyik véglet, a másik meg a kíváncsiság az érdekes tengerészkapitány különös háza iránt, aztán a félelem meg elfogódottság a kapitány miatt.

„Nem állhatsz itt örökké!” – bátorítottam magamat.

Amikor a hulló lombbal borított úton a fasoron átmentem, megláttam a szürke épületet, melynek jobb sarkán egy kis torony emelkedett. A háznak ezt az oldalát borostyán futotta be. Figyelmemet az első emelet ablakai kötötték le. Szokatlanul magas, keskeny ablakok voltak. Valami piros meg fehér látszott át az ablakokon. Két lépcső vezetett egy nehéz, kétszárnyú ívelt ajtóhoz. A módon, hogy a csengetés után egy berregéssel megnyílt a kapu, megborzongtam.

„Ez a Trapp-villa?” – kérdeztem a jóarcú férfit, aki a kapuban állt. Szürke lódenruha volt rajta, de a szokott csontgombok helyett ezüstgombokkal.

„Igen, kisasszony.”

„Én vagyok az új tanítónő. Ön a kapitány?”

Napbarnított arcán egy izom se rándult. „Nem kisasszony, én Hans, az inas vagyok.”

„Adjon Isten, Hans!” – nyújtottam üdvözlésül kezemet. Gyorsan megragadta, látszott rajta, hogy zavarban van. Majd fölkapta táskámat és egy kettős üvegajtón át a ház emeleit összefogó óriási hallba vezetett. Megkért, hogy foglaljak helyet és míg bármit is mondhattam volna, csöndesen eltűnt. Csalódtam. Szülőfalumban a tiroli hegyekben mindenki mindenkit ismert és így nem siettünk sohasem. Nagyon szívesen beszélgettem volna ezzel a barátságos emberrel, sok mindent kérdeztem volna tőle, mielőtt még a kapitánnyal beszélek. Talán ilyennek kell lennie az inasnak – gondoltam, mert ilyenét még nem láttam. Hegyeink között nem volt inas, a bécsi intézetben se, a Nonnbergen meg hogy is lehetett volna? Ilyenek csak a filmen meg a regényekben szerepelnek úgy, mint a tengerészkapitányok is. Ott ültem egy gazdagon faragott sötét székben. Apátsági templomunk padjaihoz hasonlított. Kíváncsian kerestem az oroszlánbórt, az egzotikus fegyvereket, de csak néhány antik bútor állt ott és a kívülről megcsodált ablakok beengedték a napsugarakat, melyek bearanyozták a kecsesen kanyargó emeleti lépcsőket. A piros-fehér, amit az ablakon keresztül kívülről láttam, életem legnagyobb zászlója volt. Legalább tíz méter hosszú. Piros, fehér, piros mezőben hatalmas címerrel.

Mögöttem gyors léptek és kellemesen zengő hang kérdezte: „A zászlómat tanulmányozza?”

A kapitány volt!

Kifogástalanul öltözött magas férfi volt, egészen más, mint képzeletem tengeri medvéje. Tökéletes fegyelmezettsége, öntudatos, parancso-

ló magatartása bizonyára megijesztett volna, hogyha nem olyan barátságos és meleg a kézfogása.

„Örülök kisasszony, hogy eljött.”

„Mária”, mondtam neki.

Egy tekintettel végigmért, felülről lefelé. Abban a pillanatban nevetésszerű öltözetem tudatára ébredtem, s ráadásul még sisakom is a szememre csúszott.

Még mindig a hallban álltunk. Majd megszólalt: „Örülnék, hogyha előbb megismerné gyermekeimet.”

Zsebéből érdekes alakú sípot vett elő. Összetett trillájú füttyjeleket adott vele. Meglepetten állhattam ott, mert bocsánatot kérve mondta: „Sokáig tart annyi gyereket név szerint hívni. Mindegyik gyereknek külön sípjele van.” Természetesen hangos ajtócsapkodást, gyerek lábak trappoló dobogását, nevetést, hangos beszédet, lépcsőn való rohanást vagy a korláton való lecsúszást vártam. Helyette fegyelmezetten, csendben vonuló kis csapat jött le jól nevelten a lépcsőn egy serdülő lányka vezetésével. Négy lány, két fiú, mindegyik kék matrózruhában. Egy pillanatig szótlan csodálkozással bámultuk egymást. Még soha nem láttam ilyen tökéletes „hölgyeket” és „fiatalembereket”, mint ők. Ők viszont soha nem láttak olyan nevetésszerű és különleges sisakot, mint az enyém.

„Az új tanítónők, Mária kisasszony.”

„Isten hozta, Mária kisasszony” – mondták kórusban és kifogástalan meghajlással üdvözöltek.

Ez nem lehet igaz! Ilyen nem is létezik! Hogy jobban lássak, ismét hátra kellett tolnom a sisakomat. Ez volt az utolsó igazítás, de olyan jól sikerült, hogy a barna holmi nagy ívben lerepült a fejemről és végiggurult a tükörfényes parketten és megállt egy pirospozsgás, öt éves kislány előtt. Előbb jóleső kuncogás törte meg a csendet. A szigorú fegyelmezettség jege végleg megtört és mindnyájan hangosan, szívből nevetünk.

„Ez Johanna” – mutatta be édesapja a kis kuncogót, „a legkisebb pedig Martina.”

Ilyen beteges gyerek – gondoltam magamban. Mindkét kezét hátrátéve, hideg, kritikus szemekkel nézett rám.

„Hedvig már nagylány, iskolás” – mutatott az apa harmadik lányára. Mindhármuknak rövid haja volt. „Legidősebb lányom, Ágota”, mutatta be negyedik lányát. Fehér selyemszalag volt vállig érő hullámos hajja-

ban. Mindjárt megdicsértem a rendkívül komoly nézésű, szerényen mosolygó lánykát. Azt akartam mondani, hogy remélem, jó barátok leszünk, de nem volt rá idő, mert az apa fiait mutatta be: „Rupert a legidősebb mindnyájuk közül és Werner.”

Látszólag Rupert örökölte apja magabiztos egyéniségét. Werner kedves, fekete szemű, bársonyos nézésű kisfiú, olyan aranyos volt, hogy legszívesebben fölvettem és megsimogattam volna.

„Ki lesz a tanítványom?” – kérdeztem a kapitányt.

Elkomorodott tekintettel mondta: „Tanítványát még nem ismeri. Majd hozzá vezetem.”

Fejbiccentéssel elbocsátotta a gyerekeket. Míg azok felmentek a lépcsőn, elmondta, hogy „az a gyerek már évek óta a legnagyobb gondot okozza. Mióta vörhenyes volt, a szíve gyöngébb lett. Most náthája volt és azóta szegény kicsi még nem gyógyult meg.”

A második lépcsőfordulónál a kapitány kinyitott egy ajtót. Szűk csigalépcsőn mentünk a harmadik emeletre és egy hatalmas, napsütéses szobában párnahegyekkel körülvett hatalmas faragott ágyban találtuk a gyermeket. „Mária, itt hozom neked a kisasszonyt” – mondta a kapitány, míg a karikás szemű, sápadt lányka fölé hajolt. Megható kedvességgel folytatta: „Remélem, majd jól megértitek egymást, hisz a nevetek is egyforma.”

Bágyadtan mosolygott a gyermek és fáradtan, gyöngye hangon mondta: „Igen, papa, és örülök Mária kisasszony, hogy megismerhettem.”

„Most a szobájába megy a kisasszony, de hamarosan visszajön hozzád.”

Amikor lementünk, hirtelen hozzám fordult és kérdezte: „Hogyan tetszenek a gyermekeim?”

Ezzel a kérdéssel úgy meglepett, hogy zavaromban dadogni kezdtem és alig tudtam kinyögni: „Ilyen szép szemeket még soha nem láttam, de mindegyik nagyon sápadt és nagyon komoly.”

Bosszankodtam, amikor véleményemet kimondtam, mert az apa könnyen kritikának is vehette és ezért gyorsan kiegészítettem: „Mind-egyik nagyon fegyelmezett, jól nevelt.”

„Nem mindig” – válaszolt mosolyogva a kapitány.

Elkomolyodott, mert bizonyára észrevette, hogy többet mondtam, mint amit akartam és szomorúan így szólt: „Látja, ön a huszonhatodik nevelőnő, aki a gyermekekkel foglalkozik négy év óta, mióta édesanyjuk meghalt. Önnek ez sok mindent megmagyaráz. Az utolsó nevelőnő

két hónapig volt itt. Ezúttal az az érzésem, hogy hosszabb ideig marad nálunk.”

„Igen” – mosolyogtam –, „kilenc hónapig.”

Hatalmas fehér ajtót nyitott ki. „Ez a szobája. Hamarosan megszólal a vacsorára hívó harang” – és könnyed meghajlással eltávozott.

Napsütéses, fényes terem volt egy ablaknyílással. A padlót perzsaszőnyeg borította, nehéz antik bútorok, értékes előkelő lakosztállyá varázsolták. A fehér ágyon világoskék selyemterítő volt. A faragott csillár alatt brokáttal terített asztal állt. Nonnbergben szőnyeg, selyem, brokát nincsen. A falakon több száz éves festmények, rézkarcok, olajképek voltak, amelyek a Szűzanyát és a Megváltót ábrázolták. Minden ajtónál művészi ötvösmunka, cin szenteltvíztartó volt. Új szobámban ilyesmi nincsen. Az ágy végén egyszerű szék, azon volt piszkos, ócska táskám és borzalmas szerencsétlen kalapom. A gitárt az ágynak támasztották. Bizonyára ezek is olyan idegenül érezték magukat, akárcsak én. Leültem kis motyóm mellé és elkeseredetten néztem magam elé. Idegen, szokatlan, parancsoló harang szólalt meg és vacsorázni hívott.

Néhány perc múlva az ebédlőben találkoztunk. Az asztalfőn a kapitány ült, kétoldalt a gyerekek, szembe vele egy középkorú hölgy. Jobbján a legkisebb gyerek, balján én ültem. Matild bárónő volt, a házvezetőnő. Barátságos, jóságos teremtés. Egész magatartása tiszteletet parancsolt, lénye a levendulára emlékeztetett.

Az ebédlői szertartás komoly fejtörést jelentett nekem. Miért van ez a rengeteg ezüst- meg kristálykészlet? Miért húzott kesztyűt János, az inas? Mi történt a bal kezével, hogy mindig hátrateszi? Talán lyukas a kesztyűje? Miért csengetett a bárónő ahelyett, hogy szólt volna, hiszen János az ajtó mögött állt? És ehhez hasonlók.

Vacsora után közölték velem, hogy szabad vagyok, nyugodtan rendezkedjem be és csomagoljam ki holmimat. A kicsomagolás nem tartott sokáig. A fogkefe, néhány fehérnemű, a barna bársonyruha – ami zsákhoz hasonlított – meg a néhány könyv hamarosan helyére került. A táska meg „a sisak” a hatalmas szekrény legeldugottabb zugában kötött ki. Az újszövetség, a rend szabályai meg egy kis feszület az éjjeliszekrényre került.

Az ablakhoz mentem és a lenyugvó nap fényében néztem a parkot. Pázsit, fa, pázsit váltakozott. Valamivel odébb élesen emelkedett ki az esti szürkületből szeretett hegyem, az Untersberg. Ugyanúgy láttam

innen is, mint a Nonnbergről. A többi hegy is, a Tennengebirge, Hagengebirge, Staufen és a Tatzmann is látható volt.

Most már valamivel jobban éreztem magam. Aki a hegyekben született, nem tudja nélkülözni azokat. Hűségese őrzőink a hegyek. Hogyha nem is élhetünk mindig a hegyek közt, bánat idején már az is vigasztalás, hogy hegyet látunk. Az az ember is tudta azt, aki háromezer évvel ezelőtt már megírta: „A hegyekre emelem tekintetemet, onnan kapok segítséget.” Megváltónk is hegyre ment, amikor elfáradt és pihenésre szorult, vagy egyedül akart lenni mennyei Atyjával.

Mint valami iskolás lányka, boldogan készítettem egy kétszáznegyvennapos naptárt. Addig kell kibírnom ebben a házban. Az első napot azonnal áthúztam. Ezen az emlékezetes napon az volt az utolsó gondolatom, hogy nem tartozom ide, csak kölcsönbe adtak.

MÁSODIK FEJEZET

Dicsőséges múlt

A következő napokban állandó feszültségben éltem. Ebben a házban semmi, de semmi se volt meghitt, otthonos. Először is nagyon sok emberhez kellett alkalmazkodnom. Itt volt a báró hét gyermekével, aztán Matild bárónő, a személyzet élén Jánossal, az inassal. A konyhában Rézi, a szakácsnő volt a kapitány. Járt Ausztráliában, Indiában. Szakácsnő volt egy hajón. Esténként mesélni szokott a kis konyhalánynak, Mariandlnak rémes kalóz- meg kannibáltörténeteket. Ilyen alkalmakkor a két szobalány, Poldi és Liesl, meg Pepi a kertész is a konyhába merészkedett, sőt még Hans is a konyhában tisztította az ezüstöt, mondván, hogy: „ott világos van”. Az igazi ok az volt, hogy Rézi történetei ízesek, színesek voltak.

Csak Frantz nem mutatkozott sohase a konyhában. Nem találta fontosnak, hogy Rézi vad történeteit meghallgassa. Ő volt a kapitány csicskása a tengerészethél. Mesélhetett volna a tengeralattjárókról, de történeteit túlonúl jónak találta a konyha számára. Családjával a nagy házban élt ő is. Amikor már nem volt szükség arra, hogy „legény” csicskás legyen, ő vette át a gazdaság vezetését. Mivel ő maga parasztfiú

volt, sokkal hamarabb megszokta az új életet, mint gazdája. Néha-néha együtt pipázgatott a kapitány és a csicskás és emlegette a régi szép időket a tengerészetnél.

A nagy családon meg a húsztagú személyzetén kívül meg kellett szoknom a nagy házat is. Sok szoba, erkély, folyosó, balkon, rengeteg olyan komikus dolog volt, amit még eddig soha nem láttam.

Megérkezésem után harmadnapra a báró Magyarországra utazott vadászni. Ezen a napon azt mondta Matild bárónő, hogyha kedvem van, a gyerekek lefektetése után menjek a szobájába. Örömmel fogadtam a meghívást és azon gondolkodtam, hogy mi mindent kérdezzek tőle.

„Tessék, helyezkedjen kényelembe!” – mondta a bárónő, amikor ajtaján kopogtattam. Beléptem, de nem találtam magamra. Valami sok volt ebben a szobában. De mi? A fodrok, leplek. Fodros volt a csipkefüggöny, ágyterítő, körös-körül, olyan volt, mint valami alsószoknya. Még a fésülködőasztal is a nagy ezüstitűkörrel és a sok, kisebb-nagyobb üveggel. Csupa fodor volt minden! Még a zsámoly és az összes díszpárna is fodorral volt díszítve. Az én kissé férfias, hegymászáshoz szokott szívem idegenkedett ettől a berendezéstől. Önkéntelenül is állva maradtam az ajtóban mindaddig, amíg a nyakán fekete bársonyszalagot viselő barátságos hölgy nem mondta: „Jöjjön, kedvesem, foglaljon helyet.”

A heverő mellett egy elefántcsont asztalkán ezüsttálca volt kristálykannával és poharakkal. A bárónő aranyzárga bort öntött a pohárba, „Mozart-golyókkal” és vaníliás kiflivel kínált. Kis kerámiatálon volt és amikor odaadta és poharát emelve köszöntött, „Isten hozta, Isten hozta, ne legyen itt egyetlen utóda se!”

Időbe telt, míg megértettem, hogy tulajdonképpen mit is akar ezzel mondani. Azt reméli, nem hagyom itt őket, míg a gyerekek felnőnek és nem lesz szükségük tanítóra. Kedves volt tőle. A fodrok ellenére is hirtelen nagyon melegem lett.

Soha életemben nem kényeztettek el bonbonnal, süteménnyel, borral. Az édességek, meg a bor megoldotta nyelvemet és minden problémámra őszinte feleletet vártam. Türelmesen válaszolt a bárónő ezernyi miértemre és hogyanomra. A mosoly azonban eltűnt az arcáról, amikor azt kérdeztem: „Miért nem nősül meg a kapitány és miért nem boldog, holott jól nevelt gyermekei vannak, csodaszép háza és mindene megvan, amit csak pénzen megvásárolni lehet?”

Komolyan ismételte: „Amit csak pénzen vásárolni lehet, az nem elég, az nagyon kevés. A szegény ember nagyon sokat veszített.” Elgondol-

kodva nézett maga elé és így folytatta: „A kapitányt sokszor nem könnyű megérteni. Azt hiszem, jó lesz, ha az életét röviden elmesélem. Már az édesapja is a tengerészetnél szolgált. Ő pedig első kitüntéseit tizennyolc éves fejjel Kínában a boxer lázadás leverésénél szerezte. Ő volt az első, aki felismerte a tengeralattjárók fontosságát a tengeri csatákban. Fiumébe helyeztette magát oda, ahol az újonnan felfedezett torpedókat építették Európa számára. Ez az áthelyezés egész életére döntő jelentőségű volt. Az első osztrák tengeralattjáró kapitánya lett.

A tengeralattjáró keresztanyja a torpedó feltalálójának és a torpedógyár tulajdonosának Robert Whitehead unokája volt. A keresztelőkor a kapitány szíve sebet kapott. A fiatal hölgynek mindene megvolt ami különben csak a mesékben található: ritka szépség, kedvesség, mesés gazdagság. Nem telt bele hosszú idő, házasságot kötöttek. Polában az osztrák hadi kikötőben drága villát építettek. A kék tengerre nézett és nagy boldogság otthona volt. Az első világháború véget vetett ennek a mesének. Minden polgári személynek el kellett hagynia Polát. A fiatalasszony kisgyermekével anyjának alpesi birtokaira költözött és az akkori tengerészhadnagy hivatása véres mesterséggé lett.

Az első tengeralattjárók nagyon kezdetlegesek voltak. A gázok az egész hajót betöltötték és mérgezték a légénységet. A periszkópot se lehetett behúzni, együtt mozgott az egész hajóval. Ennek ellenére von Trapp kapitány csodákat művelt hajóival. Adria kikötőit bizonytalanná tette, a kísérő hajókat megtizedelte úgy, hogy a hazai vizek hamarosan megszabadultak minden ellenségtől. Mellét mindenféle kitüntetés díszítette. Köztük volt a legnagyobb osztrák kitüntetés, a Mária Terézia-rend is. Ezt a legritkább esetben kaphatják meg osztrák tisztek háború idején. Az egyéni vitézség jutalmazására alapította a királynő ezt a rendet olyan esetre, amikor egyéni kezdeményezésre, sőt felsőbb parancs ellenére sikeresen hajt végre valami hőstettet. Más szóval, ha szerencséje volt, bárói rangot kapott, ha balszerencse kísérte, hadbíró-ság elé került.

A háború folyamán a hadsereg és a tengerészet legendás hőse lett. Barátai azt jósták, hogy hamarosan tengernagy lesz belőle. Az egész nép büszke volt rá. Nemcsak ismerték, hanem szerették is mindenütt. Máról holnapra minden megváltozott. Ausztria elveszítette a háborút, vele a tengert is. Megszűnt a büszke császári flotta. Legszebb éveiben, pályafutása delelőjén elsodorta a vihar a kapitányt. Hajó nélküli tengerészkapitány, félszívű ember lett.

Csak felesége tette számára elviselhetővé az életet. A háború végéig őt gyermekük született, a háború után még kettő. Azután a fiatalasszony tragikus hirtelenséggel halt meg vörhenyben. Életének felét a tengerészettel vesztette el, s úgy látszott, hogy a másik felét a feleségével együtt temették el. Üres tekintetű, csendes emberré lett” – mondta a bárónő.

„Gyermekeivel együtt elköltözött arról a helyről, ahol olyan boldog volt. Ide, ebbe a házba jött, ahol semmi se emlékezteti feleségére. Nyugtalanná lett. Megpróbált ismét a tengerre menni, megalapította a VEGA hajóstársaságot, majd fakereskedéssel kísérletezett, hogy ismét abbahagyja és a dunai hajózással próbálkozzék. Később utazgatott, hosszú vadászexpedíciókat szervezett. Ismét újabb vállalkozásokba kezdett. De sikerülhet-e az, amit az ember megsebzett szívvel végez?”

„De mi van a gyerekekkel?” – kérdeztem.

„Ez a történet legszomorúbb része. Gyermekeit mindennél jobban szereti, de valahogyan félnék velük szemben. Úgy látszik, hogy nagyon emlékeztetik őt anyjukra. Hirtelen megjelenik, elhalmozza őket ajándékokkal, hogy ismét nyugtalanná legyen és messzire utazzék. A nevelőnőkkel is balszerencséje volt. Rokonai azt akarják, hogy nőüljön meg és új mamát hozzon a gyerekeknek.”

A bárónő felállt.

Szívem legőszintébb együttérzésével és sajnálatával fűztem esti imámhoz: „Uram, küldj neki jó asszonyt, aki gyermekeinek jó anyja lesz és engedd meg, hogy ismét boldog legyen!”

HARMADIK FEJEZET

„A báró nem kívánja azt, hogy...”

Idő múltán mind jobban megszerettem munkámat. Minden napnak határozott rendje volt. A bárónő szerette a reggelt nyugodtan tölteni. Én keltettem fel, öltöztettem, iskolába küldtem a gyerekeket. Nem volt könnyű dolog, mert annyi mindenre kellett gondolni. A gyerekeknek bőrkalapjuk, bokavédőjük és kesztyűjük volt. Esős napokon ernyőt is kaptak, meg sárcipőt. Hihetetlen rövid idő alatt összekevertem min-

dent. Gyakran csak balkezes kesztyűt és jobblábas védőt találtam. Nagyon sokáig tartott, míg a párjára leltem.

Kétségbeesve próbáltam „segítséget keresni”. Nem kaphatnának szöges bakancsot? – kérdeztem Matild bárónőt, amikor a sárcipők keresgélésében teljesen kimerültem.

„Két balkezes kesztyű elveszett” – kellett jelentenem. „Nem volna olcsóbb és praktikusabb a gyapjú kesztyű a gyerekek számára? Higgye el bárónő, mindegyiknek jobb lenne a viharkabát!” – mondtam nevetve. „Ma mindenki ilyent visel.” „Micsoda?” – kérdezte értetlenül. „Viharkabát csuklyával! Így nem kellene az otromba ernyőt cipelni.”

A bárónő udvariasan meghallgatott.

„Azt hittem, hogy az esernyő kényelmes” – mondta végül. „Talán a gyerekeknek is jobb lenne másként, de tudja – sóhajtott rezignáltan – a báró így akarja.”

Amikor a többi iskolába ment, Máriát és Johannát taníttattam. A lány eleinte nagy buzgón járt testvéreivel iskolába, de a megerőltető gyaloglás naponta úgy kimerítette, hogy tanácsosabbnak látszott az első osztály anyagát otthon elsajátítani.

Bármennyire is mások voltak a gyerekek, nagy öröm volt velük foglalkozni. Mária törekeny volt, szíve miatt csak keveset mozoghatott. Neki nem volt szabad futni, mászni, vadabb játékokban részt venni.

Nagyon nehéz a gyerek számára nyugodtan maradni, míg a többiek játszanak, szaladgálnak. Mária kivétel volt. Soha nem mutatott irigységet vagy fájdalmat emiatt. Mindig derűs, vidám volt. Csak ritkán láthattam az arcán kimondhatatlan vágyódást, kimondott éhséget és szomjúságot a játék után szép szemeiben, amikor testvérei játékát figyelte. Amikor szemeiben először láttam ezt a vágyódást, elhatároztam, hogy mindent megteszek, hogy némiképp kárpótoljam azért, amiről le kell mondania.

Először is olyan érdekessé tettem a tanulást, amint csak tudtam.

Értelmes, okos lányka volt ragyogó felfogóképességgel. Tizenkét tantárgyunk volt: hittan, nyelvtan, írás, irodalom, történelem, földrajz, fizika, növénytan, matematika, mértan, algebra és latin. Külön tantárgy volt még a rajz, kézimunka és zeneelmélet. Minden tantárgy nagyon könnyen ment. Hat hét alatt elvégeztük az egész évi anyagot. Gondot okozott a nagy lelkesedés meg alaposság. Többször is a szobájába mentem és figyelmeztettem, hogy most már hagyja abba a tanulást. Néha fölemeltem munkaláztól kipirult fejcskáját s ilyenkor azt mond-

ta: „Mária kisasszony, ez nekem szórakozás!” és egy-egy számtanpélda vagy geometriai feladat megoldását mutatta. Azt gondoltam, hogy nem tilthatom meg azt, ami neki örömet szerez.

Emlékeztem arra, hogy a zeneszobában két mahagóni hegedűtököt láttam. „Nagyszerű! – mondtam a bárónőnek – ki szokott hegedülni?” „Most senki.”

Megértettem. De megkérdeztem, hogy elvihetem-e a kislány szobájába a hegedűt, hogy mindennap gyakorolhasson egy kicsikét.

Engedélyt kaptam, sőt még zenetanárt is kereshettem, aki hetenként egy órát ad. A hallgatag gyerek ragyogott a boldogságtól. Törekény kis ujjai nagyon ügyesen mozogtak a húrokon.

Johanna egészen más volt. Őt soha nem kellett arra biztatnom, hogy most már hagyja abba a tanulást, hanem inkább noszogatni kellett. Nagyon kényelmesen dolgozott a különben nagyon eszes kis hölgy. Félórás tanulás után mindig megkísérelte, hogy az ölemben kössön ki azzal a megindokolással, hogy „így jobban hall”. Hihetetlenül találékony volt, ha figyelmemet el akarta terelni valamiről. Fegyvere mindig valami pici, alig látható kis seb az ujján vagy az arcán, ami olyan nagy fájdalmat okozott neki, hogy nem tudta tovább írni az M-et, vagy nem mondhatta tovább a leckét. Közbe, közbe nagyon szigorúnak kellett lennem, még a homlokomat is összeráncoltam. Nem akartam fájdalmat okozni neki, de hamarosan hatalmas könnycseppek csordultak ki a szeméből és peregtek végig az arcán, majd elhelyezkedett az ölemben, kis karjával átkarolt és olyan keservesen zokogott, hogy megesett rajta a szívem.

„Nagyon jó leszek!”

Mennyire bizalmas és közlékeny volt! Az első óra után a székemhez jött és lábujjhegyre ágaskodva nagy titokzatosan a fülembé súgta: „nagyon szeretlek téged” és vallomását csattanós puszival pecsételte meg.

A kis fehérbőrű, de pirospozsgás duci kislány fekete hajával olyan bájos volt, hogy az utcán megálltak az emberek és megcsodálták. Nagyon szép, kifejező sötét szemei voltak és amikor mosolygott, két kis gödröcske jelent meg pufók arcán. Ő pedig mindig mosolygott. Ez a kis hófehére valóságos napsugár volt.

Martina egészen más volt, mint két kis tanítványom. Nem volt közlékeny, hanem inkább bizalmatlan. Nem tűrte, hogy megcsókolják, vagy megöleljék. Ha ölbe akartam venni, megmerevedett. Nevetni soha

nem hallottam. Sok gondom volt miatta. A tanítás nagyon érdekelte. Órákig állt Johanna mellett hátratett kézzel és sötét szemeivel mindent megfigyelt, amit mondtam vagy tettem. Amikor hozzáfordultam és mondani akartam neki valamit, abban a pillanatban az asztal alá bújtt és órákig ott kuksolt csöndben, szótlanul, mint valami kis egér... Ennek ellenére nem volt se félszeg, se bátortalan. Ami a szívét nyomta, azonnal ki is mondta. Rideg, szívtelen gyereknek gondoltam mindaddig, amíg nem láttam, hogy milyen melegen és szeretettel öleli meg Teddy mackóját, hű kísérőjét. Tudtam, hogy a gyermek bizalma olyan, mint az erőd, amit csak úgy lehet bevenni, hogyha a zárat nyitni tudjuk. Annak nincs semmi értelme, hogy erőszakkal törjük fel a zárat és így próbáljuk bizalomra kényszeríteni. Eddig még nem méltatott bizalmára. Várom kell, amíg magától megnyilatkozik.

Matild bárónő a gyerekekkel együtt mutatta meg a legelső szabad délutánomon az egész birtokot. Nagy kert vette körül a házat. Szépen, szakszerűen gondozták. A ház mögött dália, krizantém, öszirozsa meg különféle virágok sorakoztak. Olyan bokrok meg díszcserjék pompáztak, amilyeneket még sohase láttam. A szépen gondozott pázsított kavicsos utak szeltek át. Apró tisztásokhoz vezettek, melyek közepén egy-egy különösen szép facsoport állott, szil, nyárfa meg fenyő. A birtok egy részét erdő szegte, a másik oldalon tüskés sövény mögött volt a garázs, istálló, üvegház, meg a veteményes kert. Ezen keresztül ribizli- és egresbokrokkal szegett út vezetett a gyümölcsösbe. Annyira tetszett az egész, hogy tűzbe jöttem és lelkendezve mondtam: „Valóságos tündérkert!”

Ágota hátrafordult és csodálkozva kérdezte: „Hogyhogy?” „Képzeld csak el, hogy milyen nagyszerűen lehet itt játszani!” „Azt csak hiszi – mondta tapasztalt bölcsességgel. – Ha labdázunk, az útról pázsitra megy a labda és ha onnan kihozzuk, nedves lesz a cipőnk és náthások leszünk. Hogyha az erdőben akarunk játszani, az ágak meg a bokrok eltépik a ruhánkat. Itt nem lehet játszani, legfeljebb sétálni.”

Csodálkozva álltam meg a ház előtt és éppen magyarázni akartam, hogy nekem más a véleményem, amikor Matild bárónő közbeszólt: „Ágotának igaza van” és szelíden betessékelte az ajtón.

Kétségbeesve kellett tapasztalnom, hogy valóban így van. A legszebb kertben se lehet játszani, hogyha valaki egész héten át matrózuhan, szép cipőben jár és vasárnap is arra kell vigyáznia, hogy a szép és drága selyemruhája baja ne essék és a fehér zokni piszkos ne legyen. Szépen

is nézne ki a fehér matrózból, hogyha valaki pl. a fenyőfa alatt bujkálna benne. De miért is kell fehér matrózból lennie annak, aki a fák között szeretne játszani? – gondoltam magamban.

Rohantam a bárónő szobájába és meg se vártam a „szabadot”, beléptem és elmondtam neki, mi nyomja a szívemet.

„Nem vásárolhatnánk a lányok részére játszóruhát, szandált, hogy a kertben szabadon hancúrozhassanak és ne kelljen örökké a ruhára, cipőre vigyázniuk? Vacsora előtt ismét felvehetnék matrózruhájukat. És kérem, nem lehetne a lányoknak kézilabdájuk, hálójuk, gerelyük, diszkoszuk?”

Eddig hiába kerestem a házban olyan sportszereket, amelyek hozzá tartoznak diákkorom emlékeihez. Úgy látszik, Matild bárónő más iskolába járt, mint én, mert az arcán egy csöpp lelkesedést se láttam, amikor mondókámat hallgatta. Udvariasan, kimérten mondta: „nagyon szép mindez, amiről beszél Mária kisasszony, de nem mernék ilyen játszóruhát venni anélkül, hogy a papát megkérdezném. Tudja kérem, a báró úr megkívánja, hogy gyermekei mindig tiszták, rendesek legyenek. Azokról a játékszerekről, amikről beszél, még sohase hallottam. Amikor fiatal lányka voltam, krikettet játszottunk és evvel kellett megelégedni. A nagy réten mindig játszhatnak a gyerekek, amikor száraz. Egyébként az a véleményem, hogy maradjanak csak a megszokott, egészséges séta mellett.”

A gyerekek lefektetése után azonnal a szobámba siettem. Hosszú ideig sötétben ültem az ágyam szélén és a kapitányon törtem a fejemet. Milyen furcsa ember! Van szép háza, nagyszerű kertje, egy csomó gyermeke. Nem jut más az eszébe, mint az, hogy gyermekeit szép ruhákba öltözteti, amelyek a játék örömét lehetetlenné teszik? Szegény bárónőnek is elég nehéz lehet ezeket a szörnyű intézkedéseket végrehajtani!

A nagy együttérzés a kapitánnyal, amit történetének meghallgatása után éreztem, kezdett elhalványodni bennem. Esti imámat megváltoztattam és így fejeztem be: „Uram engedd, hogy a gyerekek boldogok legyenek!”

Már november volt, a fák is levetették lombjukat. Az időjárás többnyire barátságtalan, zimankós volt. A hosszú esőzések és a hírhedt salzburgi záporok véget vetettek a sétáknak.

Egy esős szombat délutánon történt. Mindenki végzett már a leckéjével. A nagyobb gyerekek átjöttek hozzánk a gyerekszobába és nem

tudták unalmukban, hogy mihez kezdjenek. Werner szeme megakadt a felakasztott gitáron. „Tud játszani, Mária kisasszony?” „Igen” és levettem a hangszert. „Énekeljünk valamit!” Néhány bevezető akkord után elkezdtem egy régi népdalt.

A gyerekek érdeklődve, figyelmesen, de némán hallgatták.

„Miért nem énekeltek?”

„Nem ismerjük ezt a dalt!”

„Na jó, akkor énekeljünk egy másikat!”

Se azt, se a harmadikat, de a negyediket se ismerték.

„Egyáltalán milyen dalt ismertek, gyerekek?” „Stille Nacht” – mondta a kis Johanna. A többiek kuncogtak, de én már el is kezdtem: „csendes éj, fenséges éj...” Az első versszak bátortalanul ment.

„Na még egyszer! Ti éneklitek az első szót, én a másodikat!”

Így is történt. „Na, ki meri énekelni a második szót, hogy a harmadikat énekelhessem?”

Mária és Werner jelentkezett. Meglepődtem, hogy milyen szépen megy. Senki se cifrázta, mindnyájan tisztán, telt hangon énekeltek. Mind a három versszak nagyon szépen hangzott.

„Gondolkodjatok, milyen dalokat tudtok még!”

Hamarosan egy kis jegyzéket állítottunk össze. Néhány olasz matrózdal is volt közte. Apjuktól tanulták ezeket. Volt köztük néhány pásztor- és vadászdal, egy-két tréfás kis dalocska. „Házunk előtt a kútnál”, „Vadrózsa”, Lorelei és néhány egyházi ének egészítette ki a listát. Nagyon szegényes volt a jegyzék. Egyetlen alpesi népdal se volt köztük.

Amikor megkérdeztem: „ismeritek ezt, vagy azt?” és néhány ütemet játszottam, kórusban kiáltották: „Nem, tessék tovább énekelni!” A kicsinyek a térdemre támaszkodtak, a nagyobbak az asztalra ültek, hogy jobban láthassák játékomat, én meg énekeltem, amikor hirtelen kinyílt az ajtó. „Senki se hallotta a vacsorához hívó harangszót? Gyerekek, mit szólna apátok, ha látná, hogy az asztalon ültök?”

Vasárnap is zuhogott az eső. Úgy osztottuk be, hogy egyik vasárnap a bárónő, a másikon én vagyok szabad. Ezen a napon én voltam szolgálatban. Matild bárónő egy ismerőiséhez ment látogatóba. A gyerekek nagyon lelkesedtek és új dalokat akartak hallani. Úgy látszott, hogy szeretik a zenét. Nem sok időbe telt és megtanulták a régi dalokat. Javasolták, hogy vacsora után fűtsünk be a könyvtárszobába. Ott nagyon hangulatos.

Ez újság volt számomra is. Érdeklődve néztem, hogy a fiúk hogyan

gyűjtják meg a hasábfákat. Hamarosan a vastag, puha szőnyegre telepedtünk és néztük a lobogó lángokat. A gyerekek közt ültem, kezemben a gitár és hat régi, hat új dalt énekeltünk. Ez volt minden tudományunk.

„Gyerekek, gyerekek, hölgyek nem viselkednek így! Már sokszor megmondtam, édesapátok kívánságára ne üljete a földre. Ott vannak a kis székek, arra üljete!” A látogatásból visszaérkező bárónő szavai voltak ezek. Újból itt volt ő, az édesapa szigorú jobbkeze.

Pang! Elszakadt az E húr.

„Abba kell hagyni gyerekek – mondtam –, elszakadt egy húr.”

NEGYESIK FEJEZET

Karácsony a Trapp-házban

Közeledett karácsony. A gyerekszoba nagy asztala körül tanácskoztunk, hogy milyen ajándékot vegyünk édesapának, Matild bárónőnek, a Bécs közelében lakó nagymamának. Ajánlottam, hogy minden gyermek minden testvérének is készítsen ajándékot. Nagyon sok dolgunk volt. Az asztal tele volt papírral, fonállal, párnákkal, tűvel. A fiúk szobája műhelyhez hasonlított és az enyv szaga még Werner fehér egereinek szagánál is erősebb volt.

Míg a fürgé ujjak dolgoztak, a nyelv se pihent. Minden este új karácsonyi éneket tanultunk. Most vettem hasznát annak, hogy a katolikus ifjúsági egyesületben olyan sokat vándoroltam fiúkkal, lányokkal együtt és olyan sok éneket tanultam. Nemegyszer pihentünk meg csendes völgyben, apró hegyi falucskában és ott megtanultuk a nemzedékről nemzedékre szálló ősi népdalokat s köztük a legszebb karácsonyi énekeket.

Egy este Matild bárónő beteg testvérehez ment virrasztani. Elhatároztuk, hogy főpróbát tartunk. Mária már elég jól hegedült. Ő kísért minket.

Lementünk a könyvtárba, illedelmesen a kandallóval szemközt diványra és a kis székekre ültünk és énekelni kezdtünk. Olyan messze voltunk egymástól, hogy nem jól hallottuk egymást. Közelebb menni

nem tudtunk és egyszer csak mindnyájan ismét a puha szőnyegen ücsörögtünk. Ágota fogta gitáromat. Megmutattam neki, hogyan kell kísérni az egyszerű dalokat. Izgalomtól piros arccal játszott Mária egy változatot, míg mi három hangon énekeltük „in dulci jubilo”, amikor csöndben kinyílt az ajtó.

„Papa! Papa!” – kiabálták a gyerekek és apjukhoz rohantak. Na, most elcsípett minket, hogy a földön ücsörgünk – gondoltam magamban. Lassan felálltam én is, gitáromat a díványra tettem. Ezalatt a báró megcsókolta minden gyermekét és Martinával a karján hozzám jött, hogy köszöntsön.

„Sajnálom, kapitány úr!”

„Mit sajnál?” Aztán mosolyogva mondta: „Értem, hogy karácsonyi meglepetésnek szánták. Ne bánkódjék, ez valóban meglepetés. Gyerekek! El se tudom hinni, olyan szép volt! Ne zavartassátok magatokat! Villanyt se gyújtsatok! Üljetek le a földre úgy, mint előbb!” Hátával az egyik székeknek támaszkodva leült ő is. Legkisebb lányát magához ölelte. „Új dalt énekeltetek az imént. Szeretném hallani.”

„Csak egy új dalt? Csak egyet!” – kiabálták kórusban a gyerekek.

„Mit jelent ez?” Majd hozzám fordulva mondta: „kérem, válasszon ki egyet és énekeljenek.”

Még mindig ott álltam szoborral meredve és nem hittem szemeimnek.

„Semmit” – mondtam és illedelmesen leültem egy székre.

„Nem – mondta a kapitány – telepedjen csak közénk ide a szőnyegre, így hangulatosabb.”

Ennek a felszólításnak eleget téve énekelni kezdtünk. Egyik dal a másikat követte és késő este lett.

Újból, meg újból megdicsért bennünket a kapitány. „Gyerekek, gyerekek, ez nagyszerű!”

Lelkendezése olyan természetes és őszinte volt, hogy mindnyájunkra átragadt. Megdicsérte Mária és Ágota játékát, majd ő maga vette kezébe a hegedűt és egy régi balladát játszott, mi pedig elénekeltük mind a huszonkét versszakot. Amikor véget ért az ének, a gitár még egy-két ütemet játszott és a hegedű halkán szólt tovább. Senki se mozdult. Mintha álomból riadt volna fel a kapitány, letette a hangszert. „Sohase hittem, hogy még valaha is játszom” – mondta mély sóhajtással. Újabb hasábot tett a tűzre és megkérdezte: „Nos gyerekek, mi újságot tudtok? Mi van az iskolával? Hogy megy a tanulás? És te hogy vagy?” – ölelte magához Máriát. Hangos fecsegés támadt. Mindent elmondtak töviről

hegyire, de ők is kíváncsiak voltak apjuk vadászkalandjaira. A kislányok észrevették, hogy apjuk zsebe tele van nyúlfarokkal. Ebből nagy-szerű bundát készíthetnek a mackójuknak. Kár, hogy nyolc óra is elmúlt és le kellett feküdniök.

Advent első vasárnapja előtti szombaton megkérdeztem Máriát, hogy hová szokták akasztani az adventi koszorút. „Mit kell felakasztani?”

Csodálkozva kérdeztem: „Sohase hallottatok még az adventi koszorúról?”

„Mi az?”

„Fenyőgallyakból készített nagy koszorú. Négy gyertya van rajta. Mindegyik adventi vasárnapé egy. Az emberek szobájukban felakasztják, hogy karácsony közeledtére figyelmeztesse őket. Vasárnaponként meggyújtják a gyertyát és adventi dalokat énekelnek.”

„Milyen kedves. Mi is csináljunk ilyent! Papa, vegyél egy nagy koszorút!” – kérelték a gyerekek apjukat.

„Az adventi koszorút nem venni szokták, hanem mindenki maga készíti. Két kosár fenyőgallyra lenne szükség, meg arra az öreg kerékre, amit a pajtában láttam.”

„Más nem kell?” – kérdezte a kapitány.

„Egy csomó cérna, négy viaszgyertya és nyolc méter selyemszalag.” Megígérte, hogy meghozza a városból. Szorgalmasan nekiálltunk, hogy időben elkészüljünk a munkával. A kertész fenyőgallyat vágott, a fiúk lementek a kerékért és lemosták, mielőtt a szobába hozták volna. A gyerekek kezembe adták az ágakat, én meg a kerékhez kötöztem. Meglehetősen sokáig tartott, mert a kerék jó nagy volt. A gyertyák számára vastüskét szúrtunk a kerékbe egymástól egyenlő távolságra. Éppen készen lettünk és már a hulladékot szedtük össze, amikor megjött a kapitány. A gyertyákat feltűztük a vastüskékre, a szalagot négyfelé vágtuk és egyik végét a koszorúra kötöttük, másik végét pedig egybe csomóztuk, hogy fölakaszthassuk a mennyezetre.

„Kell még valami?” – kérdezte a kapitány.

„A koszorúnak a lakószobában kell lennie, de ebben a házban nincs is lakószoba. Akasszuk fel itt a gyerekszobában a nagy asztal fölé.” Kalapáccsal és szöggel felszerelve felmászott a kapitány az asztalra, mi meg fogtuk a koszorút, amíg felerősítette. Két kalapácsütés között összeráncolt homlokkal kérdezte: „Mit akar azzal mondani, hogy ebben a házban nincs is lakószoba? A nagy szalon, a kis szalon, zenészsoba micsoda?”

„Azok nem lakószobák. Szülőknek, gyerekeknek olyan szoba kell, amelyikben együtt dolgoznak, írnak, játszanak adott esetben. Ez a lakószoba.”

A kapitány leszállt az asztalról, aztán kicsit hátrább léptünk és úgy csodáltuk meg remekművünket. Nemcsak ünnepélyesebb lett a szoba, hanem a fenyő kellemes illatot is árasztott.

„Most mit csinálunk ezzel?”

„Ma este, itt a koszorú alatt összejön a család. Édesapa elolvassa az első adventi vasárnap evangéliumát, aztán meggyújt egy adventi gyertyát, mi pedig adventi és karácsonyi dalokat énekelünk. A második vasárnapon már két gyertyát gyújtunk, a végén pedig mind a négyet.”

„Honnan tudja ezt?”

„Ez régi népszokás” – feleltem.

„Ismer még ilyent?”

Mosolyogva feleltem – „igen.”

„Na jó – akkor ma este vacsora után ide jövünk az új lakószobába az adventi koszorú alá.”

Ezt a megjegyzést nekem szánta a kapitány. Nem tudtam, hogy ezzel most ugrat, vagy kritikámtól megsértve visszavág. Egész héten ezen törtem a fejemet.

A család tulajdonképpen csak az étkezéskor volt együtt. Máskor még a gyerekek is külön voltak. A fiúknak szobájukban kellett lenniök éppúgy, mint a két nagy lánynak. Többször hangoztatta a bárónő, hogy a nagylányoknak semmi keresnivalójuk a kicsinyek szobájában. Egy idő óta azonban az idősebb gyerekek többször felkerestek minket a gyerekszobában. Amikor bekopogtak és udvariasan megkérdezték: „Szabad bejönnünk?” – kedvem lett volna azt mondani: „Hagyjátok abba ezt a csacsiságot, hiszen testvérek vagytok!”

Alapjában véve semmi közöm se lehetett ehhez. Ez ismét az egyik iratlan családi törvény volt. Nem értettem sehogy se, hogy miért kell a családot háromfelé szakítani és egymással szembeállítani? Matild bárónőtől kértem felvilágosítást, de ő se tudta megmagyarázni. Az idősebb gyerekek mellett nevelő, a fiúk mellett házitánító, a kicsinyek mellett dada legyen. Ez a szokás minden előkelő családban. Többnyire féltékenykedni szoktak egymás között a nevelők és ez ráragadt a gyerekekre is. Engem zavart ez. Tudomásomra adták, hogy munkaterületem a gyerekszoba. Ruperthez, Wernerhez, Máriához és Ágotához semmi közöm. Ha korrektül cselekedtem volna, el kellett volna küldenem az

idősebbeket, ehelyett együtt énekeltünk. Most pedig lakószobát emlegettem. Lelkifurdalásom támadt, amikor Matild bárónőre gondoltam. Mit szól majd ötletemhez, a lakószobához, ahol minden gyerek együtt van? De végeredményben mindig ő szokta mondani, hogy ennek úgy kell lennie, mert „az a báró akarata”. Most pedig a báró nevezte ki a gyerekszobát lakószobának. Erősen elhatároztam, hogy soha többé nem avatkozom olyan dologba, amihez semmi közöm.

Vacsora után az új lakószobába mentünk. A kapitány felolvasta az evangéliumot és meggyújtotta az adventi gyertyát. Mi a nagy asztalt körülültük. Középen nagy piros gyertya égett. Meglepetésül hoztam a gyerekeknek Nonnbergről a legutolsó látogatásomkor. „Ez az adventi gyertya Jézusra, a világ Megváltójára emlékeztet. Az is népszokás, hogy karácsonyig minden este meggyújtják.” Énekünkbe Matild bárónő is belekapcsolódott. Ekkor nagy kő esett le a szívemről és csak ezután mertem gyönyörködni az adventi koszorúban, a tisztán csengő gyerekhangokban és a kapitány hegedülésében.

Az utolsó ének után levelet írtunk a Jézuskának. Rövid gondolkodás után ezt írtam: „Jézuskám! Sokkal könnyebb lenne a dolgom ebben a házban, hogyha mindegyik gyereknek hoznál viharkabátot, bakancsot és gypjúkesztyűt. Magamnak nem kérek semmit, mert hamarosan úgyis visszamegyek Nonnbergre.”

Az első adventi vasárnapot Szent Miklós ünnepe követte. Ötödikén nagy volt a várakozás. Alig sötétedett, de mi már a nagy hallban voltunk és a faszor felé tekingettünk. Martina kezemet szorongatta és a hátam mögé bújott. Johannának még a szívverését is lehetett hallani, Hedvig pedig ügyetlenül játszotta meg a főlányest.

Egyszer csak láttuk, hogy az úton pislogó fény közeledik a ház felé. Egy hatalmas alak jött felénk. Kezében lámpa és püspökbot. Mögötte kis fekete fickó ugrándozott. Kinyílt az ajtó és a küszöbön állt a szent püspök. Hófehér szakála derékig ért. Senki se gyanította, hogy fél órával azelőtt tojásfehérjével ragasztottuk nagy keservesen János türelmes arcára. Mikulás bácsi leült, megkérte a kapitányt, hogy tartsa a lámpát, majd elővett egy nagy könyvet, amelybe a gyerekek minden hibája, tette föl volt jegyezve. Hihetetlenül jó értesülései voltak. Szerepelt benne, hogy Werner háromszor szökött meg a görög órától, Hedvig csipkedte Martinát és Rupert titokban cigarettázott, Mária pedig tovább hegedült, mint azt az orvos megengedte, Rézi, a szakácsnő egy vasárnap elégette a kalácsot és a moslékba dobta anélkül, hogy efelől

szólt volna és Pepi, a kertész, reggelenként sokáig lustálkodott. A tetteseknek elő kellett állniok, Mikulás bácsi pedig az ujjával megfenyegette őket. Mindenki megígérte, hogy megjavul. Ekkor hatalmas zsákot hoztak be. Mindenki kapott édességet, déligyümölcsöt, csak Rézi kapott helyette virgácsot. Sőt neki még kezet is kellett csókolnia a Mikulásnak. Utolsó figyelmeztetéssel és áldással elbúcsúzott tőlünk.

Hány nap van még karácsonyig? – számolgattuk nap mint nap. Az utolsó héten a nagy szalon ajtaja zárva volt. Ez annyit jelentett, hogy Jézuska angyalai már elkezdték a munkát. Ettől a pillanattól kezdve a gyerekek lábujjhegyen jártak és elült minden lárma, csak suttogva beszéltek. A gyerekek lefekvése után a bárónő, a kapitány meg én csöndben diszitettük éjfélig a karácsonyfát és készítettük az ajándékokat. A szalon szinte játékkereskedéssé lett. Babaház, babakocsi, babakonyha minden kellekkel és felszereléssel. Rengeteg könyv, villamosvasút, légpuska, hanglemez, új gitár, korcsolya, síléc stb. volt ott. Ennyi értékes szép dolgot egy rakáson még soha nem láttam. Szívesen elolvastam volna a könyveket, kipróbáltam volna a játékokat, még a babákat is pólyáztam volna. Minden ott volt a karácsonyfa alatt, amit az apai szeretet drága pénzen vásárolni tud. Azt hittem, hogy meseországban vagyok. Karácsony varázsa úgy a hatalmába kerített, hogy szinte a percekét számláltam, mikor léphetek be Jézuska meg angyalai tündérországába.

Huszonharmadikán egész nap azt énekelték a gyerekek: „holnap boldog ünnepünk lesz...” Szokatlanul jók voltak a gyerekek, mert jól tudták, hogy angyalszemek figyelik a házat, különösen a gyerekszobát. Csak Rupert és Ágota nem hitt ebben. Máriától lefelé mindegyik gyermek hitte, hogy Jézuska van a bezárt ajtó mögött, hiszen angyalhajat találtunk a lépcsőn és szaloncukrot a bezárt ajtó előtt.

Az utolsó este készítettük el teljesen a háromméteres karácsonyfát. A kapitány a létrán állt, Matild bárónővel az ágakat díszítettük. Teleraktuk édességgel, marcipánnal, aranydióval, almával, narancssal, jégcsapokkal, angyalhaj-felhőkkel, csillogó, villogó díszekkel. Százhusz gyertyát helyeztünk el az ágakon. Végül csillag került a fa csúcsára. Ez volt a legszebb karácsonyfa, amit valaha is láttunk.

Szenteste a nagyobb gyerekekkel templomba mentünk. Az utat hó fedte. A templom ünnepi díszben volt. Mindenki gyónni akart és ezért sokáig kellett várni, míg sorra kerültünk. A templom sötét és hideg volt. A hívek apró gyertyákat raktak a térdelőkre és gyapjúkesztyűs kézzel

a fény felé tartották könyvüket és orgonakisérettel énekelték: „Harmatozzatok, égi magasok...” Az éneklők szája előtt látható volt a pára. A gyóntatószékek felől bakancsok topogása és kézdörzsölés hallatszott mint hiábavaló kísérlet a láb és kéz felmelegítésére. Kinn már fagypontra szállt a hőmérséklet. Hatalmas jégcsapok lógtak a templomtetőről. Amint Péter-Pálkor a meleg, ilyenkor a hideg időjárás a természetes.

A mise végeztével a mellékoltárhoz mentem a gyerekekkel. Ott volt a Betlehem. Kis fenyőerdő vette körül. A pásztorok nyájukat őrizték, Mária meg József már ott állt az istállóban, mellettük ökör meg csacsi, de a jászol üres volt. A levegőben lebegő angyalok még a lélegzetüket is visszatartották és úgy várták Jézus születését. Évezredek át várta az emberiség Jézus születését a valóságban és így várják ma is a gyerekek, akik hisznek benne. Mint minden, a hosszú délutáni órák is elmúltak. A gyerekek rendbe rakták szekrényüket, fiókjukat, majd ünneplőbe öltöztek. Az adventi koszorú alá gyülekeztünk. Mind a négy gyertya égett, mi pedig adventi dalokat énekeltünk. Énekünk alatt megszólalt a kis csengő. Ez jelezte, hogy megérkezett a Jézuska.

A két legkisebbet édesapja vezette, mi pedig utánuk mentünk a lépcsőn. Pár lépés után szótlan csodálkozással álltunk meg a ragyogó karácsonyfa előtt. A kapitány elkezdte: „csendes és fenséges éj...” A harmadik vers után néma csend lett. A fenyő illatát szívtuk magunkba. A gyertyák lobogtak és melegüktől meglibbent a csillag a fa tetején. A szalont aranyos fény ragyogta be, olyan, amilyent csak a lobogó gyertyák fénye adhat. De csak karácsonykor van ennyi béke és öröm ezekben a vibráló, nyugtalan kis lángokban. Minden karácsonykor a betlehemi angyalok üzenetét hallja az emberiség: „és béke a földön a jóakarátú embereknek...”

A kapitány mindegyikünknek boldog ünnepet kívánt. Megtört a varázs, innen is, onnan is felhangzott a jókívánság: „kellemes ünnepeket!”

A kapitány mindenkit az ajándékához vezetett. Itt is, ott is a meglepetés örömsikolya hallatszott. Martinának segítettem babáját bepólyázni. Utána a kapitány engem is az ajándékkal teli asztalhoz vezetett. Néhány kisebb csomag volt ott. Köztük hatalmas doboz a fölírással: „Mária kisasszony számára, hogy ossza szét.” A gyerekek karéjában nyitottam ki a csomagot, amiben nyolc pár hegyi bakancs, viharkabát és gypjúkesztyű volt. Olyan nagyon meglepődtem, hogy csak rossz lelkiismerettel mertem Matild bárónőre nézni. De hát karácsony este

volt, ilyenkor nem szabad megsértődni, vagy haragudni! Ő is mosolygott és tréfásan fenyegette meg az ujjával. De ezzel még nem ért véget a meglepetés. Amikor kibontottam csomagjaimat, két gyönyörű ruha volt az asztalon, mellettük csinos kalap. Boldog sóhajjal köszöntem meg a kis Jézus gondoskodását.

A vacsora után a kapitány még karácsonyi dalokat akart játszani. Erre vártam én is. A családnak szánt ajándékom egy kis jászol volt. Ezt tettem a karácsonyfa alá. Meggyújtottam mellette a nagy gyertyát és letelepedtünk a földre. Karácsonyi dalokat énekeltünk, majd kézbe vettem Ágota új gitárját és kedvenc karácsonyi énekemet, a Szűz bölcsődalát játszottam és énekeltem.

Néhány órával később Nonnbergen a helyemen térdeltem. Az éjféli misére hazamentem. Ez egészen más volt, mint amikor haza szoktam menni. Nagyon nehéz volt összeszedni gondolataimat. Mindig magam előtt láttam a csillogó karácsonyfát és a boldogságtól ragyogó gyerekszemeket. Mindig az a jelenet kísértett, hogy amikor már éppen indulni készültem az éjféli misére, szobámba jött a kapitány, kezemet két kezébe véve kulcsolta össze és mondta: „Nagyon féltem a karácsonytól. Ön felejtethetetlenül széppé tette. Nagyon köszönöm.”

Sötét szemében meleg fény ragyogott. Ez volt az első eset, mióta ismertem, hogy nem volt szomorú, gondterhelt a tekintete. Nagyon örültem ennek, de most mindig erre kell gondolnom és nagyon zavarja imádságomat.

Így imádkoztam: „Jézusom, köszönöm, hogy oda küldtél. Kérlek segíts, hogy közelebb hozzam őket hozzád!”

Ebben a pillanatban fölállt a kis közösség és a fiatal pap az oltárnál örvendező hangon kezdte el az ősrégi karácsonyi örömhírt: „dicsőség a magasságban Istennek és békesség a földön a jóakarátú embereknek!”

ÖTÖDIK FEJEZET

„Isten akarata nem tűr miérteket”

A következő hetekben nagyon boldog voltam. Szigorú, hideg tél lett. Nap nap után használtuk a siruhát, bakancsot és a gyapjúkesztyűt. Már elképzelni se tudtuk, hogyan lehattunk meg eddig nélkülük.

A gyerekek nagy örömeire édesapjuk elhalasztott néhány tárgyalást, hogy sielhessen velük. Ez szemmel láthatóan jólesett neki is.

Március elején kásás lett a hó, síelni már nem lehetett, de annál alkalmasabb volt, hogy várat, hatalmas erődöt építsünk belőle tornyokkal és mind az öten elférjünk benne, sőt még tüzet is gyújthassunk.

Egy nap hallottam az utcán, hogy valaki megjegyezte: „Ez a Trappék tanítónője. Fülig szerelmes belé a báró.” Úgy megijedtem, hogy még a térdem is megroggyant. Alig tudtam hazavánszorogni. Eddig még soha senki se volt szerelmes belém. Azt hittem, hogy ilyesmi csak a regényekben, vagy Goethe, Schiller, Shakespeare drámaiban fordul elő. Ott a szerelem vége rendszerint halál, vérontás. Most velem történik ilyen szörnyűség?

Azonnal Matild bárónőhöz mentem és elmondtam neki, mit hallottam. Együttal kértem, hogy Mária számára keressen új tanítónőt, én meg hazamegyek a kolostorba.

Csodálkozva nézett rám. „Az ég szerelmére! Miért? Ez még nem ok arra, hogy elfusson innen. Nem hiszem, hogy így volna és komoly lenne a dolog. A kapitány tiszteli és becsüli önt, mert jól megérti a gyerekeket és jól bánik velük.”

Később a könyvtárba hívtak. Egy öreg ferences volt ott. Matild bárónő hívatta, hogy nyugtasson meg. „Gergely atya vagyok” – mutatkozott be és leültetett egy székre. „Meg kell értenie azt az érzést, amit a báró érez Ön iránt. Tetszik neki az a mód, ahogyan a gyerekekkel foglalkozik. Ez az egész inkább atyai szeretet és nem szükséges, hogy azonnal elfusson.”

„Atya, nekem innen el kell mennem!”

„Nem, gyermekem! Isten akarata az, hogy kötelességét teljesítse és befejezze itt!”

Megint megfogtak. Kolostori neveltetésem eredményeként második

természetem lett, hogy mindenben Isten akaratát keressem. Így hát nem szólhattam többet.

Az öreg pap megfogta kezemet és megkérdezte: „Ugye megígéri nekem, hogy itt marad?”

Szinte hangtalanul mondtam: „Megígérem, hogy június harmincadikáig maradok. Akkor vesznek fel a nonnbergi zárdába.”

„Jól van, gyermekem! Menjen békével!”

Remegő kézzel csomagoltam ki holmimat és tettem vissza a fiókba. Egészen zavart voltam. Hogy lesz majd ezután? Nem látszott könnyűnek Goethét, Schillert, Shakespeare-t a valóságban megélni.

Az élet más lett. Új élményem mindenüvé elkísért. Kerültem a kapitányt és amikor a parkba jött, hogy játsszék velünk, vagy esténként a gyerekszobában énekeljünk, éreztem, hogyan merevedem meg és azon voltam, hogy mielőbb véget vessek a játéknak. Mivel ő erről nem tudott semmit, érthetetlen volt számára viselkedésem. Először avval magyarázta, hogy a tavaszi időváltozással együtt járó szeszély ez nálam, de egy idő múlva szomorú fájdalmat vettem észre tekintetében, amikor megtiltottam neki, hogy egy kirándulásra velünk jöjjön, vagy velünk labdázók. Amikor mégis megtette, azonnal otthagytam. Egy nap az ajtóban találkoztunk és amikor udvariasan ajtót akart nyitni, azt mondtam neki: „Köszönöm, magam is ki tudom nyitni.” Ez már több volt a soknál. Büszkén fordult el és szótlanul otthagytott. Szerencsétlennek éreztem és nevetlenséggel vádoltam magamat, de nem tehettem mást.

Matild bárónő fivére lakodalmára utazott. Egy szép májusi reggelen a kapitány a könyvtárba hívatott. „Képzelse, mi történt! Matild bárónő lábát törte. Nagyon komplikált a törés. Bajosan jön vissza ebben az évben. Mit csinálunk? Nem venné át a háztartás vezetését addig, amíg egy hölgyet találunk?”

Szívből nevettem. „Kapitány úr, ehhez igazán nem értek. Sok mindent tanultam az intézetben, zárdában, de azt, hogy a háztartást hogyan kell vezetni, nem tanultam. Még azt se tudom, hogyan kell söpörni.” Elgondolkodott egy kicsit. „Nem tudná könyvből megtanulni? Nemrég láttam egy újonnan megjelent háztartási könyvet.”

Kételkedtem abban, hogy ezt a tudományt könyvből meg lehet tanulni, de amikor olyan sokatváróan nézett rám, azt válaszoltam: „megpróbálhatjuk!” Megkönnyebbülten sóhajtott fel és rám nézett. Majdnem úgy volt most, mint azelőtt.

Este összehívta a személyzetet és bemutatott mint ideiglenes házvezetőnőt. Kérte, hogy mindnyájan kövessék intézkedéseimet.

Másnap elutazott. Búcsúzáskor megkért, hogy mindennap írjak pár sort, rendben van-e minden.

Majd átadott egy könyvet, „Háziasszonyok aranykönyve. Útmutató egy évre, ötszáz recepttel, ezer tanáccsal.” Soha életemben nem gondolkodtam azon, hogyan kell háztartást vezetni. Diákéveim alatt az intézetben terített asztal várt, a szoba tiszta volt, fehérneműnket kimosták. Mindezt háttérben, szinte észrevétlenül. A zárdában pedig az aranyos, fehérfátyolos csöndes laikus nővérek végeztek mindent szó nélkül. Ők főztek, mostak, takarítottak. Nekünk, jelölteknek még csak beszélni se volt szabad velük. Hogy is tudhattam volna, hogyan végzik a házimunkát?

Mielőtt első intézkedéseimet kiadtam, diplomatikusan megoldáshoz folyamodtam, mert tegnap láttam a tekintetet, amivel egymásra néztek, mikor a kapitány új beosztásomról tájékoztatta őket. „Milyen munkája lesz holnap? Mit gondol, mit kellene tennünk? Mit ajánl?” Szabad időmben szorgalmasan forgattam a könyvet és hamarosan elolvastam elejétől végéig. Esténként pedig megírtam a jelentést.

„Mélyen Tisztelt Kapitány Úr! Mindnyájan egészségesek vagyunk. A házban, a kertben és a gazdaságban minden a legnagyobb rendben van. Tisztelettel...”

Elmúlt három hét. A gyerekek néha üdvözlőlapot kaptak apjuktól. Nagyon gyorsan múlt az idő s egy hónap múlva visszamehettek a kolostorba. Egy szép napon megjött a kapitány és azonnal szobájába zárkózott. A család alig látta. Azt mondták, hogy emlékiratát írja.

Egy alkalommal naptáromat tanulmányozgattam s megállapítottam, hogy már csak tizenhárom napot kell itt, a számkivetésben töltenem. Ezért már másnap elkezdtem a nagytakarítást. Felügyeletem alatt leszedték a lányok a függönyöket, lesöpörték a falakat, mennyezetet. Közben láttam, hogy a három legkisebb gyerek apjuk ajtaján kopog. Hamarosan visszajöttek. Éppen egy létrán állva mostam a kristálycsillárt. A gyerekek hozzám futottak és már messziről hangosan kiabáltak: „A papa nem tudja, hogy szereti-e őt Mária kisasszony.”

„Természetes, szeretem” – mondtam automatikusan minden gondolkodás nélkül a csillárra figyelve, mert ilyesmit még nem csináltam. A gyerekek visszarohantak apjukhoz. Amikor véget ért a nagytakarítás, befejezésül friss virágot tettem nagy vázába. Míg a virágokkal bajmo-

lódtam, megjelent a kapitány és végignézte, mit csinálok a pünkösdi rózsákkal, majd megszólalt: „nagyon kedves volt Öntől!”

Hangjának új színezete volt: sötét és mély, mint valami harangszó. Amikor fölnéztem és tekintetében észrevettem a melegséget, azonnal elfordítottam róla tekintetemet. „Mi volt szép tőlem?”

„Hát nem azt üzente a gyerekekkel, hogy ajánlatomat elfogadja és hozzám jön feleségül?”

A pünkösdi róza és a váza kiesett a kezemből és csörömpölve hullt a földre.

„Hogy én a felesége leszek?!”

„Igen, a gyerekek ma reggel hozzám jöttek azzal, hogy tanácskoztak és elhatározták, úgy tarthatjuk itt Magát továbbra is, hogyha feleségül veszem. Nagyon szívesen megtenném – mondtam nekik –, hogyha tudnám, hogy csak egy kicsikét is szeret. Akkor futottak Önhöz és pillanatok alatt hozták a választ, hogy szeret engem. Hát nem vagyunk jegyesek?”

Teljesen összetörtem. Egyáltalán nem tudtam, mit mondjak és mit tegyek. Csak annyit tudtam, hogy néhány nap múlva fölvesznek a zárdába és most egy igazi férfi áll előttem és feleségül akar venni.

„De kapitány úr – mondtam neki magamhoz térve – tudnia kell, hogy néhány nap múlva visszamegyek a kolostorba. Nem lehetek egyszerre apáca is, meg férjes asszony is.”

Szomorú szép szemével rám nézett és megkérdezte: „Ez az utolsó szava? Nem remélhetek többé?”

Új ötletem támadt. „Van egy újoncmesternőm. Amit ő mond, számomra az Isten akarata. Megkérdem őt.”

Azonnal a Nonnbergre futottam. Gyalog egy óra. Boldog voltam, hogy odamehettem. „Milyen jó is újból otthon lenni!” – sóhajtottam és élveztem a gyógyfűvek, a tömjén és az ódon falak illatát.

Megnyílt az ajtó és Rafaéla anya, az újoncmesternő lépett be. „Mit keres itt hét közben, Mária?”

Kiöntöttem előtte szívemet. „Ha Ön azt mondja, hogy Isten akarata az, hogy ne legyek a felesége, hanem jöjjenek ide vissza, akkor neki is könnyebb lesz ebbe beletörődni.” Rafaéla anya jóságos tekintettel nézett rám, elgondolkodott egy kicsit, majd elhagyta a szobát. Egy óra múlva jött vissza azzal, hogy a tisztelendő anya hívat. Megkönnyebbülten és felszabadultan mentem végig a folyosón és az udvaron, no meg a csigalépcsőn, mert ezúttal nyugodt volt a lelkiismeretem. Ismét a régi

tölgyfa ajtó, az ismerős nyikorgás, amikor kinyitottam. Olyan jó volt itt, annyira szerettem ezt a helyet, jó barátok, testvérek közt voltam és újból visszajöhetek! Már az apátnő előtt térdeltem, megcsókoltam gyűrűjét. Kezemet fogva szemembe nézett és szeretettel mondta: „Rafaéla anya elmondta esetedet. Mivel hazajöttél, hogy Isten akaratát keresd életed fontos pillanatában, összehívtam a szerzetes közösséget a káptalanterembe. A Szentlélek segítségét kértük tanácskozásunkhoz. Világos lett előttünk – és ekkor megszorította kezemet –, hogy az az Isten akarata, hogy a kapitány felesége és gyermekeinek jó anyja légy.”

Még percek múltán is ott térdeltem. Most már tudtam, hogy végleges a határozat. Isten akaratát kerestem, de amikor megmutatták, nem akartam követni. Boldogságom darabokra tört. Olyan régóta vágyódtam arra, hogy apácaként teljesen az Istené legyek. Neki adtam szívemet, de nem kell neki, visszaadta. A csalódástól és a keserűségtől majdnem elpusztultam. Száraz szemekkel meredtem az apátnő gyűrűjére és láttam a nagy ametisztű feliratát, „Isten akarata nem tűr miértet.” A tisztelendő anya hallgatása megmutatta nekem, hogy sok tapasztalatból tanulta meg, mennyire nem segít a szó akkor, amikor a kétségbeesett emberi szív önmagával viaskodik. Ajka hangtalanul mozgott, imádkozott és szemei könnyharmatosak voltak.

Őszintén kérdeztem: „Most mi az Isten akarata? Mit kell tennem ezután?”

„Az, hogy ott szolgálj neki, ahol a legnagyobb szüksége van rád. Teljes szívvel, készséggel szolgálj neki!”

Lassan hazatámolyogtam. Újhold volt ugyan, de nem láttam semmit, csak a folyó csobogását hallottam és a zsoltár szavai jártak folyton az eszemben: „Elborítanak lassan a számkivetés keserű vizei.”

Azt gondoltam, hogy a gyerekek már régen alszanak és ezért a legóvatosabban léptem a házba. A kapitány az ajtóban várt.

„Nos?”

Félénken mentem hozzá és hirtelenül kibuggyantak a könnyeim és dadogva feleltem: „Azt mmmondták, h-h-hogy le-le-legyek a fe-fe-felesége.”

Szótlatlan átölelt és mi mást tehettem, mint azt, hogy zokogva vállára hajtottam fejemet.

Másnap reggel megmondta az édesapa a gyerekeknek, hogy igazuk volt. Feleségül vesz engem, mert nekem mindig köztük kell maradnom.

Megható volt, amikor megöleltek, megcsókoltak és éreztem mindegyik gyerek, most már az én gyermekeim örömét és szeretetét.

Hamarosan elutazott a kapitány, hogy őszig távol legyen. Úgy gondolta, hogy az emberek szóbeszéde miatt így kell tennie. „Miről beszélhetnének?” – kérdeztem.

„Természetesen rólunk!”

„Miért beszélnének most másként, mint azelőtt?”

A kapitány most nem akart részletesen válaszolni kérdésemre. Közülünk senki még csak nem is sejtette, hogy mi mindent pletykálnak rólunk az emberek. Mennyi jólétesült hír ment házról házra, kastélyról kastélyra. Még azt is tudni vélték, hogy hamarosan gyermekem lesz. A kapitány elmondta terveit. „Két héttel az esküvő előtt hazajövök, akkor Te majd a Nonnbergre mész és csak az esküvőn találkozunk. Attól fogva soha többé el nem hagylak.”

Így volt helyes. A nyári hónapokban mind közelebb kerültem a gyerekekhez és édesapjuk személye által, meg a levelek révén, amiket nekem küldött, mind jobban az életemhez kapcsolódtak. Békés, boldog idő volt ez. Sárgult már a fák levele és az első őszi vihar alaposan megtépázta a színes lombokat, amikor a kapitány megérkezett. Attól kezdve Györgynek kellett szólítanom. A Nonnbergre mentem tíznapos lelkigyakorlatra és így készültem a házasságra, hiszen a házasság szentség.

November huszonhatodika, az első adventvasárnap előtti szombat volt a nagy nap. Boldogan vártam és kész voltam arra, hogy teljes szívvel és lélekkel teljesítsem Isten akaratát ott, ahol a legnagyobb szüksége van rám.

Abban a szobában öltöztettek menyasszonyi ruhába, ahol három jelölt társammal együtt eddigi életem legboldogabb évét töltöttem zavartalan békében és boldogságban. Régi társaim öltöztettek fel. Rafaéla anya tette fátylamra a mirtuszkoszorút, amikor megszólaltak Nonnberg harangjai. Itt volt az ideje, hogy a templomba induljunk. Az egész szerzetes közösség kísért, amikor utoljára mentem le a kikoptatott lépcsőkön. A köves udvaron, a szobrok alatt álltak a segítő testvérek, hogy búcsút vegyenek tőlem. Az apátnő jobbán léptem a templomba. Amikor kinyílt a kapu, utoljára hajtottam térdet a küszöbön. Fátyolos szemmel magam előtt láttam a zsúfolásig megtelt templomot. Közben összeállt a nászmenet. A két legidősebb lány vezette tengerész egyenruhás apját, a fiúk arra vártak, hogy engem vezessenek, a legkisebbek

pedig fátylamat vitték. Ünnepi dallamokra zendített az orgona. Lassan vonult a menet a főoltárig, ahol ünnepi ornátusban várt ránk az apát. Elhallgatott az orgona és a mély csöndben fogadtuk meg Isten előtt a „holtomiglant, holtodiglant” és csak az ásó, kapa, nagyharang választ el bennünket egymástól.

HATODIK FEJEZET

Ünnepi játékok és egy baba

Hamarosan a nyárról terveztünk.

„Nagyon szívesen mennék az idősebb gyerekekkel operába meg hangversenyre” – mondtam. „Az egész világról jönnek a salzburgi ünnepi játékokra, miért ne vehetnénk részt mi is?” György nem volt annyira biztos abban, hogy a gyerekeknek ez majd örömet szerez, de amikor látta, hogy nagyon szeretnék részt venni az ünnepi játékokon, jelentősegteljesen mosolygott, mintha azt mondaná evvel: „majd még elvállik!”

Akkoriban 35 000 lakója volt Salzburgnak. Csöndes kis város volt, de nyáron zenei világvárossá lett. A világ minden tájáról elegáns autók suhantak a keskeny utakon, a hídnál mindenféle nyelvű ember s legalább annyi angol szót lehetett hallani, mint salzburgi dialektust. A zenei világ nagyjainak találkozóhelye volt. Toscanini és Richard Strauss, Lotte Lehman és Bruno Walter. Az egész város lázban volt, még az emberek is ünnepi hangulatban voltak az utcákon.

Az egyik reggeli után a postabontáskor azt mondja férjem: távoli unokatestvérem kéri, hogy az ünnepi játékokra nem hozhatja-e hozzáunk családját. Már nagyon rég nem láttuk egymást és örülne, hogyha újból felvennők a rokoni kapcsolatot. Sohase tudtam, hogy ennyire ragaszkodó! – és sajnálkozva fűzte hozzá – sokszor mennyire csalódunk az emberekben!

Másnap a reggelinél fejcsóválva mondta: „még ha az életemet menthetném meg, akkor se tudnék visszaemlékezni arra, hogy ki lehet, de itt kereken azt írja, hogy egy iskolatársam legidősebb nővérének a fia. Ő is szeretne az ünnepi játékokra jönni. No, nem bánom, hiszen van elég

helyünk!” Amikor pár nap múlva egy idős nagybácsi telefonált, hogy ő is szeretne eljönni az ünnepi játékokra, majd egy hét múlva egy németországi unokatestvér érdeklődött, hogy „feleségével és hét gyermekével kaphatna-e helyet... – rám nézett és mondta – no, látod!”

És mindenki eljött, nagynénik és unokaöcsök meg unokahúgok, barátok, akik oly régen látták a „kedves Györgyöt, akit mindig becsültek és szerettek,” és most boldogok, hogy megismerhették nagyszerű, bájos feleségét. És a gyerekek is milyen nagyok voltak! A nagy ház majdnem kicsi lett, annyian voltunk.

Hermann bácsi szeretne volna megnézni a várost.

„Rupert, légy szíves, menj vele és kalauzold!”

„Jól van. Ismerem a várost, Mozart szülőházát, a Zaubrerflöthenhaust, a Mönchsberget, a Kapuzinerberget, a dómot, a ferences templomot, a Szent Péter-templomot, a Nonnberget és a Festspielhaust.” Elvira néni tegnap már látta a várost. Rupert kalauzolta, ma pedig Ágotával kirándult a kedves hellbrunni kastélyhoz. Ede bácsit nem érdekelték az ócskaságok, a törött cserepek és a rozsdás vasak, ő Werner társaságában a sörözőket látogatta. Mária a gyerekekkel a világhírű bábszínházba ment, míg György néhány tiszt társával a gaisbergri hegyi utat tette meg, hogy a szép kilátást megmutassa nekik.

Egy álló hónapig így ment ez nap nap után. Egész napi lőtás-futás után fáradtan mentünk egy-egy nagyszerű opera-előadásra vagy hangversenyre. Annyi nyugtunk se volt, hogy élvezzük is a műsort, mert többnyire akkor szólt a telefon, vagy jött a távirat, amikor már az előadásra indultunk és újabb látogatást jelentett be: „aki alig várta már, hogy a kedves Györgyöt lássa.” Táviratozzuk meg, hogy lehetséges-e még. És mialatt Leporello a regiszter áriában önmagát multa felül, én az ágyakat számláltam és korholtam magamat, hogy kevés húst rendelem. Délben nem lesz elég a rántott hús, mert az utolsó pillanatban nem lehet megfelelőt kapni. Minél jobban közeledett az ünnepi játékok vége, annál kevésbé mertem férjem szemébe nézni, mert egy bizonyos hunyorgása, egy tekintete már idegesített. De egyszer minden véget ér. Végre elment az utolsó vendég is, újra magunkban ülhettünk a nagy asztal körül. Milyen meghitt és bensőséges volt. Csak Rupert morgott és Mária számolgotott valamit az ujján.

„Kilencszer láttam Mozart szülőházát, huszonegyszer kellett végigjárnom az erődítményt, tizenötször kellett megmutatni a templomokat, tizennyolcszor Hellbrunnt és a vízijátékot...”

György abbahagyta az evést. Fölindultság látszott rajta, de még mielőtt megszólalhatott volna, megfogtam kezét és nyomatékkal mondtam: „Igen, tudom, mit akarsz mondani. Hogyha zenét akarunk hallgatni, máshova utazunk. Több nyarat nem töltünk Salzburgban.”

A vendégek távoztával, amikor a gyerekek a réten játszottak, Hedvig méltatlankodva mondta: „Mama, ez már a harmadik eset, hogy nem játszol velünk. Nélküled unalmas a játék. Itt a labda, kapd el!”

Kézen fogtam a gyerekeket, a parki házacskához vezettem őket és megmondtam, hogy a jó Isten karácsonyra testvérkét küld nekik, egy kis húgot vagy öcsikét.

„Nagyszerű – lelkendeztek – remélhetőleg fiú lesz – mondta Werner –, öt lány már úgyis van.”

Martina megkérdezte: „Honnan tudod már most, hogy karácsonykor jön a baba?”

Mindent elmondtam nekik. Azok közé a ritka órák közé tartozott ez a beszélgetés, amikor az ég és föld találkozik és egybeforrnak a szívek. Ismét advent volt, a legszebb minden advent közül, mert igazi várakozással volt tele. Nagyon meghitt és barátságos volt a hosszú estéken a kandalló előtt üldögelni. Még valami egészen új is jött hozzá, amit csak érezni, de szavakkal kifejezni nem lehet. Az örömteli várakozásban részt vett az egész család. A szorgos apró kezekben a horgolótűk már nem hosszú férfiharisnyát, hanem szép kis nadrágot, sapkát, rugdalózót készítettek. Természetesen mindent kék színben, hiszen „már van öt lányunk”. György a fiúkkal sok hűhó és láрма kíséretében gyönyörű bölcsőt készített. Amikor a mesekönyvben ezt a mondatot olvastam: „egy év múlva fia született a királynőnek és ma is élnek, ha meg nem haltak,” Martina komolyan bólintott és közben babáját nézte.

Az ember szívében újra életre kel a Szűzanya karácsonyi története, amikor az anyaság nagy misztériumának részese lesz.

Karácsony után felhívtam Vogelnet, hogy készenlétben legyen. Fialat orvos özvegye volt. A város legügyesebb babájaként őt ajánlották. Néhány tanácskozás meg számítgatás után megállapítottuk, hogy a babának február közepén kell születnie.

„Minden készen van a baba számára?”

„Nem tudom, feleltem egy kissé ingerülten. Mindjárt felsorolom, hogy mi van. Tíz tucat pelenka, három tucat egyes, három tucat kettes nagyságú ingecske, hat tucat kis nadrág, tizenhat kabátocska, bölcső,

gyerekkocsi és gyerekágy.” „Hagyja abba az ég szerelmére – rémült meg Vogelné – csak nem hármas ikreket vár?”

Csak nagyon kevés holmit kellett vásárolni. A legtöbb babakelengye az idősebb gyerekéké volt. Csak a padlásról kellett lehozatni, kimosatni, kivasaltatni, mert ezek a kedves holmik tele voltak fodorral, csipkével.

Február közepén megérkezett Vogelné. Két nap múlva pedig az én napom érkezett meg.

A kilenc hónap alatt senkinek se jutott eszébe, hogy orvost hívasunk. Most se gondolt senki se arra, hogy valami orvosságot szedjek. Vogelné jelenléte bizalommal töltött el. Minden a legnagyobb rendben volt. A szenvedés meg a kínok egyszerűen együtt járnak az anyasággal Isten akaratából, mióta Éva elkövette a bűnt.

György az ágyam mellett volt. Szükségét is éreztem, mert ő mindenben tájékozott volt, hiszen már hét esetben volt része ilyesminek. Megnyugtató, hogy nem halok meg, és minél kevesebbet jajgatok most, annál több erőm lesz később. Különben is ez csak a kezdet. Olyan nyugodtan és csak úgy mellékesen mondta, hogy már ez is megnyugtató. Rájöttem, hogy ez nem olyan fájdalom, mint a fogfájás, ami nagyon sokszor kellemetlen. Ezek a fájdalmak szabályos időközökben jöttek, mint a tengeren a dagály. Amint megszűnt, az embernek táncolni volt kedve, olyan jól érezte magát. De tanácsosabb volt tánc helyett a következő rohamra gondolni.

„Tovább tart fél óránál?” – kérdeztem Vogelnét, de úgy látszik, nem értett meg, mert csak ennyit mondott: „mélyet lélegezzen!”

Kora délután volt. Amikor Vogelné a vacsoráról visszajött, eddig közönyös arca érdeklődést mutatott, tele volt figyelmességgel.

A nyitott ajtón keresztül hallottam a gyerekeket. Rózsafüzért imádkoztak. Minden tized után egy halk, kétszólamú dalt énekeltek. A tenor és a basszus hiányzott. Nekem úgy tetszett, mintha angyalok énekeltek volna. Milyen nagyszerű imádság is a rózsafüzér! Nyolcszáz éven át vitte az emberek bajait, gondjait, örömét és bánatát a Szűzanya kezén át Isten elé. Amikor újból meg újból fölhangzik: „Asszonyunk Szűz Mária, Istennek szent Anyja, imádkozzál érettünk...” olyan, mint amikor a gyerekek esedezve szívből kérnek valamit. „Édesanya, mama kérem...” Teljes szívvel kapcsolódtam bele én is az énekbe.

György ezalatt a hosszú óra alatt nem hagyta el a szobát. Erős keze olyan volt, mint a horgony, amibe belekapaszkodhattam, amikor a szenvedés a kis embercsonakot vihar módjára ide-oda csapkodta. Az

elmúlt kilenc hónap első heteiben nagyon igényesek voltunk, kék szemű, szőke, nyúlánk fiúcskát akartunk. György azt kívánta, hogy anyjára hasonlítson, én meg ahhoz ragaszkodtam, hogy hősöm vonásait hordja. Minél inkább közeledett az időm, annál kevesebb feltételt szabtuk. Igényünk mindig kisebb lett. Csak egészséges legyen ép kézzel, ép lábbal, mellékes, hogy milyen színű a szeme meg a haja. Még az is mindegy lett, hogy fiú lesz-e vagy lány. Mindnyájan csak azt az egyet kértük, hogy „ép testű és ép lelkű legyen”.

Amikor éles csecsemősírás törte meg a csendet, hallottam, amint a gyerekek felugráltak örömben és Bach régi háladalát énekelték: „adatok hálát az Úrnak!” György fölém hajolt és homlokra csókolt. Ebben a pillanatban az ember közel van Istenhez és úgy érzi, hogy az eget és földet alkotó Isten hatalmának részese, teremtménye, munkatársa a Teremtőnek. György Vogelnéhez lépett. Megnézte legkisebb lányát. Szakértő tekintettel állapította meg: „Olyan, mint minden más csecsemő, mint egy kismajom.”

Megtört a varázs. Elhagyta a szobát, hogy beszámoljon a gyerekeknek. Talán észrevette a megsértett kismama szemében az árulkodó könnycseppet? Hamarosan visszajött és mosolygós, meleg tekintettel súgta a fülembe: „A kismajmok a legkedvesebb és legédesebb teremtmények. Nem is szeretném, hogyha másként nézne ki.” Mit tehettem? mint hogy könnyek közt mosolyogtam. Azután elment és Vogelné szakszerű gondozására bízott. Csak később éreztem a nagy fáradtságot, amikor bejöttek a gyerekek és megcsodálták a babát, majd csókkal köszöntek el tőlem. Nehéz munkával terhes nap volt. Már esti imám elején fáradtan elaludtam.

1929 tele egész Európában olyan hideg volt, amilyenre még a legöregebb emberek se emlékeztek. Fagypontra harminc fokig szállt a hőmérséklet. Mivel a templomok fűtetlenek voltak, nonnbergi barátunkat, P. Brunót kértük meg, hogy itthon keresztelje meg a gyermeket. Rupert és Ágota voltak a keresztszülők. Ez volt a kívánságuk. A gyermeket Rosemarie Ehrentrudisnak kereszteltük.

HETEDIK FEJEZET

Péter bácsi és szakkönyve

Férjem távoli rokona, Péter bácsi a múlt nyáron az ünnepi játékok alkalmával meglátogatott minket. Feleségével és hat gyermekével a Gaisbergspitze felé vezető úton takaros kis vendéglőben lakott. A szezon végén ismerkedtünk meg vele. Az első pillanatokban összebarátkozott a két család. Az ő gyermekei akkorák voltak, mint a mieink és ugyanaz volt az érdeklődési körük, mint nekünk a zenében és a művészetben.

Péter bácsi porosz ezredes volt. Aranyosszívű, kedves ember, könnyű volt vele kijönni. Amikor a kötelességről volt szó, akkor Péter bácsi vasból és acélból volt. Mivel életében sok mindent pontosan beosztott: mi a kötelessége Istennel, embertársaival és önmagával szemben, nagyon sok kötelességet kellett teljesítenie.

Péter nagyon szerette a szakkönyveket. Amikor megnősült és első gyermeküket várták, azonnal vásárolt egy erre vonatkozó szakkönyvet, hogy a következő hónapokban eszerint cselekedjék. A hetedik hónappal kapcsolatban ezt írta a szakkönyv: „A hálószobából ki kell vinni minden függönyt és szőnyeget, a falakat és a padlót fertőtleníteni kell.” Péternek mint ezredesnek két csicskás járt. A hálószoba közepén állt kezében a szakkönyvvvel és úgy dirigálta, hogy mit csináljanak csicskásai. Laura, a felesége, ezalatt a konyhába ment és mivel szokatlan kínjai voltak, a szobába ment, hogy lefeküdjék, de előbb megkérte Pétert, hogy hívja X.-nét. Ez pedig Vogelne volt. „Azonnal jöjjön!” Péter csodálkozva meredt rá. Szemüvege fölött kilesve mondta önmagából kikelve: „Laura, ez lehetetlen, mert én még csak a hetedik hónapban vagyok!”

Hogy újabb ünnepi héttől megszabaduljunk, elhatároztuk, hogy Péterrel meg családjával délre utazunk és a júliust meg az augusztust egy kis szigeten töltjük az Adrián. Még mielőtt megfontolhattuk volna, február végén levelet írt Péter Györgynek.

„Kedves Györgyöm!

Sajnálattal közlöm veled, hogy általad felvetett sátorozás ötlete nem ajánlatos. Magam tapasztaltam és állapítottam meg. Több éjszakát nyitott ablaknál vékony takaróba burkolózva a padlón töltöttem. Életem

legprimább megfázása lett az eredménye. Családom iránti kötelességem kényszerít arra, hogy a nyári tervektől visszalépjek. Szerető bácsikád, Péter.”

György ezt válaszolta: „Kedves Péter!

Nagyon sajnálom, hogy megfáztál. Maradj ágyban és igyál egy csomó forró teát és izzadj sokat. Nyári terveink miatt ne aggódj! Észak-németországi házad februári és a sziget júliusi hőmérséklete között kerekén negyven fok a különbség. Mi nagyszerűen töltjük el majd ott a nyarat. Szeretettel köszönt György.”

Valóban nagyszerűen nyaraltunk, bár előbb Péter lelkiismeretének sok gubancát kellett kibogoznunk. Július végén hozzánk jöttek Péterék. Megelégedetten nézte tizennyolc csomagját és közölte, hogy a nagyobb dolgokat teherárúként Pólába küldte. Póla az Isztriai-félsziget déli csücskén osztrák hadikikötő volt a háború előtt. Most Olaszországhoz tartozik. Csupán néhány mérföld választja el a várostól.

Az utolsó karácsony legfontosabb ajándéka a kerékpár volt. Martinát kivéve mindenki kapott egyet. Ő rollert kapott. Péter idősebb gyerekei vitték a kerékpárt s így a mieink elhatározták, hogy kerékpárral előbb indulunk útra. György, Laura meg a kicsinyek majd négy nap múlva autóval jönnek utánunk.

Péter vonattal akart előremenni, hogy a csomagokra vigyázzon. Akkoriban még nagyon kevés autó szaladgált. Utunk csodálatos volt, mert nagyon szép vidékeken át mentünk. Öt nap múlva Pólában találkoztunk. Késő éjjelig mesélgettük kalandjainkat, élményeinket. Finom sült halat ettünk és sötét vörösbort ittunk. A gyerekek nagyon vidáman, felszabadultan mesélték élményeiket. Hedvig aratta a legnagyobb sikert, amikor kacagva mesélte: „Tudod, papa, mi történt? Minden délben a pihenőkor eltűnt Rupert. A negyedik nap meglestük, hogy mit csinál. Egy kis tisztás közepén ült, térdén kis tükör volt és borotválkozott.”

Szegény Rupert haja tövéig elvörösödött és legszívesebben elpáholta volna kotnyeles hűgát, aki a tizenhat éves fiú nagy titkát kifürkészte és elcsacsogta.

„Rá se hederíts, Rupert! – sietett fia segítségére György –, ez legalább olyasmi, amiben Hedvig nem utánozhatja a fiúkat.”

Legfőbb ideje volt, hogy lefeküdjünk. Másnap jó nagy ladikot béreltünk, hogy Verudát, utunk célját elérjük. Megérkeztünkkor több férfi hatalmas ládákat cipelt.

„Szent ég! Milyen nagy csomagok!”

Azok voltak. Péter családja iránti kötelességből a táborozás kézikönyvének utasítása szerint mindent összecsomagolt, amit a könyv nyolc személy számára hat hétre, napsütést és esős időt is figyelembe véve a minimumnak mondott. Minden volt a ládákban. Györggyel egymásra néztünk és cinkos tekintettel gondoltunk arra, hogy nagyszerűen fogunk nyaralni.

A szigetnek nem volt kikötője. A vízen átgázolva lehetett megközelíteni a partot. Csomagunk hat sátor, személyenként egy függőágy, hálózsák, két pokróc és hátizsák volt. Táborunk hamarosan elkészült.

Már kora reggel nagy hőség volt és sötét viharfelhők tornyosultak. Kíváncsian kémleltük az eget. „Gyorsan verjétek fel a sátrat!” – intézkedett György.

Pillanatok alatt állt a hat sátor. Egy hatalmas sátor körül öt kisebb. A nagy sátor esős időben ebédlő és társalgó szerepét volt hivatva betölteni. Szótlanul dolgoztunk, mert mindenki tudta, hogy mi a dolga. Akkor jutott eszembe, hol lehet Péter?

„Péter, Péter!” kiáltottam és odasiettem, ahonnan a mély „itt” hallatszott. Egy csonka fatörzs mellett találtam egy fél embert. Derékig a ládába hajolt, éppen fölegyenésedni készült. Örömtől sugárzó, kipirult arccal, diadalmasan kiáltotta: „megvan! megvan!”

A táborozás kézikönyvét találta meg, amit véletlenül a nagy láda aljába csomagolt. Idegesen kereste szemüvegét is, amit rendszerint soha nem szokott megtalálni, mert a homlokára tolva viselte. „Nos, húgocskám, lássuk csak, mi a teendő!” és olvasni kezdte a könyv első oldalának utasításait. „Amint elérjük a táborhelyet, nézzünk körül, hogy homokos, köves, mocsaras, dombos, vagy lapos-e?” Homlokára tolta szemüvegét és Julius Caesarhoz illő méltósággal adta ki a parancsot: „Fiúk, hozzám! Rajta, keressünk táborhelyet!”

György pont akkor jelent meg a láthatáron és fogalma se volt arról, hogy mi is történik itt. A stratégiai manőverezést azzal a tanáccsal szakította félbe: „Péter, azt gondolom, hogy a legokosabb az lesz, ha a ládákat azonnal a sátorba viszed, mert öt percen belül felhőszakadás lesz.” Megsajnáltam Caesart. „A terület lapos, homokos – mondtam neki – de jobb lesz, ha hozzánk jössz!” A kövér esőcseppek már záporoztak is. A zivatar után nekiláttunk a nagy láda kirakásának. Ha visszagondolok rá, mindig a cserkészbolt raktára jut az eszembe. Vadonatúj gumipadlós sátrak, minden acetilén lámpa, összecsukható csónakok vitorlával, fényűző hálózsákok, pizsamák, új főzőedények, gramofonlemezek-

kel, egy láda könyv, egy láda bor, másik láda selyemszegélyű zöldborsó- és levendulaszínű asztalterítőkkal és előkelő díszpárnákkal. Ez volt a fölszerelés. Volt konzerves és csemegés láda is. A megelevenedett táborozási kézikönyv közepén kitárt karokkal állt Péter és biztatott: „Válasszatok csak, vigyetek, ami tetszik, több van itt, mint amire szükségünk lehet!”

NYOLCADIK FEJEZET

Egy műtét, teknősbéka és telefonálás

Gyönyörű májusi nap. Rosemarie kétéves. Áldozócsüttörtökön csak ő maradt otthon velem, a család többi tagja templomba ment. Ismét hívtam Vogelnét, mert azt gondoltam, hogy néhány nap múlva ismét szükségem lesz rá. Olyan gyorsan történt minden, hogy alig volt alkalmam Vogelnét értesíteni és siettetni. Mire megkondultak a harangok, Eleonóra már megszületett. Valami maradt benne ebből a sietségből, mert ő sohase ér rá, mindig sürgős dolga van.

Az Eleonóra nevet keresztanyjától, Lorli nénitől kapta. A keresztelés estéjén György elgondolkodva mondta: „Nem értem, hogy mindig lányunk születik. Az első gyermek óta legalább az egyik lányt szerettem volna Borbálára kereszteltetni. Szent Borbála a tűzérek védőszentje ugyan, mivel nekem sok dolgom volt a torpedókkal, úgy éreztem, hogy az én védőszentem is. Mivel az első gyermek fiú volt, nem lehetett Borbála. A másodikat az édesanyjáról kellett elnevezni, a harmadikat meg a nagymamáról és így tovább. Bizonyára ezért küldi Szent Borbála egyik kislányt a másik után, mert nem teljesítettem ígéretemet.”

„Miért nem mondtad előbb?” – kérdeztem szemrehányóan. Amikor Eleonóra elmúlt egyéves, ismét Verudán nyaraltunk. A nagyszerű nomád élet, amikor mindig fürdőruhában lehet az ember, számomra hamarosan befejeződött.

Fiatal házaspárunkban egy kirándulás alkalmában parasztházban szálltunk meg. A gazda csak másnap mondta meg, hogy a gyerekek vörhenyesek. Ekkor már későn volt. Néhány hét múlva, a lappangási idő végefelé Martina és Johanna a torkát fájditotta és nagyon lázas volt. A kicsinyekkel a vendégszobába költöztem és elkülönítve maradtunk

mindaddig, amíg a veszély elmúlt és a gyerekek felépültek. Engem is megfertőzött a betegség, de nagyon enyhe lefolyású volt és teljesen normálisan szűnt meg. Amikor ismét a megszokott életmódot folytattam, állandóan fájt a derekam. Megmondtam az orvosnak és ő alapos vizsgálat után megállapította, hogy a vörheny szövődménnyel járt, megtámadta a vesémet. „Nem kell különösebb gondot okoznia emiatt. Tartson szigorú diétát!, semmi hús, fűszer, só, tojás és megszűnik a fájdalom.”

Nem gondoltam akkoriban, hogy húsz évig ez lesz az étrendem. Elhatároztam, hogy nem csinállok belőle különösebb gondot és pontosan megtartom a diétát. Igen erősnek kell lenni, mert egyik nap ez, a másikon az csábítja az embert és pont az a kíváncsi meg jóízú, ami éppen tilos. Előfordul, hogy rossz lelkiismerettel ugyan, de mégis megszegi az ember az előírást. Amikor Verudán voltunk, csónakázás közben és viharok alkalmával különösen fájt a derekam. Megvizsgáltattam magamat. Az orvos komolyan állította, hogy veseköveim vannak és a műtét szükséges. Hazaérkezésünk után Bécsbe utaztunk, hogy alaposabban kivizsgáltsam magamat. Azóta, hogy betegsége alatt tanítottam, jó barátságba keveredtünk.

Nagyon kellemes volt az első hét Bécsben. Nappal egy magánklinikán vizsgáltattak az orvosok és szerették volna megállapítani a fájdalom okát. Este színházba meg operába mentünk. Nagyon szép volt minden, olyannyira, hogy arról is megfeledkeztünk, miért vagyunk Bécsben. Egy szép napon közölték velem az orvosok, hogy veseköveim vannak és feltétlenül szükséges a műtét. Ez a hír végét vetette a szép estéknek. Mária táviratozott apjának, aki a műtét napján repülőgéppel jött hozzám. Hogy a beavatkozás mennyire fontos volt, eléggé bizonyítja a 18 eltávolított kő és homok, meg az, hogy a sebet több hétig nyitva kellett tartani.

Nincs tehetségem a betegeskedéshez, mert a néhány nehéz nap elmúltával igencsak nehezemre esett a nyugodt fekvés.

Megkértem Györgyöt, hogy hozzon valamilyen kis állatot, amivel megoszthatom magányomat.

Hamarosan hozott három aranyos kiscsibét. Épp akkor bújtak ki a tojásból. Nagyon örültem nekik, azonnal elneveztem őket Gáspár, Menyhért, Boldizsárnak. A látogató nélküli hosszú órákban kedvesen osztották meg magányomat. Versenyt csipogtak, szaladgáltak, kapirgáltak. Szelíd, kedves kis jószágok voltak. Sajnos, nem sokáig maradtak

apró sárga pihegombócok. Igen gyorsan nőttek és megoldhatatlan problémát okozott emésztésük. Agrosia nővér arcáról pontosan leolvashattam. Gyerekes hiszékenységgel fogadta minden szavamat az egyszerű, jámbor betegápoló nővér. Ez vitt bele abba a komisz játékba, hogy lehetetlen történeteket találjak ki és így jussak el hiszékenységeinek határáig. Történeteim egyre lehetetlenebbek lettek, de ő mindent elhitt.

Amikor már föltétlenül szükségessé vált, hogy Gáspár, Menyhért, Boldizsár kikerüljön a betegszobából, férjem ismét elment az állatkereskedésbe és boldogan jött vissza. „Nézd csak, mit hoztam” és egy ékszerteknőst tett az ágyamra. Pont akkor lépett be Agrosia nővér.

„Mi az?”

Ezúttal az igazságnak megfelelően mondtam: „teknősbéka!”

„Hát az meg mi?”

Ez aztán már nekem is sok volt és minden komiszság feltámadt bennem. „A teknősbéka olyan állat, amelyik a csecsemők ujjával táplálkozik” – mondtam neki. Ezt már csak nem hiszi el – volt az első gondolatom, de ő csak hitt nekem és nem vette észre, hogy ugratom.

„Jaj! Jaj!” Sikoltozott, miközben undorodva és félve nézte az apró jószágot. „Akkor nagyon kell vigyázni és az ajtót jól be kell csukni!”

Amikor a kórházba jöttem, az egyetlen üres egyágyas szobát kaptam a szülészet mellett. Nap nap után születtek gyermekek.

Tovább ugrattam a nővért: „Az nem használ semmit! A teknősök olyan lapossá lesznek, mint a papír és átbújnak az ajtó alatt, majd az ajtó mögött újra felfújódnak.” Őszintén meg kell vallanom, hogy csöpp lelkiifurdalásom se volt, amikor másnap hallottam, hogy a jó nővér egész éjjel ajtóim előtt bottal a kezében virrasztott, míg a kis teknős békésen aludt mellettem.

A következő napokban sok fejtörést okozott, hogyan is győzzem meg a nővért arról, hogy mindez nem igaz. Teknősem nem a vad, húsevő fajtából való, hanem szelíd állat, amelyik teknősabrákkal is beéri. Azt is akarta tudni, hogy hím vagy nőstény. György ezt nem kérdezte meg. Harangocskának neveztem el. Megkértem Agrosia nővért, hozzon egy orsó cérnát. Ragtapasszal Harangocska páncéljához ragasztottuk. Így a szobában sétálhatott, én meg bármikor föltekerhettem a cérnát és magamhoz húzhattam. Akarata ellenére csúszott végig a parketten, sőt még repült is, mire az ágyamra került. Gondterhelten nézett maga elé, mintha azon törte volna a fejét, hogy egy teknős miként is vihet végbe

ilyesmit. Amikor elhagytam a kórházat, teknőcömet Agrosia nővérnek adtam.

Még pünkösdkor is ágyban feküdtem.

„Nővér, holnap gyónni szeretnék” – mondtam neki. A jó nővér azonnal elment a legközelebbi plébániára, hogy papot hívjon hozzám. Hamarosan visszajött és szinte magánkívül volt az örömtől és a boldogságtól, amikor újságolta: „Új káplánjuk van és az esperes úr megígérte, hogy őt küldi el. Én még nem beszéltem vele, de biztos vagyok benne, hogy Önnek is tetszeni fog, mert nagyon szép, olyan, mint egy angyal.”

A jó öreg nővér tényleg olyan volt, mint egy angyal, amikor átszellemlt tekintetét az égre emelte. Az „angyalszépségű” pap várása egy kissé megzavarta gyónási előkészületemet.

Hét órakor kinyílt szobám ajtaja és egy pillantással megállapítottam, hogy a nővérnek igaza volt. A fiatal pap olyan volt, mintha Szent Alajos támadt volna fel. A gyónásra kellett gondolnom, és elsorolnom bűneimet. Mellém ült, elmondta latinul az áldást, én meg mondtam bűneimet, azt is, hogyan csaptam be a nővért. Amikor befejeztem a gyónást, csak ennyit mondott: „Nem értem.”

Magyar volt a pap és egy árva szót se tudott németül. Egy darabig tanácstalanul néztünk egymásra és azon fáradoztunk, hogy el ne neves-sük magunkat. Aztán kérdegetni kezdett, tettem-e ezt vagy azt, én pedig válaszoltam neki „habe”, „non habeo”. Nem volt éppen irodalmi latinság, ahogy válaszoltam, de Isten helyettese megértette.

Férjem nemsokára elvitt a szanatóriumból. A nyarat ismét Verudán töltöttük és csak szeptemberben mentünk haza Salzburgba. Boldogok voltunk, hogy ismét otthon lehettünk. Alig érkeztünk haza, férjemet felhívták telefonon Zell am Seeből. A távolság nem nagy, kb. hatvan kilométer, de mégis telefonhívás volt és akkor Ausztriában csak a legritkább esetben, legfőlőbb haláleset alkalmával szoktunk telefonálni vagy táviratozni. Ilyenkor rohan az ember, remegő kézzel veszi fel a kagylót, másik kezével a székbe kapaszkodik. Ma, még tíz év múltán is csodálkozom azon, hogy Amerikában mennyire másként kezelik és használják a telefont. Otthon, Ausztriában egy-egy telefonálás a nap legnagyobb szenzációja volt. Hogyha évente egyszer vagy kétszer távolsági hívásunk volt, a telefonos kisasszony már kora reggel szól, mi meg egész nap izgatottan vártuk, míg végre-valahára, késő délután jelentkezett a hívó. Itt New Yorkban kényelmesen ül az ember, fölemeli a kagylót, mondja: „Toronto” „Hollywood” s még jóformán lélegzetet

se vesz, máris ott az összeköttetés. Egy percbe se telik. Legjobban az tetszik, hogy a felhívó nem hadar el egy perc alatt háromszáz szót úgy, mint nálunk, miközben az óráját figyeli, mikor telik le az egy perc, hanem kényelmes karosszékekben előbb cseveg egy kicsikét az időjárásról, érdeklődik hogylétéről, majd a lényegre fordítva a szót: „egyébként azt szerettem volna mondani” bevezetéssel kezdődik a tárgyalás. Szerintem ez a mód a magasabb életszínvonal jelképe. Annyira tetszik ez nekem, hogy szívesen és gyakran telefonálok.

Tehát vissza a történelmi telefonhíváshoz! Egy hang bejelentette, hogy a Lammers & Co. csődbe jutott.

Ez a mi bankunk volt.

KILENCEDIK FEJEZET

Tulajdonképpen örülnünk kellene!

Már sokszor előfordult, hogy dúsgazdag emberek hirtelen elveszítették vagyonukat. Amikor színpadon látjuk, vagy könyvben olvassuk, nagyon hatásos jelenet, de egészen más, amikor az ember maga éli át és saját bőrén tapasztalja. A bank csődjét bejelentő hang egyszer s mindenkorra véget vetett kényelmes, gazdag életünknek.

A bank, ahol vagyonunk volt, Lammersnéé volt. Hitler meg a nácik már akkor kellemetlenkedtek és sok borsot törtek a kis Ausztria orra alá. Hogy térdre kényszerítsenek minket, máról holnapra megtiltották, hogy a németek Ausztriába utazzanak. Így jócskán megcsappant az idegenforgalom. A pénzvilág is megérezte és nemcsak a Lammers bankház nézett aggódva a holnap elé. Amikor férjem hallotta, hogy a bankház nehézségekkel küzd – mivel jól ismerte és tisztelte a tulajdonosnőt – minden vagyonát hazahozta Angliából és a rendelkezésére bocsátotta, hogy a bankot megmentse. Úgy hangzik ez, mint valami mese. A mesékben szerepel a jószívű herceg, királyfi, aki valami varázslat folytán hirtelen szegénnyé lesz és sok kalandon kell átvergődnie, míg ismét visszaszerzi vagyonát. A nagy mennyiségű pénz nem volt elég a bank szanálásához és így minden vagyonunk elveszett. Szegény férjem! Na-

gyon sokszor vádolta magát: „Nem kellett volna az angliai pénzhez nyúlni!”

„Szegény gyermekeim!”

„Hallgass ide! – mondtam végül – nem azért tetted, hogy ezzel szórakozz vagy nyereszkszedj. Segíteni akartál valakin, aki kétségbeejtő bajban volt. Hát minek olvassuk a Szentírást? Hát nincs megírva, hogy amit a bajbajutottnak teszünk, azt neki tesszük és amit neki teszünk, százszorosán viszonzozza és ráadásul elnyerjük az örök életet?” Nem voltunk az éhhalál szélén, csak a komoly valósággal, a tényekkel kellett farkasszemet néznünk. Okos takarékoszággal sokáig elhúzhattuk.

Meglehetősen nagy birtokunk volt, de nem akartunk hozzányúlni, hogy a gyerekek jövője ezáltal biztosítva legyen. Eladtuk az autót, a szakácsnő és inas kivételével elbocsátottuk a személyzetet. Bezártuk a földszinti és emeleti fogadótermeket és a második emeleten húzódtunk meg. Nagyszerűen megvoltunk szobalány nélkül is. Férjemnek az volt az érzése, hogy koldusszegény lett. Nagyon sajnáltam, amikor órák hosszat sétált le-föl, reménytelenül rága bajuszát és állandóan töprengve, komoran nézett.

Minden tőlem telhetőt megpróbáltam, hogy megvigasztaljam és megvidámítsam, de csak idegesítettem. Sehogyan se tudtam osztozni kétségbeesésében. Attól a pillanattól kezdve, hogy veszteségünkéről hallottam, állandó várakozásban éltem. Jókedvem volt és bármennyire szerettem volna osztozni férjem hangulatában, sehogyan se tudtam reménytelenül nézni a jövőbe. Talán tudat alatt éreztem, hogy életünk nagy „crescendo”-ja előtt állunk és ez soha nem ér véget.

A „százszoros jutalom” kezdett megtérülni a gyermekek magatartásában. Teljes könnyel vették tudomásul, hogy nincs autónk. Örömmel teljesítették új kötelességeiket, szó se volt kényszeredettségéről és fanyar ábrázatról, hanem vidáman, feltűrt ingujjal, dalolva végezték szokatlan munkájukat.

Rupert nem volt itthon, Innsbruckban orvostudományt tanult. Magam utaztam hozzá és elmondtam neki, hogy ezentúl nem kaphat zsebpénzt, hanem tanulmányainak költségét magának kell előteremtenie. Lelkesen jöttem haza. „Tulajdonképpen örülnünk kellene, György – mondtam –, hogy pénzünket elveszítettük, mert különben sohase tudtuk volna meg, hogy milyen nagyszerű gyermekeink vannak.”

Elmondtam neki, hogy Rupert csak mosolygott, amikor híreket hallotta. Fiának ez a derűs mosolya hozzájárult ahhoz, hogy elkeseredett

ábrázata hosszú idő után ismét felderüljön. Amikor láttam, hogy ismét mosolyog olyan sok gondterhelt, reménytelen nap után, jókedvem nem ismert határt. Úgy megöleltem, megcsókoltam, hogy alig jutott lélegzethez, míg mosolyogva bontakozott ki ölelő karomból. „Mi történt veled? Úgy csinálsz, mintha legalábbis egymilliót nyertél volna!”

„Sokkal többet. Rájöttem, hogy egyáltalán nem voltunk gazdagok, hanem csak sok pénzünk volt. Most értem igazán, hogy igazán szegények sohase lehetünk, mert azok közé tartozunk, akik könnyen juthatnak a mennyek országába.”

Minden lelkesedésem ellenére valaminek történnie kellett. Megélhetésünket elő kellett teremtenünk. De hogyan? Akkoriban arattuk régi szokásunk első gyümölcseit. Évek óta közösen olvastuk a Szentírást. Minden baj és megpróbáltatás idején találtunk benne útbaigazítást és vigasztalást. Most ezt: „Bármit kértek az én nevemben, megnyeritek!” „Bármit?!” Megvilágosításért imádkoztunk. A megvilágosítás Nonnbergről jött. Rafaela anyát megkértem, hogy imádságaikkal segítsenek rajtunk. Akkor mondta Rafaela anya: „Miért nem kérnek engedélyt az érsektől, hogy kastélyukban kápolnát rendezhessenek be? Bizonyára küld majd papot, hogy ott lakják. A fölösleges termeket és szobákat pedig bérbe adhatnák a katolikus egyetem hallgatóinak.”

Milyen egyszerű volt az egész! A jó Ignác érsek azonnal megadta az engedélyt. A földszint egyik nagy terme lett a kápolna. Egy ablaknyílásba került az oltár, egymással szemközt voltak a padok úgy, mint néhány régi kolostorban szokás. Esperesünk miseruhát és egyéb felszerelést adott. A teológiai fakultás egyik tanára pedig éppen csendes, nyugodt helyet keresett, hogy tudományos munkáját megírhassa. Ő lett az első bérlőnk. Reggelenként misézett, este litániát tartott. Ezekben a napokban, hogyha egyedül maradtam férjemmel, mindig azt mondogattam: „Olyan boldog vagyok, nem is szeretném, hogy másként éljünk. Hát nem boldogság, hogy a család olyan meghitt szeretetben él?” Hálás szívvel köszönhattük meg az Úrnak, gyermekeink jó tulajdonságait, amelyeket eddig még csak nem is sejtettünk. Soha nem volt morgás, szemrehányás. Könnyen előfordulhatott volna, hogy egyik vagy másik idősebb gyerek könnyelműséggel vádaskodik. Még csak eszükbe se jutott. Még soha nem lakott pap a házunkban és soha nem volt ott állandóan az Oltáriszentség. Ez is kegyelem!

Nem is tudom, hogyan fejezzem ki magamat? Érdekes vagy komikus, esetleg nagyképű volt megfigyelni szomszédaink magatartását azután,

hogy megtudták veszteségünket. Gazdag ember számára a legkellemetlenebb, ha valaki kölcsönt kér. Hogy ezt elkerüljék, rendszerint elkerülik az embert. Valahányszor találkoztak férjemmel, mindig a nehéz megélhetésről, a kellemetlen gazdasági helyzetről beszéltek és nem tudják, hogyan jöjjenek ki pénzükkel. Egyik nap mérgesen jött haza a férjem. „Képzeld, találkoztam Maxival. (A leggazdagabb emberek egyike volt.) Arról beszélt minden bevezető nélkül, hogyha még a testvére kérne tőle kölcsön, hogy szorultságában segítsen, nem tudna adni. Később K. bárónővel találkoztam és szavaiból azt hámoztam ki, mennyire csodálkozik gyermekeink vidámságán és elegáns öltözkékén, hogyan telik erre még mindig? Hát megbolondultak ezek az emberek? Többé ne mondd nekem, hogy tulajdonképpen örülnünk kellene!”

„Pedig örülnöd kell – és megcsókoltam haragos száját –, mert nagyon boldog vagy! A világ minden kincséért se tudtad volna meg, kik az igazi, őszinte barátaid, most pedig tudod!”

Nevetnie kellett és aki nevetni tud, az nem lehet igazán mérges.

Egy év múlva megtelt a ház az egyetem fiatal tanáraival és hallgatóival. Sohase volt ennyi élményünk és olyan sok hangulatos esténk. Természetesen nem sok pénzt kaptunk, de elég volt a háztartásra és az épület karbantartására.

Azelőtt soha nem nevettünk ennyit, soha nem ismertünk ennyi rendkívül értékes, érdekes embert, soha nem volt részünk ilyen nagyszerű vitákban. Első lakónk D. professzor hamarosan jó barátunk lett. Mikor a könyve már majdnem kész volt, kiadója meglátogatta és egy csésze teára ott maradt nála. A sok látogató közül ő volt az első. Otto Müller, a könyvkiadó is hamarosan jó barátunk lett. Ő meg elhozta hozzánk barátait: írókat, professzorokat, tudósokat. Ez a baráti kör nagyon jó hatással volt serdülő gyermekeinkre. Néhány este alig tudtam visszatartani, hogy ne vessek diadalmas tekintetet férjemre. Ő soha többé nem akarta már hallani tőlem: „milyen szerencse, és tulajdonképpen örülnünk kellene...” de kezét az enyémre tette és mosolyogva mondta: „tudom, mire gondolsz”.

Mi pedig állandóan énekeltünk vendégeink szórakoztatására is.

Az új kápolna viszont arra kényszerített minket, hogy minél többet foglalkozunk az egyházi zenével.

1935 húsvétján D. professzornak el kellett utaznia. Fiatal pap barátját kérte meg, hogy nálunk misézzen. A reggelinél azt mondta a fiatal pap, monsignore Wasner: „Nagyon szépen énekelték, de...” Azután megma-

gyarázott néhány dolgot. A reggeli után elismételtetett néhány motettát, ő pedig dirigált. Akkoriban nem is sejtettük, hogy milyen szerencse volt ez nekünk. Akkor született meg tulajdonképpen „A Salzburgi Trapp Kamarakórus”, az éneklő Trapp család, vagy amint az Újvilágban mondják:

„The Trapp Family Singers.”

TIZEDIK FEJEZET

„Azt már nem!”

Életünk úgy szövődik, mint valami színes gobelin, de mi csak a fonákját látjuk. A szálak keresztbe-kasba futnak összevissza, értelmüket, rendeltetésüket nem ismerjük, nem látjuk. Egy szép napon majd látni fogjuk a kibontakozó képet színéről is. Ha visszagondolok elmúlt életünkre, egy piros vezérfonalat látok benne: az Isten akaratát. Az első nagybőjt óta, hogy családunk naponta közösen olvasta a Szentírást, majd folytatta máskor is, s végül napi szokásunk lett. Így tudtuk meg, hogy milyen fontos tanítást adott Jézus, vallásos életünk alapját: Isten akaratának teljesítését.

Amikor dr. Wasner észrevette, hogy családi zenélésünk komoly dolog és érdekel minket, egyre gyakrabban jött hozzánk, hogy ő is részt vegyen énekünkben. Nagyon szépen zongorázott és orgonált. Az volt a legérdekesebb, hogy nagyon egyszerűen és mégis tökéletesen magyarázta meg a zenét. Öröm volt hallani, amikor Schubert, Brahms, Hugo Wolf dalairól beszélt és ezután hallgattuk meg a dalokat. Még ma is élvezettel hallgatjuk zenetörténeti vagy elméleti előadásait. Sohase viselkedett elérhetetlen zenei nagyságként, hanem szerény volt, ő maga is érzékeny hangszer, aki azonnal megszólalt, amint hozzáérték.

Csodás nyarunk volt. Dr. Wasner naponta jött. Mi komolyan vettük és örültünk neki. Lelkesen láttunk a muzsikának. Palestrina, Lasso, Vittoria miséit, motettáit énekeltük a kápolnában. Magunktól soha nem mertünk volna nekilátni ezeknek, de a nagy muzsikás varázsos erejével és segítségével megpróbáltuk. Lassan életre kelt a régi zene és mi gyönyörködtünk a régi dallamokban.

Legszebb emlékeink közé tartoznak ezek a hónapok. A zene szerelmesei, megszállottjai lettünk. Úgy éreztük, hogy énekelnünk kell, életünk lett az ének. Semmi se akadályozhatott meg az éneklésben. Hallgatóságra nem volt szükség. Csak zavartak volna. Reggel Isten dicséretét énekeltük, a misén áldottuk és magasztaltuk Őt. Este madrigallokkal, balladákkal, népdalokkal fejeztük be a napot. Hol a parkban, hol a völgyünk feletti hegyoldalban énekeltünk, az se jelentett fáradságot, hogy naponta hat órán át szólt ajkunkról az ének. A zene varázsa mámorossá tett minket.

1936 augusztusának egyik napján parkunk fenyőfái alatt üldögéltünk. Mindenki befejezte a munkáját és ünneplőben voltunk. Előbb elimádkoztuk a rózsafüzért, majd Bach „Jézusom, öröömöm” motettáját, mert egész héten át ezt gyakoroltuk. Már jól tudtuk az egyes tételeket és fűgákat. Gibbons „az ezüst hattyú” angolul volt a befejezés.

Jóformán be se fejeztük, amikor tapsolt valaki. Zavartan és csodálkozva kerestük, ki lehet az? Ki írhatná le meglepetésünket, amikor megláttuk Lotte Lehmant, akit eddig csak messziről láthattunk a „Rózsalovag”-ban meg a „Fidelió”-ban. Hallotta, hogy szobát adunk bérbe és érdeklődik, hogy az idén nálunk lakhatna-e? Véletlenül hallotta meg énekünket és a hang után jött. Akkor láttuk, hogy milyen nagy művész, mert csak igazán nagy művész tudja értékelni mások teljesítményét. Szép szemei csillogtak és olyan lelkendezve beszélt „művészetünkről”, hogy irultunk-pirultunk és legszívesebben megöleltük volna.

„Gyerekek! Gyerekek! Ezt a csodálatos tehetséget nem rejthetik véka alá! Hangversenyezniök kell! Meg kell mutatniok a világnak! Menjenek Amerikába!”

Őszinte lelkendezése nagyon meglepett minket. Még a mesében szereplő pásztorfiúnak is időbe telt, míg felfogta, hogy királyfi lett. Hát még nekünk!

„Ne feledjék el, arany van a torkukban!”

Már maga az a gondolat, hogy nyilvánosság előtt szerepeljünk, annyira idegen volt számunkra, hogy a torkunkban lévő arany se tudott rávinni erre bennünket.

„Holnap dalos verseny lesz. Azon részt kell venniök! Föltétlenül részt kell venniök!” – próbált meggyőzni bennünket. Főlháborodva dadogtuk: „Nem, azt már nem!” Férjem egészen odavolt. Ő szerette zenénket, énekünket, de elképzelhetetlen volt egy arisztokrata, császári és királyi tengerésztiszt számára, hogy családját hangversenydobogón lássa.

„Nagyságos asszonyom, ez lehetetlen” – mondta különös hangsúllyal.

„De miért nem?” – kérdezte Lotte Lehman meggyőző tekintettel. Végül is, bármennyire tiltakoztunk és hihetetlenül hangzik, meggyőzött minket. Ő maga telefonált és jelentette be, hogy részt veszünk a dalos versenyen. Csak akkor ocsúdtunk fel, amikor a másnapi szerepléshez sok szerencsét kívánva elment. Mit csináltunk? Hogyan egyezhettünk bele ilyesmibe? Teljesen letörtünk és kétségbeestünk. Szerencsétlennek éreztük magunkat és haragudtunk magunkra. Szóval kifejezni nem is lehet, hogy milyen hangulatban voltunk azon az estén.

Másnap délután, amikor nevünket olvasták, bizonytalanul elindultunk az emelvényre, mindenkinek a lábára léptünk, hol nekipirultunk, hol elsápadtunk, gombóc volt a torkunkban és vad félelem a szívünkben. Minek is egyeztünk bele! Mint álomban, úgy énekeltük le a műsor első három számát. Most se tudnám megmondani, hogy mit. A nézőtéren egy úr megkísérelte, hogy közömbös maradjon és ne mutasson semmi érzelmet. Szegény György volt! Amikor ismét a nézőtéren voltunk, az volt egyetlen kívánsága, hogy minél előbb eltűnjünk. Nem lehetett, mert meg kellett várni az eredményhirdetést. Szinte felhőben láttuk a döntőbírókat, amikor visszajöttek a tanácskozásról. A nagy embertömeg lélegzet-visszafojtva hallgatta az eredményt: „Az első díjat a salzburgi Trapp család nyerte!”

Nem fogtam fel a szavak értelmét, mert még én is tapsolni kezdtem. Csak később jöttem rá. Ismét fel kellett mennünk az emelvényre, hogy a díszoklevelet átvegyük az ünnepi játékok vezetőjétől. Ismét taps, kézfogás, mosoly, de amikor szememmel Györgyöt kerestem, nem találtam, helye üres volt. Nagyon fájt neki, hogy családját hangversenydobogón kell látnia. Csak az az ígéret nyugtatta meg, hogy ez volt az első és utolsó eset, hogy dobogón látott minket.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Kedvtelésből hivatás

A nyár is elmúlt minden izgalomával együtt és újból régi megszokott életmódunkat folytathattuk.

Fontos nap volt, amikor kislányommal a Nonnbergre mentem, hogy beírassam a megszentelt falak közötti iskolába. Évekkel ezelőtt fájó szívvel kellett eljőnnöm innen, de soha nem szakadtam el teljesen. Családom körében is pontosan akartam Isten akaratát teljesíteni, ezért nem lettem teljesen világius. Legkisebb gyermekemet hazahoztam. Könnyek közt adtam át Gertrud anyának, egykori jelölt társamnak. Néhány nap múlva telefonáltak a salzburgi rádióból. Az igazgató hallotta énekünket és szerződtetni akar. Úgy hatott ez, mint amikor valaki a tükörsima tóba követ dob.

„Kérem, szombaton legyenek pont négykor a Mönchsbergen! Köszönöm.” A kagylót máris letette. Eszébe se jutott, hogy valaki az ajánlatot visszautasíthatja. Természetesen nem mehetünk el, mert megígértük, hogy többé nem szerepelünk nyilvánosan. Ebéd közben csak úgy mellékesen említettem meg a telefonbeszélgetést.

„Remélem, nemet mondtál?” „Nem adott rá módot, csak az időpontot mondta meg és azonnal letette a kagylót. Ebéd után azonnal felhívom.”

„Mama, hátha éppen Isten akarata, hogy a rádióban szerepeljünk?” – mondta Hedvig. Csak ugratni akarta apját. De hogyan lehet bebizonyítani, hogy Isten akaratáról van szó? Talán azzal, hogy mindnyájan elleneztük, mert nem akartunk nyilvánosan szerepelni, mert visszavonult csendes életünket mindennél többre becsültük? Mivel bizonyíthatjuk igazunkat? Alapjában véve semmi sincs abban, hogy a rádióban szerepeljünk. Az ajánlat kívülről jött. Zenénk sok embernek szerzett örömet. Mit lehet ez ellen tenni? Az, hogy nincs hozzá kedvünk és nem szívesen tesszük, még nem elég ok, ismerte el György is. Mi magunk is csodálkoztunk azon, hogy szombaton délután négy órakor a mönchsbergi stúdióban voltunk. Kurt von Schuschnig, Ausztria szövetségi kancellárja nagyon elfoglalt ember volt. Ritkán volt ideje rádiót hallgatni. Pont akkor kapcsolta be a készüléket és örömmel hallgatta a műsort, amikor egy salzburgi család énekelt. Még soha nem hallott róluk, de mint zenekedvelő ember, nagyon élvezte az éneket és tűzbe jött. Ötlete

támadt. Fogadást kellett adnia a külföldi diplomaták és katonai attasék részére. Felesége halála után ez volt az első nyilvános szereplése. Valami különös zenei élményt tartogatott vendégei számára. A bécsi filharmonikusokat már felkérte. Ez a kórus az, amit keres! Azonnal csengetett és megkérdezte, kik énekelnek? Míg a rádióban Bach hálahimnusza hangzott, leült és meghívta a salzburgi Trapp családot, hogy a fogadáson énekeljenek.

Nem minden nap kap az ember levelet a szövetségi kancellártól! Már a boríték maga is felkeltette kíváncsiságunkat. Amikor György felbontotta a levelet, fancsali képpel olvasta a tartalmát. Néma csönd következett.

„Ez nem jelenti azt, hogy el is kell fogadnunk a meghívást” – mondta fájdalomosan és szomorúan nézett rám.

„Természetes, hogy nem, akartam mondani, de azt mondtam, hogy nem tudom.”

Ismét meghánytuk-vetettük, latolgattuk, fontolgattuk, hogy mi az Isten akarata? Milyen kifogást lehet emelni a meghívás ellen? Nem megalázó és nem méltatlan dolog a bécsi filharmonikusokkal együtt szerepelni. A legjobb társaságban leszünk! A kancellár meghívása kiűntetés. Egyetlen kifogásunk lehetett csupán, éspedig az, hogy nem szívesen tesszük. A kitűzött napon az előkelő társaságban voltunk és maga a kancellár mutatott be vendégeinek. Nagy sikerünk volt. Újból meg újból hallottuk a dicséretet: „Ez valami egészen új!”

Észrevettem, hogy egy úr férjemmel és dr. Wasnerrel pezsgős pohárral a kézben tárgyal. A pezsgő lett volna az oka? Most már soha nem tudom meg. Csak annyit hallottam, hogy két hónap múlva a kisebb „Musikvereinssal”-ban nyilvános hangversenyen kell szerepeelnünk. Esti időtöltésünk, az ének hivatássá lett.

A kitűzött napon megérkeztünk az ősrégi épületbe, ahol három terem van: nagy, középső és a kisebb.

Az épület előtt rengeteg autó várakozott. Hihetetlen, hogy miattunk jött ide annyi ember. Pedig így volt. A nagy teremben Marian Anderson, egy néger énekesnő szerepelt. Ott volt az egész sajtó. A szünetben átjöttek a kisterembe, hogy mi van ott. Vasárnap az újságok a legszebb és legjobb kritikát írták a Trapp család első hangversenyéről. Egy kissé zavartan, félénken, de már egy kicsikét büszkén fogadtuk a gratulációt a művészszobában. Lassan György is elfelejtette azt az érzést, hogy fogorvosi előszobában ül, amikor a nézőtérén hallgatja énekünket.

Amikor valaki azt mondta, hogy a „legközelebbi salzburgi ünnepi játékokon szerepelnünk kell”, felháborodás nélkül vette tudomásul.

A világ művészeinek álma, hogy a salzburgi ünnepi játékokon szerepeljenek. Mivel olyan sok a szoprán, tenor, bariton énekes, a hegedű- és zongoravirtuóz, soknak sokáig kell várnia, míg rákerül a sor. Talán jövőre... Énekes család csak egyetlen volt messze vidéken és a mi szereplésünk nem hangverseny volt, hanem ünnep. Az első sorban ült Lotte Lehmann férjével. A szünetben rengetegen ostromolták a művészszobát, a hangverseny után rendezők és szervezők kerestek fel Európa különböző országaiból, hogy meghívjanak és szerződést kössenek. Lehmann megcsókolt minket és büszke volt ránk. Mi pedig boldogok voltunk. Vettünk egy füzetet és abba ragasztottuk a salzburgi és a bécsi kritikát. A hangverseny-igazgatók ajánlatait egy fiókba zártuk és szép csendesen visszavonultunk. Számunkra véget ért a hangversenyezés.

Nem sejtettük, hogy ez volt a kezdet!

A francia, holland, belga, olasz, dán, svéd, norvég hölgyek és urak nem tréfáltak, hanem egyszerűen közölték velünk, hogy honfitársaik várnak minket.

Akkor döbrentünk rá, hogy amit szórakozásnak, játéknak vettünk, nagyon komoly dologgá lett. Azt a benyomást keltette, hogy valami parancsoló akarat távolabbi cél felé vezet bennünket, de akkor még nem ismertük fel. Európai hangversenykörút, a lehetőség, hogy Isten világának és az emberi kéz ügyességének csodáit, székesegyházakat, palotákat, múzeumokat, művészi alkotásokat mutathatunk meg gyermekeinknek, lelkesítő gondolat volt ugyan, de egyben lehangoló is. Megvalósítása lehetetlennek látszott, mert a gyerekeknek iskolába kellett menniük és monsignore Wasner a papnevelőben tanított és újságot szerkesztett. Ilyenkor teljesen Istenre kell hagyatkozni. Hogyha Ő akar valamit, áthidalhatók a nehézségek. Evvel mindig számolni lehet.

A nehézségek egyszerre úgy eltűntek, mint az áprilisi hó. Rupert, az innsbrucki orvostanhallgató és Werner, a gyakorló gazdász kapott néhány hét szabadságot, a püspök megengedte dr. Wasnernek, hogy helyettesről gondoskodjék. Egy ismerős házaspár pedig vállalta a kicsinyek gondozását és a lakók ellátását. A meghívásokat olyan jól lehetett egyeztetni, hogy a skandináv államokat kivéve mindenüvé eljutottunk. Azokat a következő évre halasztottuk.

Amikor dr. Wasner összeállította az első hangversenykörút műsorát, könyvtárakban és múzeumokban kiadatlan zeneműveket kutatott és

másolt. Ott fedezte fel, hogy a régi mesterek műveiket korabeli hangszerre: spinét, viola de gamba, blockflötére, a mai zongora és hegedű elődeire írták. Müncheni, kasseli hangszerkészítők egy sorozat különböző nagyságú hegedűt, spinétet, szoprán, alt, tenor és basszus fuvolát készítettek nekünk. Most már csak gyakorolni kellett.

Decemberben indultunk el. Párizsban, Londonban, Brüsszelben és Hágában énekeltünk. Mindenütt lelkes közönség fogadott. Az újságok az éneklő család zenei csodájáról írtak. Azt mondták, hogy ez nem a megszokott hangverseny. Újabb meg újabb meghívásokat kaptunk. Közben láttuk Franciaország, Anglia, Belgium templomait, kastélyait, múzeumait, csodás tájait. Utunk második fele Olaszországba vezetett. Jártunk Milánóban, Turinban, Assisiben, Rómában. Azelőtt érdekes volt a sok látnivaló, de itt már annyira zsúfolt volt, hogy fárasztott, sőt kimerített. A zsúfolt szépségű templomok, paloták után szent helyekre is elzarándokoltunk. Így hármas jellege lett utunknak: hangverseny, műélvezet, zarándoklás. Királynők és királyok előtt énekeltünk. Kihallgatáson voltunk XI. Pius pápánál és Mozart „Ave verum” himnuszát énekeltük neki. Tíz boldog napot töltöttünk Assisiben, Szent Ferenc városában. Ugyanazokon a köveken jártunk a Via Appián, mint amelyeken az apostolok mentek Rómába. Ezek a hetek tele voltak vidám és jámbor emlékekkel, élményekkel és sikerekkel. Siker, elismerés kísért mindenütt. Mi voltunk a „zenei égbolt hajnalcsillaga”.

Ezen az úton megtanultuk, hogy a zene nemzetközi nyelv, szívtől szívig ér, nincs szükség a szó közvetítésére. Akár francia, angol, holland vagy olasz volt is a hallgatóságunk, muzsikánkat megértették. Mindenütt azt énekeltük: „Jó az Isten. Mindenkihez jó. Feledjük a viszályokat, szeressük egymást, legyünk boldogok! Szeressük egymást úgy, amint Isten szeret minket!”

Csodálatos eszköz a zene, hatalmas fegyver!

TIZENKETTEDIK FEJEZET

„Az Úr így szólt Ábrámhoz”

„És az Úr így szólt Ábrámhoz: hagyd el szülőföldedet, rokonaidat, szülőhazádat és menj abba az országba, amit én mutatok neked.”
Gen.12.1.

1938. március 11. volt. Vacsora után a könyvtárba mentünk, hogy Ágota születésnapját megünnepeljük. Valaki bekapcsolta a rádiót és a szövetségi kancellár hangját hallottuk: „Engedek az erőszaknak. Isten óvja Ausztriát!” Utána a nemzeti himnusz játszották.

Értetlenül néztünk egymásra.

Az ajtó kinyílt és János, az inas jött be. Férjemhez ment és szokatlan sápadtan mondta: „Korvettkapitány Úr! Németország megszállja Ausztriát. Közlöm Önnel, hogy már jó ideje párttag vagyok.”

Ausztriát megszállják? Ez lehetetlen! Schuschnig nyilvánosan kijelentette, hogy Hitler megígérte, nem szállja meg Ausztriát. Itt valami tévedés van! De éppen ennek a kancellárnak a hangját hallottuk: „engedek az erőszaknak”. Abban a pillanatban újból megszólalt a percekig csendes rádió. Kemény poroszos kiejtésű hang jelentette be: „Ausztria halott! Éljen a Harmadik Birodalom!” Majd utána porosz katonaindulók következtek.

A kápolnába mentünk és ott a sötétségben csak sóhajtás, visszafojtott sírás hallatszott, mintha előzetes figyelmeztetés nélkül egészen váratlanul kedves hozzátartozónk halt volna meg.

Zavartan álltunk egymás mellett, a születésnapról teljesen megfeledkeztünk. György tekintetét követtük. Tengerelattjárójának hatalmas zászlaját nézte, mely a kandalló fölött az öreg Ausztria képei és hadizsákmányai között függött.

„Ausztria, nem haltál meg – mondta fátyolos hangon –, tovább élsz a szívünkben. Most aludni fogsz, de megígérjük neked, mindent elkövetünk, hogy felébredszünk.”

Egy szem se maradt szárazon. A kisebb lányok hozzám jöttek és hangosan zokogtak. Nem tudták, hogy miért, de fiatal szívük ártatlanságával megéreztek a sorsdöntő órát. György a telefonhoz ment és hallottuk, amint bejelenti: „Táviratozni akarok. Cím: Schuschnig. Kancellária. Bécs. Isten óvja és őrizzé Önt!”

Kételkedtem abban, hogy ebben az időben egyetlen távirat is elérhető-e a kancellárt, de örültem és nagyon büszke voltam férjemre.

„Csukd be az ablakot, hideg van!” – mondta György. Tudtam, hogy nem a hideg miatt mondta. Nem akarta hallani a harangzúgást. De mi az? A rádióból jött a harangszó és egy hang így kommentálta: „Az egész világ tudtára adjuk, hogy Ausztria lakói felszabadítójukat köszöntik. A templomokba mennek és Salzburg összes harangja zúg, hogy az örömet és a hálát kifejezze.”

Ilyen közönséges hazugságot! Werner ökölbe szorított kézzel ugrott fel, szemei villámlottak. De mit lehetett tenni? Semmit!

Ez volt az első hazugság. Utána még nagyon hosszú sor hazugság következett. Ezután kettős életet éltünk. Amit napközben láttunk és hallottunk, annak ellenkezőjét hallottuk este a hangszóróból, amíg kedvünk nem támadt baltát ragadni és a készüléket szétverni.

„Kérlek, tedd meg nekem azt a szívességet, hogy néhány napig nem mész a városba”, kért meg György.

Megígérttem neki már csak amiatt is, mert napok óta nagyon mérges volt.

Amikor a gyerekek megjöttek az iskolából, elmesélték, hogy az egész város tele van horogkeresztes zászlókkal. Városi barátaink megüzenték, hogy minden háztulajdonos parancsot kapott, hogy mekkora és milyen zászlót kell kitűznie. A rádió azt mondta, hogy Salzburg olyan zászlódíszbe öltözött, mint még soha, az ünnepi játékok idején sem. A lakosok öröme határtalan.

Ebéd. Vacsora. Külsőleg nem változott semmi. Mindenki a megszokott helyén ül. János szótlanul járt-kelt a tálakkal. Ő több volt a megbízható inasnál. Amikor elvesztettük vagyonunkat, jóval kisebb fizetésért itt maradt nálunk. Úgy látszott, hogy hű maradt hozzánk. Mi is bízunk benne. A gyerekek szerették, ő volt a bizalmasuk. Mindig megoldotta nehézségeiket. Most azonban merev arccal, faképpel jár az asztal körül, egészen más tekintettel, mint azelőtt.

Ő nagyon jól tudta, hogy miért mondja György az étkezés kezdetén: „Az idén úgy látszik, nagyon későn jön meg a tavasz. Látott már valaki közületek bimbós tulipánt?” És a virágokról meg az időjárásról beszélgettünk. János tudta, hogy már nem bízunk benne. Már nem hozzánk tartozik, hanem a „Párthoz”.

Ez csak a kezdet volt. Hamarosan senki se tudta, hogy kiben bízhat. Néha barátjához futott az ember felháborodva, nagy méreggel és amikor

kiöntötte lelkét, rettegve kellett megállapítania, hogy megbízhatónak tartott jóbarát összeráncolt homlokkal és felhúzott szemöldökekkel hallgat. Az ember nem tudta, hogy nem tartják-e kötelességnek makacs értetlenségünket a rendőrségen jelenteni. Hadszintérhez hasonlított a város. Mindenütt katonák. A rádió azt bömbölte, hogy Bécs felé nyomul a hadsereg és minden faluban, városban kitörő örömmel fogadja a lakosság. Ausztria diadalmámborban úszik! Ránk nem volt hatással a hír. Mi már tudtuk, hogyan megy. Nekünk csak az fájt, hogy a rádiót hallgató nagyvilág ezt nem tudja.

Hetek múltak el, úgy éreztük, mintha közeli hozzátartozónk nyitott sírjánál állnánk. Eddig nem tudtuk, hogy ilyen nagy lehet a hazaszeregetet. Amikor azt hallottuk, hogy Haydn himnuszát nem szabad az oszt-rák szöveggel énekelni, mert halálbüntetés jár érte, helyette a „Deutschland, Deutschland über alles” a hivatalos és megengedett szöveg és a náci dallam, és szigorú büntetést kap, aki nem „Heil Hitler!”-rel köszön, és Ausztria eltűnt a térképről és a Harmadik Birodalomhoz tartozik. Az egyes tartományok „Oberdonau, Niederdonau” lettek – azt hittük, hogy tör döfi át szívünket.

Most tudtuk meg, hogy a hazaszeregetet nagyobb lehet a család szereteténél is. Gépiesen teljesítettük kötelességeinket. Senki se törődött a másikkal, de aggódtunk Ausztria miatt. Vidám, derűs otthonunk siralomházzá lett. Napokon keresztül attól tartottunk, hogy háború lesz. Schuschnig utolsó kérése volt: „Ne lőjete!” Hogyha a hatvanmilliós testvére megtámadja a hatmilliósát, mit használ néhány puska lövés?

Elmúlt a húsvét is, de az alleluja nem talált visszhangra lelkünkben.

Május volt. Ismét bemehettem a városba, de nem kíváncsi voltam többé bemenni. Kerékpárral mentem vásárolni. Legkevesebb ötször kaptak el. Az új kormányzat minden második szűk utcát jelölte ki a forgalom számára. Egyszer itt, másszor ott volt szabad behajtani. Az utcák és terek új nevet kaptak. A sok vörös zászló miatt, ami még mindig a házakon díszlett, alig ismertem városunkra.

Május egyik napján magas rangú Gestapo-tiszt keresett fel minket és tudomásunkra hozta, hogy Hitler Salzburgba jön és minden házat fel kell lobogózní.

„Azt mondták, hogy még nincs horogkeresztes zászlója. Igaz ez, uram?” „Igaz” – felelte György.

„Szabad kérdezni, hogy miért nincs?”

Jellegzetes szemrebbenésével mondta férjem: „Mert nagyon drága számomra. Nem tudom megvenni.”

Hamarosan nagy csomaggal jött vissza a tiszt. Vadonatúj zászlót hozott.

„Köszönöm.”

„Nem tűzné ki azonnal?”

„Nem!”

„És miért nem?”

„A színe nem tetszik nekem. Nagyon feltűnő. De ha azt akarja, hogy házamat feldíszítsem, nagyon szép keleti szőnyegek vannak. Azokat kilógathatom az ablakokon.”

A párbeszéd után nem volt egyetlen nyugodt pillanatom se. Valahányszor megszólalt a telefon vagy a csengő, azonnal reszketni kezdtem. Elégge csodálatos, hogy nem történt semmi.

Meddig mehet ez így? A gyerekek az iskolából hazatérve elmondták, hogy ez meg az a tanár már nem tanítja őket. Helyettük új tanárokat, új igazgatót kaptak.

„Ma azt mondták az iskolában, hogy szüleink kedves öregek, de nem értik meg az új időköt, régimódiak. Hagyjuk őket békén és ne törődjünk velük. Mi vagyunk a nemzet reménye, rajtunk van a világ szeme. Otthon el ne mondjuk, amit az iskolában hallottunk.”

„Mama, idefigyelj – mondta Rosemarie, szemében rettegés, félelem volt – mit tanultam az iskolában! Azt mondta a tanító néni, hogy Jézus haszontalan zsidókölök volt, aki megszökött a mamájától. Ugye ez nem igaz?”

„Mama, azt kéri a tanító néni, gyere az iskolába!” – mondta az első Lorli. Másnap bementem. Barátságos idegen nő fogadott.

„Kérem, gondoskodjon arról, hogy kislánya jobban viselkedjék, mert különben Önre nézve nagyon súlyos következményei lehetnek. Tegnap, amikor a mi himnuszunkat énekeltük, némán állt és ki se nyitotta a száját. Amikor megkérdeztem, hogy miért nem énekel, azt felelte: édesapja mondta, inkább üvegszilánkot tesz a teájába, vagy a szemét-dombon fejezi be életét, de ezt a dalt nem éneklí. Az egész osztály előtt mondta. Legközelebb jelentenem kell az ilyesmit.” Abban a pillanatban már nem volt barátságos, hanem gyűlölet lobogott a szemében. Azt hittem, hogy összeesem, de megköszöntem figyelmeztetését és nehéz szívvel mentem haza.

Este ölembé vettem Lorlit és próbáltam megmagyarázni neki: „Nézd,

Lorli, nem szabad soha, megértetted? sohase beszélni arról, amit otthon hallasz. Hogyha beszélsz róla, apa, Rupert, Werner, Ágota és minden testvéred a koncentrációs táborba kerül. Mindnyájan odakerülünk. Megértetted?”

Tágra nyílt szemmel hallgatta és szótlanul bólintott. Néhány nap múlva ismét azzal jött haza: „A tanító néni beszélni akar veled, mama.”

Már megint mi baj lehet? – töprengtem aggódó szívvel. „Nagyságos Asszonyom, ez az utolsó figyelmeztetésem. Amikor új köszöntésünket „Heil Hitler!” gyakoroltuk, lánya nem akarta fölemelni a karját és száját összeszorította. Ismét megkérdeztem tőle, mit jelentsen ez? Azt felelte, hogy a mama azt mondta neki, hogyha még egyszer elmondja azt, amit otthon hallott, akkor a papa, mama, az egész család a koncentrációs táborba kerül. Megérti Trappné, hogy ez így nem mehet tovább?”

Igen, megértettem. Hazamentem és megmondtam Györgynek. „Már csak pár hétig tart az iskolaév. Ne feledd el, hogy vértelen forradalomban élünk. Ilyesmi előfordul, de majd lecsillapodik. Őszre megváltozhat minden.”

Így beszélt, de a szeme elárulta igazi véleményét. Látogatóba mentünk. Csak mi, a szülők voltunk ott, eleinte csöndben, suttogva öntöttük ki szívünket. Egyszer csak hangosra váltotta a szót a házigazda: „Tegnap este nagyszerű előadás volt, a Fideliót hallgattam.” Olyan furcsa, természetellenes volt az egész. Akkor vettem észre, hogy a gyerekek csöndben belopóztak a szomszéd szobából és egy gyerekhang megszólalt mögöttem: „Igen apa, nagyon szép volt.” Attól kezdve csak a Fidelióról beszélgettünk. Nagyon kínos volt. „Bruno Walter nem dirigál többet árja zenét, mert zsidó.” Nagyon furcsán hangzott ez egy tizenegy éves gyerek szájából.

„Jobb, ha otthon maradunk” – mondta este György. Akkor vettem észre, hogy mennyire megöregedett és összetört. Iskolai szünet volt. Rupert hazajött. Amit ő mondott el, egyikünket se vigasztalta.

Mióta a kis Borbála érkezését jelezte, nem jól éreztem magamat. Régi derékfájásom erősebben és kíméletlenebbül jelentkezett. Münchenben volt egy jó szakorvos. György ezt kérte meg konzultálásra. Hogyha előtte tudom, hogy mi a véleménye, sohase kerestem volna fel.

„Feleségének nem lehet több gyermeke, legalább addig nem, amíg veséi meg nem gyógyulnak. Mindkettő nagyon meg van támadva.”

„Mit tehetünk?” Györgynek azonnal le kellett ülni, mert majdnem összerogyott, úgy megijedt. Mérges voltam az orvosra és próbáltam a

háta mögött férjemnek inteni. Az orvos rám se nézett és csak mondta a magáét. Kereken kijelentette, „természetesen azonnal meg kell szakítani a terhességet”.

Ezen fölháborodtam. Mit akar ezzel mondani: „természetesen”. Egyáltalán nem természetes. Erről szó se lehet. „Jegyezze meg magának, mi katolikusok vagyunk!”

Az orvos komolyan nézett. „A gyermek nem jöhet elevenen a világra. Örülök – és Györgyhöz fordulva folytatta –, hogyha megmenthetem az édesanya életét. Feküdnie kell, szigorú diétát tartani, tökéletes nyugalom, semmi izgalom, mert magas a vérnyomása.”

Az utcán mondtam férjemnek: „Egy szót se hiszek abból, amit mondt. Ha megnyugtat Téged, Borbála születéséig szigorú diétát tartok.”

„Gondolj csak a másik két esetre” – mondta György aggódva. Igaza volt. Lorli születése óta 1931-től beteg veséim miatt már két gyermeket veszítettem el.

„Na jó, mindent megteszek, amit az orvos mondott. Nyugodtan fekszem, megtartom a diétát – de kérlek György, nagyon buzgón imádkozzunk, hogy Borbálát megtarthassam.”

Sok baja és gondja mellett Györgynek mosolyognia kellett, amikor hallotta, hogy olyan határozottan beszélek Borbáláról. Az első pillanattól kezdve, amikor bizonyos lett, hogy ismét gyermekem lesz, elhatároztuk, hogy nem adunk neki négy, öt nevet, mint a többinek, hanem csak egyetlenegy. Borbála lesz. Akkor már megbékélhet Szent Borbála és utána egy fiút is küldhet.

„Most már nyugodtan megnézhetjük a német művészet házát!” Az angolkert szélén volt egy új képcsarnok. A „Führer”, aki szívesen lepte meg népét új tehetségekkel, saját maga tervezte ezt a kiállítást az épület melletti gerániumok színén. Megnyitó beszédében új művészi korszak kezdetét jelentette be. A rádió is közvetítette a megnyitó beszédet. A német művészet föllendülését jósolta meg. Hamarosan első lesz a világon.

Megnéztük. A kiállítás minden volt, csak az nem, amiről a Führer beszélt. Egyetlen remekmű se akadt közöttük és csak a szívem fájt, amikor láttam, hogy diákoknak mutatják és magyarázzák a „remekműveket”. Hallottuk, hogy kötelező volt számukra ez a látogatás. Végül megérkeztünk a leghíresebb képhez. Egyedül volt egy nagy falmezőben. Hitler lovon ült középkori fegyverzetben. Kezében felemelt kard. A látogatóknak a kép előtt felemelt karral kellett köszönniök: „Heil

Hitler!” György a világ minden kincséért se akart odamenni, látni se akarta. Amikor észrevette, hogy visszamaradtam, ingerülten és hangosan mondta: „Miért nem jössz? Menjünk már!” Nem a kép miatt álltam meg, hanem felfedeztem valamit. „György, frankfurter- meg sörszagot érzek.” Valóban ott volt a felírás: Restaurant. Egyetlen képtárban se volt vendéglő azok közül, amit eddig láttunk. Se Bécsben, a Művészet-történeti Múzeumban, se a Palazzo Pittiben Firenzében, sem a Louvre-ban. Ott Raffael, Michelangelo, Rembrandt, Fra Angelico mesterműveinek láttán elfelejtettünk éhséget, szomjúságot. Jól is nézett volna ki ott egy vendéglő, de itt, helyén volt! Frankfurter sörrel, vagy kávé kaláccsal, volt a választási lehetőség. Gyorsan bementünk és egy asztalhoz vezettek minket. A helyiség nagyon előkelő volt. Elég sokan voltak. Feltűnt, hogy senki se dohányzik. Minden vendég halkan beszélgetett.

Amikor jött a pincér, hogy kiszolgáljon, suttogva kérdezte: „nem láttuk Öt?”

„Nem! De kiről van szó?”

„A Führert! A szomszéd asztalnál van.”

Valóban ott ült a német nép vezére SS-legények karéjában. Mindenki sört ivott, Hitler azonban limonádét, mert sok erénye közt ez volt az egyik, hogy soha nem ivott alkoholt. Háromnegyed óráig közvetlen közről megfigyelhettük a német nép „megváltóját”. Testőrségének egyik tagja tréfás fickó lehetett, mert minden második percben olyan hangos röhögés hallatszott, amilyen jól nevelt emberek társaságában lehetetlen. A legvidámabb „Ő” volt. Térdét csapkodta és olyan hangosan, erőltetetten „röhögött”, hogy kétszer is összecsuklott. Föl akart állni, de a nagy hahotázás közben visszaesett a székre. Zilált haja a homlokába hullott, kezével a levegőben hadonászott és híres bajusza remegett. Nem volt fölemelő látvány. Ha nem tudtuk volna, hogy sok millió ember sorsát tartja kezében, nem néztünk volna oda még egyszer. Közönséges, félművelt vagy inkább műveletlen embernek látszott. Egyáltalán nem hasonlított az ezüstpáncélos képhez. Ritka alkalmunk volt ilyen közelből látni, amikor semmi gátlása nem volt és nem feszélyezte semmi. Annyira nyomasztó volt, hogy nem lehetett sokáig kibírni.

Az angolkertben sétálgattunk, amikor Györgynek eszébe jutott, hogy bontatlan levél van a zsebében. Megállt egy pillanatra, felbontotta, átfutotta és fölindultan adta át. „Olvasd!”

Udvariasan érdeklődött a hadügyminisztérium, hogy Trapp korvettkapitány hajlandó-e átvenni egy új tengeralttjárót adriai, majd földkö-

zi-tengeri támaszponttal. Szinte megnémult a meglepetéstől. Saját hajója 14 méter volt és pont akkora, hogy öt ember alighogy elfért benne. Többnyire lyukas volt. Az új hajók és a régi között olyan volt a különbség, mint Noé bárkája és a Normandie között. Nagy léptekkel elrohant. Alig tudtam utolérni. Szinte kiabálva rohant a piros virágú gesztenyesor alatt. „Képzeld, életem legjobb lehetősége! Mi mindent lehet csinálni ilyen tengeralttjáróval! Tankolás nélkül átkelhetünk az Atlanti-óceánon!” Bajuszát rágta, egy darabig szótlanul gondolkodott, majd kijelentette: „Ezt az ajánlatot el kell fogadni!”

Amikor megfordultunk a fasor végén, tovább folytatta a monológot. „Talán helytelen, ha nem fogadom el. Végeredményben ő az államfő, én meg tengerésztiszt vagyok. Ez az egyetlen, amihez értek, de ezt jól tudom. Talán ez az Isten akarata!” A levéllel hadonászva mondta: „Mindenki arra figyelmeztet, hogy gondoljak gyermekeim jövőjére! Ahogy most élünk, az csak veszélyt hoz rájuk.”

Megint visszafordultunk. Szótlanul mentem mellette. Olyan fontos kérdés volt ez, amiben egyedül neki, a férfinak kell döntenie. Helyette senki más nem határozhat. Csöndben imádkoztam: „Legyen meg a te akaratod!” Tempónk egyre lassabb lett, amint a park kijáratához közeledtünk. Végre megnyugodott férjem és szomorúan mondta: „Nem, nem tehetem. A régi zászlóra így esküdtem: Istennel a császárért és a hazáért. Ez Isten és a haza ellen lenne. Megszegném első eskümet.” Ezekkel a szavakkal indultunk az állomásra, hogy hazautazzunk.

Otthon Rupert, az újdonsült orvos várt az állomáson. Két nappal a megszállás előtt avatták doktorrá.

„Nézzétek, mim van!” és apjának átnyújtott egy levelet. Ismét egy levél! Szememet behunytam és az orvos szavát hallottam: „Semmi izgalom!” Borbála nagyon rossz időpontot választott. Most már beláttam én is. Ez a levél is érdeklődés volt. Nem vállalna-e Rupert Bécsben egy felelősségteljes állást? Orvosra van szükségük.

Természetes, hogy kellett az orvos. Az utóbbi hónapokban mindehütt felelőtlenül bezárták, üldözték a zsidókat és most kevés orvos, fogász és ügyvéd volt. Nem csoda, hogyha fiatal, sárgacsőrűek olyan gyorsan emelkedtek.

„Természetesen nem fogadhatom el – mondta Rupert –, mert olyan kezelést és eljárást kellene alkalmaznom, mégpedig sok esetben, amit férfi és katolikus létemre nem tehetek meg. Eddig még senkinek se

köszöntem »Heil Hitler!«-t. Ezután se fogok. Egyetlen kérdés, hogyan utasíthatom vissza udvariasan, hisz úgylis megsértődnek.”

Szárazon, de büszkén kérdezte az apja: „Miből fogsz megélni?” Határozottan felelt: „Majd csak adódik valami! A tapasztalat már eddig is elég bizonyítékot ad.” Ezt az ügyet el is intéztük.

Alig egy hét múlva egy müncheni telefonhívás teljesen felkavarta nyugalmunkat. A Trapp családot kérték, hogy Hitler, „szeretett vezérünk” születésnapján „Ostmark” képviselőjében énekeljen.

Ez annyit jelent, hogy befutott emberek vagyunk. Attól kezdve naponta és óráról órára énekelhetünk és nagy vagyont szerezhethetünk.

Jánosnak kimenője volt. Rosemariet és Lorlit lefektettük és utána családi tanácsot tartottunk. György elmondta Rupert és a maga felszólítását és megmondta, hogy bármennyire kecsegtető is ez a meghívás, nagyon félrevezető. Mi a család többi tagjának a véleménye a kápráztató meghívásról, hogy a család Hitler születésnapján énekeljen?

A kezdeti hallgatás után szerény kérdések hallatszottak:

„»Heil Hitler«-rel kell köszönnünk?”

„Az új himnuszt kell énekelnünk a színpadon?”

„Mi lesz monsignore Wasnerrel? A náciknak nem kell pap!”

„Az iskolában nem énekelhetünk egyházi éneket, se olyasmit, ami-ben Krisztus vagy karácsony szerepel. Bachtól egyáltalán semmit se énekelhetünk.”

„Meggyőződésem, hogy Németországban nagy sikerünk lenne, de hogyan tarthatjuk meg náciellenes meggyőződésünket, hogyha pénzünket és dicséretünket elfogadjuk?”

Csend.

„Ez lehetetlen!”

„Gyerekek, ez már a harmadik eset, hogy nagyszerű ajánlatot és meghívást utasítunk vissza.” Édesapa hangja most másképp csengett, mint különben. „Gyerekek, most még választhatunk. Ha meg akarjuk tartani földi javainkat, akkor meg kell tagadnunk hitünket, felfogásunkat, becsületünket. A kettőt egyszerre nem tehetjük meg. Most nagy vagyont szerezhethetnénk. Kérdés, boldoggá tenne ez? Inkább szegénynek, de becsületesnek szeretnélek látni benneteket. Ha ti a megalkuvás ellen szavaztok, akkor innen el kell mennünk. Egyetértetek velem?”

Egyöntetű volt a felelet: „Igen, apa!”

„Akkor azonnal el kell tűnnünk. Hitlernek nem lehet háromszor

nemet mondani komoly következmények nélkül. Ez nagyon veszélyes dolog.”

Másnap férjemmel az érsekhez mentünk. „Kegyelmes Uram – mondta György – azért jöttem, hogy titkot mondjak el és titoktartásra kérjem. Családommal szeretnénk titokban kivándorolni. Monsignore Wasner is hozzánk tartozik és éppoly veszedelemben forog, mint mi. Ő a mi karnagyunk. Mi pedig megtagadtuk, hogy Hitler születésnapján énekeljünk. Különben is, mint újság szerkesztő, kegyvesztett lett. Neki is jó volna, hogyha velünk jönne. Semmit se tudunk neki biztosítani. Kénytelen lenne sorsunkban osztozni. Mi megyünk, szerencsét próbálunk, de szeretnénk dr. Wasnert is magunkkal vinni, hogyha megengedi.”

Nagyon elkomolyodott az érsek. Hosszabb gondolkodás után felállt és azzal búcsúzott el: „Holnap délelőtt megadom a választ.”

Másnap a püspöki palota nagy fogadótermébe vezettek. A falakon régi egyházi fejedelmek képei voltak. Megnyílt az ajtó és lila díszruhában élénk jött az érsek.

„Senkivel se beszéltem, senkitől se kértem tanácsot. Nagyon sokat imádkoztam megvilágosításért. Mint püspökük mondom: Isten akarata, hogy mielőbb elhagyják hazájukat és vigyék magukkal monsignore Wasnert is.”

A székesegyház kupolája felé nézett és mondta: „Lehet, hogy ez majd egy napon egyházmegyénk nagy szerencséje lesz ez.” Szemmel láthatóan megilletődve és meghatódva áldott meg minket és kiment.

Édesapa ismét összehívta a családot, a kicsinyeket és monsignore Wasnert is. Elmondta, hogy mit határozott az érsek, „mint a mi püspökünk”. Úgy éreztük, hogy új fejezet kezdődik életünkben.

Édesapánk a jövőt a következőképp vázolta föl: ez a legjobb alkalom arra, hogy meggyőződjünk arról, hogy a sokszor hallott szavakat szóról szóra kell érteni: „Keressétek először az Isten országát és az ő igazságát, a többit elnyeritek!”

TIZENHARMADIK FEJEZET

Mint „American Farmer”

1938. szeptember.

Itt van az „American Farmer”, mondta barátságos autóbusz-vezetőnk, aki a londoni kikötőbe vitt bennünket és egy fehér hajócskára mutatott.

„Hány utas van a fedélzeten?” – kérdezte György a hajóinast, amikor a Trapp családot kabinjaihoz kalauzolta.

„Hetven, uram! Ez szerencsés szám. Én is utaztam nagy hajókkal, de ezt jobb szeretem. Az ember megismeri az utasokat és az úton nagy családdá kovácsolódunk.”

„Mennyi időre van szükség New Yorkig?”

„Tizenegy nap, uram! Hétezer tonnás kis hajó vagyunk. Bizonyára élvezni fogják az utat.”

Élveztük is. Napról napra jobb volt a hangulatunk. Az utasok többsége hazatérő amerikai volt. Kabinjaink egymás mellett voltak és az ebédlőben nagy kerek asztalt biztosítottak a Trapp családnak, hogy együtt lehessünk. „Gyerekek, el se tudom hinni, hogy Amerikába utazunk” – mondta férjem az egyik vacsoránál. Mindnyájunk nevében beszélt. Nem akartuk? Nem tudtuk elhinni, hogy Amerikába hajóznak. „Szinte beleszédültem, annyi minden történt néhány hét alatt – mondtam –, olyan, mint valami álom. Képzeljétek csak, hat héttel ezelőtt...”

„Elhagytuk hazánkat, hogy...”

„Hogy olasz Dél-Tirolba kiránduljunk” – mondta Walter.

„Igen, hogy senkiben gyanút ne keltsünk, népviseletben kellett útra kelniünk. Akik most látnak minket, mindig megkérdik, hogy hollandok vagy norvégek vagyunk” – mondta nevetve Hedvig.

„Várákozásteli hetek következtek sok aggodalommal” – folytatta Rupert.

„Miféle várákozás?” – kíváncsiskodott Lorli. A kicsi nagy, kérdő szemekkel hallgatta társalgásunkat.

„Nem emlékszel, Lorli – kérdezte Ágota –, hogy amikor St. Georgenben voltunk a hegyek között, naponta imádkoztunk, Isten segítségével szerencsésen Amerikába jussunk? Látod, az ilyen út sokba kerül és nekünk nem volt pénzünk. Amerikában él egy bácsi, aki azt akarja,

hogy ott énekeljünk. A papa írt neki és megkérte, hogy küldjön pénzt az útiköltségre. Azért kellett olyan sokáig várni St. Georgenben.” „Csak egy hete érkeztek meg a jegyek – szólt közbe dr. Wasner – és úgy tűnik nekem is minden, mint egy álom. Szinte hihetetlen, hogy engedélyt kaptam veletek utazni. Emlékszel, Rupert, mit éreztünk, amikor az újságban olvastuk, hogy elutazásunk napján zárták le a határt és azóta senki se tudott már kijutni.”

„Emlékszem – és apjához fordulva mondta Rupert –, hogy az olasz kormány sohase akarta Olaszországon kívül kifizetni a nyugdíját. Most milyen szerencse volt ez. Akkor összeg lett belőle, hogy St. Georgen-i tartózkodásunkat és a londoni utat fedezte.”

„Nem győzünk eléggé hálálkodni, hogy milyen kedves és figyelmes Wagner úr, aki a jegyeket küldte.”

Alig hagytuk el az angol partokat, amikor barátságatlan lett a tenger. Az ebédlőben napról napra kevesebben jelentek meg. Hová lett a sok ember, aki a világ minden nyelvén beszélgetett és vidáman, jóízűen fogyasztotta az ízletes ebédet, vacsorát? Másnap reggel a pincérnek már alig akadt dolga. György meg én ültünk már csupán a népes Trapp család asztalánál. Reggeli után sorra látogattam a kabinokat és szegény gyermekeimet olyan állapotban találtam, hogy nagyon megsajnáltam őket. Mindegyik a halált kívánta. Ez volt a tengeribetegség csalhatatlan jele.

„Te leszel a legközelebbi áldozat – mondta György –, ha azonnal le nem fekszel. Különben hogy van Borbála?” „Nagyszerűen” és engedelmesen a kabinomba mentem, ahol a legkisebbek voltak velem. Zöld arccal feküdtek az apjuk által megvetett fotelben. Az orvos jövődölése ellenére Borbála az utóbbi hónapok izgalmai és megpróbáltatásai ellenére kitűnően érezte magát. Sokszor megfelelő fekvőhelyem se volt, lehetetlen volt megtartani a diétát. Karácsony utánra vártuk. Úgy látszott, hogy pontos lesz. Lefeküdtem kabinomban és vártam a tengeribetegséget. Már jó ideje előkészítettem a papírpoharat, hogy kéznél legyen, de nem történt semmi. A hajó dióhéjként táncolt a hullámokon. Recsegett, ropogott, előre-hátra hánykolódott, de gyomrom nem vesztette el az egyensúlyát.

Senki se jött. Unatkoztam és megéheztem. Amikor megszólalt a gong, egyedül mentem a nagy asztalhoz. Egyedül képviseltem a családot. György, a másik egészséges kabinról kabinra járva látogatta és ápolgatta a betegeket.

Három napig tombolt a tenger. Azután tükörsima lett. Lassankint a fedélzetre merészkedtek a zöldes arcszínű, karikás szemű utasok. A meleg napsütésben hamarosan helyrejöttek.

Világos lett előttem, hogy mielőbb meg kell tanulnunk angolul. Férjem, amikor igyekezetemet látta, ugratni kezdett. „Tudod, hogy lehet huszonnégy óra alatt megtanulni egy nyelvet? Minden órában egy huszonnegyed részét kell megtanulni!”

Körülbelül ezt határoztam el, amikor az első verőfényes napon jegyzetfüzettel és ceruzával felszerelve mentem a fedélzetre és figyeltem, mit beszélnek az emberek. Amikor felfedeztem néhány angolul beszélő hölgyet és urat, hozzájuk mentem és megkérdeztem: „vat is fet?” és az órára mutattam.

„A watch”, mondta egy barátságos úr és feljegyeztem, „é vocs”.

„And fet?” és a gyűrűre mutattam.

„A ring” – válaszolta.

„Kérem, angolul!”

„Ring” – mondta mosolyogva.

Ez volt a rendkívüli nyelvóra kezdete. Amikor látták igyekezetemet és azt is, hogy milyen szükségem van a nyelvtudásra, úgy segítettek, ahogy tudtak. Minden lehető és lehetetlent kérdeztem. A választ fonetikusán írtam le. Ilyen lett a jegyzet.

Kés-é nejff.

Kanál-é spun.

Úr-dzsentslimén.

Gyerek-cseidl.

Én-ei.

Sok-meni.

Menekült-refjudzsé.

Szép-bjutiful.

Ön-ju.

Kifejezéseket is jegyeztem föl: Hogy van? haudujudu? Köszönöm szépen – denkju verimács.

Egy szép napon megkértem Powell kisasszonyt, a kedves angol színésznőt, hogy javítsa ki beszédemet.

„Nem úgy kell mondani vat, hanem hoowat.” Adott egy kis tükröt, hogy szájmozgásomat megfigyelhessem. Megpróbáltam a tükörbe beszélni. Azzal az öntudattal tettem, hogy született amerikai vagyok.

Egy amerikai orvos – mellékesen – nagy huncut lehetett, mert pár-

szor elővett és néhány „erőteljes” kifejezésre tanított. Komoly arccal diktálta, hogy mit kell mondani annak, aki nagyon feldúlt és meg akarom nyugtatni. Mit kell mondani, ha azt akarom, hogy valaki nagyon gyorsan távozzék a szobából... Nagyon hálálkodtam dr. Johnssonnak, de néhány hét múlva rádöbbsentem, hogy mire tanított.

Amerikaivá alakulásunk gyorsan ment. Barátaink meghívtak, hogy kóstoljuk meg az amerikai italokat; „Ginger ale, Ingwerbier,” ízlett, de a Coca-Colával és a Root beerrel nem tudtam megbarátkozni. Ezeket nagyon amerikainak találtam. Megtanultuk első amerikai dalainkat is. „My Old Kentucky Home” és „Old Black Joe”. Dr. Wasner lekottázta. Nagyon tetszett nekünk. Az utolsó este nagy ünnepség volt. Victoria Powell, dr. Johnsson, Mary Hugo és a kedves amerikai konzulnak – aki a déli tengerről utazott haza Cincinnatiba – köszönhettem, hogy már megértettem, miről beszélnek. Azt mondják, hogy az első benyomások és élmények a fontosak. Az volt a véleményünk, hogy az amerikaiak barátságos, nagyvonalú, segítőkész emberek...

Másnap reggel hajóztunk át Nantucketten és hamarosan New Yorkba érkeztünk. A fedélzeti korlátnál álltunk és mint valami délibábot, figyeltük Manhattan ködbe vesző felhőkarcolóit.

Ez Amerika! Megérkeztünk!

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Csak az első tíz év nehéz

Teljesen zavarban voltunk, amikor a három taxi a 7. Avenue és az 57. utca sarkán a Hotel Wellington előtt letett minket és 57 csomagunkat, minden hangszerünket, a spinétet, a négy gambát, a nagy bőrröndöt hangversenyruháinkkal, használati tárgyainkat és a kis kezitáskát „Trapp Borbála” felirattal. Ebben volt a babakelengye.

Míg a járdán álltam és a kirakodásra várakoztam, óriási feliratot láttam: „DRUG-STORE”. Most találkoztam először evvel a szóval. Európában ilyesmi nincs. Megnyugodtam, mert van valami tájékozódási pont. Nem tévedhetek el. Hogyha látom a felírást, Drug-store, biztosan megtalálom a hotelt. Bécsben legfőljebb öt-, hatemeletesek a legmaga-

sabb házak. Hihetetlen volt, hogy a lift a tizenkilencedik emeletre visz. Az ablakhoz rohantunk és viszolyogva néztük a hatalmas mélységet, melyben az emberek meg az autók nyüzsgő hangyáknak látszottak. Az első hír, amit hazaküldtem: a tizenkilencedik emeleten lakunk.

A hangversenyiroda kedves embere, aki a bevándorlás formalitásainál segédkezett, elbúcsúzott: „Holnap reggel találkozunk.”

Utoljára a hajón ettünk. Most már este nyolc óra volt és bizony alaposan megéheztünk. A hajón háromszor terített asztal várt. Most az volt az első kérdés, mennyi pénzünk van? Minden zsebünket átkutattuk és az eredményt az asztalra tettük. Tizenkét embernek összesen négy dollárja volt. Ebből kellett a vacsorát és a másnapi reggelit előteremteni. Majd kérünk előleget Mr. Wagnertől. A fiúknak két dollárt adtunk, leküldtük őket, hogy vásároljanak kenyeret, sajtot és gyümölcsöt. A hajón kevés friss gyümölcsöt kaptunk. Most ősszel a szárazföldön sok és olcsó volt a gyümölcs. Nagy mennyiségű almát, körtét, szilvát és szőlőt fogyasztottunk el.

Mivel egész nap sokat ácsorogtunk, vártunk, holt fáradtak voltunk és alig vártuk, hogy lefeküdhessünk. Cipőinket az ajtó elé tettük úgy, amint az európai szállodákban szokás. Az éjjeli őr hamarosan felébresztett, hogy vegyük be a cipőt, mert úgyse tisztítja ki senki, legfőlőbb eltűnik reggelre.

Másnap szerettem volna kivasaltatni György kalapját, mielőtt Mr. Wagnert felkeressük. A szállodában tudtam meg, hogy ezért a cipészhez kell menni. György és a fiúk avval a hírrel jöttek vissza, hogy cipőjüket a borbélynál tisztíttatták ki. Furcsa ország ez!

Elmentem cipészt keresni, hogy kivasaltassam a kalapot. Körüljártam az egyik, majd a második, sőt a harmadik háztömböt is anélkül, hogy az utcák számait megfigyeltem volna. Nem tartottam fontosnak, hogy erre is gondoljak, mert szállodánkban Drug-store volt. Hosszú keresés után találtam egy cipészt, aki tényleg kivasalta a kalapot. Csak ezután jöttem rá, hogy bizony alaposan eltévedtem. Megkérdeztem az első rendőrt, hogy hol van drug-store-s szálloda.

Mind a mai napig nagyon dicsérem és tisztetem a daliás termetű *nyujorki* rendőröket, mert sikerült az egyiknek engem a szállodába visszavezetni.

A kedves úr eljött értünk és elvezetett Mr. Wagnerhez. Először a hatodik Avenue-re mentünk, ahol akkoriban még megvolt a magasvasút. Akkor láttam ilyesmit először. Halálra váltan kapaszkodtam György

karjába, amikor az útkereszteződésnél a fejünk felett zúgtak el a robogó vonatok.

„Leghamarabb a földalattival érünk oda” – mondta vezetőnk és eltűnt egy lépcsőházban, ami az utca alá vezetett. Mindez igen nagy hatással volt rám. Milyen borzalmas láрма! Egyik oldalon a gyorsvonatok robogtak, a másik oldalon a helyi járat. Az egész levegő remegett, zúgott. Elhatároztam, hogy egy lépést se teszek tovább. Meggyőződésemm volt, hogy halálomat jelenti. Se Borbála, se én nem tudok megmaradni ebben a pokolban. Aztán egy robogó vonat belsejében voltam. Néhány megálló után leszálltunk. Amikor ismét a felszínen voltunk, örömben sírni tudtam volna. „Ígérd meg, György, hogy soha többé nem utazunk ezen!” Még mielőtt bármit ígérhetett volna, vezetőnknek új ötlete támadt. „Ez a Macys, az egyik legnagyobb áruház. A nyolcadik emeleten nagyszerű játékrészleg van. Nézzük meg, mit vihetünk a kicsinyeknek!”

Már bent is voltunk. Mozgólépcsőt is akkor láttam először. Megcsodáltam, mert azt gondoltam először, hogy ez valami bemutató. Amikor láttam, hogy ráállnak az emberek és hamarosan a magasban vannak, azt hittem, hogy ez valami varázslat... Amikor nekem is rá kellett volna állnom, igencsak vonakodtam. Mögöttem hosszú sor állt. Akadályoztam a forgalmat. „Ne gyerekeskedj!” sürgetett a férjem. Szívdobogva, gombóccal a torkomban léptem rá, de amikor éreztem, hogy mozog, vissza léptem. Rengeteg amerikai gyűlt körénk. Elláttak jótanáccsal. A gyerekek meg a hátam mögött kuncogtak: „Nézd, fél a mama!”

Azt gondoltam magamban, bárcsak sohase tettem volna lábamat ebbe a szörnyű országba! „Csukja be a szemét és lépjen egyet!” Ez volt a legjobb tanács. Na, végre fenn vagyok, de hogyan fogok lelépni róla? Egyszerű volt, automatikusan lerakott. Hogy feljussunk a kívánt emeletre, még hétszer kellett becsukni a szememet és rálépni. Szörnyű volt! Még ma is csak behunyt szemmel és mély lélegzettel tudok mozgólépcsőre állni.

Végül is Mr. Wagner irodájában kötöttünk ki. A pirosposzgás arcú, almaképű, mosolygós öregúr olyan volt, mint valami nagypapa. Ismételten megköszöntük neki, hogy lehetővé tette az utazást. Készségesen adott előleget is. Körutunkat egy hét múlva kell megkezdeni. Beszéde nem volt olyan tiszta, mint Victoria Powellé, csak nehezen értettem. Annyit megértettem, hogy a megígért negyven hangversenyből csak

tizennyolcat kötött le. Búcsúzáskor jóindulatú megnyugtatóként mondta: „Csak az első tíz esztendő nehéz.”

Legnagyobb gondom az volt, hogyan titkolhatom el környezetem előtt Borbála jelenlétét. Otthon Mimivel, egy közelben lakó varrónővel tárgyaltam.

„Egyszerű a dolog – mondta –, fönn mindig teltebb legyen, mint lenni, s akkor azt gondolják, hogy teltebb hölgy.”

„Hogyan kell ezt elérni, Mimi?”

„Majd megcsinálom! Jöjjön el egy hét múlva!” Három különböző nagyságú ruhát készített. A harmadik igen nagy volt. Hitetlenkedve néztem a ruhákat, de ő megnyugtatóan bólintott. „Minden rendben van. Majd egymás után hordja őket. A harmadik olyan nagy, hogyha még ikrei lennének is, senki se veszi észre.”

Szeptemberben a második ruhát viseltem. Megkönnyebbülten nyugtáztam, hogy Mr. Wagner még csak egyetlen pillantásra se méltatta telt alakomat.

Pénzzel a zsebünkben boldogan búcsúztunk el tőle. Most már nem volt szükség vezetőre. Rájöttünk arra, hogy milyen könnyű New Yorkban tájékozódni. Az ötödik Avenue után jön a hatodik, hetedik. Az utcák nem híres ember, virág vagy állat nevét viselik, hanem számozottak.

Végre szerettünk volna tisztességesen jóllakni. Hónapok óta csak jobbról balra olvastuk az étlapokat: először az árat, utána az ételt néztük. Szállodánkban a liftben volt az étlap. Azonnal láttuk, hogy nagyon drága. A szállodával szemben volt egy étkező. Gafeteria nevet viselt. Ott megfelelő árak voltak. Barátságos kínai volt a tulajdonos. Naponta háromszor tértünk be. Reggel 15, délben 30, este 50 centet költöttünk fejenként. Ha ügyesen választottunk, kívülem mindenki elegendő ételt kapott. Mindig éhes voltam. Mindent elkövettem, hogy jó étvágyamat kissé fékezzem. Egy pillantás a tükörbe elég figyelmeztetés volt, hogyha nem vigyázok olyan kövér leszek, mint egy ház. Az első délután farkasétvágyam volt. Kimentem, hogy valami olcsó ételt vegyek. Egy csemegebolt kirakatában láttam a felírást: „sandwiches 5 cents”. Az európai szendvicsre gondoltam, minél elegánsabb, annál kisebb. Sokszor nem nagyobb két ötforintosnál. Tíz darabot rendeltem. Amerikában a szendvicshez keresztbe vágják a kenyeret. Tíz szendvicsem megtöltött egy nagy tálcát. Szégyelltem ugyan, de hat darabot azonnal megettem.

Másnap eltűnt Rosemarie és Lorli. Nem voltak sem a hallban, sem a hálószobában. Több mint félórát kerestük őket nagy izgalommal és idegesen és már a rendőrséget akartuk értesíteni, amikor a hotelboy megmondta, hogy a liftben le a földet utaznak.

„Képzeld csak, mama, a huszonhatodik emeleten voltunk – mondta Lorli –, most már megírhatom Zsuzsinak, hogy kilencszer olyan magasan voltam, mint amilyenén ő lakik.”

Útitársaink közül senki se lakott New Yorkban. Nem volt egyetlen barátunk se. Ajánlólevél hiányában magunknak kellett felfedeznünk az „Újvilágot”. Magunknak kellett meghódítani és barátokat szerezni. Lassan megtanultuk, hogy van alsó és felső város, felfedeztük, hogy múzeumokba és kiállításokba ingyen mehet az ember. Megtanultuk értékelné a Drug-Store intézményét. Ezek vasárnap vannak nyitva, amikor a nagy áruházak bezárnak és ceruzától levélpapírig, vízmelegítőtől ébresztő óráig minden kapható. Ékszer is lehet vásárolni. Aztán a magas pulthoz ül az ember és fölényes ábrázattal – mint az idevalósiak, valami harapnivalót rendel.

Közben külföldiekkel is találkoztunk. Nagyon sok tréfás történetet hallottunk tőlük, ami abból származott, hogy könyvből tanultak angolul és nem az életből, nem úgy, mint mi. Nagyon büszke voltam módszeremre.

Minden reggel az 55. utcán át az 5. Avenue-n lévő Szent Patrik székesegyházba mentünk misére. Ez a templom bármelyik európai templommal fölveheti a versenyt. Ott misézett monsignore Wagner. Mise után a kínai Cafeteriába mentünk.

A kislányokat nem akartuk elvinni a hangversenykörútra. Ezért olcsó intézetet kerestünk. Mr. Wagner irodája ebben is segített. A bronxi orsolyiták intézetében havi 35 dollárt fizettünk mindegyikért. Másodszor utaztam földalattin, amikor elvittem őket. Szememet becsuktam, fületem befogtam. Nagyon fájt otthagyni a gyerekeket. Vidéken nevelődtek a szabad természet ölen, erdő, mező, napsugár vette körül őket. Bronxban mindenütt csak kő meg aszfalt volt. Még csak látni se lehetett egy kis zöld fűvet. A nővérek nagyon kedvesek voltak. Bizonyára hamarosan megtanulnak majd a gyerekek angolul.

New Yorkban nem volt szükséges kirándulni, hogy érdekes dolgokat lássunk. Amint kitettük lábunkat a szállodából, mindig újabb és újabb érdekes élményben volt részünk. Ott voltak pl. a tűzoltólétrák, amelyek még a legmagasabb felhőkarcoló oldalán is megtalálhatók. Az utca

különböző helyein trónusok, karosszékek voltak. Ha valaki ráült, egy néger azonnal tisztítani kezdte a cipőt és addig abba nem hagyta, amíg tükörfényes nem lett. Az újságok lepedő nagyságúak. És az emberek! Sok néger férfi és nő meg igen aranyos néger gyerekek láthatók! Voltak kínaiak vagy japánok? Nem lehetett megkülönböztetni őket. A legtöbb ember angolul beszélt, de német, francia, görög és jiddis szót is lehetett hallani. Az időjárás külön szót érdemel. Októberben voltunk, forró, párás volt a levegő, de egészen másként, mint Salzburghban. Hát még a tempó! Mozi után a Broadwayra menni külön istenkísértés volt számunkra. Tömeg, lármá, fény, rohanás! Hát még amikor délután 5 óra tájban át akartunk menni az 5. Avenue-n vagy a Wallstreeten.

Érdekes, szórakoztató látvány volt, de ugyanakkor félelemkeltő és ami fontos, nem került sokba. Ezek voltak az Újvilágban első lépéseink és ekkor fedeztük fel magunk számára Amerikát.

Míg a többiek a városban kószáltak, Borbálával otthon maradtam. Szorgalmasan tanultam angolul. Elolvastam minden hirdetést, minden étlapot a „The Reader’s Digest” kis szótárának segítségével. Irigyeltem dr. Wasnert, aki már szótár nélkül is boldogult. A hajón egy hölgy Rupertnek vastag könyvet adott. „És elfújta a szél...” volt a címe. Eredeti amerikai nyelven íródott. Ő már a felénél tartott. Követni akartam.

A fordításnál nagyon furcsa baklövéseket szokott elkövetni az ember, ezért gyakran adtam okot arra, hogy derüljenek beszédemen az emberek.

Győzelemmel ér fel, amikor hallja a megjegyzést: „Asszonyom, napról napra jobban beszél angolul.” Attól kezdve azt hiszi az ember, hogy idegen kiejtése elmúlt és sok fáradozása nem volt hiábavaló. Az igazi nagy nap az, amikor a portás megkérdezi: „Asszonyom, hány évig tanult angolul, mielőtt idejött?” Olyan öröm ez, mintha doktorátust szerzett volna. Azt hittük, hogy dr. Wagner tévedett, amikor avval vigasztalt, hogy „csak az első tíz év nehéz”. Bizonyára tíz napot értett rajta.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Alkalmazkodunk

Elérkezett a nap, amikor hatalmas kék autóbusz állt szállodánk elé ezzel a felirattal: Különjárat. Trapp családi kórus. Ennek kellett elvinnie tízünket és az 56 bőröndöt. Barátságos sofőr köszöntött. Azonnal vállalkozott arra, hogy bevezet minket az amerikai élet- és gondolkodásmódba, mert még zöldfülű újoncok vagyunk, akiket amerikai földön kell kalauzolni.

Első hangversenyünk Pennsylvania állam Easton városának Lafaxette College-ben volt. Wagner és gárdája már ott volt. Akkor döbbsentünk rá arra, hogy ez nemcsak akármilyen hangverseny lesz – hiszen az Óceán túlsó partján voltunk és ez volt a bemutatkozásunk. Sikerünkötől függ a jövőnk. Ezek a gondolatok olyan lámpalázt okoztak, mint első szereplésünk Salzburgban a rivaldafényben. Ezúttal nem ült Lotte Lehmann az első sorban és csak nagyon szerény taps köszöntött.

Taps! Könyvet lehetne írni róla. A gyanútlan olvasó azt gondolhatja, hogy a taps, taps. Még csak nem is sejti, hogy milyen válfajai vannak és a művész füle hogyan reagál erre! Van zúgó tapsvihar. Későbbi években hallottunk ilyent is, amikor másodszor hangversenyeztünk valahol és az emberek örültek, hogy ismét hallhatnak minket. Ez lelkesít, bátorít. Van udvarias, sovány taps, ami csak addig tart, amíg a színpad közepén áll az ember és meghajol. Kezdők szerény, gyenge elismerése ez. Nem nagyon lelkesít és bátorít. Ott van a hölgyek alig hallható kesztyűs tapsa a zenei matinékon. Többnyire elfojtott ásítás jellemzi. Aztán van hosszú, fergeteges tapsorkán, amikor a hallgatók ráadást kívánnak a jó hangverseny után. Ez minden fáradságot feledtet és rendszerint a ráadás a műsor legsikerültebb száma. Művelt emberek tapsa ez, akiknek már az ősei is megtöltötték a hangversenytermeket. Az a közönség, amelyik bár gyöngén tapsol, közbe-közbe a műsort nézve kérdi, ki Palestrina, Vittoria, sohase hallottam róluk, de meg kell hagyni, hogy szép volt – ez a közönség a zeneélet legbiztosabb támasza, mert módot és lehetőséget nyújt a kezdőknek.

Később megtanulja az ember, hogy a tapsot mint felszólítást, biztatást értékelje és megpróbálja, hogy a gyenge tapsból teljesítményével viharos, lelkes tapsvihart formáljon.

Ez csak jóval később sikerült csupán. Az Újvilágban ez volt első föllépésünk. Amikor ellenőriztük a műsort, megállapítottuk, hogy nagyon komoly és nagyon hosszú. Csak egy mentségünk volt: végbevenni a csodát, hogy a végén mégis lelkes tapsot arassunk. Mindent elkövetünk, hogy zsúfolásig megtelt nézőtéren is felfigyeljenek nagyszerű teljesítményünkre. Észrevették, hogy őszintén, szívvvel, lélekkel énekelünk. Minden pihenő és szünet után Mr. Wagner egyre bizakodóbb lett és férjem is megjegyezte: „nagyon jól megy”.

Az előadás végére teljesen kimerültünk. Ma már egész hónapos hangversenyezés után se vagyunk olyan fáradtak, mint akkor voltunk.

Hamarosan kiderült, hogy nem a hangverseny az este legfárasztóbb része, hanem az utána következő fogadás. Sorba kellett állnunk és jöttek az emberek, elmormolták nevüket és azt, hogy mennyire örülnek ismeretségünknek és hogy hallhattak minket. Nagyon fárasztó és keserves volt kedves mosollyal, néhány keresetlen szóval válaszolni, mert szókinszünk hamarosan kimerült és arcunkra merevedett a mosoly. Többnyire elfelejtettük gyűrűnket bal kezünkre tenni. Meg is bántuk! Az ember önkéntelenül is azt számolgatja, mennyi lakosa van Roanoke, Springfield és Lexingtonnak és meggyőződése, hogy kétszer is eljönnek kézfogásra. Legfőbb vágyunk egy csésze kávé, tea. Az utolsó embert különösen megszeretjük.

Vége az embernyúzásnak. Jobb kezünk teljesen érzéketlen a sok kézfogástól.

Különösen György visolygott ettől a tortúrától. Félttem ránézni, amikor a nőküldöttség vezetője bejelentette: „Most fogadás következik.”

Az első estén nem győztem csodálkozni azon, hogy milyen kedvesen mosolygott és mindenkire volt néhány szava. Gyötört a kíváncsiság, hogy mit mond. Közelebb húzódtam hozzá és alig tudtam visszatartani, hogy hangosan fel ne nevessek, amikor a hölgyeknek mosolyogva mondta: „háromszázhatvanhét, háromszázhatvannyolc, háromszázhatvankilenc...” Mindegyik mosolyogva válaszolt: „Nagyon köszönöm.” Egyszerűen megszámolta őket. Amikor a feketénél találkoztam vele csupán ennyit mondott: „Hatszáztizenegy.”

Virginia államban, Roanoke-ban történt. Jó későn érkeztünk a szállodába. Rupert bekapcsolta a rádiót és megrémülten hallgatta, hogy New Yorkban lázadás tört ki. Nem akart hinni a fülének. A hírt később elmondta apjának és dr. Wasnernek. Azután hozzám jöttek. Kétségbees-

tünk, hiszen a két legkisebb Bronxban van. Hívtuk a szálloda igazgatóját. Ő már tudott róla, de nem adott közelebbi felvilágosítást. Nagyon hosszú, nehéz éjszakánk volt. Másnap olvastuk az újsághírt. Orson Walles rádiójátéka olyan eredetinek hatott, hogy a hallgatók valóban elhitték a marslakók támadását és pánik tört ki. Kicsinyeink a kolostorban a legjobb helyen voltak.

December közeledett és már a harmadik ruhát hordtam. Az újságok a kritikákban a „méltóságteljes hölgyről” írtak. Ennyi volt az egész. Tükörbe nem néztem sohasem, még kirakatba se, de sokat tűnődtem azon, nem lesznek-e ikrek és az egyik kisfiú? Eszembe se jutott, hogy orvoshoz menjek. Beteg nem voltam, a derékfájáshoz meg dagadt lábaimhoz már régen hozzászoktam.

Borbálának, meg nekem is napról napra nehezebb lett a hangversenykörút. Éppenséggel nem volt gyerekjáték naphosszat az autóbuszban zötykölődni, a hangverseny előtt átöltözni. Reggelenként próba, este hangverseny, fölmászni a buszba, azután lekászálódni, minden éjjel szokatlan új ágyban feküdni. A legförtelmesebb a sok ismeretlen étel volt: körte majonézzel, cukrozott sonka, borssal megszórt dinnye. Ráadásul a furcsa kávé, egy csésze fekete csöpp tejföllel! Mi fordítva szoktuk, sok tej, kevés kávé. Se pénzért, se jó szóért nem kaptunk mást. Gyerekes dolog, de igaz, hogy órákig ábrándoztam egy kis almásrétesről, sonkás zsemlyéről. De Borbálának meg nekem se volt időm a kellemetlenségeken töprengeni.

Minden simán ment az utolsó előtti estig. Delaware állam egy jelentéktelen kis városkájában hangversenyeztünk és az egyetlen szűk kis szállodában laktunk a pályaudvar közvetlen közelében. Anélkül, hogy sejtettem volna, mi lesz, jó éjszakát kívántam enyéimnek és lefeküdtem negyedik emeleti szobámban.

Elaludtam és azt álmodtam, hogy egy oroszlán ordít. Szerettem volna elfutni, de nem tudtam. A legkétségbeesettebb pillanatban ébredtem fel. Ébren is hallottam az oroszlán ordítását, sőt mindig közelebről és közelebről hallatszott. Halálra rémültem. Egész közélről hallatszott az ordítás. Remegett az egész ház, még az ágyam is. Borbálával együtt nagyon reszkettem. Lassan megszűnt a lármá, hallgatóztam, amíg teljes csend nem lett. Már-már elaludtam, amikor a másik irányból kezdődött az egész. Borzalmasan féltem. Hívni próbáltam valakit, de nem volt kéznél telefon és pont akkor felejtettem el megkérdezni a többiek szobaszámát.

Így múlt el az egész éjszaka megerősödő, majd halkuló oroszlánordítás között. Hajnaltájt erősödő, szokatlan fájdalmaim voltak. Mi lesz, ha itt, ebben a félreeső kis szállodában érzik meg az órámat?

Nagy veszély idején a gyerekkor régen elfelejtett hangjai csengenek az ember fülében. Máskor nem hallja. Így csengett a fülemben: „Mária megsegít minden időben...” Voltak már valamelyik híres búcsújáró helyen, Mária Zellben, Lourdes-ben vagy máshol? Látták a sok felakasztott fogadalmi táblát, mankókat, ezüst szíveket, felírásokat, „Mária megsegített!” „Továbbra is segíts!” Ilyen kegyhely nem keletkezik máról holnapra. Évszázadokig nőnek imádságból és könnyből. Hogyha valaki látott ilyent és valaha is elzarándokolt oda bánatával, ezer kilométerek távolságából is eszébe jut, hogyha baj van.

Felültem ágyamban és hangosan imába kezdtem: „Szűzanyám segíts még, ne engedd, hogy a gyerekek baja történjék. Ígérem, hogy karjaimba és egy nagy gyertyával kezemben viszem őt St. Georgen-i kápolnádba. Azt kívánom, hogy mindenki tapasztalja és élje át, hogy milyen béke és nyugalom száll az ilyen imádság után a hívő ember lelkébe. Ezt a békét csak azok tudják érezni, akik olyanokká tudnak lenni, „mint a gyermekek.” Lefeküdtem és jó sokáig aludtam. Fölébredésemkor az egész család az ágyam körül állt és csodálkoztak, hogy milyen mélyen aludtam. Őket is zavarta az ordító „oroszlán”. Ők azonban hamar kitalálták, hogy nem oroszlán, hanem a New York és Washington közötti gyorsvonat volt. Ennek a síne közvetlenül a szálloda mellett futott és valahányszor végigrobogott rajta a vonat, ezt a félelmetes hangot keltette.

New Yorkba érve jelentettük Wagner „nagypapának”, hogy jól sikerült minden. Már a nyolcadik hónapban voltam és nem titkolhattam tovább állapotomat. Csodálkoztam, hogy eddig senki észre nem vette. Csak úgy mellékesen említettem Mr. Wagnernak: „Boldog leszek, ha megszületik a baba.” A megcsontosodott agglegény úgy ugrott fel erre, mintha kígyó csípte volna meg.

„Micsoda baba?”

„Kinek a gyermeke?”

„Hát az enyém!” – feleltem ártatlanul.

Azonnal lemondta a többi előadást és így hangversenykörutunk abban a pillanatban véget ért. Nagy csapás volt. Kevesebb hangverseny kevesebb pénz jelent. Nekünk pedig minden centre szükségünk volt.

Mi lesz ezután?

Letörve mentünk haza a Wellington szállodába. Ott találkoztunk Pesslnével, a hárfaművésznő Yella Pessl édesanyjával. Pályafutásunk kezdetén ő meg Wunderer professzor, a bécsi filharmonikusok első oboistája biztatott bennünket. Bécsben ismerkedtünk meg vele. Nagyön örültünk a találkozásnak.

„Tudjátok gyerekek, hogyha Amerikában sikert akartok – mondta egy szuszra –, Town Hall-koncertet kell adnotok. Minden művésznek így kell kezdenie. De ehhez jó propagandista kell. Van propagandistátok?”

„Kicsoda?”

„Hát aki dobra veri a neveteket?”

„Mit csinál a nevünkkel?”

Ez aztán már sok volt a jószívű hölgynek, a művésznő mamájának, aki jól ismerte a siker titkát.

„Gyerekek! Gyerekek! Ez szörnyű!” Azonnal felhívta Yella propagandistáját. Ide kérte a szállodába. Pesslné azt gondolta, hogy egyetlen napot se veszíthetünk, mert jól megnézett. Az ő szemét nem lehetett félrevezetni még a hármasságú ruhával se.

Edith Berens és Pesslné megmagyarázta, hogy milyen fontos és célszerű itt New Yorkban a Town Hallban hangversenyezni. Hétszáz dollárba kerül a bérlet. Persze, hogy megijedtünk ettől. De amikor megnyugtattak, hogy milliókat hozhat, egy kicsit megnyugodtunk, reménykedni is kezdtünk. A legelső alkalom, amikor a termet kibérelhetjük, két hét múlva lesz, mondták Edithnek. Dr. Wasner azonnal ki is bérelte. „Így legalább lesz idő a hírverésre” – mondta Pesslné megnyugodva. Elkezdődött a hírverés. Attól a pillanattól kezdve nem volt nyugtunk. Bármit csináltunk, Edith mindenütt a nyomunkban volt a fotóriporterekkel. Fölvétel előlről, hátulról, jobb és bal oldalról, mindenünnen. Másnap már az újságok tele voltak képeinkkel: A Trapp család a kínai vendéglőben. A Trapp család ágaskodik, hogy lássa a Rockefeller-házat. Kirakatokat néz a Trapp család. Kinéznek az ablakon. Trolley-carral utaznak. Átmennek az utcán. Akárhon voltunk, mindenütt csődület támadt, mert fényképeztek bennünket a szállodában, moziban, üzletekben és az utcán. A család próbál, a monsignore vezényel, cipőt tisztítat stb. Azután jöttek a nyilatkozatok: Mikor és hogyan jöttünk Amerikába? Hogy tetszik itt? Miért hagytuk ott Európát? Hogyan ízlik az itteni étel? Miért járunk ilyen furcsa ruhákban? Hiába próbáltunk zenéről, a műsorunkról beszélni, nem jutottunk hozzá. Edith arról

biztosított minket, hogy a közönséget az érdekli, amit rólunk írnak a tudósítók.

Egyetlen örömünk a Town Hall-ügyben az volt, hogy műsorunkat magunk állíthattuk össze. Az első felében három nagyon nehéz madrigál szerepelt. Meg akartuk mutatni, hogy mit tudunk. A második felét, negyvenöt percet Bach „Jézusom örööm” motettának szenteltük. Szívünk szerinti műsor volt.

Végre elérkezett a nagy lehetőséget jelentő nap. Ünnepélyes méltósággal álltunk a színpadon minden púder, festék, mosoly nélkül, hogy a nagy Bach nagy művéhez méltók legyünk. A terem háromnegyedig telt meg, többnyire gratis hallgatókkal. Legtöbbjük hangversenyügy-nők volt. Hallani akarták, hogy mit tud a családi kórus. Érdekelheti-e a széles közönséget és főleg mit lehet keresni evvel a műsorral. Legtöbbjük már eltűnt az ünnepi szám: „Jézusom örööm” előtt.

Néhány embert valóban meghatott és azok azonnal meg is mondták. Egy magas fiatalember könnyes szemekkel rohant be öltözőmbé és mindkét kezemet megragadva mondta: „Bizonyára így képzelte el Johann Sebastian is. Feltétlenül keressenek fel a közkönyvtárban. Carleton Smith vagyok.” Álmatlanul virrasztottunk egész éjjel, vártuk a másnapi újságok kritikáit. Befutottunk-e, vagy...?

Kora reggel jött Edith, Yella, Pesslné, mindegyik újságot lobogtatott a kezében. „Nagyszerű, csodálatos, kitűnő!!” Fülig pirultunk, amikor olvastuk, hogy „nincs több hozzánk hasonló család...”, ha egy család nyolc tagja úgy játszik és énekel, mint a Trapp család szombat délután, akkor a zene csodát művel...” „Kitűnő kórus vagyunk!” „Vagy abszolút zenei hallásunk van, vagy különleges kitűnő zenei memóriánk...” „Finomízlésű zenészek vagyunk, igazi, vérbeli muzsikusok...”

Örömünkben körbe-körbe ugráltunk és önkéntelenül is rázendítettünk Bach háladalára: „Adjatok hálát az Úrnak!” Nagyon boldogok voltunk, hogy „befutottunk”, bár akkor még nem tudtuk, hogy ez mit jelent.

Hétfőn reggel eleget tettünk a megígért látogatásnak. Fölkerestük Carleton Smithet a Public Library-ban. Éppen beszélgetett valakivel. Így mutatta be: „Otto Albrecht, a philadelphiai Pennsylvania egyetem tanára. Otto is zenebarát. Önökről beszéltem neki. Mi a további terveük?” „Lakást keresünk, ahol a következő hetekben meghúzódhatunk, mert a szálloda nagyon drága.”

„Tudok kiadó bebútorozott lakást.”

Igazi amerikai módon telefonált, többször mondta: „oké”. „A bér havi száz dollár, azonnal beköltözhetnek.”

György és az idősebb lányok azonnal előrementek, hogy kitakarítsanak. Már nagyon közel volt karácsony. Borbálával nagyon örültünk, hogy végre nyugodtan letelepedhetünk és nem kell örökké úton lennünk. A ház Germantownban, Philadelphia államban volt. North Philadelphia állomáson szálltunk ki György, Albrecht professzor és néhány autó várt ránk. György elbeszélte útközben, bár hihetetlenül hangzik, vadidegenek – Albrecht professzor ismerősei – megállítják kocsijukat és megkérdik, mire van szükségünk? kanalat, kést, villát, ágyneműt hoznak. Valaki még ágyról is gondoskodott. A másik edényeket, ismét más hanglemezeket hozott. Most pedig eljöttek, hogy autóval hazavigyenek. Ezek „kvékerek”. Európában „baráti körnek” lehetne nevezni őket.

„A barátok társasága vagy köre” nem volt előttem ismeretlen. Az első háború után, amikor Bécsben diákoskodtam, nagy volt az éhínség. Se dolgozni, se tanulni nem tudtunk az éhségtől. Mit meg nem tettünk volna egy falat kenyérért! Akkor jött Bécsbe a „Barátok Társasága” és minden diáknak naponta adott meleg ételt. Ezt nem lehet elfelejtteni. Most ismét keresztelte életutamat a „Barátok Társasága.” Amikor megérkeztünk a szobába, a kandallóban vidáman lobogott a tűz és a gramofonból Händel Messiásának Alleluja kórusa hallatszott.

György látta, hogy milyen kimerült vagyok. Megfogta kezemet és nyugtatólag mondta: „a többit elnyeritek”.

Igen, nemcsak a „többit”, hanem barátokat is, a világ legritkább és legértékesebb ajándékát.

TIZENHATODIK FEJEZET

Borbála!

Másnap vasárnap volt. Estefelé két autó állt meg házunk előtt. Otto Albrecht elhozta barátját, Rex Crawfordot. „Nagyon szeretnők, ha megismernék Henry Drinkert. Kérem, jöjjenek velünk. Nagy zenebarát.

Havonta összejönnek és a capella énekelnek úgy, mint önök. Bizonyára kölcsönösen örülni fognak egymásnak.”

Hatalmas zeneteremben száz-százhusz ember volt egy fiatalember körül. Kezét fölemelte és Brahms Requiemjét vezényelte. Kottát kapunk és mi is énekeltünk. Mr. Drinker nem volt jó karmester, hangja se volt, de nagyon szerette a zenét. Amikor elhangzott egy szép rész, kopogott. „Milyen szép! Milyen csodás! Énekeljük még egyszer!” Hát elénekeltük még egyszer. Egyórás éneklés után szívesen mentünk a büfébe falatozni. Ebben a szünetben mutatkoztunk be Mr. Drinkernek és feleségének. Otto beszélt már rólunk. Amikor vége lett az összejövetelnek s a többség már elment, Otto megkért, hogy énekeljünk valamit házigazdánk tiszteletére. Bach egyik korálját, „Szépen ragyog a hajnalcsillag” választottuk. Ezzel a dallal Mr. Drinker szívéhez férköztünk. Akkor még nem gondoltunk arra, hogy örök barátság szövődik közöttünk.

Csöndben, szerényen, békésen múlt el a karácsony. Dorothy és Rex Crawford, Mrs. Hurlburt, a szomszédasszony, Miriam és Otto Albrecht, no meg a barátaink Drinkerséket is beleszámítva ajándékkosarakat és -csomagokat tettek ajtónk elé. A szegény osztrák menekülteknek hat pulykájuk, rengeteg kalácsuk, gyümölcsük és más élelmiszerük lett. A gyerekek könyvet, játékot kaptak. Amikor György látta, hogy azért sírok, mert villanygyertya ég a karácsonyfán, egész Philadelphiát végigjárta, hogy karácsonyfagyertyát vegyen, meg hozzá tartót. Az utolsó felhő is elvonult és ez lett egyik legszebb karácsonyunk.

Meghívtuk barátainkat karácsony napján, hogy segítsenek elfogyasztani a rengeteg ételmet. Két és fél órán át énekeltünk nekik. Ezzel viszonztuk jószágukat. Énekeltünk és imádkoztunk.

Karácsony napján kiszámítottam, hogy Borbála és az én időm elérkezett. Készülődnünk kell. Megkértem Rupertet, hozza be Borbála táskáját. Tartalmát az ágyra öntöttük. Rengeteg holmi volt tele fodorral, csipkével, szalaggal, berakással. Értékes takarók hímzett címerrel. Éppen ezeket rendezgettem, amikor Drinkersné belépett. Büszkén mutogattam kincseimet. Megnézte a kiállítást és nyugodtan, jó szívvel és főleg gyakorlati érzéssel kérdezte: „Ki mossa ki és vasalja majd naponta ezeket a holmikat?”

Erre nem is gondoltam. Amikor Drinkersné észrevette bizonytalanságomat, azonnal átvette az irányítást.

„Csomagolja össze ezt a sok ostoba holmit! Jöjjön és vásárolunk néhány értelmesebb dolgot.”

Nehezemre esett eltitkolni sértődöttségemet. Észrevette és ezt mondta: „Egy csecsemőnek nem kell annyi kacat. Három ing, két tucat pelenka és egy pár guminadrág bőven elég. Most gyakorlatiasan kell gondolkodnia.” Nagyon kemény szavak voltak ezek, de jóság és melegség volt a tekintetében. Ha most visszagondolok arra, hogy mennyit kellett vesződnie velem, míg megtanított arra, hogy fölösleges és ostoba érzelmi és érzélgős dolgokra ne adjak ki pénzt – nem lehetek eléggé hálás. Szerencsém volt, hogy azokban az észveszejtő napokban ilyen hűséges barátra találtam.

Abban a pillanatban elfogadhatatlannak, sőt szörnyen megalázónak találtam, hogy gyermeket hozzak a világra, akinek csak három inge, két tucat pelenkája és egy guminadrágja van. De egy tábornokkal nem lehet szembeszállni. Akkor úgy éreztem magamat, mint egy közlegény a tábornok előtt.

Azt hittem, hogy kelengyeboltba megyünk, amint az Európában szokás, de nem így történt. Egy hatalmas áruházba mentünk, ahol még ma se ismerem ki magamat eléggé. Ha egyszer már benn vagyok, sohase találom meg a kijáratot.

Drinkerné a gyerekosztályra vitt, vettünk néhány kötött holmit, amit sehogyan se tudtam ingnek nézni. Ő nem vette észre, hogy milyen idegenkedve nézem ezeket az amerikai holmikat. Minden bevásárlást ő végzett és hamarosan autóval robogtunk hazafelé. Nagyon boldog volt. Ilyenkor fehér hetek vannak és jóval olcsóbb minden.

„Nem örül? Több mint három dollárt takarított meg.”

„Igen, Mrs. Drinker” – mondtam szerényen, de minden meggyőződés nélkül.

Már nem sok időm volt. Szótár segítségével próbáltam bábát keresni. Sok kérdezősködés után sült ki, hogy csak három szülésznő van a városban, azok is négerék. Akkoriban még idegenkedtem tőlük. Otthon ilyen nem volt. Érdekesekek voltak, egy kissé legendába vagy mesébe illők és félttem tőlük, amikor közelembbe kerültek.

Mrs. Drinker mindig azt mondogatta, hogy orvosra van szükség és feltétlenül kórházba kell mennem. Egy ponton engedtem. Orvos! Ám legyen! De kórházba menni? Minek? Európában csak akkor megy kórházba az ember, amikor súlyos beteg. Ott sok ember hal meg. A gyerekek otthon születnek. Megengedik egyáltalán a kórházban,

hogy férjem a szülés alatt mellettem üljön és kezemet fogja? Egyáltalán lehetséges, hogy családom a szomszéd szobában imádkozzon és énekeljen? A felelet egyértelműen: nem!

Ez volt a döntő. Egyszerűen, ellentmondást nem tűrően kijelentettem, hogy a gyerekek otthon kell megszületnie, ahol szeretettel várják és nem kórházban szellemnek öltözött orvosok, álarcos nővérek, sterilizáló gépek és antiszeptikus eszközök között. Az orvost házhoz kérettem. Igen ám! előbb azonban orvost kellett találni, aki vállalkozik erre. Akkor már nagyon kimerült és csalódott voltam. Végül is a szomszéd-ban akadt egy fiatal orvos, aki vállalkozott, hogy levezeti a szülést.

Elérkezett az idő. Minden úgy történt, mint máskor. A család a lakószobában rózsafüzért imádkozott, énekeltek, majd ismét imádkoztak. Az ajtó nyitva volt és én hallgattam őket. György mellettem volt. Erős kezeivel megsimogatott és mondta: „Nemsokára megszületik Borbálánk.”

Amikor éreztem, hogy itt a nagy pillanat, „Most hívd az orvost – mondtam –, de siessen!”

Nagyon nyugtalan volt az orvos, amikor belépett. Csinos, fiatal ápolónőt is hozott magával. Amíg bemosakodtak, görcsösen szorítottam György kezét. Mintha megállt volna az idő. Halk nyöszörgést hallottam. Az orvos homlokán veríték gyöngyözött. Hozzám jött, mondott valamit, de nem értettem. Aztán valamit átvitt jobb kezében a szobán. Már vége is volt a szülésnek. Ebben a pillanatban teljes erővel hangzott az ének: „Adjatok hálát az Úrnak!”

Az orvos megrettenve állt meg. „Mi ez?”

Még a szívverésem is elállt. Drága kis csöppségemet lábánál fogva lefelé lógatta. Azt hittem, elejti.

„Vigyázzon, kérem! – kiáltottam rá – össze ne törje azt a kislányt!”

„Kislányt? Hiszen fiú!” – mondta méltatlankodva.

„Mi? Nem jól hallottam?” György fölém hajolva mosolygott és mondta: „Borbála fiú!”

Én is szívből mondtam: „Hála Istennek!”

Évekkel később hallottam, hogy a gyermekek születését be kell ütemezni. Hallottam születésszabályozásról is. Őszintén meg kell vallanom, hogy Borbála, akit Jánosnak kellett keresztelnünk, nem volt beütemezve erre az időpontra. Ami a kívánságot illeti, menekülésünk-kor a hajón, autóbuszon, majd a színpadon hányszor mondogattam: „Legalább fél évvel később jött volna!” Már évezredekkel ezelőtt meg-

íratta Isten a Szentírásban: „Az én gondolataim nem a ti gondolataitok, útjaim nem a ti útjaitok.” Hogyha valamit tervezni kell, bízzuk csak rá. Jánoskánk születésére is a legjobb időpontot választotta ki. A müncheni orvos jóslata hamisnak bizonyult. János nagyszerű amerikai fiú lesz!

TIZENHETEDIK FEJEZET

Most mi lesz?

Majdnem iker lett János. Megközelítette az öt kilót és soha nem viselhetette az egyes számú ingecskét, olyan nagy volt. Háromnapos korában elvittük a templomba és dr. Wasner a keresztség szentségével fölvette az egyház tagjai közé. Ez volt első amerikai családi ünnepünk.

A tizedik naptól kezdve éjjel-nappal sírt a baba. Kétségbeesve hívatam az orvost, hogy mi lehet a baja. Fölfedezte, hogy a drága csöppségnek semmi baja sincs, hanem éhes. Szégyelltem magamat és elképedtem, amikor hallottam az utasítást, hogy mit adjak neki enni: narancslevet, friss narancslevet és passzírozott banánt. Európai gyakorlatom szerint ez gyilkossági merénylettel volt egyenlő. Szerencsére János már amerikai fiú volt és nagyszerűen gyarapodott a répán, spenóton és gyümölcs-lén. Nem hallottuk sírni többé.

A következő hetek valóságos pihenőszámba mentek. Hónapokig bőrröndből éltünk, ma itt, holnap ott. Mindig együtt voltunk. A kislányok is hazajöttek a New York-i intézetből. Saját háztartásunk volt. Az idősebb lányok fölváltva főztek, takarítottak.

Martina segített nekem a csecsemő gondozásában. Anna, a szép fiatal ápolónő mutatta meg, hogy Amerikában hogyan csinálnak mindent. Itt voltak például a pelenkák. Európában négyszögletesek. Háromszögletesre hajtják össze és a gyerek lába közé teszik. Amerikában hosszúkásak és biztosítótűvel erősítik meg. Ezt meg a gyümölcslevet meg kellett szoknom. Később arra is rájöttünk, hogy milyen jók a kötött ingecskék. Olyan könnyen moshatók, mint a harisnyák. A legvalószínűtlenebb dolog is bekövetkezett. „Borbála táskáját” nem nyitottuk ki többé.

Naponta volt látogatónk. Albrechték, Crawfordék, Drinkersék. A péntek esti szimfonikus hangversenyre mindig elvitték a családot.

Drinkersné útján megismerkedtünk a Ravenhill Akadémiával. A kicsinyek később oda jártak iskolába. Más volt, mint a bronxi kolostor. Ez a város szélén hatalmas kert közepén épült. Rosemarie és Lorli hamarosan megszerette a nővéreket és iskolatársnőit. Fölmerült a kérdés: „Most mi lesz?” A hangversenyekkel szerzett pénz nagy részét vissza kellett fizetni Mr. Wagnernak a hajójegyek fejében. Aztán ott volt a Town Hall-i hangverseny is, meg a mindennapi kiadások. Első szerződésünkkel negyven hangversenyt kötöttünk le és csak tizennyolcat tarthattunk. Mr. Wagner azt mondta, hogy a többit is megtarthattuk volna, hogyha nem születik meg a baba. Ezen nem változtathattunk. A szerződés pedig lejárt.

Látogatás címén jöttünk Amerikába. Engedélyünk márciusban lejár. Barátaink azt ajánlották, hogy karácsony után hosszabbítsuk meg. Mindenki szerint ez csak formaság, rendszerint megcsinálják. A látogatási vízummal csak énekléssel szerezhetjük meg kenyerünket. Más munkát nem vállalhatunk. Hogyha nagyon takarékosan élünk, maradék pénzünk legföljebb nyárig elég.

„Most mit csináljunk?” Akkoriban sokszor meghánytuk-vetettük ezt a kérdést. Dr. Wasnerrel nem találtam más kiutat, mint azt, hogy a magunk módján imádkozunk. Reggelenként pedig dr. Wasner miséjére mentünk.

Decembertől májusig nagyon barátságtalanná lett az idő. Ennyi ember számára kicsinek bizonyult a ház is. Ráadásul nagyon szegényesen volt berendezve. Barátaink segítsége ellenére is sok minden hiányzott. Nagyon sokan voltunk és az élelmiszer nagyon kevés volt. Hogyha egymás hegyén-hátán él az ember, és ráadásul még éhes is, könnyen ingerlékeny, ideges lesz az ember, hogyha még a jövő is reménytelen és kilátástalan. Tehát csak Isten segítségére számíthattunk és arra gondoltunk mindig, hogy még szegényebbek is vannak, mint mi.

Februárban váratlanul megjelent Mr. Wagner és új szerződést ajánlott ismét negyven hangversenyre. Azt mondta, mivel a gyermek már megszületett, minden rendben van. Örömmel írtuk alá második amerikai szerződésünket. Az utat szeptemberben kellett elkezdenünk. Nagy gondtól szabadultunk meg. Szeptembertől kezdve ismét keresünk, de mi lesz addig? Barátaink szerint havonta tarthatnánk egy hangversenyt és ez fedezné kiadásainkat.

Egy reggel szörnyű hírt kaptunk. Az U. S. Bevándorlási Bizottság és a Honosítási Szolgálat közölte velünk, hogy kérésünket elutasítja és

legkésőbb március 4-ig el kell hagynunk az Egyesült Államokat. Ez nagy csapás volt. Magunk mögött fölégettünk minden hidat. Többé nem mehettünk haza és Amerika nem akar befogadni.

Mi lesz most?

Olyan nagy volt a rémület, hogy nem jutottunk szóhoz. Mindegyikünknek meg kellett birkóznia evvel a ténnyel. Egy dolog volt csak biztos: el kell utazni. Az újságban olvastuk, hogy a Normandie március negyedikén indul New Yorkból. György a francia utazási irodán keresztül kapott tizenkét harmadosztályú jegyet Southamptonig. Az útiköltség kifizetése után kevés pénzünk maradt. De mit csinálunk Southamptonban?

Akkor jött a megvilágosítás: egy évvel ezelőtt meghívott egy dán hangversenyrendező. Bemutatkozásul két koppenhágai, két oslói és két stockholmi hangversenyt ajánlott fel. Kapcsolatot kellett teremteni vele és megkérdezni, hogy szüksége van-e ránk? Nagyon drága volt a távirat. Borzalmas várakozás következett. Mit csinálunk, ha elutasít? Úgy éreztük magunkat, mintha fejbe vertek volna. Apránként felszámoltuk háztartásunkat. Amit kölcsönbe kaptunk, kanalat, kést, villát, mindent visszaadtunk; Crawfordék följajánlották, hogy amit nem tudunk elvinni, megőrzik számunkra. Elraktározzák padlásukon. Használati tárgyait eladtuk, megváltottuk az „ittmaradó” és „velünk jövő” holmikra. Az elnevezés Hedvigtől származott. Szokott vidámságunk eltűnt. Mindenki szótlan komolysággal végezte dolgát.

Majdnem kétezer évvel ezelőtt elindult három bölcs, hogy egy csillagot kövessen az újszülött királyig. Amikor Jeruzsálembe értek, hirtelen eltűnt szemük elől a csillag. Isten próbára tette hitüket és türelmüket. Utána ismét megjelent a csillag és „ők nagyon örültek”. Március elején, három nappal utazásunk előtt még mindig nem kaptunk választ. A napkeleti bölcsekről beszélgettünk és pártfogóul választottuk őket. Kértük, hogy imádkozzanak értünk és kérjék Istent, hogy a mi csillagunk is megjelenjen.

A csillag meg is jelent. Másnap éjjel megérkezett a távirat: minden készen áll, hogy március tizenkettedikén Koppenhágában hangversenyezzenek.

Jó barátaink segítettek, hogy a házat lezárhassuk és a megfelelő vonattal New Yorkba utazzunk. Drinkerék autót, sofőrt küldtek György, a baba meg az én számomra. Amikor elbúcsúztunk, Drinkerné kezébe vette kezemet és csak ennyit mondott: „Sophie-nak szólíts!”

New Yorkban Carleton Smith-nél találkoztunk és azonnal a hajóra mentünk. Búcsúcsók, jókívánságok. integetés után azonnal kivontatták a Normandie-t a nyílt tengerre. Lassan aranyos ködbe veszték a felhők. Úton voltunk Európába.

Normandie! Nagyszerű hajó, s milyen kitűnő a személyzete! Bár csak harmadosztályú utasok voltunk, mégis mindent elkövettek, hogy utunkat élvezetessé, kellemessé tegyék. Adtak igazolványt, amivel bárhová közlekedhettünk az egész hajón, az elsőosztályú társalgóba is mehettünk. Meghívtak, hogy a „turistaebédlőben” étkezzünk és egy elsőosztályú szalont jelöltek ki próbateremnek. A harmadosztályú kabinok sokkal kényelmesebbek és elegánsabbak voltak, mint az „American Farmeren”. A legkedvesebb a tisztek és a stewardok viselkedése volt. Olyan figyelemmel és tapintattal vettek körül minket, hogy az alatt a négy nap alatt majdnem elfelejtettük, hogy bizonytalan jövőjű, hontalan menekültek vagyunk. Úgy kezeltek minket, mint híres művészeket. Tudták, hogy a Town Hallban hangversenyeztünk, és megkértek, hogy az utolsó estén a fuvolás René le Royjal közös hangversenyt adjunk. Utána megszűs vacsora következett.

A hajó álomszép és olyan nagy, hogy könnyen eltévedhet az ember. Négyezren utaztunk. Senkivel se köthettünk barátságot. Kísértésem volt megkérdezni, mikor érkezik Európába ez az úszó város. Alig tanultuk meg, hogyan jutunk a kápolnába, a két moziba és a három uszodába, máris kiszálláshoz kellett készülődnünk. Kedves emlékeink között őriztük meg a hajót és legénységét olyannyira, hogy amikor pár év múlva hallottuk, hogy a New York-i kikötőben borzalmas szerencsétlenség áldozata lett, úgy éreztük, mintha barátunkat veszítettük el.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Meglátjuk a Szabadság-szobrot

Attól a naptól kezdve, hogy márciusban elhagytuk a Normandie fedélzetét addig az októberi napig, hogy ismét amerikai területre léptünk, nagy leckét tanultunk meg: semmi miatt ne aggódjunk!

Természetes, hogy eleinte nagyon sokat aggódtunk és töprengtünk.

Étel, ital, ruha az ember gondjai közül az első és legfontosabb. Jézus megmondta: „Nézzétek a mezei liliomokat, mint növekednek. Nem fáradoznak és nem fonnak. Mondom nektek: még Salamon király se volt minden pompájába öltözötten úgy felöltözve, mint egy ezek közül. Ha pedig Isten így öltözteti a mezei virágot, amely ma virít, de holnap a kemencébe kerül, nem sokkal inkább titeket, kicsinyhitűeket? Ne nyugtalankodjatok tehát és ne kérdezzétek, mit eszünk és mit iszunk, vagy mibe öltözködünk? Mindezt a pogányok keresik. Ti keressétek elsősorban az Isten országát és annak igazságát, és ezeket mind hozzákapjátok.” (Mt. 6.25–34.)

A most következő élményekre volt szükségünk, hogy ezt az igazságot megtanuljuk és soha többé el ne felejsük. Itt volt tizenkét személy, egy csecsemő, akiknek az elkövetkező két hónapban nincs otthona és a hangversenyen kívül nincs jövedelme. Ezek csak három-három hétre fedezték kiadásainkat és valóban nem tudtuk, hogy a három hét után mit eszünk, mit iszunk. A politikai eget viharfelhők borították. A háború kitörése küszöbön volt. Európában gyanakodás és bizalmatlanság fertőzte meg a légkört. A skandináv államokban egyetlen embert se ismertünk, nyelvüket se beszéltük. Minden állam csak addig adott tartózkodási engedélyt, amíg ott hangversenyezünk. Európa rádöbrent arra, hogy a turisták gyakran az „ötödik hadosztályhoz” tartoznak.

Könnyebb lett volna a dolgunk, hogyha előre tudjuk, mi az Isten terve velünk és mindenre gondolt, még arra is, hogy újból meg újból hangversenyezessünk, tartózkodási engedélyt kapjunk és még barátokra is találjunk. Akkor viszont nem tanultuk volna meg az Istenbe vetett bizalmat, pedig erre akart megtanítani. Apránként adagolta ezeket. Az utolsó filléreket kellett kiadni, amikor új szerződést írhattunk alá.

Ilyen módon maradhattunk május végéig Dániában, Svédországban és Norvégiában. Amikor meghosszabbított tartózkodási engedélyünk már majdnem lejárt, meghívást és engedélyt kaptunk Hollandiából, hogy egy baráti család birtokán tölthetünk egy hónapot. Így telt el június. Akkor mi nők hazamentünk Ausztriába egy rövid időre. A férfiak nem jöttek velünk. Elképedten állapítottuk meg, hogy az egyéves megszállás mennyire tönkreteset egy népet. Egyesek teljesen elkeseredtek, mások észre se vették, hogy helytelenül élnek és gondolkodnak. Szomorúan láttuk, hogy nem mindig az a haza, ahol „otthon van” az ember, hanem ahol otthon érezheti magát. Mi ezt az érzést „szabadság-

nak” neveztük. A férfiakkal a határon túl St. Georgenben találkoztunk. Itt teljesítettem fogadalmamat, Jánost felvittem a hegyi kápolnába és hatalmas gyertyát ajándékoztam a Szűzanyának. Augusztusban és szeptemberben Norvégiában és Svédországban hangversenyeztünk, de ezt előre nem tudhattuk. Minden újabb hangversenyt a legutolsónak köszönhattünk, mert rendszerint ilyenkor jött valaki a hallgatóságból és megkért, hogy az ő városában is énekeljünk. Annak idején mindjobban megtanultuk a „gondtalan” életet. Erre nagy szükségünk volt. 1939 szeptemberében kitört a háború. Minden határt lezártak és minden idegent felszólítottak, hogy hagyják el az országot. A megbeszélt hangversenyeket el kellett hagynunk. Ismét bebizonyosodott, hogy a Menynyei Atya tudja, mire van szükségünk. Egyre jobban gondoltunk arra: „keressétek először az Isten országát” – mint azelőtt. Teljesítettük napi kötelességeinket és szorgalmasan gyakorolva készültünk a legközelebbi amerikai hangversenykörútra. Röviddel azelőtt, hogy svédországi tartózkodási engedélyünk lejárt, Mr. Wagner hangversenyeink előlegeként hajójegyeket küldött az „SS Bergensfjord”-ra. 1939. október hetedikén érkeztünk meg Brooklyn kikötőjébe. Hedvig nagyon csalódott volt. „Háború ellenére se kalandos, se veszélyes nem volt az utunk. Egyáltalán semmi se történt.” Tudósítók és riporterek tömegesen szaglásztak szenzációéhesen. Ismét fényképeztek minket. Egyedül a Trapp család, Kristen Flaggsted társaságában Trappék. Ő is velünk utazott. Láttuk múlt évi kedves kalauzunkat, Mr. Snowdent. Barátságosan integetett. „Isten hozta haza Önöket.” Így kerültünk a Bevándorlási Bizottsághoz. Rupertnek volt letelepedési engedélye, mi csak látogatási vízummal jöttünk.

Olyan boldog voltam, hogy sok hónapi bizonytalanság után végre révbe jutottam és örömben nagy baklövést követtem el. A tisztviselő kérdésére, hogy meddig akarok itt maradni, nem azt feleltem, ami az útlevelemben szerepelt: „hat hónapig – hanem kikottyantottam – örülök, hogy itt vagyok és soha többé nem megyek el innen.”

Azonnal megváltozott a tisztviselők magatartása. A Trapp családot utoljára hagyták az ellenőrzésnél. Újból meg újból kihallgattak és már sehogyan se tudtam ostoba kijelentésemet visszavonni. Ők így tudták: „Ezek nem akarnak soha többé elmenni.”

Mindenki partra szállt, csak mi maradtunk a fedélzeten. Rendőr vigyázott ránk, nem engedtek kiszállni. Egyetlen szórakozásunk az volt, hogy a kilátást élveztük és egymással tréfálkoztunk. Foglyok

voltunk és nem tudtuk, miért. Hedvig kívánsága teljesedett. Itt volt a kaland, mert másnap Ellis Islandra szállítottak.

Nagy motorcsónakkal vitt a rendőr a szigetre, a nagy börtönbe, ahol felülvizsgálták a gyanús idegeneket. A szerencsésebb Rupert azonnal a Wellington szállodába ment és még aznap megkezdte kiszabadításunkat. Mi pedig valóban börtönben voltunk. Bezárult mögöttünk a nagy rácsos kapu, amit belülről kinyitni nem lehetett és egy pályaudvar nagyságú terembe vittek. Meleg októberi nap volt. Sütött a nap is, itt pedig az előírásnak megfelelően október elsejétől fűteni kellett. Az ablakokat nem lehetett kinyitni, mert igen magasan voltak. 25 fok meleg volt. Martina megkérdezte az egyik felügyelőt: „Nem mehetek a babával friss levegőre?”

„Majd ebéd után, de csak félóra.”

Nem értettük, hogy miért és hogyan kerültünk ide. Az egyik hajóstiszt azt mondta, hogy papírjaink nincsenek teljesen rendben és csak formalitást kell elintézni. Nem tudtuk, hogy mit tettünk helytelenül. Bizonyára félreértésről van szó és Rupert délután majd kiszabadít. Először is megpróbáltunk kényelembe helyezkedni. Két szemben levő padot foglaltunk le, bőröndjeinket egy sarokba raktuk és énekelni kezdtünk. Mindig jó, ha gyakorol az ember. Mind többen gyülekeztek körénk és egyórás ének után földerültek a gondterhelt arcok. Spanyolok, görögök, zsidók, lengyelek voltak ott és főleg sok kínai, akik már több mint nyolc hónapja voltak ott. A többség már hetek óta várt. Mi október tizenötödikére tűztük ki az első hangversenyt.

Egy lengyel nő azzal vigasztalódott: „Így legalább nem kerül semmi-be. Az állam ingyen tart el. Hogyha nem fogadnak be az Egyesült Államok, annak a hajónak, amelyik idehozott, ingyen kell visszavinnie ugyanazon az osztályon oda, ahonnan jöttünk.”

Számunkra ez végzetes hír volt. Még egyszer visszamenni a Bergensfjord harmadik osztályán Oslóba!

„És mi történik, hogyha az európai ország nem fogad be?” – kérdezte Werner.

„Akkor a hajónak kell megtartania Önöket – mondta. – Egy olasz család már tizenegyedszer teszi meg az utat Le Havre és New York között. Nem fizetnek egy fillért se.” Jó kilátások!

Zsíroshajú kövér felügyelőnő jött, átadott egy tájékoztatót. Ez állt rajta: Ellis Islandra kerültek, mert útlevelükkel kapcsolatban kételyek támadtak. Amint lehetséges, kihallgatják Önöket. Akkor védekezhet-

nek. Ha nem tudnak angolul, tolmácsot kapnak. Ne aggódjanak, udvarias bánásmódban részesülnek. Ügyükről ne beszélgessenek fogolytársakkal. Legyenek türelemmel! Egy pillanattal se maradnak itt tovább, mint az feltétlenül szükséges.”

Elérkezett az ebédidő. Kettesével sorba kellett állnunk és amikor az ebédlő ajtaján beléptünk egy felügyelőnő vállunkra ütve számlált. György nagyon szerencsétlen volt. Hosszú asztaloknál kaptunk enni. Mindent egy bádogtányérban.

Ebéd után szögesdróttal kerített udvarra vezettek, ahonnan a Szabadság-szobrot láthattuk. A félóra hamar eltelt. Sipszó hallatszott, ismét a terembe kellett menni. Rupert jött és nem nagyon biztatott. „Valaki azt a megjegyzést tette, hogy itt akartok maradni. Most mindenki gyanúsít benneteket és a hatóságok nem akarnak beengedni. Mr. Wagner mondta ezt.”

Hamar letelt a látogatás ideje is. Rupertnek mennie kellett. Megmondtuk neki, hogy forduljon barátainkhoz. Amikor egyedül voltunk a Bergensfjordon, János járni kezdett. Kilenc hónapos, erős fiú volt. Most naponta gyakorolta tudományát. Énekkel töltöttük a hosszú órákat. Este ismét az ebédlőbe mentünk, utána fognunk kellett csomagjainkat és egy hatalmas hálóterembe vezettek. Az ablakok vékony kis nyílások voltak a magasban. Az ajtókon belülről nem volt kilincs. Nagyon éles lámpák világítottak egész éjszaka s azonkívül gyakran bejött egy felügyelő, hogy megszámlálja bányáikait. János minden alkalommal felébredt és sírdogált.

Már hat órakor felébresztettek. Az újságok megtudták, hogy a Trapp család Ellis Islandon van és elküldték tudósítóikat. Időközönként jött egy rendőr és név szerint hívott valakit. A szerencsés kihallgatásra ment. Délután ismét jött Rupert és elújságolta, hogy Mr. Wagner minden lehetőt megtesz érdekünkben. Nagyon könnyen meg lehet szokni mindent: a kötelező sétát párosával, a bádogtányérból való étkezést, az örökös számlálást, a magasban lévő rácsos ablakot és a kilincstelen ajtót. Monsignore Wasner naponta misézhetett, de csak mi vehettünk részt a misén.

Mr. King, Ellis Island parancsnoka meglátogatott minket. Nagyon kedves volt. Elmondta, hogy Toscanini és más híres művészek is voltak már itt. Ne aggódjunk egy percre se. Délután jött Erzsébet, Carleton Smith felesége. Nagy kosár gyümölcsöt és újságot hozott. Fényképeket is közöltek a Trapp családról, amint Ellis Islandon a rács mögött muzsi-

kálnak. Ez jó propaganda volt. Erzsébet megnyugtatóan, hogy minden barátunk kiszabadításunkon fáradozik. Nagyon sokat énekeltünk, mert fogolytársaink szívesen hallgatták. Időtöltés is volt, meg az ének alatt megszabadultak nyomasztó gondjaiktól. A negyedik napon végre minket is hívtak. A rendőr a tárgyalóterembe vezetett. Ott esküdni kellett, hogy „igazat és csakis az igazat” mondjuk. Majd elkezdődött a hosszú kihallgatás. Két és fél óráig faggattak, különösen engem. Miért jöttünk, mit akarunk? Hogyan akarunk élni? Melyik hajóval megyünk vissza? Miért nincs meg a jegyünk visszafelé is? És így tovább... A hosszú kihallgatás után, amikor is „az igazat és csakis az igazat” mondtuk, még mindig nem hitt nekünk a bíró és visszaküldött a börtönbe.

Mindig arra gondoltam, hogy holnap indul vissza a Bergenfjord.

Fogolytársaink kíváncsian várták, hogy mit végeztünk. Nagyon elkomorodtak, amikor az eredményt látták. Amikor szabadul valaki, a többiek körülveszik és addig tapsolnak, amíg ki nem ér az ajtón. Így szerettek volna tapsolni nekünk is. Csöndben leültünk és énekelni kezdtünk, mert különben sírnunk kellett. Ének közben hívták Györgyöt. Örömtől ragyogó arccal jött vissza: „szabadok vagyunk!” Barátaink a képviselőkhöz és a szenátushoz mentek, kezességet vállaltak értünk. Washingtonból jött a parancs Ellis Islandra, hogy bocsássanak szabadon minket.

Megható volt, hogy fogolytársaink milyen önzetlenül örültek velünk együtt. Először véget érni nem akaró taps, utána énekeltünk egyet és legszebb jódlinkkal búcsúztunk el tőlük. Rupert várt bennünket. A motorcsónakból integettünk a Szabadság-szobornak, de most már nem a szögesdrót és rács mögül. „A második galamb olajággal tért vissza a bérébe.” Biztonságban léphettünk partra. Noénak és családjának lehetett ilyen öröme, amikor a vízözön után hálálkodtak Istennek.

ELSŐ FEJEZET

Alkalmazkodunk

Most már igazán Amerikában voltunk, egyszer s mindenkorra. Természetesen még éjjélkor, suttogva se mertem volna ezt senkinek se megmondani, nehogy megtudja a Bevándorlók Hivatala. Először szombaton délután New Yorkban a Town Hallban hangversenyeztünk. Olyan meleg októberi hétképe volt, hogy senkinek se volt kedve Palestrina kedvéért a városban maradni, amikor a fák lombjai ezernyi színben pompáznak. Az eredmény: kevés hallgatóság, csalódott rendező, mert azt gondolta, hogy sokkal jobb üzletet jelentünk, mint amit a bevétel mutatott.

Erre a hangversenyre philadelphiai barátaink is eljöttek. Örültünk, hogy láthatjuk őket. Crawfordék vállalták, hogy magukkal viszik a kicsinyeket. Rosemarie és Lorli ismét mehetnek az Akadémiára, mely Crawfordék közelében volt. A válás mindig nehéz. Akkoriban azt gondoltam, hogy ezt az áldozatot is meg kell hozni a gyerekek kedvéért, ha a tanulásról van szó, semmi áldozat se lehet elég.

Később rájöttem, hogy ez a felfogás helytelen.

Akkoriban volt a világiállítás. Néhány nagyszerű napot töltöttünk el ott. Olyan volt minden, mintha meseországban lettünk volna.

A következő hetekben tanultuk meg, hogy mit jelent ez a szó: „műsorszám”. Nagyon fájdalmas tandíjat fizettünk. Hamarosan megismerkedtünk az ország 2500–4000 férőhelyes hangversenyermeivel. Mindig volt alkalmunk arra, hogy az üléshelyek kárpitját nézegessük: ezüstszürke, piros vagy meleg arany színű-e. Alig lézengett néhány ember a hatalmas teremben. Nem emberi léptékűek voltak és ezért mindig üresnek látszottak. (Nemegyszer fordult elő, hogy a művészek fel kellett szólítani a jelenlévőket, hogy jöjjenek az első sorokba.)

Nyolc-kilencszáz hallgató valósággal elveszett ezekben a hatalmas csarnokokban. Mi lesz most? Wagner nagypapa nagy pénzt fektetett a Trapp családba és most szeretné visszakapni. Ezért kellett ezekben a

csarnokokban énekelnünk. Ezt elfelejtette megmondani az embereknek. A hírverés alaptörvényeit mi akkor már ismertük. „Nem lehet elégyszer mondani, bele kell sulykolni az emberekbe, mert különben tudomást se vesznek rólad.” Hartford, Connecticut, Harrisburg, Pennsylvania, Raleigh, North Carolina, Washington lakói azt se tudták, hogy kik vagyunk, még csak nem is hallottak rólunk. A helyi újság utolsó lapjának apróhirdetésén kívül semmi hírverés se volt. Szerencsétlennek éreztük magunkat, hogy a városban seholy láttunk magunkról plakátot, az újságok nem közöltek rólunk felvételt, riportot. Amilyen csendben érkeztünk, olyan csendben távoztunk is. Mr. Wagner nagyon mérges volt. Amikor megérkeztünk szállodánkba, rózsaszínű levele várt bennünket és korholt, hogy ismét rosszul szerepeltünk. Hangverseny előtt ilyesmi nem lelkesíti az embert.

Egyre idegesebbek és félénkebbek lettünk. Tudtuk, hogy mindig lelkiismeretesen készülünk a hangversenyre és mégis! Palestrina „Misa brevis” valóságos remekmű és azt is tudtuk, hogy nagyszerűen énekeljük. A hallgatóság is lelkesedett és elismerte igyekezetünket, de valami nem volt rendben! És mi ez a valami? Bár nagyon fáradtak voltunk, mégis igyekeztünk a fogadásokon mosolyogva, kedvesen viselkedni. Ennek ellenére mind gyakrabban kaptuk a rózsaszínű leveleket.

Amikor első ízben kerestük irodájában Mr. Wagnert, kijelentette, hogy a lekötött 40 előadásból csak 24-re tart igényt, de kezdjünk el végre énekelni is, mert különben több hangversenyt nem vállal. De itt volt a háború! A rózsaszínű levelekben már fenyegetőzött, hogyha üres termekben énekelünk ezután is, egy fillért se költ ránk. Nagyon elkeseredtünk emiatt.

Különben jó dolgunk volt. Ismét a régi kék busszal utaztunk és ugyanaz a sofőrünk volt. Mindent megmagyarázott és most már sokkal többet megértettünk, mint az elmúlt évben. Jóleső örömmel állapította meg, hogy jóval kevesebb a csomagunk. Nem három bőröndünk volt, hanem csak egy, mert a többi holmink Crawfordék padlásán volt. Tavalý azt morogta: „A doni kozákokkal az egyik parttól a másikig autóztam. Minden felnőtt férfinék csak egy táskája volt, de ezek a senkik három táskával utaznak.”

Fényképezőgépet nem csomagoltam be, hogy mindig kéznél legyen.

Mindig a legrosszabbkor állítottam meg a kocsit, pl. amikor teherau-

tót előztünk meg. Amikor megálltunk, mindig visszamentem arra a helyre, amit fényképezésre kiszemeltem.

Lefényképeztem egy amerikai temetőt is. Az út szélén néhány sírkő állt csupán, nem volt rajtuk egy szál virág, se kereszt. Ez is olyan volt, mint a többi, elhanyagolt, mintha senki se törődött volna vele. Még csak kerítése se volt. Martina meg is jegyezte: „Nem szeretném, ha Amerikában temetnének el.”

Itt volt a rengeteg autó. Amikor a hét végén egy város felé utaztunk, főlvételeket készítettem az országútról, amelyen négyes sorokban robbogtak az autók. Vagy lefényképeztem a gyarak előtti parkolót, ahol százával álltak az autók.

Voltak más látnivalók is, de nem székesegyházak, múzeumok, képcsarnokok, hanem óriási tölgyek, ciprusok vagy a Blue Ridge hegység végtelen erdőségei. Ezeket meg a virginiai barlangokat, a Niagara-vízesést nem emberkéz alkotta, hanem Isten.

Egy szép napon, amikor North Carolinában a véget érni nem akaró fenyőerdőkön át mentünk, Ágota megkérdezte: „Miért van az, hogy amikor a szabadban vagyunk, itt Amerikában otthon érzem magamat, de amikor az emberek alkotásait, az útmenti hatalmas hirdetéseket, a ronda zsúptetős faházakat, a kunyhók melletti szemétdombokat és az autótemetőket látom, nagyon lehangolt vagyok és rosszul érzem magamat. Ezek elcsúfítják a tájat. Egyáltalán nem illenek bele. Ilyenkor nem tetszik Amerika.” Mindegyikünknek ez volt a véleménye. Valami diszharmóniát vitt az ember a szép tájba.

„Hogyha az európai falvakra gondolok – jegyezte meg Rupert – az Alpokban, Franciaországban, Angliában és Skandináviában, az emberek és a házak úgy beleillenek a környezetbe, mintha abból nőttek volna ki.”

„Ez igaz! – helyeselt Werner – otthon a régi parasztházak olyan szépek, takarosak, virág veszi körül őket. Nézzétek csak! – mutatott egy elhagyott farm dűledező pajtájára. – Miért nem ápolják és gondozzák itt az emberek a házat, hogy gyermekeiknek és unokáiknak is jó legyen?” Sofőrünk, aki eddig csak hallgatott, most közbeszólt: „Ez helytelen következtetés. Ki akar manapság gyerekeivel és unokáival vidéken élni? Vidéken csak pénzt akarnak szerezni fairtással, aratással, aztán beköltöznek a városba és ott élik világukat.”

„Azt akarja mondani ezzel – kérdezte Hedvig elképedve –, hogy nem mindig itt, a farmokon élnek az emberek?” „Természetes, hogy nem itt

élnek – válaszolta, de olyan hangsúlya volt szavainak, mintha azt mondta volna: – Ti ostoba európaiak!”

„Ki olyan bolond, hogy látástól vakulásig dolgozzon, amikor a közeli városban sokkal több pénzt keres, ha a gyárba jár dolgozni?”

Ez volt az igazi oka annak, hogy miért pusztul el olyan sok ház és miért nem vakolják, festik őket.

Nagyon csodáltuk az amerikai életnek ezt az oldalát. Még nagyon sokat kell tanulnunk, hogy megismerjük ennek az országnak a népét, életét, szokásait, gondolkodásmódját, hogy összefogó, egységes képet alkothassunk róla. North Carolina államban Hartsville volt legközelebbi állomásunk. Ott ismét új dolgot tanultunk. Templom nem volt, a szomszédos plébániáról jött egy pap és magánházban misézett. Mi is ott voltunk. A mise után közös reggeli volt. Plicunas atya barátságos lett származású pap volt. Mindenáron meg akarta mutatni templomát.

„Jöjjenek, elviszem önöket, mindjárt itt van a sarkon túl.” Autójába ültette a sok Trappot és örült tempóban robogott plébániájára. Olyan messze volt és olyan nagy kiterjedésű, hogy Európában három püspökség is kitelt volna belőle.

Minél többet utaztunk Amerikában, annál jobban meglepett nagysága. Egyik napon csodálatos téli erdőben vezetett az utunk. Mindig szebb és szebb lett a táj. Vezetőnk is megszólalt: „Hadd mondjak valamit! Vermont államba érkeztünk. Itt még az ablakon se kell kinézniök, mert ez igen maradi állam. Egyetlen ipara van: a sírkőfaragás. Itt bányásszák a követ.”

A huszonnegyedik, utolsó hangversenyünk két nappal karácsony előtt a philadelphiai zeneakadémián volt. Drinkerék meghívtak vacsorára. Harry Drinker mosolygó arccal mondta: „Házat találtam számotokra, szemben velünk.”

Vacsora után megnéztük a házat. Tökéletesen be volt rendezve és azonnal beköltözhattünk.

„Pénz helyett muzsikával fizessétek a lakbért!” Meg is tettük. Igazi árucseré volt. Mindegyik azt adta, amije volt. A tizenhatodik és tizenhetedik század remekműveit énekeltük nekik. Ezeket nem ismerték és így a jelenlévők nagyon örültek.

MÁSODIK FEJEZET

A csoda

Bekövetkezett az elkerülhetetlen. Karácsony után megérkezett az utolsó rózsaszín levél Mr. Wagnertől. Csekken törlesztette adósságát azzal a megjegyzéssel, hogy elsőrendű, kiváló művészek vagyunk. Ő annak tart bennünket, de az amerikai közönségnek más kell, nem mi. A szerződést nem újíthatja meg. Isten áldását kéri további munkánkra. Borzalmas csapás volt ez.

Györggyel azonnal New Yorkba utaztunk, hogy Mr. Wagnerral tárgyaljunk, de ő valami négynullás számot mondott, hogy ennyit fizetett ránk.

„Önöknek sohase lesz közönsége Amerikában! Menjenek csak vissza Európába, ott talán sikerük lesz, de itt nem!” Vissza Európába, ahol mindjobban terjed a horogkereszt? Letörve mentünk régi kínai éttermünkbe, hogy együnk valamit. A Wellington szálloda halljában egy ismerős művésznő férjével találkoztunk. Nemrég jöttek ők is Ausztriából. Ők talán tudják, hogyan kell meghódítani az amerikai közönséget. Elmondtuk neki gondjainkat. Szemében különös fény csillant meg: a káröröm fénye. Csak később értettem meg, hogy örült annak, egy riválissal kevesebb. Nagyon komolyan és meggyőződéssel mondta: „Mr. Wagnernek igaza van. Szívleljék meg tanácsát és mielőtt elfogy a pénzük, utazzanak vissza Európába! Az amerikai közönség éretlen művészetük élvezéséhez és becsüléséhez. Sohase fogják megérteni Önöket. Utazzanak csak vissza. Ahonnan jöttek, ott értik magukat. Három nap múlva indul a Normandie. Segítek jegyet szerezni. Telefonáljak?” Ez volt életünk egyik legsötétebb pillanata. Teljesen eltűnt szemünk elől a csillag. Hálás voltam Györgynek, amiért azt felelte: „Köszönöm, én is tudok telefonálni.” Hidegen búcsúztunk el tőle. Szobánkba mentünk, egymásra néztünk és szótlanul kérdeztük: most mi lesz?

Püspökünk mondta: „Isten akarata, hogy Amerikába menjünk.” Sok ember mondta már, hogy sokkal több a művészetünk annál, hogy csak a mindennapi kenyeret szerezzük meg vele. Küldetés ez. Apostolkodás. Tovább kell énekelnünk. Szerezzünk új menedzsert!

Annak idején, amikor a Town Hallban hangversenyeztünk, megismerkedtünk több menedzserrel is. Mr. F. C. Schangra, a Columbia

Concerts Inc. emberére határozottan emlékeztem. Nagyon tetszett, amit azokról az angol énekesekről mondott, akikkel együtt dolgozott. Nagyon kellemesnek találtam és tetszett a magatartása. Nem volt üzletszerű, merev és rideg, hanem tisztelettudó, meleg, emberi. Már akkor gondoltam arra, hogy milyen nagyszerű lehet olyan emberrel együtt dolgozni, aki megbecsüli a művészt.

Másnap felhívtuk Pesslét és megkérdeztük, hogyan kell hangversenyügynökséggel kapcsolatot teremteni. Eddig ők jöttek hozzánk, de most...

„Nagyon egyszerű a dolog – mondta –, fel kell hívni őket és próbaéneklést ajánljanak.”

Remegő kézzel tárcsáztam Mr. Schang telefonszámát, 7-6900-at. „A Trapp családi kórus édesanyja vagyok – mondtam tört angolsággal –, mikor hallgatná meg próbaéneklünket?”

„Egy hét múlva.”

Kissé megvigasztalódva tértünk vissza 252. Merion Roadra. Ez volt új címünk és már nem a régi: „Charles Wagner Hangversenyiroda leveleivel”. Gondterhelt arccal vártak otthon. Nagy lett az öröm, amikor hallották: „egy hét múlva”. Úgy gyakoroltunk, mint még soha. Három órát délelőtt, hármat délután és még egy órát vacsora után. A legnehezebb darabokat szedtük elő és mindent alaposan átdolgoztunk. Elérkezett a nagy nap, amikor a Steinway Hall dobogójára állhattunk. Hallgatóságunk: Mr. Schang és Mr. Coppicus, a Metropolitan Musical Bureau, a Columbia Concerts Inc. leányvállalatának menedzserei. Coppicus Bécsben már hallott minket.

A legjobb muzsikát a legjobban énekeltük és olyan komolyan, amint csak lehet és Bachhoz meg Palestrinához illik. Fél órát énekeltünk. Az urak ekkor eltávoztak. Megüzenték, hogy nem vállalhatják a Trapp családi kórus képviselőtét.

Hallgattunk.

A vonaton azon törtük a fejünket, hogy mi lehet az oka annak, hogy nem fogadták el ajánlatunkat?

„Talán Josquin des Pres-t kellett volna énekelnünk Palestrina helyett? Az nehezebb és jobban értékelhetnék volna, hogy mit tudunk.”

„Talán többet kellett volna fuvoláznunk? Az nagyon tetszett Mr. Schangnak.”

„Legközelebb majd” – akartam mondani, de György félbeszakított:

„Mit akarsz ezzel mondani, hogy legközelebb?” Fáradt szemében éppen csak pislákol a remény.

„Természetesen nem hagyjuk abba – jelentettem ki harciasan. – Mi mást tehetünk? Még többet gyakorolunk és újabb próbaéneklést kérünk. Akkor majd sikerül!”

Eszembe se jutott, hogy New Yorkban több hangversenyiroda is van, amikhez fordulhatunk és próbát kérhetünk. Két hét telt el. Ezalatt szorgalmasan átvettünk minden darabot. „Mindnyájan daloljatok!” egy 1500 körüli darabot, Josquin des Pres „Ave Mariá”-ját, Dufay egy művét, Telemann alt, tenor fuvolára és spinétre írt nehéz szonátáját. Újból írtunk Mr. Schangnak és újabb próbát kértünk. Lélegzet-visszafojtva lestük a választ. Postafordultával meg is érkezett, menjünk, amikor akarunk, de egy nappal előbb jelezzük.

Kitűztük a napot. Egész éjjel izgalmunkban szemernyit se aludtunk, mert másnap dől el sorsunk. Hogyha megint elutasítanak, akkor a Munkügyi Hivatalba kell mennünk engedélyért, hogy szakácsnő meg mosogatólánnyként dolgozhassunk a mindennapi kenyérért.

Ismét ott álltunk a Steinway épület dobogóján. Ezúttal sokkal többen hallgattak, titkárnők, gépirók stb. Hogyha első próbálkozásunkkor mosolyogtunk is a szünetben, most véletlenül se tettük, mert a csodálatos tizenhetedik századi dallamok ennyi világiasságot se tűrtek.

Szívdobogva vettem észre, hogy egyik lány a másik után távozik. Az urak is elszállingóztak, majd kihívtak és Mr. Coppicus titkárnője kijelentette: „Nem! ez az utolsó, határozott válasz.”

Először nem akartam elhinni és nem volt bátorságom ezt a szomorú hírt családommal közölni.

„Kérlek, várjatok meg a szállodában!” mondtam nekik és saját fejem szerint elhatároztam, hogy utánajárok a dolognak és megkérdem azt a hölgyet, akivel beszéltem. Tudni akartam, hogy mi nem tetszik rajtunk?

Amikor megtaláltam, megkérdeztem: „Miért nem kellünk Mr. Coppicusnak?” Sajnálkozva nézett rám, az ablakhoz vezetett és halkán mondta: „Mr. Coppicus véleménye szerint a bárónőnek nincs székszeplije. Soha nem lesz önből siker, szenzáció.”

„Ó! – sóhajtottam értetlenül – nagyon köszönöm.”

„Szekszeplí” ismételtettem, hogy el ne felejtsem ezt az értékes szót addig, amíg nem tudom, hogy mit jelent. Ahhoz büszke voltam, hogy a hölgytől megkérdezzem, mit is jelent és mi hiányzik nekem?

Hol tudhatnám meg? Egy könyvkereskedésben. Karácsonykor voltam Scribner boltjában az 5. Avenue-n. Annak hatalmas zenei részlege is van. Bizonyára a zenével függ össze. Szekszepil, szekszepil, ismételgettem, míg a boltba értem. Most, karácsony után teljesen üres volt. Egy csinos fiatalember megkérdezte, hogy mit akarok. „Zenét” – mondtam. Ekkor egy hatalmas terembe, a katalógusszobába vezettek. Amikor keresgéltem, láttam, hogy betűrendbe van sorolva. Kikerestem az s betűt. Sosztakovics, Sibelius, Johann Strauss, Richard Strauss, szimfónia, de szekszepilt nem találtam. Ismét jött a fiatalember. „Segíthettek?” – kérdezte. „Igen” – mondtam egy kissé fennhéjázva úgy felülről lefelé. „Könyvet szeretnék a szekszepilről hangversenyekhez.” Akkor nem tudtam, hogy miért tűnt el olyan gyorsan és nem jött vissza többé.

Csalódtam Scribnerben. Komolyan hittem, hogy van ilyen témájú könyv. Dolgom végezetlen mentem vissza ismét az oroszlanbarlangba, hogy megtudjam az igazságot. Amíg visszaértem a Steinway Hallba, azon gondolkodtam, hogy mi lehet a szekszepil, olyasmi talán, amit a fejen hordanak, vagy hosszúságra, súlyra vásárolnak? Hamarosan a 113. West 5. utca 15. emeletén voltam szemtől szembe Mr. Schanggal. Hellyel kínált. Íróasztali székében hátradőlve szivarfüstfelhőket eregetett. Milyen pillanat! Tudtam, hogy az utolsó, de a legutolsó lehetőségem ez. Ráadásul tört angolságom!

„Miért nem felelünk meg?” – szegeztem neki a kérdést. Egy darabig hallgatott, majd egyenesen ült, kivette szájából a szivart és beszélni kezdett. „Értsék meg, hogy nem a tudásukban és művészetükben van a hiba. Már a Town Hallban láttam, hogy nagy művészek, de a legrosszabb műsort állítják össze. Műsoruk borzalmas. A Bach-darab kerek háromnegyed órát tart. Gondolják, hogy az emberek hajlandók manapság órákon át régi, kivénült melódiákat hallgatni? Fuvalaik olyanok, mint valami nyekergő ócska orgona. Legborzalmasabb a kiállításuk. Ünnepestesek, halálosan komolyak, úgy jönnek, mennek, mint valami gyászmenet. Semmi mosoly, semmi öntudat. Ezek a hosszú szoknyák, magasan zárt blúzok, középen elválasztott haj, a hosszú, hátul lelógó copfok, férficipők és gyapjúharisnyák! – Arcán megvetés volt. – Nem tudnak tisztességes ruhát, nejlonharisnyát, elegáns cipőt vásárolni, hogy a közönség kecses lábukat is lássa? Aztán egy kis festéket is kenni az arcukra, szájukra?” „Nem – válaszoltam határozottan –, ezt nem tehetjük!” Szinte fuldokoltam, hogy megmagyarázzam, miért nem lehet,

és tudtam azt is, hogy beleveszek hosszú, borzalmas angol mondataimba, hogyha magyarázkodni kezdek. Inkább hallgattam. El se kezdtem.

„Ez az utolsó szava?”

„Igen.”

A játszmát elveszítettem. Hirtelen fáradtnak éreztem magamat. Nagyon nagy volt az erőfeszítés. Nagy volt a tét. A hetekig tartó próbák, az izgalom a próbaéneklés előtt és most ezek a feszült pillanatok! Ez volt Amerika, amiről azt állítják, hogy mindenki azt tehet, amit akar, úgy öltözhözhet, ahogy akar. Heves vágy fogott el, hogy tudtára hozzam, mit érzek most. Veszítenivalóm nem volt. Mivel szavakba önteni nem tudtam, legalább megmutatom neki. Az íróasztalán volt egy vaskos könyv, felkaptam és teljes erővel a földhöz vágtam. „Még azt mondják, hogy Amerikában szabadság van? Nincsen!”

A lesújtó nyilatkozat után kivonultam, hogy meg ne lássa – kibugygyanó könnyeimet.

Amíg a felvonóra vártam, utánam jött a fiatal titkárnő és visszahívott. Teljesen kicserélt Mr. Schang várt rám. „Talán mégis meg tudja hódítani az amerikai közönséget. Egy év próbaidőt adok.” Szemében őszinte együttérzés volt. „Nagyon sok hírverésre van szükség. Az pedig sokba kerül. Van ötezer dollárjuk erre a célra?”

„Majd előkerítem!”

A szállodában csak azt mondtam, hogy még nem biztos, de lehetséges, hogy Mr. Schang együtt dolgozik velünk. A vonaton hallgattam és pénzért imádkoztam. Tudtam, hogy a bankban 250 dollárunk van összesen.

Még aznap este elmentünk Drinkerékhez. Két órán át énekeltünk, majd a sörözésnél elmondtam élményemet és a föltételt: hogyha előteremttem az ötezer dollárt, akkor vállal minket. Sírva mondtam s nem mertem enyéimre nézni, de tekintetemben benne volt a kérés: „Mr. Drinker, segítsen!” Sophie-nak annyira tetszett a történet, hogy kacagott rajta és még a könnyei is csordultak, úgy nevetett. Harry Drinker felajánlotta: „A felét kölcsönzöm, hogyha valaki vállalja a másik felét.” Lázasan gondolkodtam, végül kijelentettem: „Mrs. P...”

Mrs. P. gazdag hölgy volt. New Yorkban a Cosmopolita Clubban ismerkedtem meg vele. Annak idején azt mondta, „hogyha segítségre szorulnak, bátran forduljanak hozzám”. Mr. Drinker fölhívta a hölgyet. Ő is vállalkozott. Megtörtént a csoda.

Másnap megjelentem Mr. Schangnál, mivel azt mondta, hogy nincs

sok vesztegetni való idő, mert hamarosan elkezdődik a hangverseny-idény. Áadtam neki két darab 2500 dolláros csekket. Csak annyit mondtam neki: „egy évre kölcsön adom.” Egy darabig halálos csend volt a szobában, majd megszólalt a füstfelhő mögött: „gratulálok!”

Szívesen mondtam volna megint valamit, de nem tudtam. Kezet fogtam vele és azt hiszem, szememből kiolvashatta, mit akarok mondani. „Nem fogja megbánni, ígérem.”

Egészen a liftig kísért.

„Hiszek abban, hogy nagy művészek, de művészetük aranyából aprópénzt kell gyártanunk, hogy hangversenyeikről mindenki vihessen haza valamit. Ezért először a nevüket változtatjuk meg, mert a »Trapp családi kórus« nagyon jámborul, egyházasan hangzik. Én az »éneklő Trapp család« menedzsere vagyok, a »Trapp Family Singers«-é!”

HARMADIK FEJEZET

Merion

Amikor leszálltam a Merion állomáson, nem mentem haza, hanem előbb Drinkeréket látogattam meg. Az utolsó huszonnégy órát álom és valóság között töltöttük. Minden túl szépnek látszott ahhoz, hogy igaz legyen. Még nem értettük. Amikor lassankint felocsúdtam nagy hála és felelősségérzet támadt bennem azok iránt, akik azzal, hogy hittek bennünk, nagy kockázatot vállaltak. Nem akartuk, hogy csalódjanak bennünk, éppen ezért mindent megtettünk, hogy egyszer büszkék legyenek ránk. Csúcsteljesítményt kellett nyújtanunk, hogy pártfogóinkat szégyenben ne hagyjuk.

Ezt meg kellett mondanom Drinkeréknek, mielőtt hazamegyek.

Mennyivel másként alakul az életünk, hogyha bíznak bennünk! Új erők támadnak bennünk, a léleknek olyan mélységei tárulnak fel, amelyekről eddig fogalmunk se volt. Az akarat megerősödik és olyan határozottan tör célra, hogy még a lehetetlent is megvalósítja. Így segít Isten. Mindig újabb és újabb lehetőségeket ad. Miért használjuk olyan ritkán ezt a varázseszközt? A világot paradicsommá lehetne változtatni. Semmiféle izmus nem lenne többé fenyegető veszély. Feleslegessé válna

az Egyesült Nemzetek Szövetsége is. Megvalósíthatnók az emberek testvériségét és nem kellene többet beszélni róla.

Új életet kezdtünk, amikor a „szemközti” házba költöztünk. Tartózkodási engedélyünket az európai háborúra való tekintettel meghosszabbították. Félévenként kellett meghosszabbítani, de senkit se kényszerítettek, hogy a háború alatt elhagyja az Egyesült Államokat. Új rendszerünk keze alatt biztonságban voltunk. Az utóbbi évek gondjai nem takarták már el a láthatárt. Új erővel és bizalommal rendeztük be életünket. Johanna vállalta a főzést, Hedvig a mosást, Ágota varrt, Mária foltozott, Martina takarított, a fiúk tisztították a család cipőit és a mosogatásnál segítettek. György volt a beszerző. A levelezés az én gondom volt, dr. Wasneré pedig a könyvelés. Amikor elhagytuk Ausztriát, György kérte meg monsignore Wasnert, hogy legyen a pénztárosunk. A kritikus években, amikor nyakig ültünk az adósságban, úgy gondoltuk, hogy addig nem lehet külön pénzünk, amíg mindent vissza nem fizettünk. Minden pénz, minden számla az ő kezében volt és ha valami kellett, György is, meg én is monsignore Wasnertől kértünk. Így biztonságban voltunk, hogy nem lesz pocskéolás és könnyelműsködés.

A kislányok is szerettek volna hangszeren játszani, de az iskolai tanulásal nem lehetett összeegyeztetni. Amikor Philadelphiában egyik régi tanárnőmmel találkoztam, aki szintén menekült volt, elmondta, hogy lakást keres. Nekünk tanítónőre volt szükségünk. Meghívtam hozzánk. Beleilleszkedett a családi közösségbe. Ő lett a „Tante Lene”. Később rájöttünk arra, hogy ez milyen szerencsés dolog volt, mert a gyerekeknek sokat kellett gyakorolniok, zongorázni, hegedülni, fuvalázni, no meg a friss levegőn is tartózkodni. Erről Tante Lene gondoskodott. Mr. Schang azt ajánlotta, hogy két karácsonyi hangversenyt tartsunk a Town Hallban. Ez új műsor volt nekünk is. Monsignore Wasner a nagy könyvtárakban karácsonyi motettákat keresett. Amikor talált néhányat, hazahozta őket, lemásoltuk és csak utána jöhetett a próba. Amerikai meg angol karácsonyi dalokat kellett tanulnunk. Dr. Wasner előbb átírta és hangszerelte őket.

Karácsony vigíliáján költöztünk a kékzsalsu házba. Az egyik kedves szomszédasszony megkérdezte, mit segíthet. Azt kérdeztem tőle, hol lehet libát vásárolni, mert karácsonykor ezt kell venni – ha megengedheti magának az ember. A barátságos Betty autójával elvitt a philadelphiai piacra, mert „az osztrákoknak karácsonyra föltétlenül liba kell”. Látszott rajta, hogy nem akarja elrontani karácsonyunkat.

Közvetlen karácsony után elkezdődött a tanítás, illetve a tanulás. Ez már nem általános iskola volt, mint amikor a kék busz vezetője volt a tanítónk. Ez már gimnázium volt és Betty lett a tanárnőnk. Megtanított Amerika történetére, jelenére, az amerikai életmódra és gondolkodásra. Hamarosan jó barátnők lettünk. Abból, amit borzalmas angolsággal mondtam neki, megállapította, hogy álmvilágban élek és foglalmam sincs a pénzről. Amerikai életmódunkat illetően észrevette, hogy tojásból frissen kelt csirkék vagyunk, akiken még ott van az európai gondolkodás tojáshéja. Először a beszédem. Két tanítóm: dr. Johnson és a kék busz sofőrjének hatása alatt volt: „Betty, ki az a két fickó odaát?”

Majdnem elájult, amikor meghallotta.

„Mária, így nem szabad beszélni. Ez helytelen!”

Sajnáltam a dolgot, de határozottan emlékeztem arra, hogy dr. Johnson fickót mondott úr helyett.

„Ne mondd többé, oké, ez nagyon közönséges!”

„Oké, Betty” – feleltem.

„De Mária! ez valóban nagyon közönséges!”

Még nagyon sokszor kellett figyelmeztetnie. Dr. Johnsontól tanult mondatokat és kifejezéseket nem használhattam többé, legalábbis akkor nem, amikor Betty hallotta.

Ez csak egy része volt a nevelésnek. Mindent elkövetett, hogy megtanítsa a pénz értékére.

Kétségbeesetten próbálta megmagyarázni: „Mária, most már nem vagy gazdag, szegény, nagyon szegény vagy.” Ez szomorú valóság, de kegyetlenség volt tőle ezt ilyen nyíltan a fejemhez vágni. Ekkor használtam utoljára dr. Johnson egyik kifejezését, majd a szobámba mentem, sírtam egyet és nagyon bántott, hogy az amerikaiak ilyen tárgyilagosságok és szívtelenek. Ők nem értenek meg minket és mi se értjük meg őket. Rettenetes volt, hogy Betty amerikai tárgyilagosságával nem jött rá arra, hogy mennyire fáj, amikor állandóan a szegénységemet emlegeti.

Megtanultuk azt is, hogy semmiféle becsületes munka nem kisebbíti az embert. Még annyira európaiak voltunk, hogy szégyelltük, amikor valaki házimunkánkat látta. Ha véletlenül a konyhában, pincében vagy a kertben dolgoztunk és láttuk, hogy vendégek jönnek, kimentünk a hátsó ajtón és elől jöttünk be, hogy még véletlenül se gondolják, hogy dolgoztunk. Az európai előítéleteket még nem tudtuk levetkőzni. Szerencsére nem volt pénzünk és egészen alulról kellett kezdenünk. Na-

gyon sok más menekültre is gondolok, akikkel időnkint New Yorkban találkoztunk. Az egyik pl. igazgató volt, vagy ehhez hasonló Európában. Természetesen „vezető állásra” várt. Pénzt is hozott magával, de az a megélhetéshez kevés, a meghaláshoz sok volt. A pénz akadályozta meg abban, hogy mindent alulról kezdjen. Most piszkos, fűtetlen szobájukban ücsörögnek bundában, kesztyűben. Az értékes idő ezalatt elvész, a „vezető állás” pedig elmarad. Ezt a szerencsétlenséget elkerültük. Nagyon szigorú iskolába jártunk, de ma hálásak vagyunk ezért. Most már ha farmunkon meszet vagy trágyát szórunk és váratlan vendégünk érkezik egy ragyogó Cadilleckel, csak intünk és odakiálunk, hogy azonnal jövéünk és senki se botránkozik meg ezen.

Azon a reggelen Merionban eddig még nem jutottunk el. Estére vacsorára hívtak ismerőseink. Baloldali szomszédom egy elegáns csinos fiatalember volt. Ki tudná leírni szörnyűlködésemet és megrökönyödésemet, amikor másnap teherautó mellett láttam piszkosan, szénporosan. Szenet lapátolt egy pincébe. Félrenéztem, hogy ne hozzam zavarba. Zavarba? Miért?

„Jó reggelt, bárónő! Nem ismer meg?” – harsogta túl a lezúduló szén zaját. A szénszakmában szeretett volna érvényesülni és egészen alul kellett kezdenie. Mennyire más és milyen józan világ!

Betty boldog volt, amikor egyik nap bejelentettem neki, hogy gyalog megyek a városba (10 mérföldnyire), hogy pénzt takarítsak meg. Majdnem meghatottan figyelmeztetett, hogy azért ne vigyem túlzásba a takarékoságot. Csalódása annál nagyobb volt, amikor megmondtam, hogy színes filmet akarok vásárolni.

Most valami nevetséges dolog következett, amikor azt mondta: „Mária, te most szegény vagy, ne felejtsd el!” A megjegyzés miatt akkor sírtam utoljára, s anélkül hogy megsértődtem volna, diadalittasan néztem rá és mondtam: nem, mi nem vagyunk szegények, csak pénzünk nincsen. Ebben a pillanatban fejeztem be az első osztályt, hogy a másodikba léphessek.

János szöszí fűrtjeivel olyan aranyos volt, amikor mindenfelé úgy tipegett, mint valami kis pingvin. Ezt föltétlenül meg kell örökíteni. Nem várhattam a filmezéssel addig, amíg több pénzünk lesz, mert hátha addig János már egyetemi hallgató lesz. Érthető, hogy azonnal fényképezni akartam őt, mégpedig színes filmmel. Legszebb irodalmi kifejezéssel akartam megmagyarázni Bettynek, de hiábavaló volt minden igyekezetem. Nem értette meg.

Gondoltam, hogyha majd a kész felvételeket mutatom meg, több sikerem lesz. De jaj!

„Van filmvetítőtök és vásznatok is?”

„A vásznat úgy kaptuk, de a vetítógépet – akartam magyarázni, hogy a tőle tanult módszer szerint – meg a mosó- és varrógépet nem pénzért, hanem részletre vettük.” Nagyszerű dolog ez a részletre vásárolás. Havonta csak öt dollár részletet fizet az ember s három év múlva övé a gép! Betty egyrészt büszke volt fejlődőképes tanítványára, másrészt haragudott a vetítógép miatt. A varró- és mosógéppel meg volt elégedve, mert azok gyakorlati célt szolgálnak, de a vetítógép nem ment a fejébe. Még a lemezjátszót is megértette és jóváhagyta, amikor megmagyaráztam neki, hogy más kórusokat is kell hallgatnunk, de a vetítógép...!

Nagyon sok kedves órát töltöttünk kettesben: a tanító meg tanítványa. Hol sírtunk, hol neveltünk, közben magasabb osztályba léphettem.

Körülményeink nem engedték meg, hogy nagy társasági életet éljünk, de volt nagyon kedves, kis baráti körünk. Nagyon szívesen töltöttük velük szabad estéinket és vasárnapjainkat. Közéjük tartoztak Drinkerék. Szerencsés véletlen vezetett hozzájuk, az igazi, őszinte zenerajongókhoz. Nem lehet elfelejteni Harry lelkendezését, amikor egy-egy dalunkat hallotta, tapsolt, „hogy volt, bravó!” elismerésével az ismétlést kérte.

Zenerajongását bizonyítja, hogy Johann Sebastian Bach gyűjteményes műveihez új angol fordítást készített. Nemcsak jobban ragaszkodott a német eredetihez, hanem könnyebben énekelhető is volt.

Akkoriban ismertük meg madame Merion Freschlt. Híres énektanár-nő volt. Minden hangképzési nehézségünket megoldotta. Minden énekesnek vannak kritikus pillanatai. Nekünk is voltak. Ilyenkor mindig segített.

Az igazán nagy segítőnk, szinte főnyeremény volt számunkra Miss Alix Williamson.

Akadtt nehézségünk bőven a gyerekszobában is. Az idősebb gyerekek nevelése viszonylag könnyebb volt, bár azokkal is fordult elő probléma. A kis hazudozót büntetni kellett. Martinával fordult elő talán a legnagyobb eset. Röviddel az esküvő után megmondtam neki, Johannának és Hedvignek, a három legkisebbnek, hogy szabadon játszhatnak

a parkban, de késhez, ollóhoz, gyufához ne nyúljanak. „Aki nem fogad szót, kikap.”

Nem sokkal utána Martinánál egy nagy kést láttam. Elvettem tőle és egyet ráütöttem. Komolyan ment el onnan. Majd a legnagyobb ollót hozta ki a szobából, madzagra kötötte és úgy húzta maga után. Szó nélkül elvettem tőle és minden magyarázat nélkül kapott egy nyaklevest. Most már figyeltem. Tetten értem, hogy köténye zsebében van a konyhai gyufáskészlet. Egy fa alatt akarta elásni. Bevittem a házba, térdemre fektettem és jó alaposan elpáholtam. Ez már több volt a soknál! Egyetlen árva könny se hullott a szeméből. Megkönnyebbülten, mosolyogva mondta: – és ez nála nagy ritkaság volt, hogy beszélt – „Ne félj, többé nem teszem. Csak kipróbáltam, komolyan mondtad-e?”

Ígéretét megtartotta.

De most, annyi év után sokkal nagyobb volt a baj. Lorli azon fáradozott, hogy Philadelphia, sőt egész Amerika legrosszabb kislánya legyen. A néhány hónap alatt, amióta iskolába járt, valóságos vad indiánná lett. Szentelen volt, feleselt, de többnyire olyan huncutul válaszolt, hogy alig tudtuk megállni nevetés nélkül. Szegény Rosemarie sokat szenvedett miatta, mert állandóan szekálta, piszkálta, de könnyen megtehetette, mert talán a világ legtürelmesebb, legjobb szívű teremtménye volt, akit kínozhattott, dirigálhattott.

Akkor gondoltam vissza diákéveimre. Lorlinak nem mertem megmondani, hogy én is ilyen voltam, talán még csintalanabb is. Emlékszem, hogy egyik tanítónőm az osztály elé állított és mérgében már nem tudott mást csinálni, amikor nagyon felbosszantottam, mint hogy azt mondta: „Szívből kívánom, hogy egyszer pont ilyen csintalan kislányod legyen!” Kívánsága teljesült.

Lorlinak mindig újabb ötletei támadtak. Kifogyhatatlan volt. Egy alkalommal a tükör előtt állt és nézegette magát, szemmel láthatóan tetszelgett.

„Mama – kérdezte ártatlanul –, hol van a kedvességem meg a szépségem? Patsy mamája mondta, hogy nagyon szép vagyok. Igaz ez? Egy ötödikes is mondta, hogy én vagyok a legszebb lány az iskolában. Mutasd meg, hogy mi a szép rajtam!” Ó, ó! – gondoltam magamban.

Este, amikor a kandalló előtt stoppoltunk, Ágotához fordulva mondtam: „Olyan kár, hogy az aranyos, szép kislányok idővel megcsúnyulnak. Lorli is milyen aranyos, szép volt Salzburghban. Most meg egészen lóképű lett.” Ez használt. Jóval később, amikor már velünk szerepelt,

bocsánatkérően mondta: „Én csak elrontom a képet, de igyekszem minél jobban játszani, hogy észre ne vegyék kinézésemet.” Évekig nem nézett tükörbe. Frizuráját is mindig testvéreivel csináltatta meg. Nagyon torkos is volt. Ami ennivalót talált a főétkezésen kívül, mindent fölfalt. Karácsonyon és születésnapokon kívül sohase volt nálunk nyálánság. Egyik este Harry Drinkeréknél muzsikáltunk, ő pedig azalatt édességet keresve felforgatta az egész lakást. A legszigorúbb tilalom ellenére bement monsignore Wasner szobájába. Egy doboz ostyát talált, ami a szentmiséhez volt előkészítve. Mind megette. Este sírva aludt el. Kegyetlen sorsra jutott, másnap születésnap ünnepsége elmaradt. Ez volt élete legnagyobb büntetése, pedig sokáig nem volt egyetlen nap se, hogy ki ne kapott volna. Nyúlászó testvére ilyenkor vele sírt, de a kis haszontalan úgy tett, mintha nem ő lenne a rossz, hanem az együttérző másik. Évekkel később gyakran ugrott a nyakamba és megköszönte, hogy olyan szigorúan fogtam és rendre, fegyelemre tanítottam.

János a lakószobában nagy rendetlenséget csinált: szétszórta játékait. Ebéd előtt kértem, hogy szedje össze. A másfél éves csöppség elém állt és szembe mondta: „Nem!”

„De igen!”

„De nem!”

Néhányszor így feleselgettünk. Meg kellett vernem. Az első verés után elém állt, vaskos kis lábaival dobbantott is, majd mondta: „nem, nem, nem!”

Jött azonnal a második verés is, sőt a harmadik is, mert megismétlődött az előbbi jelenet. Könnybelábadt szemmel odajött hozzám és a fülembe súgta: „de igen!” és azonnal el is aludt. Ez a tapasztalat sokáig elég volt neki. A nevelés művészete s pont az a művészet benne, hogy az ember tudja, hogy mikor szabad a gyermeket megverni és mikor nem. Az egyik gyereknek szüksége van erre, a másiknak nincs, avval csinján kell bánni. Rosemarie-nek elég volt mondani „de illi” – ez volt a beceneve és már sírt is, annyira érzékeny volt. A Szentírás azt mondja: „Aki gyermekét szereti, a vesszőt nem kíméli.” Manapság megfordították ezt a bölcsességet, kímélik a vesszőt és elrontják a gyermeket. Remélhetőleg előbb-utóbb elhagyják azt a nevelési elvet, hogy azt tegyen a gyerek, amit akar, mert a fiatalos jókedvet tönkreteszi a szeszély.

Pénzügyminiszterünk: dr. Wasner egyik reggelinél bejelentette, hogy csak ötven dollárunk van.

A szeptemberi hangversenykörútig még négy hónap volt és az biztos, hogy ötven dollár nem elég. Összeült a családi tanács. Nemrégiben láttunk Pennsylvániában egy holland kézimunka-kiállítást, ami nagyon érdekes volt. Egyes darabok jó áron el is keltek. Mivel most senkinek se énekelhetünk, a másik pénzszerzési lehetőséget, a kézimunka-kiállítást választottuk.

A karácsonyi és születésnap ajándékok bebizonyították, hogy családkban sok ügyes kéz van. A következő hetekben szorgalmasan nekiláttunk a munkának, és bőr-, papír-, fa-, agyag-, linóleum- és ezüstdíszeket készítettünk. Drinkeréknél megismerkedtünk a Smith nővérekkel, Eleanor és May-val. Mindkettő szobrász volt és annyit segített, amennyit csak tudott. Különösen nagy segítségünkre voltak az anyagbeszerzésben. Megmondták, hol égethetjük ki az agyagot. A kiállítás végül is olyan jól sikerült, hogy sok tárgyat megrendelésre kellett elkészítenünk és azt ajánlották, hogy New Yorkban ismételjük meg a kiállítást.

A ravebhilli zárda főnöknője rendelkezésünkre bocsátotta autóját és azzal szállítottuk a Trapp család kézimunka-kiállítását New Yorkba.

György játék gyerekbútorokat készített, Martina ügyesen befestette azokat és nagyszerű tálcákat, dobozokat is gyártott. Johanna művészi kerámiát, Werner ügyes ezüstdíszeket, Hedvig bőrdíszeket készített. Mária fafaragást és Ágota pedig linómetszetet. Sok dolgot vihettünk magunkkal. Csak Rupert meg én voltunk ügyetlenek. Mi vittük el és rendeztük a kiállítást.

Hamarosan több volt a megrendelés, mint az időnk. Arra jó volt, hogy szeptemberig kihúztuk adósság nélkül. Most már a helyes úton voltunk. Megértettük, hogy a munka nemesít és annak, aki dolgozni akar és tud, annak Amerika ma is a korlátlan lehetőségek hazája. A lehetőség kihasználása rajtunk múlt. Megtanultuk azt is, hogy csak úgy lehetünk igazán amerikaiak, az úttörők népének tagjai, hogyha magunk is úttörők leszünk!

NEGYESIK FEJEZET

A légy

Végre elérkezett szeptember! Egy szép napon hatalmas autóbusz állt meg házunk előtt a Merion Roadon. Ezúttal piros volt, a legújabb típusú farmotorral. Ugyanaz a sofőr jött velünk, aki már kétszer velünk volt. Csomagolni kezdtünk és őszintén örült, amikor meghallotta, hogy Jánost is magunkkal visszük. Kedvéért átrendezte a kocsit, mert igen szerette a fiúcskát.

Tante Lene és Márta otthon maradt a kislányokkal. Márta Mária salzburgi iskolatársa volt. Annak idején Svédországba jött velünk Jánoska nevelőnőjeként. Akkor tört ki a háború és nem mehetett haza. Velünk jött Amerikába is. Közben rájöttünk arra is, hogy a tanuláshoz nem föltétlenül szükséges az iskolabjárás. Azt még nem tudtuk, hogy lakás se szükséges, elegendő egy autóbusz is.

Egyik barátnőnk felajánlotta, hogy velünk jön és a hangversenyek alatt vigyáz Jánosra.

Mennyivel más volt most a búcsúzás, mint évekkel ezelőtt! Először mindent magunkkal kellett cipelni és a gyerekeket idegenben, intézetben elhelyezni. Másodszor már ismerősöknél hagyhattuk őket és holminkat elraktározták. Most viszont saját otthonunkban maradhattak és jó barátok vigyáztak rájuk. A világ másik részén gyökerestül kitépott és az óceán másik partjára áttelepített tizágú fa lassan megeredt. Soha nem lehet tudni, hogy az ilyen átültetés sikerül-e. Mi boldogok voltunk és örültünk annak, hogy a mi esetünkben sikerült.

Könnyes búcsúzás után először New Yorkba mentünk. Másnap egy College-ben hangversenyeztünk. Mr. Schang is ott volt. Ez volt első hangversenyünk vele. Hatvanötöt kötöttünk le az egyik parttól a másikig. Ismét egy fontos és sorsdöntő pillanat.

F. C. Schangot már ismertük. Többször voltunk az irodájában, ő is meglátogatott minket Merionban. Hangversenyrendezésben nagy tapasztalata volt és jó tanácsokat adott a műsor összeállításához. Ennek köszönhattuk, hogy mindenki vitt magával valamit hangversenyünkről: a michigeni háziasszony, a kansasi farmer, a nyugati marhatenyésztő éppúgy, mint a zeneértő szakember. Eddig latinul és németül énekelünk. Ezúttal már angolul is. Az angol madrigálok és népdalok között

nagyszerű darabokat találtunk. „Sweet Honey, Sucking Bees, Early One Morning, Just as the Tide was Flowing stb...” Műsorunk öt részből állt. Először egyházi énekek és tizenhat-tizenhetedik századi mesterek remekművei, másodszer hangszeres muzsika, harmadszor madrigálok, balladák, negyedszer osztrák népdalok és ötödször angol és amerikai dalok következtek. Valódi igazgyöngyöket találtunk a régi amerikai népdalok között.

Gyakran csodáltam Mr. Schangot, milyen egyedülálló ügyességgel oldott meg minden nehézséget. Szinte hihetetlen, hogy mindig megtalálta a kellő szót. Akár művésznővel, Harry Drinkerral, kislánnyal vagy velem beszélt, csodálatra méltó tapintattal és tisztelettel beszélt.

A College-ben Mary Rose nővér, egy jámbor apáca rendezte az előadást. Nagyon kíváncsi voltam, hogy mit mond majd neki, hogy örömet szerezzen. Kezet nem csókolhatott neki, ruháját se csodálhatta, különben is életében először találkozott ilyen közvetlenül apácával. Itt van már! „Mary Rose nővér, bemutatom Mr. Schangot, menedzserünket.” Néhány kedves szó jobbról és balról és Mr. Schang máris csodálkozástól megilletett hangon mondta: „Mary Rose nővér, életemben még nem hallottam ilyen csodaszép kiejtést, mint az Öné.”

Ismétlést követeltek tőlünk. A hangverseny új élmény volt számunkra, mert mindenben követtük új menedzserünk utasítását és tanácsait.

„Ne legyenek olyan merevek! Mosolyogjanak egy kicsit!

Ne törődjenek a közönséggel, ne nézzenek olyan komoran, hanem derűsen, vidáman, felszabadultan!”

Ez mind nagyon szép, de ha „gondtalanul, derűsen, vidáman, felszabadultan” kell nézni, az már nem az igazi, gondoltuk. A legkellemetlenebb az volt, hogy az az ember, akinek legjobban akartunk tetszeni, ott ült a teremben. Ennek ellenére nagyon jól sikerült a hangverseny. Mr. Schang telt képpel mosolygott, szívből gratulált többször is derűs ábrázatunk miatt.

Másnap, amikor a szállodába jött elbúcsúzni, az autóbusz már indulásra készen állt, hogy a nyugati partra vigyen, búcsúzóul mondta: „Valami hiányzik előadásukból, de nem tudom, mi. Próbáljanak közvetlenebb, jobb kapcsolatot teremteni a közönséggel.”

Ettől fogva a „hiányzik” szó kísértett minket. Nagyon kritikus szemmel figyeltük magunkat. György az első sorban ülve figyelt. Sokat segített ugyan, de nem jöttünk rá sehogyan se, hogy mi „hiányzik”. Jók

voltak a hangversenyek, nagyon is jók. A hallgatóság is meg volt elégedve, meg is mondták, de valami mégis hiányzott...

A Los Angeles felé vezető 66-os úton nagy örömünkre indiánokkal is találkoztunk. May Károly indiántörténeteinek nevelődöttünk. Az apacsok főnökének, Winnettounak története könnyekig meghatott bennünket annak idején. Most vértestvéreiket láttuk. Már régen vártuk azt a pillanatot, hogy New Mexikó felé a Pueblo Lagunán mehetünk keresztül. Készenlétben tartott fényképezőgéppel vártam erre. Végül megkérdeztem a sofőrt: „Mikor érkezünk Pueblo Lagunába?”

„Ó, már több mint tíz perce elhagytuk! De miért?”

„Hát az indiánok miatt! Egyszerűen elrohantunk mellettük?” Annyira nekikeseredtem, hogy sírni tudtam volna. A kocsi végébe mentem, hogy elkendőzzem érzéseimet. A sofőr látta a visszapillantó tükörben, hogy mit csinálok. Nagyon szerencsétlennek éreztem magamat és ezt nem tudtam eltitkolni. A sofőr sohase gondolt arra, hogy valaki az indiánokra pazarolja a filmjét. De gondolhatott volna erre, hiszen négyreket is fényképeztem. Azonnal megfordult és visszamentünk Pueblo Lagunába. Ott láttunk először közvetlen közletről indiánokat. Ők is pont olyan kíváncsian nézték szokatlan, ismeretlen osztrák népviseletünket, mint mi őket. Barátságos, kedves emberek voltak. Megnéztük templomukat, néhány jellegzetes agyagedényt vettünk tőlük. Osztrák népdalt énekeltünk búcsúzóul, és reszkető kézzel fényképeztem őket. Első képem az volt, hogy szöszi Jánoskánk egy hasonló korú fekete indián fiúcskát ölel át. Valami méltóságteljes, szomorú vonás volt az indiánok arcán. Azóta is, valahányszor indiánnal találkoztam, ezt a jellegzetes vonást látom rajtuk. Kölcsönös együttérzés, baráti megértés volt bennük, hiszen minket is száműztek hazánkból. Ők otthonukban lettek hazátlanok. Azóta is, hogyha alkalom adódik, felkeressük őket és annyi időt töltünk közöttük, amennyit csak lehet.

Utunkon sok érdekes, természeti csodát láttunk: az arizonai kavicssivatagot, a megkövült erdőt, Grand Canont, a kaliforniai homoksivatagot. Mindenütt csak nagyon rövid ideig lehettünk, de ez is elég volt, hogy nagyon megszeressük ezt a hatalmas, rendkívül érdekes országot. Los Angeles külvárosa, Hollywood nagyon kiábrándított minket. Ott mindent a filmvilág kerített hatalmába és még a környezetet is természetellenessé változtatta. Sehogyan se illettünk ebbe a környezetbe!

Seattle felé vezető úton láttuk először a Csendes-óceánt. Santa Barbarában kellemes napot töltöttünk Lotte Lehmann társaságában. Az indi-

án misszió Reedwoods, Yosemite Valley, Sequoia nemzeti park, az aranykapu hídja, Carmel by the Sea, a másik Reedwoods, az oregoni lagúnák, a hófödte hegycsúcsok a Seattle-öböl mind mind mesébe illő látvány. Óriási kiterjedés, gazdagság, vad természeti szépségek, hihetetlen szélsőségek, a nemzeti büszkeség alkotja Amerikát.

Már nagyon sok helyen hangversenyeztünk és még mindig nem jöttünk rá, hogy mi „hiányzik”...

Visszafelé Colorado államban Denverbe érkeztünk. Előre figyelmeztettek, hogy az ottani közönség zeneértő és klasszikus műsort vár tőlünk. Ez nem okozott különösebb gondot. Elhagytuk a népdalokat és legkomolyabb műsorunkat, balladákat adtunk elő. A végén mégis meg-sajnáltuk azokat, akik annyira nem értenek a zenéhez, hogy ezt megért-sék és élvezzék.

Amikor meghajlással köszöntem meg a tapsot, odasúgtam dr. Was-nernek: „legszívesebben jódlíznék egyet”. Műsorunkban ez nem szere-pelt, ezért be kellett jelenteni. Számomra ez mindig nagyon kínos volt és mindig elpirultam. „Ráadásul jódlizunk.”

A jódlizásnál mély lélegzetet kell venni és meglehetősen sokáig kell tartani. A jódlí közepe felé egy légy kellemetlenkedett az arcom előtt. Rettegve figyeltem, hogy most mi lesz? Tudtam, hogy hamarosan mély lélegzetet kell vennem, és ha lenyelem a legyet? Elkergethettem volna, ez lett volna a legegyszerűbb és célravezető, de amikor lámpalázzal, izzadtan kínlódtam ott, eszembe se jutott. Nagyot lélegeztem és amitől féltem, bekövetkezett, bekaptam a legyet. Azt hittem, megfulladok. Tisztességes köhögés, krákogás is segített volna. Igyekeztem fegyelm-ezni magamat, de belekékültem, lilultam az erőlködésbe. Nekem kellett énekelnem a vezérszólamot, de képtelen voltam. Nélkülem énekelték végig, én meg fuldokolva, hüledezve, inkább holtan, mint elevenen álltam ott. Talpraesett gyermekeim föltaalálták magukat és nélkülem énekeltek. Mire befejezték a jódlizást, lenyeltem a legyet. Megfeledek-zem arról, hogy színpadon vagyok és egész természetes egyszerűséggel jelentettem be: „Bekaptam egy legyet. Ilyesmi még nem történt velem.”

Meglepő hatása volt ennek az egyszerű bejelentésnek. Jóízűt nevetett a közönség és nem akarta abbahagyni a harsogó kacagást. Amikor lecsöndesedtek, megmondtam, hogy kárpótlásul a rosszul sikerült jódlí-ért, osztrák népdalt énekelünk.

„Fiatal vadászról van szó, aki órákig cserkészi a zergét, míg végül megtalálja a zergét és lelövi.” A zerge szó helyett valami mást mondtam,

ami félreértésre adott okot. Hihetetlen sikerem volt. Ilyen vicc forgott talán közszájon akkoriban? Nem tudtam. Én nem találtam olyan nevetésesnek és amikor gyerekeimre néztem, láttam, hogy ők is nevetnek és a nevetéstől alig állnak a lábukon. Amikor kinevették magukat, belekezdtem a dalba, ami jódlival kezdődött. Rövid szülő után kapcsolódtak be a többiek, de amíg egyedül énekeltem, a komisz Werner odasúgta, hogy mit mondtam az előbb. Meg tudtam volna fojtani ott a közönség előtt ezt a haszontalan kölyköt. De megtörtént a hihetetlen. Megtaláltuk azt, ami „hiányzott”. Pillanatok alatt összeforrtunk a közönséggel. Megtört a gonosz varázs, megvolt a kapcsolat hallgatóinkkal. Meg is magyaráztuk hallgatóinknak: „Ezt az előadást nem hangversenynek tekintjük, hanem zenei társalgásnak, amire otthonunkba hívjuk meg Önöket, Önök pedig azt az érzést keltették bennünk, hogy saját otthonukban látogatjuk meg Önöket.”

„Éljen a légy!”

ÖTÖDIK FEJEZET

Stowe Vermont államban

Karácsonyra ismét vissza kellett utaznunk, hogy hangversenyezhesünk a Town Hallban. Amikor Mr. Schang meghallgatott minket, a boldogságtól csak úgy ragyogott. „Na végre! Megtalálták azt, ami eddig hiányzott. Mindig éreztem, hogy előbb-utóbb rájönnek. Mindjárt másként hat az egész és maguk is egész másként néznek ki!” Finom humorral mondta, hiszen mi is rájöttünk, hogy rúzs, festék nélkül olyanok vagyunk a rivaldafényben, mint a kísértetek, a lányok is zöldék, sápadtak voltak, mintha betegek lennének. Ettől kezdve sminkeltük magunkat. A karácsonyi hangverseny bombasiker volt. Mindenki elégedett volt. Mire véget ért az első idény a Columbia Concert rendezésében, már elértük célunkat: nem csalódtak bennünk, hogy művészeik között szerepeltettek. Az érdeklődés fokozódott. Második körutunkon kilencvenhat, a harmadikon már több mint száz előadás szerepelt. „...és mindent hozzákaptok.”

Tehát az ígéret második fele teljesedett rajtunk. Minden: barátok,

munkalehetőség és erő a munkához. Minden adósságunkat pontosan törleszthettük.

Karácsony kivételével szeptembertől áprilisig úton voltunk. Az első évben komoly anyagi gondokkal küzdöttünk. Csak a legolcsóbb szállodákra tellett. Az ottani piszok és az emberek, nagyon lehangoltak minket. Mindig lopva érkeztünk és titokban távoztunk. A második évben már nem tudtuk ezt elviselni. Pénzünk nem futotta, jobb szállodára még nem telt, ezért turistaszállásokon húzódtunk meg. Ezek ennyi személy számára kicsinyek voltak s emiatt külön kellett lennünk. Az autóbusz úgy szedett össze minket. A legtöbb esetben még étterem se volt a közelben. Ennek ellenére kényelmesebb és kellemesebb volt, mint az olcsó szállodák. Mr. Schang vetett véget az ilyen utazásnak.

„Hogyha jól akarnak szerepelni, akkor tisztességesen kell lakniok és rendszeresen táplálkoznok. A harmincöt centes ebédek csak a gyomrot töltik meg, de nem táplálnak.” Igaza is volt. Ezért voltunk kimerültebbek a tizennyolc hangverseny után, mint most, amikor több mint százszor szerepeltünk.

Minden jó volt, csak az nem, hogy az év legnagyobb részében távol voltunk a legkisebb lányoktól. Ezalatt zenei téren olyan szépen fejlődtek, hogy komolyan felvetődött a kérdés, nem szerepelhetnének-e velünk együtt? Igen ám! De hogyan lehet összeegyeztetni a tanulással? Magunkkal kell vinnünk a tanítónőt, aki a gyerekekkel a szállodában és a buszon foglalkozik. Tante Lenének volt egy fiatal barátnője: Betsy. Ő szívesen jött velünk. A legközelebbi körúton az egyik parttól a másikig már Rosemarie és Lorli is velünk jöhetett. Tante Lene Revenhillben kapott állást. Márta és János maradt otthon. Őket is magunkkal vihattuk volna, de az első próbálkozás után elvetettük ezt a tervet, mert Márta nem bírta az autóbust. Tengeribeteg lett. Az egész család János kivételével a guruló otthonban együtt volt.

Ötödik körutunk után Merionban megünnepeltük, hogy nemcsak adósságainkat fizettük ki, hanem megtakarított pénzünk is van a bankban. Mindezt öt év alatt értük el. Ez annyit is jelentett, hogy nyáron nem kell Merionban maradnunk. Mindenki örült, amikor ebéd alatt megtudta, mert nagyon kellemetlen volt a forró philadelphiai nyár. Olyan páras volt a levegő, hogy a tapéták elváltak a faltól, és ha cipőnket éjszakára az ágy alá tettük, másnapra megpenészedett. Legalábbis ezt állították a fiúk, akik naponta fényesítették őket. Nehéz szövetrohaink, a feszes blúzok, nehéz cipők és gyapjúharisnyák nem

illettek ehhez az éghajlathoz. De mást nem vehettünk fel, mert nem volt. Mindig a pénzhiány. Mindig a pénzkérdés volt a legfontosabb! Európából hozott ruháink elkoptak, bepiszkolódtak. Egy nap hasonló mintájú anyagot találtam az alsóvárosban, csak hogy vászon volt. Ágota, a varrónőnk mindjárt műhelyt nyitott, mi pedig segítettünk neki. Húsz dollárból mindegyikünk kapott két könnyű, nyári ruhát. Mindent magunk készítettünk, szoknyákat, blúzokat, kötényeket. Magunk kötöttük a férfiak harisnyáit is. Piros harisnyáink divatosak lettek, mert rengeteg fiatal lány viselt hasonló mintájú térdharisnyát. Minden ruhagondunk megoldódott, amikor a lapossarkú cipő is divat lett. Egy kissé nehéz lett volna otthon cipőt készíteni, bár Hedvig megpróbálta ezt is.

Barátaink májusban tervezték kirándulásukat, június közepén elbúcsúztak és útrakeltek. Nekünk falusiaknak nagyon nehéz volt külvárosban élni még akkor is, hogyha különben olyan kellemes volt, mint Merion. Még véletlenül se találtunk kirándulásra alkalmas utat és helyet. Otthon ez volt kedvenc szórakozásunk. Megpróbáltunk az utak mentén vándorolni, de az amerikaiak olyan jó szívűek, hogy minden második autó megállt, hogy felvegyen minket. Hogyha mellékutakon barangoltunk, mindenütt ott volt a figyelmeztetés: „Magánterület. Belépni tilos.” Végül is lemondtunk a kirándulásról.

Mr. Schang mindjárt a kezdet kezdetén megkérdezte: „Nem gondolják, hogy sokkal olcsóbb lenne saját kocsijukkal utazni?” Két évig gondolkodtunk ezen, míg beláttuk. Alkalom kínálkozott, hogy hétülésses 1935-ös Lincoln kocsit vegyünk négyszáz és egy nagy Cadillacot ötszáz dollárért. A tizenkét személy és poggyásza számára nagy kocsikra volt szükségünk. Alkalom adódott, hát megvettük. Nem tudtuk, hogy a Cadillacok javítása sokkal többbe kerül, mint a Fordoké, de a későbbi idő megtanított erre is. Szinte megrészegeedtünk az örömtől, hogy autónk is van. György és a fiúk jogosítványt szereztek s így sokkal egyszerűbbnek mutatkozott a legközelebbi hangversenykörút.

Drinkeréknek volt nyaralójuk New Yersey államban a Rancocas Creek erdőben. Egyszer már voltunk ott. Nagyszerű volt a hatalmas sátor a folyó partján. Úgy éreztük magunkat, mint Tarzan az őserdőben. Csak az volt a baj, hogy körülményes volt odajutni. Most, hogy autónk is volt, a mienk lett az egész világ. Elfogadtuk a kéthetes meghívást. Bőven kínálkozott minden lehetőség kiránduláshoz, úszáshoz, csónakázáshoz és még a favágáshoz is.

Nagyszerű két hét volt, de majdnem tragédiával végződött. Jánost

majdnem elveszítettük. Világos, piros játszóruhájában egyenest a folyónak iramodott ott, ahol háromméteres mély víz volt. Azonnal elmerült és a vízben maradt, mint valami piros hatalmas gomba úgy virított a vízben. Monsignore Wasner látta ezt és ruhástól, cipőstől utánaugrott. Kihúzta a piros gombát, aki tréfának vette az egészet és csak nevetett. Ha nem lett volna ilyen élénk színű a ruhája, a mélyzöld sötét vízben nem vettük volna észre. Attól kezdve nem hagytuk felügyelet nélkül.

Hazafelé azt terveztük, hogy hol tölthetnénk el a nyár többi részét kissé hűvös helyen.

Otthonunk falán volt egy hatalmas térkép, amelyen megjelöltük, hogy hol hangversenyeztünk. Mindenkinek volt egy kedves helye, ahová szívesen ment volna vissza. Senki se csodálkozott azon, hogy György a tengerhez kíváncszott. Én a Pueblo indiánokhoz szerettem volna menni. Monsignore Wasner Kentuckyt szerette legjobban, a fiatalok pedig a Rocky Montainban szerettek volna hegyet mászni. Mindenkinek más volt a kívánsága és mindenki védte a magáét.

Egy szép napon levelet kaptunk Mr. R-től, a Vermont állambeli Stowe-ból. Azt írta, hogy tudomására jutott problémánk, a nyaralókérés. Húsz férőhelyes lakást tud a rendelkezésünkre bocsátani és meggyőződése szerint ott biztosan jól érezzük majd magunkat. A bér elfogadható volt. A többi tervet elejtettük.

Alaposan megraktuk a két hatalmas autót, lakásunkat bezártuk és különösebb szívfájdalom nélkül keltünk útra. Északra mentünk, abba az államba, amelyről sofőrünk azt mondta, hogy ott még az ablakon se érdemes kinézni, mert csak sírkövet gyártanak.

Minél északabbra mentünk, annál jobban hasonlított a vidék az osztrák tájhoz. Végül megérkeztünk Stowe-ba. Elrobogtunk a barátságos hegyestornyú templom mellett a Mount Mansfield felé, mert arra volt a „Stowe Away” nyaraló. Olyan volt, mintha csak ránk várt volna. A sok barátságos szoba, zöld pázsit a ház körül és a pompás kilátás, nagyszerű volt. Éveken keresztül csak aszfaltot meg házakat láttunk. Itt minden együtt volt: erdő, mező, hegy. Az út másik oldalán patak csörgedezett helyenként úszásra alkalmas öblökkel. Kirándulásra is ideális hely volt. A legközelebbi falu három mérföldnyire volt. Gyakran felmáztunk a Mount Mansfieldre és nagyon sokszor kirándultunk. Szó ami szó, nagyszerű nyarunk volt.

Minél tovább tartózkodtunk ott, annál fájóbban gondoltunk arra, hogy egy szép nap csomagolnunk kell és visszamenni a városba.

Látogatónk érkezett Kanadából. Ott tartott előadást. Ő is menekült volt, mint mi, de már régebben tartózkodott itt és jobban ismerte a viszonyokat. Elmondtuk neki, hogy milyen nehezünkre esik a városba visszamenni.

„Miért nem vásárolnak itt egy telket?”

„Mert nincs pénzünk!”

„Pénz se kell ahhoz. Hitelre megveszik a farmot és apránként törlesztik az adósságot.”

Ez a pillanat új irányt szabott életünknek. Ismét összeült a családi tanács. Téli ruhát vásároljunk, vagy megvegyük a farmot? Minek vásároljunk új ruhát, amikor az emberek lassan hozzászoktak ahhoz, hogy kopott ruhában lássanak minket. Különben is Amerikában senki se botránkozik meg ezen, végeredményben ez szabadságszerető ország.

No, de mibe kerül a farm?

Előbb költségvetést készítettünk mindkét lehetőségről. Új fehérnemű, nejlonharisnyák, hat nyári, négy téli ruha, kisestélyi ruhák, szoknya, blúz, tavaszi- és télikabát, hozzá kalap, cipő, táska, ernyő stb. fejenként 500 dollár, összesen 4000 dollár. Ennyi pénzünk nem volt. Akkor inkább farmot veszünk Vermontban. Hogyha úgyse elég ruhára a pénzünk, akkor inkább farmot veszünk.

Valahol azt olvastam, hogy a méhek még a hegyek mögül is megsziimatolják, hogy merre nyílnak a virágok. Hím pillangók hatvan-hetven kilométer távolságról is megérik a nőt. A vadonban minden újság hihetetlen gyorsan terjed. Valahogy így lehet a telekügynökökkel is. Egyelőre csak a családban beszélgettünk a vásárlásról, de hamarosan tájékoztatók, majd ügynökök jöttek autóval, akik hallották, hogy Vermontban telket akarunk vásárolni. A békés kávézás, gondtalan játék napjainak befellegzett. A családot is megszállta a telekvásárlás láza. Sorra jártuk az eladó telkeket.

Eddig angolul és amerikaiul tanultunk, most meg kellett tanulnunk a telekügynökök nyelvét is. Jó, nagyon jó az ő szóhasználatukban egészen mást jelentett, mint a mindennapi életben. Amikor már a huszadik farmot láttuk, tudtuk, hogy „ha az épületek kitűnő állapotban vannak”, érdemes megnézni. Ha „javított állapotúak”, akkor még meg lehet nézni, de a csak „jó állapotban” azt jelentette, hogy jobb itthon maradni, mert lehet, hogy a legutolsó vihar összedöntötte. „A csobogó pisztrángos patak” az ő nyelvükön azt jelentette, hogy néhány szikla között néha víz is akad, de többnyire száraz, víztelen. A csodálkozó

Mr. Smith és Mr. Jones pedig azt állítja, hogy legutóbb még gyorsvízű patak volt ott.

Keresztül-kasul végigjártuk Vermontot. Láttunk olyan völgyet, „ami csak a mienk lehet” az ügynök szerint, de indiánnak vagy legalább eszkimónak kellett volna lennünk, hogy ott lakjunk, mert egyetlen épület se volt közelben s távolban, hanem csak sűrű erdőség. Aztán „álompalotát” mutattak kis gazdasági épület mellett, ami inkább álom, mint palota volt. Más alkalommal erdő mélyén álló faházat ajánlottak. Útött-kopott erdei kunyhó volt, aminek legalább tíz éve nem volt gazdája és jó mérföldnyire volt az úttól. Láttunk „bájos farmot a hegytetőn”. Ez tetszett is, de felfedeztük – szerencsénkre –, hogy három hónapon keresztül csöpp víz sincs a közelben és jó mérföldnyi távolságról csak vödörkben lehet vizet hordani. Másik ügynök „százéves műemlék palotát” ajánlott, amit kis fantáziával meg szívvel álomszépé lehet varázsolni. „Nézzék meg!” – ajánlotta. Meg is néztük. Valóban százéves „műemlék” volt, de csak azért, mert szüette padlója beszakadt az ember lába alatt és az egész épületben sehol se lehetett fürdeni.

Bámulatos, hogy a sziklás, köves pusztaságot milyen szépen tudják leírni és az ember szégyelli elutasítani az ajánlatot, mert gyermekei, unokái fizetnek rá arra, hogy ezt az alkalmi vételt elszalasztotta.

Majdnem megvettünk egy kétezer-nyolcszáz holdas területet erdővel együtt Brattleboro mellett. Út is vezetett át rajta. Néhány házacska állt ott, de a nap valószínűen csak június 10. és 30. között süttött oda. Jó néhány száz dollárt kifizettünk hiába. Soha nem fordíthattuk volna jobbra a pénzt, mint arra, hogy így pocskoltuk el. Annak ellenére, hogy a területen harminc hold nagyságú tó is volt, György nem kedvelte meg az árnyék miatt.

„Napfényes helyet szeretnék!”

Ez volt a döntő.

Megnéztünk minden alkalmi vételt és mivel megfelelőt nem találunk, még a farm szó is gyűlöletes lett előttünk. A jófékvésű, karbantartott farmok olyan drágák voltak, hogy nem tudtuk megvenni, míg azok, amiket megvehettünk volna, düledező, rozszant állapotban voltak. Csömört kaptunk a rogyant tetőzetű házaktól, töredezett kerítésektől és köves rétektől. Abbahagytuk az egészet. Augusztusban éppen egyedül voltam a házban, amikor a Stowe Aeay előtt megállt egy autó. Férfi szállt ki belőle. Kalapját levéve bemutatkozott: „Mr. Burt vagyok. Szép napunk van.”

„Nagyon szép! Különösen alkalmas a szénakaszálásra. Hogyan halad a munka?”

„Azt hiszem, jól.”

Csönd.

„Sok nyaraló van Stowe-ban?”

„Nincsen.”

Ismét csönd.

„Télen is szép lehet itt.”

„Igen, nagyon szép.”

Kezeit eddig térdén pihentette Mr. Burt, de most kalapjával játszott. Ujján jobbra-balra forgatta, majd visszafelé. Mindketten érdeklődve figyeltük ezt a játékot.

„Sokat énekeltek az utóbbi időben?”

„Nem! Most pihenünk. Ez az első szabadságunk, amióta Amerikában vagyunk.”

„Ó!”

Csönd.

Kerestem a beszédtemát, amiről beszélgethetnénk. Mentő gondolatom támadt: „Csak nem azt akarja, Mr. Burt, hogy énekeljünk valahol?”

A kalapkörözés hirtelen megállt. „Dehogynem!” – mintha megkönnyebbült volna. „Azért jöttem. A múlt héten a hadsereg egy régi C. C. R. táborát vett át Stowe mellett és megkért arra, hogy a fiatalokat szórakoztassuk. Önökre gondoltam azonnal. Nem tartanának egy hangversenyt?” „Nagyon szívesen. De mikor?”

Szombaton két dzsip állt meg házunk előtt. Hunt kapitány és egy másik tiszt Barrows Roadon keresztül egy csodaszép kis völgyön át vitt bennünket a táborba. Ideális táborhely volt. A barakkok egy kis fennsíkon egymás mellett sorakoztak. Lejjebb külön állt néhány. Olyan volt, mint valami aréna. A fűvel benőtt régi kőbányában énekeltek. A lejtőn körös-körül katonák álltak. Fejük felett ragyogtak a csillagok. Hangunk sokkal szebben csengett, mint akármelyik hangversenyteremben. A hangverseny után megkértek, hogy vasárnap misét is énekeljünk a katonáknak. Ez volt utolsó vasárnapunk Vermontban. Megígértük. Ismét értünk jöttek és a völgyön át vittek. Most még szebb volt, mint tegnap. Meleg őszi nap volt, kék ég ragyogott fölöttünk. Visszafelé megkérte György a sofőrt, hogy álljon meg egy kicsit. Aztán rámutatott a napsütötte hegyoldalra. „Ilyen helyet szeretnék, mint ez!”

Egy hét múlva a hegyoldal a hozzátartozó farmmal együtt a mienk

volt. Hétfőn azzal állított be egy férfi: „Hallottam, hogy farmot akarnak venni. Eladom az enyémet. Jöjjenek és nézzék meg!”

Már lemondunk a telekvásárlásról, de azért megnéztük. Délután a farmer után kocsikáztunk. Az iskola fölött bekanyarodtunk ott, ahol a felírás volt: „Luce Hill”. Minél magasabbra mentünk, annál szebb lett a kilátás. Amikor felértünk, láttuk, hogy ez az a hely, ami Györgynek annyira tetszett. Gyönyörű volt a kilátás. Kilenc hegyvonulatot számolhattunk meg. Már mind a negyvennyolc államot bejártuk, de ilyen szép helyet még nem láttunk. Jó darabig lenyűgözve álltunk ott és a táj szépségében gyönyörködünk. Végül György a fülembe súgta: „Az ég szerelmére, nézd meg az épületet is!”

Egy pillantás alatt megállapíthattam, hogy nem megfelelő, de ezzel nem törődtem.

A farmer és népes családja várakozásteljesen állt ott. Nem törődtem velük és György nyakába ugorva mondtam: „Házat, pajtát építhetünk, de ilyen kilátást nem!” „Három nap múlva választ adunk” – mondta György a farmernek és visszamentünk Stowe Awayba.

Mindegyikünknek tetszett a hely. György kifogását a ház miatt már csak azért se vettem komolyan, mert pont neki tetszett meg ez a hely. Ott volt „a napsütött hegyoldal”. Tudom, hogy nagyon komoly lépés ez és meg kell fontolni, mert ez lesz az otthonunk és nem szabad megbánnunk, hogy aláírtuk az adásvételi szerződést.

Imádkoztunk, hogy Isten akaratát ezúttal is megismerjük. Kápolnává alakítottuk át az egyik szobát. Feszületet akasztottunk a falra, gyertyát állítottunk eléje és két napon át a család minden tagja egy-egy órát imádkozott megvilágosításért. Ismét összeült a családi tanács és monsignore Wasnerrel egy véleményen voltunk, hogy nem mi találtuk meg a helyet, hanem az talált meg minket. Csütörtökön találkoztunk a farmerrel a tanácsházán és ünnepélyesen aláírtuk a szerződést és megkaptuk a közös szerzemény birtoklevelét. Fölhágtunk a hegyünkre. Rupert és Werner kivágott két hatalmas fát, négyméteres keresztet ácsolt belőle. Felvitték a ház mögötti hegycsúcsra és fölállították. Imádkozva és énekelve követték őket. Kaliforniában hallottuk, hogy a spanyol hithirdetők így foglaltak el egy-egy missziót.

Az embernek el kell veszítenie hazáját és otthonát, hogy megtudja és megértse, mit is jelent: „Home sweet Home”, „otthon, otthon, édes otthon”.

HATODIK FEJEZET

Újabb fejezet

Ismét hangversenykörúton voltunk nyugat felé. Ezúttal minden más-ként volt, hiszen farmerek lettünk. Volt egy kis otthonunk, ahová tartoztunk. Képeket is vittünk magunkkal. Örömkömben mindenkinek megmutogattuk. Még ma is megvannak ezek. Hogyha ma nézem meg őket, teljesen megértem, hogy miért mondta egyik középnyugati barátunk, amikor sokáig nézegette a képet: „Remélem, hogy tetszik nektek.” Tulajdonképpen a kilátás miatt vettük meg, de ez nem látszott a fényképen. Nem volt lenyűgöző, amit a kép mutatott. Így van az újszülöttekkel és a csecsemőkkel is. A szülők boldogan mutogatják, büszkélkedve kérdezzetik: „Ugye milyen aranyos?” A kis csöppség egyáltalán nem aranyos, de ki meri ezt megmondani? Ugyanez az eset volt barátainkkal is, akik Luce Hillt nem látták azon a gyönyörű szeptemberi napon, hanem csak a düledező házat, a rozoga tetőt látták a kézbe vett képen. Nem akartak megsérteni minket, hát ők is dicsérték.

A legszebb földi élvezetek közé tartozik a tervezgetés még akkor is, hogyha a terv soha meg nem valósul. A tervezés öröme senki se veheti el tőlünk.

Egész úton tervezgettünk. A szomszéd farmot is eladták. Ez is alkalmi vétel volt, hát megvettük. Már majdnem hétszáz hold földünk volt. De mit kezdünk evvel? Vermontban tejgazdálkodás folyt. Idővel majd mi is építünk 150 férőhelyes istállót. Azt mondták, hogy területünk ennyi állatot tud eltartani. No, de milyenfajta állatokat vásároljunk?

„A szomszéd farmernek a hegy lábánál jerseyi tehenei vannak – mondta Hedvig –, nagyon szépek, olyanok, mint valami hatalmas őzek. A környék legjobb farmjain ilyenek vannak. Tejük narancssárga, anynyira zsíros.”

„Igen ám, csak hogy ez a fajta nagyon érzékeny és kényes – válaszolt Ágota –, az Ayrshire sokkal edzettebb és a hegyvidéket jobban bírja.”

„Miért nem holsteint – kérdezte Martina –, ezek még egyszer akkorák, mint a ti törpéitek. Mr. H. azt mondta, hogy naponta átlag ötvenhatvan font tejet fej. Ez 2 dollár. Százötvenszer két dollár, az 300 dollár naponta. Egy hónapban 9000 és egy év alatt 108 000 dollár.”

„Na és mit esznek ezek az elefántok?” – kérdezte Mária. „Ebben az

új gazdasági szakkönyvben olvastam, hogy a barna svájci tehenek Amerikában ismeretlenek. Szinte minden betegséggel szemben ellenálló. Nem esznek annyit, mint a többi fajták és jó a tejhozamuk.”

„Igen ám, csak még egyszer olyan drágák” – mondta az apjuk.

„A múlt évben képeslapokat küldtetek, amelyeken érdekes nagyfejű, az orrukon fehér csíkos óriásgulyák voltak. Miért ne ilyeneket vegyünk?” – kérdezte Lorli.

A vita tovább folyt a Cadillacban. Amikor a másik autó utasaival együtt ebédeltünk, mindig újabb és újabb ötlettel gyarapodtunk.

„Hány munkásra lesz szükség?” – merült fel egy alkalommal a kérdés. Dr. Wasner tudott erre a legjobban válaszolni, mert ő parasztcsaládban született és nevelődött. „Gazdaságunk meglehetősen nagy volt. Százhusz hold. Ezen heten dolgoztak egész évben. Három fogat volt. Apám és két testvérem is dolgozott. Kaszáláskor, aratáskor tizenöten is voltak.”

„Tehát 25-30 emberre és öt fogatra van szükségünk?” – kérdeztem.

„Nem, Amerikában ezt másként csinálják” – mondta György, aki a mezőgazdasági államtitkárságtól egy csomó könyvet kapott. Szókincsünk rengeteg új szakkifejezéssel gyarapodott: kaszálógép, kazalrakó, vetőgép, trágyaszóró, traktor stb. „Ezzel a módszerrel egy ember és egy fogat elegendő.”

Ezek a kifejezések egyelőre még csak szókincsünket gyarapították, de nem tudtuk, hogy mit jelentenek, mert egyáltalán nem ismertük ezeket a gépeket, még csak nem is láttunk ilyeneket. Ausztriában akkor ilyen még nem volt, másrészt hétszáz hold földje is csak kevés embernek volt. Silója is csak egy embernek volt messze vidéken. Szinte csodájára jártunk. Traktor is csak kevés volt, annyira ritkaság számba ment, hogy inkább csak beszéltek róla, mint használták.

Újabb meg újabb érdeklődéssel néztünk a gazdálkodás elé, míg középnyugat felé közeledtünk. Minél tovább nézegettük és vizsgálgattuk, annál kevésbé tetszett. Mérőföldnyi távolságokon kukorica- meg rozsföldek. Mindig ugyanaz. Aztán jött a legeltetésre alkalmas mezőség. Sok ezer kilométeres távolságokon át csak fű, fű mindenütt. Végül Kaliforniában csak alma meg cseresznye vagy narancs. Most már láttuk a különbséget. Ausztriában minden gazdaság önálló és önellátó. Mindenből termelnek egy keveset az ember és az állat ellátására is. A fölösleg kerül eladásra, hogy pénzhez jussanak. Ezen kávé, cukrot, dohányt, iparcikket vesznek. A gyapjút maguk termelik úgy, hogy saját

birkáikat nyírják otthon, megfonják, szövik vagy kötik. A disznók húsával egész éven át ellátják a háztartást. Méz pótolja a cukrot. A lenből vásznat szőnek. Néha egy-egy borjút, tehenet is vágnak, kacsá, liba, csirke teszi változatossá az étrendet. A ház mögött rendszerint gyümölcsös van. Alma, körte, szilva, cseresznye terem benne. A védettebb helyen őszibarack és szőlő is akad. A zöldségeskertben ribizli, egres, málna díszlik. Saját termésű rozsból készítik az izes rozskenyeret. Mindig van nemesmag-tartalék arra az esetre, hogyha nem jó a termés. Minden gazda úgy él a birtokán, mint valami kiskirály, nem parancsol neki senki. Mikor már mindennek, a juhtenyésztésnek és a tejtermelésnek előnyét és hátrányát is megbeszéltük, azt határoztuk, hogy mindentől termelünk egy kicsit. Mindennel foglalkozunk. Még a munkát is beosztottuk. Martina a disznókat, Hedvig a konyhát, Mária a veteményes kertet, Ágota a méheket, György a gépeket, dr. Wasner a gyümölcsöst vállalta, én meg a lovakat.

Ez a beszélgetés a halálvölgy sivatagja előtt folyt le, mielőtt Kaliforniába értünk. Kedves kis vendéglőben voltunk és nagyon jól éreztük magunkat. A fiúkra tévedt tekintetem. „No, veletek mi van? miért nem választotok ti is valami munkát?”

Rövid habozás után válaszolt Rupert: „Mama, meg kell mondanunk, hogy a sorozóbizottságtól behívót kaptunk.” Mindnyájan elhallgatunk. Bekövetkezett ismét, amitől féltünk. György elgondolkodva az abroszra rajzolgatott. Szerencsénkre árnyék borult. Egy ideje megfigyeztünk arról, hogy a világtörténelem legvéresebb háborúja dúl. Lélekben már farmerek voltunk, akiknek életcélja a termelés, de nem a gyilkolás és rombolás. Durva erőszak rántott vissza minket a valódi életbe. Los Angelesben ellenséges országhoz tartozó idegenként vettek nyilvántartásba. Ujjlenyomatot is vettek tőlünk. Eddig azt hittük, hogy ilyesmi csak a krimikben szerepel. Most pedig mi lettünk félig-meddig gonosztevőkké. A Grand Canon mellett jöttünk visszafelé, amikor halottam a megjegyzést: „ezek kelet-indiai hollandok”.

„György, kérlek, nézd meg az újságot. Úgy látszik, megszállták Kelet-Indiát!” Így is volt.

Ez az élmény a háború elejét idézte fel, amikor Hitler egymás után szállta meg az országokat. Népviseletünk mindenütt nagy feltűnést keltett. Amikor hallották az emberek, hogy menekültek vagyunk, mindig a legutóbbi hadszíntérrel vagy megszállással hoztak kapcsolatba

minket. Ezért hol dánok, norvégek, lengyelek vagy franciák voltunk a szemükben.

New Yorkban egy alkalommal nem kaptam helyet a zsúfolt „Cafeteriában”. Csészémet kézben tartva állva ettem. Egy hölgy felugrott a helyéről és szó nélkül lenyomott egy székre. Közben húst rágott és kézzel-lábbal mutogatta, hogy együtt érez velem, egyek csak nyugodtan. Zavartan, idegesen bekaptam a harapnivalót, gyorsan fölálltam és megköszöntem szívességét.

„Szót se érdemel – mondta boldogan –, boldog vagyok, hogy egy szegény finnek szolgálatára lehettem.”

Még a feleúton se voltunk, amikor elkezdődött a benzinkorlátozás. Szeretett kocsink 10 mérföldenként majdnem öt liter benzint fogyasztott. Magánautóhoz a minimális kiutalást kaptuk. Ez még arra se volt elég, hogy Colorado államot elhagyjuk. Minden városban el kellett mennünk a hivatalba, hogy a szó szoros értelmében könyörögjünk a továbbutazáshoz szükséges adagért.

Wernernek és Rupertnak Chicagóban a sorozóbizottsághoz kellett mennie. Szerencsétlennek éreztük magunkat, hogy kritikus pillanatokban kell elhagyniuk a családot. Ők bátrabbak és bizakodóbbak voltak, mint mi.

„Mama, gondold csak a régi közmondásra: hogyha az emberek bezárják az ajtót, Isten ablakot nyit. Meglátod, minden jóra fordul. Isten akarata, hogy elmenjünk.”

Megérkeztünk Keletre. Hangversenykörutunk véget ért. Györggyel, két fiúval és két lánnyal Stowe-ba mentünk, hogy előkészítsük a költözködést. Werner és Rupert egész nap fát vágott, hogy elég tartalékunk legyen, hogyha be kell vonulniok. Március eleje volt. Meglehetősen zord volt az idő. A mély hóban mást nem is csinálhattak.

Március kilencedikén a Hyde parkba vittük a két fiút. Ott gyülekeztek az újoncok. A többiek hozzátartozóival mi is integettünk, amíg a vonat el nem tűnt a kanyarban. Egy kérdésünk volt: „Isten óvja őket!” Nagyon nehéz lett a szívünk, nem volt kedvünk beszélni se, de azért bizakodva néztünk a bizonytalan jövő elé.

Ha egyszer esik, akkor aztán zuhog, tartja egy régi közmondás. F. C. Schang már hónapok óta próbálkozott elhelyezkedni a hadseregben. Amikor felkerestem, hogy megbeszéljem vele nehézségeinket, sugárzott a boldogságtól. Vadonatúj századosi egyenruhában feszített. Pályafutásunk kritikus napjaiban, amikor a két fiút, a nélkülözhetetlen

két férfigangot elveszítettük, el kellett veszítenünk azt a támaszunkat, aki hitt bennünk és azon volt, hogy az egész kontinens megismerjen minket. Elmentem egy virágkereskedésbe és tizenkét piros rózsával tértem vissza. „Mindegyiküktől egy Fredy.” Akkor már nem a medzserrel beszéltem, aki előtt néhány évvel reszkető térddel, elfogultan álltam, hanem avval a melegszívű, jóhumorú, bölcs emberrel, akit szívesen nevezünk barátunknak.

Észrevette, hogy mennyire lesújt a dolog. Elkomolyodott és íróasztalától felkelve hozzám jött. „Köszönöm, Mária. Meggyőződése, hogy a sok vihart átvészelt Trapp család ezt is kibírja.”

Tíz nap múlva hangversenyeznünk kellett Betlehemben, Pennsylvánia államban. Ennek kell megmutatnia, hogy a fiúk nélkül is hangversenyezhetünk-e?

Természetesen, megkíséreltük. Óriási nehézségekkel álltunk szemben és meg kellett birkóznunk velük. Először is női hangra készült darabokat kellett keresnünk, aztán meg is kellett tanulni őket. Dr. Wasnernek sikerült a lehetetlen is. Egy nap alatt hozott a könyvtárakból Vittoria-, Palestrina-motettákat, Mozart-rondókat, Haydn-, Beethoven-, Brahms-, Schubert-dalokat női hangokra. Néhány régi számot is átírt. Attól kezdve alig volt időnk evésre, takarításra és mosogatásra. Egész nap csak énekeltünk a Merion Roadon. Minél jobban közeledett a hangverseny, annál bizonytalanabbak lettünk. A fiúk nem csak az éneknél hiányoztak, hanem a munkánál is. Ezek nem a régi, kellemes szórakozást jelentő próbák voltak, hanem kötelességet végeztünk bizonytalan, nyomott hangulatban. Amikor Betlehembe utaztunk, ránk nehezedett az a tudat, hogy ha most megbukunk, egyszer s mindenkorra vége pályafutásunknak, mert a Columbia Concerts többé nem alkalmaz minket és farmunkat 12 000 dollár terheli. Hogyha gazdálkodni akarunk, akkor nagyon sok pénzt kell befektetnünk.

Több mint kétszáz műsorszámunk volt vegyeskarra. Ez most, a fiúk nélkül használhatatlan volt. Izgalmunk és bizonytalanságunk csak fokozódott, amikor a közönség soraiban sok ismerőst fedeztünk fel, köztük Mr. Schang munkatársait. Ráadásul a hangverseny nem valami eldugott kis zugban volt, hanem Betlehemben, ahol az elmúlt évben zeneértő közönség előtt arattunk sikert. Zenei ízlésüket Bach ünnepi játékok nemesítették.

Isten segítségével sikert arattunk. Azt mondták, hogy nem közepes, hanem jó hangverseny volt. Olyan jó, hogy még évek múltán is emleget-

ték. Amikor Brahms dalát énekeltük: „el kell válnunk, szerelmem...” könnyekig meghatódtak és amikor befejezésül a „zenekari dalt” énekeltük, felállva tapsoltak és nem akart szűnni a tapsvihar. Ez a jó műsor titka: hadd nevéssenek és sírjanak az emberek. Művészetünknek olyan meggyőzőnek kell lennie, hogy megfélemlítsen magukról az emberek. Ki kell emelni őket a megszokottságból, a közönyből. Sírtak is, nevettek is, ráadást is követeltek, de nem volt tartalékunk. A siker nagy volt. A Columbia Concerts is meg volt elégedve. Holtfáradtan értünk haza, de megtáviratoztuk a fiúknak: „a betlehemi csatát megnyertük”.

A táviróhivatal kíváncsi volt, hogy nem titkos híradás-e? Nem volt titkosüzenet, hanem a valóság. Új fejezet, új korszak kezdete volt. Isten becsukta az ajtót, de ablakot nyitott.

HETEDIK FEJEZET

Búcsú Meriontól

A következő napok pihenő nélkül teltek. Három boldog évet töltöttünk ebben a házban biztonságban. Sokkal több hely volt benne, mint amennyi kívülről látszott. A nehéz időket jobbak váltották fel, és mindegyikünknek fűződött valami kedves emléke ehhez a házhoz. Nem közönséges évek voltak ezek, mert belső változás ment végbe családukban. A százszázalékos európaiból még nem lettünk tökéletes amerikaiak – ehhez hosszabb idő kell –, de igyekeztünk azzá lenni. Sohase értettünk egyet azokkal a menekültekkel, akik európaiként szálltak hajóra s mire megérkeztek, úgy átalakultak, hogy még az amerikaiakat is lepipálták. Amerikaiabbak voltak az amerikaiaknál. Szerintük minden rossz, ami Európában van és minden jó, ami Amerikában található. Nagyon nehéz és fájdalmas volt nekünk az átalakulás, de minél jobban megismertük Amerikát és lakóit, annál jobban megszerettük. Háború volt. Ellenséges idegenként vettek számba minket is, de nem zártak táborba vagy börtönbe, hanem teljesen szabadon mozoghattunk népviseletünkben, szabadon használhattuk anyanyelvünket minden korlátozás, minden félelem nélkül. Még hangversenyeinken is németül énekeltünk és senki se kifogásolta. Európában ez a magatartás ismeretlen.

Nagyon a szívünkhöz nőtt ez az előítéletek nélküli érintkezési mód. Amerikában nem kérdik: „ki vagy?” „Mutasd meg, mit tudsz!” Alkalmat és módot adtak tudásunk, művészetünk bemutatására és befogadtak tekintet nélkül arra, hogy melyik országból jöttünk. A zenével, azzal a nyelvvel, amelyiknek nincs szüksége szavakra és magyarázatra, megértettük velük, hogy azon a napon, amikor fiaink bevonultak az amerikai seregbe, hogy harcoljanak és talán meghaljanak ezért az országért, azt akartuk, hogy ez az ország hazánk legyen. Kifejeztük óhajunkat, hogy amerikai állampolgárok akarunk lenni. Megengedték, hogy a kanadai Torontóba utazzunk és onnan már nem látogatóként, hanem bevándorlóként térjünk vissza az Egyesült Államokba. Számot kaptunk, bevettek a keretbe és megígérték, hogy öt év múlva megkapjuk az állampolgárságot.

Kis házunk tele volt berendezési tárgyakkal. Minden a miénk volt, pedig csak néhány bőrönddel jöttünk ide. Ezt Mr. Frank Sheed feleségének köszönhetjük. Philadelphia közelében töltötték ők is a háborús éveket. Jól megértettük egymást és sok kellemes órát töltöttünk együtt. Első látogatásomkor nem tudtam szó nélkül hagyni: „Milyen szép szőnyegek vannak!” Ezek hiányoztak Merion Road-i házunkból.

„Ő – mondta Maise Sheed – árverésen vettem. Ez nyolc, az öt, a legkisebb volt a legdrágább, tizenkét dollár. Minden héten van árverés, Samuel T. Freemann-nál Philadelphiában. Kedden mindig megnéztük, hogy mijük van, feljegyeztem a kikiáltási árat és annyi pénzt vittem magammal, amennyit elkölthettem. Mivel készpénzben kellett fizetni, nem jöhöttem kísértésbe, hogy többet költsék.”

Megfogadtam tanácsát és később olcsó dolgokhoz jutottam. Először a szükséges holmikat: asztalt, széket, ágyat, majd a hasznosakat: szőnyeget, függönyt, majd a fényűzési tárgyakat: képeket, vázát, ezüst evőeszközt szereztem be. A farm megvásárlásával kellemetlen helyzetbe kerültünk. Ez feleakkora se volt, mint eddigi lakásunk. Hová tesszük a sok holmit? A farm felső végén volt egy hatalmas tehénistálló. Ott akartuk elraktározni a felesleges bútorokat. Megraktuk a hatalmas bútorszállító kocsit. Kora reggeltől késő estig csak rakodtunk. Délben alig ettünk valamit. Vacsoráról nem kellett gondoskodni, mert minden nap volt valahol búcsúvacsora a tiszteletünkre. Egyszer Smithéknél, másszor Crawfordéknál és még sok más családnál. Utoljára Drinkeréknél.

Még egyszer ott ültünk a kerek asztal körül. Henry mellettem, Sophie

György és monsignore Wasner között, a gyerekek pedig körben. Óriási pulykát hoztak be. Henry olyan elegánsan szeletelte, hogy élvezet volt nézni. Még utoljára a zeneterembe mentünk, letelepedtünk a kandalló elé és vég nélkül énekeltünk. Mindent átvettünk, amit együtt szoktunk énekelni. Henry ezúttal nem ismételtetett meg semmit. Emily frissítőt hozott és elérkezett a szomorú pillanat. Hálával és érzelmekkel úgy tele volt a szívünk, hogy nem tudtuk szavakba önteni, csak hallgattunk. Nem tudtuk megköszönni, hogy minket, menekülteket befogadtak, hogy bíztak bennünk, sőt még áldozatot is vállaltak értünk. Hogy is lehet a hálát szavakba önteni? Éreztük, hogy Drinkerék örülnek annak, hogy saját lábunkon is meg tudunk már állni, de sajnálták, hogy elveszítették szemközti szomszédjaikat. Hogyha valaki finoman, fájó szívvel búcsúzik, szükséges az is, hogy átérezze azt is, hogy nem csak nekik hiányoznak, hanem ők is hiányozni fognak, a barátok, rokonok. Tavasz volt Pennsylvániában. Mindenütt virágoztak a forziciák, rügyeztek a fák és fészket rakott a vörösbegy. „Mindig jó, ha tavasszal kezd újat az ember” – mondta Sophie.

Még egyszer monsignore Wasner elé álltunk és elénekeltük Bach himnuszát, de ezúttal nem Drinkerékkal, hanem nekik.

Amikor hazafelé láttam a felhőtlen égen ragyogó holdat, azt gondoltam magamban, hogy Sophie és Henry nem hisz úgy, mint mi, mégis egy nap boldogok lesznek, amikor majd hallják az elismerő szót: „Idegen voltam és befogadtatok”. „Bizony mondom nektek, amit egynek tettetek a kicsinyek közül, nekem tettétek. Menjete az örök életre.”

NYOLCADIK FEJEZET

Az új otthon

Másnap korán reggel útra keltünk Vermontba – haza. Rutlandtól északra még hó volt és amint a hegyekbe értünk, mind több és több havat találtunk. Stowe-ben meg hóvihar tombolt. A lakóház sötét padlóján fehér hó csillogott, mert nem zártak jól az ajtók és az ablakok. János szerint olyan volt, mint kalácson a porcukor. Hedvig gyakorlatiasan állapította meg, hogy „legjobb ilyennel söpörni, mert jól felszedi a

port”, és azonnal nekilátott a söprésnek. Az első éjszakára előbb elég fekvőhelyet kellett készítenünk. Ágyakat, matracokat, párnákat, takarókat kellett hoznunk a pajtából, ahová raktuk a teherautóról. Csak egy hiba volt: az ágyak nagyok voltak, a ház meg nagyon kicsi. A hőmérő csak két fokot mutatott és nagyon hideg volt a házban. György lement a pincébe és befűtött. János felfedezte, hogyha meghúz egy láncot, kis tető nyílik és azon keresztül a tűztérbe lehet látni. Martina petróleumlámpát hozott be. Lelkesedésem, hogy milyen hangulatos, romantikus, nem hatott különösebben Györgyre. Nem talált benne semmi romantikát. Szerinte csak nyaraló volt a ház, ami csak jó időben használható, de télen nem. Az istállók rozogák. A fiúk nem segíthetnek az építkezésnél. Pénzünk is kevés. Ráadásul csak fél év múlva kereshetünk ismét valamit, ha női kórusunk elegendő lesz a hallgatóságnak. Az első vacsorát papírtányérból, papírpoharakból fogyasztottuk el, aztán János meghúzta a láncot és mindent a tűzbe dobtunk. Vacsora után megjelent a régi tulajdonos.

„A nedv kering – mondta Teofil –, megcsapoltuk.”

Mi kering?

És Teofil megmagyarázta azt, amiről Európában még csak nem is hallottunk. Amerikában szirupot gyűjtenek a juharfából. Ez éppoly jellegzetesen amerikai, mint a skunk. Eddig még csak nem is hallottunk róla, most pedig már csináljuk. Szókincsünk ismét gyarapodott csap, csapolás, vödör, párologtató, cukorfőző szavakkal.

Másnap ragyogó időnk volt. Ilyen szép napunk talán még nem is volt, mióta Amerikában vagyunk. Ez volt az első „cukorszезonunk”. Teofil, legidősebb fia és lányaink kimentek a juharfaligetbe és a szirupot a vödrökből a szánkón lévő hordókba gyűjtötték. Györggyel boldogan dolgoztam a cukorfőzőben. Teofil megmagyarázta a bonyolult eljárást. Szívesen csináltuk, mert szórakozás volt ez számunkra. Vermontban még csak tavaszeli volt. A hó még nem olvadt el. A lovaknak előbb szánkóval utat kellett törniök a juharosba. Dél felé felmelegedett az idő. Csorogni kezdett a cukorfőző teteje, a juharosban is csörgedezett a hólé. A napsütötte domboldalak már szárazak voltak és az első tavaszi virágok kidugták törékeny fejcskéjüket. Hallottuk az első madárcsicsergést is. Tavasz volt a levegőben és mi vidámak voltunk, tele új reménnyel, életkedvvel. A tűzet hatalmas hasábokkal állandóan szítani kellett. Egész nap szirupos kannákat cipeltünk. Ez derékfájást okozott és bár nagyon fáradtan mentünk a házba esténként, mégis nagyon megelé-

gedettek voltunk. A juharszirup begyűjtése pénzt hozott a házhoz. Ez volt farmunk első jövedelme. György kannánként négy és fél kiló szirupot számított. Számuk szemmel láthatóan növekedett a pincében. Már több mint száz kannával gyűjtöttünk. Egy kanna szirup ára három dollár, hatvan cent. Azért is örültem ennek a munkának, mert férjem legalább nem látta a házat, ami örökké szálla volt a szemében. A munka fellelkesítette őt is.

Újabb hideghullám következett. Teofil szerint néhány napig abba kell hagyni a szirupgyűjtést. Amikor a hóvihar néhány napra a lakásba kényszerített, vettük észre, hogy milyen kicsi a ház. Stowe-ban élt egy építész. Név szerint Alfréd, aki a vételnél tanácsadónk volt. Ő mondta, hogy a ház céljainknak megfelel. Isten küldte hozzánk. Életének felét Európában, mégpedig az osztrák Alpokban töltötte. Folyékonyan beszélt németül és jól ismerte azt a vidéket is, ahonnan jöttünk. Hamarosan összebarátkoztunk családjával is és keresztnéven szólítottuk egymást. A hóviharban felhívtam Alfrédet. Villanyunk nem volt ugyan, de volt telefonunk. Jó magasan volt és lábujjra kellett állni, hogy elérhessük, és beszélhessünk. Levettem a kagylót úgy, mint szoktam, s meglepetésemre megszólalt egy hang: „Hogy állnak nagyapa új fogai?”

Fogalmam sem volt az ikerállomásról. (Amerikában több előfizető van egy vonalon és különböző csengetéssel hívják készülékhez őket.) Meg kellett hallgatnom a szomorú történetet, hogy nagyapa fogai nem jók és kiesnek a szájából. Elhallgatott a „beszélőgép” – János nevezte ennek. Eredmény nélkül nyomtam le többször is a villát, míg végül megtaláltam a tárcsát és hosszas próbálkozás után rájöttem arra, hogy a kagylót a villán kell hagyni, amíg a keresővel a megfelelő számot hívja. Végül tudtam beszélni Alfréddal. Kolumbusz érezhette így magát Amerika felfedezése után, mint én. Megmondtam neki, hogy kicsi a házunk. Mit lehet csinálni?

„Könnyű ezen segíteni – mondta megnyugtatóan. – Fölemelik a tetőt és emeletet húznak az épületre. Akkor elég nagy lesz.”

Ajánlotta, hogy előbb beszéljünk Mr. Searsszal. Nagyon jó ács, a legjobb a faluban. Felhívtuk őt is. Megígérte, hogy amint megszűnik a hóvihar, azonnal jön. Másnap meg is jelent. Megmagyaráztuk Mr. Searsnak Alfréd tanácsát és megkértük, hogy azonnal kezdje meg a munkát. Sehogyan se akart nekilátni, mert az időjárás nagyon szeszélyes, de amikor könyörgő tekintetünket látta, beadta a derekát és még aznap délután bontani kezdte a tetőt.

György, Mária és Hedvig szívvel-lélekkel segített a munkánál és így hamarosan szétszedték a tető nagy részét és előkészítették az új emelet ácsolatát. A negyedik nap újabb hóvihár kerekedett és Mr. Sears otthon maradt. Éppen ebédeltünk, amikor óriás recsegést-ropogást hallottunk. Fölugráltunk és amikor a lakószoba ajtaját kinyitottuk, a szabad ég alatt álltunk. A ház legnagyobb része összedőlt. A kandallótól kezdve minden a pincébe omlott, csak néhány falomladék állt még, a tető teljesen eltűnt. Abban a pillanatban megszűnt az orkán, de gyorsan még hóval takarta be a romokat. A telefon minket hívott. Odamentem a falomladékhoz, ahol függött. Alfréd jókedvűen kérdezte: „nem történt semmi?” „Csak azt akartam mondani, hogy ne sokat bontsanak le a tetőből, mert olyan vihar esetén, mint a mai, még szerencsétlenség is történhet.”

„Az már nem árthat nekünk, Alfréd!”

„Ó! – mondta nevetve – már annyira vannak. Igen gyorsan ment.”

„Kérem, jöjjön, nézze meg!” Mr. Searsot is hívtam.

„Mr. Sears, mit csinálhatunk egy összedőlt házzal?”

„Azonnal megyek.”

Egy óra múlva az építész meg az ács közös tervük sírjánál állt a romok között. Annyira megrázó volt ez az eset, mint a vízözön vagy földrengés. Mi történhet még? György teljesen magába roskadt.

„Tudod, György, örülök ennek, hogy így történt – mondtam neki –, hiszen úgyis ellenezted a toldozgatást. Most kénytelenek vagyunk újat építeni és ez olyan lesz, amilyenek mi akarjuk.”

„Újat építeni? Honnan veszel annyi pénzt?”

„Ugyan, pénzt! Egyszer azt mondta valaki, hogy egy nép annyit ér, amennyit dolgozni akar. Ami a népre érvényes, érvényes egy családra is. Mi többet érünk egymilliónál. Gratulálok!”

Az építész és az ács szerint is le kell bontani a romokat.

„Most pedig Alfréd, arra kérem, készítse el egy szép osztrák parasztház terveit. Hogyha mindnyájan összefogunk, hamarosan elkészül új, kedves otthonunk.”

Nagyon csodálkoztam, amikor sokáig gondolkodott és nem válaszolt. Végre megszólalt: „Háború van és a háborús gazdálkodási hivatal megtiltott minden új építést. No, majd megnézzük, mit lehet kezdeni!”

A család egy része továbbra is a szirupgyűjtésnél serénykedett, a másik pedig a bontáshoz kezdett. A tapéták alatt 1832-es újságok voltak. Kovácsolt szöveget használtak, a gerendákat meg fejszével farragták. Megpróbáltunk annyi anyagot megmenteni a romokból, amenny-

nyit csak lehetett. Alfréd kiderítette, hogy a háborús intézkedések megengedik a régi épület nagybővítését. Nálunk meg pont erről volt szó. A konyha, faraktár és két szoba megmaradt. Az egyikben monsignore Wasner, a másikban György és János lakott velem. Ezek a helyiségek fűthetetlenek voltak. Tetejük nagyon vékony volt. Amíg hó fedte, el lehetett viselni. Később nagyon meleg volt és beázott. Amikor véget ért a szirupgyűjtés, a vödöröket és az ernyőket a csöpögő mennyezet alá állítottuk.

Kérvényezni kellett, hogy építhessünk. Bizottság jött és megvizsgálta, szükséges-e az építkezés? Mindent megmutattunk, a falatnyi konyhát, amelyikben tizenkét személynek kellett elférnie, a két hálószobát, a szénapadlást, a lányok szobáját és az istállóban berendezett „fürdőszobát”. Azonnal megkaptuk az építési engedélyt.

A szirupgyűjtés eredménye 363 vödör. Büszkék voltunk az eredményre. Egyszerre az istállóba vittük, Ágotának még ahhoz is volt kedve és ideje, hogy címkét készítsen és ragasszon minden egyes kannára: „Juharszirup Vermontból a Trapp család gazdaságából.” Mindegyikünknek tetszett. Minden vödört, készüléket tisztára mostunk és elraktároztunk a következő évre s amikor készen voltunk, nagy ünnepséget tartottunk, amire meghívtuk Teofil és családját is. Gyönyörű időnk volt, kitűnő a hangulat, de hamarosan lehűtötte Teofil bejelentése, hogy farmot vett és hamarosan odaköltözik. Testvére azonban szívesen jönne helyette. Nagyon sajnáltuk, hogy elmegy tőlünk, de örültünk annak, hogy ismét önálló lesz és saját földjét művelheti. Pár nap múlva megjött Ovíla családjával, két kisgyermekkel. Az idősebb tizennégy éves volt. Vasárnap volt éppen és mindnyájan segítettünk a jövevényeknek. Egy kicsit később akartam lemenni én is. Fáztam és mellénykét akartam felvenni, s amikor beléptem a konyhába, lépéseket hallottam. Tudtam, hogy senki sincs a házban. Ki lehet az? Nem hittem szemeimnek. Egy óriás szkunk sétált le a lépcsőn. Éppen eleget hallottam erről az állatról és udvariasan kitértem előle. Utánam jött a konyhába. Nem ment ki a nyitott ajtón a szabadba, hanem a jégszekrény alá bújt. Lerohantam a majorba és elmondtam kalandomat. Amikor visszajöttünk a házba, fekete-fehér farka még ott virított a jégszekrény alatt. Lábujjhegyen jártunk, halkán beszéltünk, hogy veszedelmes társbérllönket ne zavarjuk.

Láthatóan jól érezte magát nálunk, olyan szelíd lett, hogy közbe-közbe megjelent, csészéből itta a tejet és a szemétyvödörben is keresett

néha-néha ennivalót. Később családját is elhozta s mivel nem fértek el a jégszekrény alatt, a konyha padlója alatt tanyáztak. Nem lehet örökké lábujjhegyen járni, és néha le is esik valami. A szkunk mama ezt nem tudta elviselni, riasztójelet adott: „azonnal spriccelni!” Mi pedig érezve a szörnyű bűzt, haragudtunk arra, aki leejtette a kést vagy a villát.

Végre kitavaszkodott Vermontban. Eltűnt az utolsó hó is. Néhány meleg és esős nap teljesen megváltoztatta a vidéket. Minden kiszökött. A zöld sokféle árnyalatában a sárgás világoszöldtől a fenyőfák haragoszöldjéig pompázott az erdő és a rét. A levegő soha nem hallott zsongással, dallamokkal volt tele. Minden nap újabb meg újabb meglepetést tartogatott, új meg új eddig ismeretlen virágokban gyönyörködhetünk. A kisvárosban még a tavasz is szelíd, gondozott, fegyelmezett. Megjelenik egy teherautó, férfiak ugrálnak le róla, metszik a bokrokat, fákat, ápolják a pázsitot, palántával teleültetik a virágágyakat és továbbállnak. Vidéken a tavasz rakoncátlan, vad szépséggel van tele. Az ember szíve majd megszakad, amikor a természet gazdagságát, szépségét, életerejét látja. Annyi rügy, bimbó, virág van a fákon, virág mindenütt, ezernyi méh, rovar zsong és röpköd. A csobogó patakok, a vidám, pajkos napsugár az élet fakadásáról beszél. Az ember érzi, hogy újraéled. A mellkas kitárul, a szív tele van tervekkel, vágyakkal és kész arra, hogy mindenkit újult erővel szeressen. A szűkös férőhely arra készítetett, hogy időnként a szabadban töltsük. Így sokkal jobban élveztük a tavaszt. Mindennap láttuk a napfölkeltét Elmore Mountain fölött. Kis birtokunk a napfényben fürdött, míg az alsóbb fekvésű völgyeket ködpára borította. Napnyugtakor hálálkodtunk, hogy ezt a kilátást és hegyet vettük meg.

Hogy boldogságunk teljesebb legyen, kis helyiségre is szükségünk volt, ahol rendszeresen imádkozhatunk. Kápolnát építeni nem tudtunk adott esetben, de a régi lóistálló mellett volt gazdaságunk legszebb épülete, a tyúkól. Sok mosás, sikálás, meszelés után ragyogó tiszta lett. Függyököket raktunk a falra – árverésen vettem Merionban. – Szőnyeg került a padlóra. György oltárt ácsolt. Mária szentségházat készített. Két padot tettünk bele szembe egymással. Úgy látszik, hogy az Üdvözítő Betlehem óta szereti az istállókat! Engedélyt kértünk a püspöktől, hogy az Oltáriszentséget ott őrizhessük. Szívesen megadta, sőt még felszerelést is kaptunk tőle monstranciával együtt. Úrnapkor két pap jött Washingtonból, hogy segítkezzenek. A világ teremtménye óta először trónolt ezen a helyen az Oltáriszentség. Ismét volt naponta szentmisénk,

este litániánk. Kegyelemben gazdag napjaink voltak. Mire elolvadt a hó, eltakarítottunk minden romot, minden szemetet. Rozsdás szegekkel, whiskys üvegekkel három, egyéb szeméttel huszonnégy autót raktunk meg. Minden másként nézett ki, amikor a sok limlomot eltávolítottuk.

A régi ház maradványaiból szép csarnokot épített Mr. Sears a pázsitra. Ez volt a nagy ebédlő és lakószoba. Itt már vendégeket is fogadhattunk.

Utolsó évünkben Merionban a sok énekpróba miatt nem tudtuk elvégezni a házimunkát. Néhány órára fogadtunk egy néger nőt, Bea nénit. Nagyon rendes, tiszta és kedves volt. Hamar megkedveltük. Nagyon sírt, amikor eljöttünk, de megígérte, hogy az első vonattal jön, amikor szükségünk van rá. Most szükségünk volna rá, de hol lakjon? Mr. Sears mindig talált ki valamit. A fűskamrából három kis szobát készített. Most már csak ágy kellett.

Mr. Sears nélkülözhetetlen mindenestül nálunk. Valóságos ezermester volt, mindenhez értett. Tudta, hogy mit hol lehet kapni. Egy ágy miatt nem kell töprengeni. Csak meg kell nézni az újság árverési rovatát. Árverés! Ettől a szótól tűzbe jöttem. György nem jó szemmel nézte, hogy használt holmikat vásárolok. Ennek ellenére elutaztam a legközelebbi árverésre. Ágyat ugyan nem kaptam, de lovat vásároltam helyette. No meg néhány láncot, kötelet és söt. Amikor megérkeztem, a család éppen vacsorázott.

„Hoztál ágyat?” – kérdezte György.

„Nem!”

„Vettél valamit? Talán antik bútort?”

„Igen, de mégse!” És beszéltem a láncokról, kötélről, sóról, de úgy látszik, hogy kissé lelkesebben, mert György azonnal gyanút fogott. Letette a kést, villát és rám nézett.

„Hát még mit vettél?”

„Lovat!”

„Micsodát?”

„Lovat. Topsy a neve. Tizenkét éves. A legjobb ló negyven dollárért. Majdnem ajándék!”

„És Bea néni a lovon fog aludni?”

Nagyon megkönnyebbültem, amikor az egész család nevetett. Martina felajánlotta: „az ágyamban aludhat Bea néni, én majd a heverőn fekszem”.

Néhány nap múlva a Waterbury állomásról hazahoztuk Bea nénit.

Topsy is megérkezett. Beállítottuk az istállóba Prinz és Lady mellé. Átvettem az istállót és gondosan ápoltam Topsyt. Dupla adag zabot adtam neki; reggel meg este tovább csutakoltam, mint a két igáslovat. Hamarosan meghízott és erős, szép ló lett.

A romok eltakarítása után egy szép reggel belekezdünk az új ház építésébe. Alfréd olyan szép svájci házat tervezett, hogy amikor meglátuk, valósággal megrészegettünk tőle. Először pincét kellett ásni. A régi nagyon kicsi volt. Mr. Sears ajánlotta, hogy kaparógépet hozzunk. Az egyik farmon volt ilyen. A gépet két lóval kellett húzatni. Ott a farmon volt gépész is. Tíz dollárért kölcsönadták, és eljött Cliff, a gépész is. Idős apjának segített a gazdaságban, de néhány napra átjött hozzánk. Nagyszerűen bánt a lovakkal. Amikor látta, hogy érdekel a dolog, mindent megmagyarázott és ajánlotta, hogy vegyek lőszerszámot és egy második kotrót. Attól kezdve Cliff az igáslovakkal én meg Topsyval dolgoztam. Lovam nagyon büszke volt és annyit akart dolgozni, mint a másik kettő. Egy darabig minden jól ment. A puha földben jól dolgoztak a gépek: olyannyira, hogy a ház előtti kis domb hamarosan eltűnt. Amikor a humusz alatti kavicsréteghez értünk, gépeink csődöt mondtak. Előbb fel kellett lazítani. Mr. Sears csak nagyokat sóhajtozott, de másnap vasrudakkal jelent meg és ezekkel addig lazítottuk a köves réteget, míg a gépek újból használhatók lettek. Lassú, nehéz munka volt. Belefájdult a derekunk.

Mindig melegebb lett az idő. Gyakran voltak viharok is. A közelben sehol se volt markológép. Ezért György és dr. Wasner, a lányok és Mr. Sears hónapokon át lapáttal dobálta ki a földet.

A legközelebbi árverésen három kismalacot vásároltam. Bea néni örökre szidott, hogy sok ételmaradékot pocsékolunk el. Petunia, Violet és Zsuzsi nevet kaptak. Hamarosan kedvenceink lettek. Bea néni meg Martina a szó szoros értelmében kényeztette a kis jószágokat, de meg is látszott rajtuk, mert nagyon gyorsan gyarapodtak.

A szkunk család elvonult nagy sértődötten, mert az építkezés zavarta őket. De volt már két macskánk, kutyánk és a majorban 52 tehenünk. Nem maradtunk állat nélkül. Mire a pince elkészült, elérkezett a szénakaszálás ideje. Ovila örült, hogy megkapta a lovakat. Topsyt befogtam a lögereblye elé. Nagyon értelmesen végezte a munkát. Lassan húzta a gereblyét az istállótól a rét másik végéig. Onnan ügetve futott az istállóig, hogy újból mélabúsan gyűjtse a szénát. Nagyszerű érzés volt a gereblyén ülni. Jobbról-balról illatozó széna, előttem a ló fényes háta,

„az én lovamé”, kezemben a gyeplő. Vidám voltam, mint egy dalos pacsirta és szabadabb, mint egy királyné.

Egy darabig eltűnt a Trapp család az újságok hasábjairól. Csodálkozni kezdtünk ezen. Egy nap azonban két tudósító jött, egy újságíró és egy fényképész. Látni akarták, hogy mit csinálunk és életünkről fotóriportot készítettek. Mivel semmit se értettek a gazdálkodáshoz, ugrattam őket és egész nap jót mulattunk rajtuk.

Mr. Sears hozott két segédmunkást. A házfalak számára famintákat hoztak. A mintákat a pincében használtuk fel. Egy nap elmaradt Mr. Sears. Nem érezte jól magát. Többé már nem is jött. Még betegágából is irányította a munkát, míg meg nem halt. Akkor minden munka leállt. Legjobb stowe-i barátunkat veszítettük el, aki első pillanattól kezdve atyai szeretettel irányította a házépítést. Ünneplő ruhában kísértük utolsó útjára. Sirjánál Brahms bölcsődalával búcsúztunk tőle. Ezt nagyon szerette. A további munka nagyon vontatottan, nehezen ment. Mr. Sears hiányzott. Alfréd gyakrabban jött, hogy némiképp helyettesítse őt. Elemeket készítettünk s elkészült az anyagszállító is. „Betonkeverő kell” – mondta Alfréd. Wareburyban kaptunk kölcsön. Taligára is szükségünk volt, azt a várostól béreltük. Cementet, homokot és kavicsot telefonon rendeltünk. Ács nélkül azonban semmire se mentünk. Végére nagy nehezen találtunk egyet. Nagy nehezen sikerült rávenni, hogy jöjjön. Eleinte csak esténként jött, mert előbb be kellett fejeznie egy másik épületet. Később hetenkint kétszer jött, majd végül mindig nálunk dolgozott és átvette az építkezést. A lóistállót teleraktuk cementes zsákkal. Középuított állt a betonkeverő. Jöttek a homokos meg kavicsos teherautók. Egy verőfényes reggel Cliff elindította a betonkeverőt, és azóta szinte megállás nélkül dolgozik. Mr. R. kiadta az utasítást: egy lapát cement, két lapát kavics, három lapát homok és annyi víz, amennyi szükséges. Nagyon erőssé akartam építeni a házat és ezért lopva több cementet tettem bele. Azt hittem, hogy ettől erősebbek lesznek a falak. Ma, amikor a pincefalak repedéseit látom, tudom, hogy ki az oka ennek.

Minden vendéget munkaruhába bújtattunk és segítenie kellett. Két lapát kavics, három lapát homok és a cementet én adtam hozzá. Gyakran jött vendég. Jó segítség volt. Minden jól ment egy darabig, csak a keverőgép nem. Amikor már mindent előkészítettünk, kordét, lapátoló férfiakat, lányokat, a gép dohogott, köhögött egyet és megállt. Cliffet hívtuk. Szétszedte a motort, összerakta és végül helerűgött, és a motor

működni kezdett. Naponta többször is megismétlődött ez, de nem tudtunk ezen változtatni, mert közel s távolban se volt másik keverőgép. Nem volt olyan halálnem, amit ne kívántunk volna szívből ennek a gépnek. Föl akartuk akasztani, lelőni, megfojtani, megmérgezni, agyonverni, de mégiscsak nőttek a falak, míg egy szép napon monsignore Wasner egy követ falazott be ünnepélyesen. Ebben üveg szenteltvíz és latin nyelvű pergamen okirat volt.

Közben sűrűn leveleztünk fiainkkal. Éppen akkor jöttek szabadságra, amikor leszedtük a zsaluzást. A deszkából padlót készítettünk. Mindenki szögelte, amíg szilárdan nem állt. Bokrétaünnepélyt rendeztünk és mindenki táncolt az új ház padlóján. Ismét négy hangon énekelhettünk. Teljes volt a vegyes kórus. Egyre jobban csodálkoztunk az amerikai házépítés gyorsaságán. Hamarosan álltak az emeleti tartógerendák, jött az újabb padlózás, majd a második emelet, és mielőtt lejárt a fiúk szabadsága, a tetőszerkezet is elkészült. Így legalább volt némi fogalmuk arról, hogy milyen lesz a házunk. Szomorúan vettünk búcsút tőlük, amikor visszamentek, ezúttal a hegyivadászokhoz vonultak be.

Mindegyikünket különös munkaláz kerített hatalmába. Vagy deszkát szegeltünk, szénát kaszáltunk, a hegyoldalban szedret szedtünk. Akkor annyi volt, mint azóta még soha. Találtunk egy régi szirupfőző üstöt. Hétfőn vizet forraltunk benne a nagymosáshoz. Más napokon a befőzéshez használtuk. Hogyha vendégek érkeztek, választhattak, hogy az építkezésnél vagy a befőzésnél segítenek. Valakinek mindig hasznát tudtuk venni a bab-, borsó- meg az almaszedésnél. Nagyon nehezen kaptunk munkaerőt. A fiatalok bevonultak, az öregek meg dolgoztak. Az igazi ok azonban nem ez volt. Gyanúsak voltunk, „az ötödik hadosztálynak” tartottak bennünket. Az újságokban azt olvasták, hogy Dániában, Hollandiában turisták mentek és ott építkeztek. A megszállás alkalmával sült ki, hogy ezek erődítmények, támaszpontok voltak. Jó, hogy akkor minderről nem tudtunk semmit, mert nagyon fájt volna. Évek múltán jót neveltünk rajta, amikor elmesélték. Még csak elképzelni se tudtuk, hogy hova lőhettünk volna hegyeinkről.

Még szerencse is volt, hogy idegen segítség nélkül kellett építkez-nünk, mert elfogyott a pénzünk. A szombati fizetéshez mindig nagyon nehezen tudtuk csak előteremteni a pénzt. Csütörtöktől kezdve így imádkoztunk: „Istenem, segíts!” És mindig megsegített úgy, hogy tudtunk fizetni. Sokszor csodával volt határos. Pl. egy pénteken a megbetegedett művész helyett kellett szerepelnünk. Ez három szombati fizetést

fedezett. Más alkalommal azt mondta valaki, hogy pár ezer dollárt ad kölcsön négyszázalékos kamatra. Ez elég volt a további szombatokra. Az idő hirtelen rohanni kezdett. Szeptemberben rövidülni kezdtek a napok. Napi fél órát gyakorolnunk is kellett. Néhány hét múlva megkezdődnek a hangversenyek és még nincs tető az épületen!

Mr. R. elmondta, hogy Stowe lakói nagy gondban vannak. Az iskola teteje beázik és nincs pénzük a kijavításhoz.

„Gondolja, hogyha egy előadást tartunk, segít rajtuk?”

„Egész biztosan” – lelkesedett.

Hamarosan meg kellett tartanunk a hangversenyt, mert közel volt az iskolaév kezdete. Néhány nap múlva a Town Hallban énekeltünk. Természetesen csak női hangra. Alig hogy tudomást szereztek róla az emberek, azonnal elkelt minden jegy. A nyaralás véget ért és a városiak is, meg a farmerek is meghallgattak minket. Felejthetetlen volt, hogy a hangverseny végén az egyik szenátor feljött a színpadra és kezét fogva gratulált. Utánajött az egész közönség és mintha ezt fejezte volna ki: „Most már hozzánk tartoztok. Isten hozott benneteket!”

Ez szerdán történt. Szombaton két teherautó iskolás gyerekek jött kézimunkatanárával hozzánk.

„Most mi segítünk Önöknek” – mondta Mr. Page.

Pillanatok alatt a tetőn voltak a fiúk és órákon át vad kalapálás hallatszott. Vasárnap ismét jöttek. Rajtuk kívül néhány városi is jött autóval. Szerszámot is hoztak magukkal. A következő héten megismétlődött ez. Munka végeztével kávé, kakaó, kalácsot tálaltunk. Azt hittük, hogy a meséből valóság lett. Éjszaka folyamán a kis törpék felépítették a félig kész házat. Három nappal a hangversenykörút előtt készen lett minden, helyén volt ajtó, ablak. Téliestítettük az épületet.

Míg a kegyetlen háború egyre jobban megviselte az emberiséget és nagy károkat okozott, egy kis embercsoportnak sikerült egy félreeső hegyvidéken annyi jóindulatot keltenie, amennyi azoknak jut osztályrészül, akik adnak, de előtte nem számítgatnak. Mindenki azt ad, amije van: időt, ügyességet, fáradságot, s ezzel megvalósítja azt, amiről olyan sokat beszélnek, de ritkán gyakorolnak: az igazi felebaráti szeretetet.

KILENCEDIK FEJEZET

Háborús hangversenyek

Néhány nappal a hangversenykörút előtt Stowe-ba utaztam a Drug-Store-ba. Gyanútlanul lapozgattam a „Life” legutóbbi számában és önmagammal találkoztam. Teljes nagyságomban álltam Prinz és Lady között. Látható volt György és Martina is, amint a Szűzanya oltárát díszítik. Eszembe jutott az a forró nyári nap, amikor a két tudósító állandóan a nyomunkban volt. Nem is gondoltunk arra, hogy a „Life” tudósítói.

Amikor New Yorkba érkeztünk, az állomáson megkérdezte egy suhanc: Hogy van János? Láttam a képét a „Life”-ben. Egész utunk alatt így volt. Ohióban valahogy elveszítettük a jegyünket, de a „Life”-nek az a száma, amiben szerepeltünk, bizonyítékul szolgált.

A New York-i irodában vastag vászonborítékot kaptunk, amiben a piros meg a zöld vonatjegyek mellett könyv vastagságú útbaigazítás volt.

Megérkezés, elutazás között volt néhány óránk. Néha még hangverseny is volt közben. Máskor az autóbuszon vagy a vonatban kellett várakoznunk. Ez merőben új volt számunkra. Eddig csak a New York–Philadelphia vonalat ismertük. 1943-at írtak. Hatodik hangversenykörutunk Amerikában. A háború elérte csúcspontját. Az egész nemzet fegyvert fogott. Az utcán, éttermekben, vonaton csak egyenruhás férfiakat és nőket lehetett látni. Nagyon kevés volt a civil.

Hangversenyeinkkel ahhoz a mozgalomhoz csatlakoztunk, amelynek célja volt összefogni az erkölcsi erőket, megnyugtatót és lecsillapítani a kedélyeket, bizalmat és reményt kelteni az emberekben. Szerepünk fontos volt és munkánk eredményes. Ezt bizonyítja a sok elismerés. Naponta kemény csatát kellett vívniunk, hogy elérjük a csatlakozó vonatot vagy autóbust, hogy mindnyájan felférjünk ugyanarra a közlekedési eszközre, hogy csomagjaink pontosan megérkezzenek a hangszerekkel. A napi csata mindig a szállodánál kezdődött a taxiért. Három kocsira volt szükségünk. Kettő a családot vitte, egy a csomagokat. Bár mindegyikünknek közepes bőröndje volt, a hangszerek, a kották, az oltárfelszerelés összesen 15 darab volt. Hogyha sikerült taxit szerezniünk, az csak a kezdet volt, minden probléma még nem oldódott meg

evvel. Az állomásokon mindenütt hatalmas embertömeg volt. Sokat kellett kérdezősködnünk, hogy honnét, mikor indul a vonat, s bizony nagyon nehezen birkóztunk meg bőröndjeinkkel, amiket nekünk kellett cipelnünk.

Ruhánk feltűnő volt és nemegyszer kérdezték: „Nem akarok nagyon kíváncsinak látszani, de mondja kérem, milyen szervezethez tartoznak?”

Hogyha a Trapp nevet emlegettük, a legtöbb ember azt válaszolta: „Ó, emlékszem, magukat láttam a Life-ban.”

Mások hozzánk jöttek és a fél- vagy másfél órás várakozást csevegéssel töltöttük el. Amikor hallottuk a közeledő vonat zakatolását, félbeszakadt a beszélgetés, mindenki arra összpontosított, hogy mindenáron felszállhasson a vonatra. Amikor a vonat befutott a pályaudvarra, szomorúan láttuk, hogy még a folyosók is zsúfoltak.

„Ne feledjetelek el-ban leszállni!” – kiáltotta György. Ezek voltak annak az apának utolsó szavai, aki nem tudta, hogy mikor látja családját újból együtt. Aztán elkezdődött a zűrzavar. Mindenki tolokodott egy vagy két bőrönddel a kezében, hogy bejuthasson valamelyik fülkébe és csodaszámba menő ülőhelyet találjon. A vonat indulása után, amikor már sikerült a bőröndöket elhelyezni, felfedező útra indultunk, hogy megkeressük a család többi tagját. Kölcsönösen beszámoltunk arról, hogy a többiek hol vannak. „Papa Jánossal, két kocsival hátrább Martina, Johanna, Illi és Lorli a hölgyszakaszcsofolt folyosóján ácsorog, dr. Wasner négy kocsival előbbre van az étkezőkocsi mellett, a többieket nem láttam.” A bőröndök felől már nem is érdeklődtünk, és csak reménykedtünk abban, hogy meg is találjuk őket. Így reménykedtünk egyik állomástól a másikig, a vonattól az autóbuszig és fordítva. A két hosszú amerikai és kanadai úton – bár hihetetlenül hangzik – mindig pontosan megérkeztünk bőröndjeinkkel együtt. Rosemarie és Lorli felelősségteljes szerepet kapott hangszeres műsorszámainkban. Mindkettő nagyon szépen fuvolázott. Jánoskát is magunkkal vittük. Ő akkoriban kezdett fuvolázni. Képzését nem hagyhattuk abba hat hónapra. Mária oktatta őt mindennap. Négy és fél éves volt csak. Naponta órákig utaztunk. Mindig mesélni se lehet. Meg kellett tanulnia azt is, hogy lekösse magát. Így tanult meg játszva számolni, írni és olvasni. Északkelet-Kanadában egy kolostori iskolában hangversenyeztünk. Nagyon kedves, szeretetre méltó főnöknő foglalkozott vele egy kicsikét, majd megállapította: „Nagyon tehetséges fiú. Fel kellene írniok, vagy megje-

gyezniök, hogy mit mond vagy csinál. Sohase lehet tudni, hogy mi lesz belőle. Különösen azt figyeljék meg, hogy milyen szót olvas először. Sokszor így is megmutatkozik a kegyelem.”

Néhány nap múlva az ölemben üldögélt János, és az ablakon át nézegettük a tájat. Vonatunk megállt egy kisváros állomásán. Vágányunk az utca mellett volt és a félhomályban hirtelen kigyulladtak a neonfények. János felfigyelt és lassan, ünnepélyesen betűzte a nagy reményre jogosító fiatalember első szavát: „K-o-cs-m-a.” Nem volt szívem ezt a főnöknővel közölni.

Nagyon fárasztó volt ez az utazás így a gyerekekkel. Előfordult, hogy a hangverseny után azonnal tovább kellett utaznunk, hogy idejében megérkezzünk a következő városba. Órák hosszat kellett ácsorogni a hideg, huzatos pályaudvarokon a sokszor órákat késő vonatot várva, nemegyszer éjfélig is. Egyszer Illinoisban éjjel egy órakor szálltunk vonatra. Mindegyikünknek hálókocsijegye volt más és más fülkében. Nyolcas volt a jegyem. Jó éjszakát kívántunk egymásnak, hogy annyit aludjunk, amennyit csak lehet. Elhúztam a függőnyt és nehéz bőrröndömet az ágyra dobtam. Abban a pillanatban baljós nyögést hallottam. Megjelent egy férfi felső teste, haragvó szemei villámokat szórtak felém. Neki is ugyanaz a jegye volt, mint nekem. Kétszer adták el a hálófülkét. Másik alkalommal a nebraskai Scotts Bluffbe utaztunk. Már éjfél is elmúlt. Nagyon fáradtak voltunk. Lassan, egyenkint jutottunk helyhez. Végül szomszédom is leszállt, és dr. Wasner lerogyott a helyre és azonnal elaludt. A következő állomáson két lány és négy katona szállt a fülkénkbe. Nagyon jó kedvük volt, harsányan nevettek, vihogtak, kitűnően érezték magukat és mindenáron azt akarták, hogy mi is osztozzunk vidámságukban. Vidámságuk csak úgy harsogott, mi pedig legszívesebben aludtunk volna. Balszerencsénk úgy hozta, hogy két katona monsignore Wasner és az én hátam mögé került. Egyikük mindenáron az ölébe akarta ültetni a lányokat. Könnyörögve néztem rájuk, hogy egy kissé fékezék jókedvüket, de hiábavaló volt minden igyekezetem. Akkor tanultam meg, hogy tört angolságom nem elegendő érzelmeim kifejezésére. Míg a megfelelő szavakat kerestem, az egyik lány játszani kezdett dr. Wasner meglehetősen hosszú hajtincseivel, és éppen fonni akarta. Észrevettem. Ez már mégiscsak több a soknál. Még mielőtt megfontolhattam volna, hogy mit is mondok, felálltam, jól kihúztam magamat, ahogy csak tudtam, és megfordultam, hogy rájuk nézzek. Tekintetem villámokat szórt. Útitársaink fölfigyelték, hogy mi

következik ebben a történelmi pillanatban. Néma csönd lett, mindenki rám figyelt. A legbecsmérőbb szavakat kerestem és közben kiböktem: „Maguk... maguk... tetvek.”

Ezt a kifejezést ajánlom másoknak is, mert akkor használt. Egy oklahomai hangverseny után egy könnyekig meghatott ezredes jött a szobánkba. Kitárt karokkal gratulált. Magyarországon született, de földinknek érezte magát. Meghívott vacsorára és nagyon kedves estét töltöttünk együtt. Györggyel közös ismerősökre akadtak és olyan nagy lett a barátság, hogy amikor késő éjjel búcsúztunk egymástól, már „Ferdinánd bácsi” lett. Másnap az állomásra is kijött. Egyenruhájáról levette a rangjelző sast és János katonasapkájára tűzte, amit bátyjától, Ruperttől kapott. Fél óra múlva katonák mentek el mellettünk az étkezőkocsiból a helyükre. Az egyik vidám, tréfás kedvű fiú játszani akart Jánoskával. Eléje állt, szalutált és feszes vigyázzállásban mondta: „Ezredes úr, kaphatok szabadságot?” János nagy, kék szemeivel ránézett és komolyan mondta: „Igen, harminc napot.”

A katona zsebébe nyúlt és harminc pennyt nyomott a jószívű ezredes markába. Egyszer csak azt veszem észre, hogy János nincs sehol. Megijedtem és keresni kezdtem. Végre megtaláltam a harmadik vagonban, ahol szabadságot árult a vidám katonának, akik zsebeit pennyvel teletöltték. A vonat Kansas egyik állomására ért. Ott kellett hangversenyeznünk. A helyi rendező erős gimnazista fiúkkal várt az állomáson. A fiúk megragadták bőröndjeinket és a szállodába vitték. Mr. Sullivan megkérdezte a hangverseny után: „Hová utaznak?”

„A fél tizenegyes autóbusszal Wichitába kell utaznunk, ott átszállunk a Colorado expresszre.”

„Fél tizenegykor nincs busz.”

„Dehogynem, kell lennie, itt van a menetrendben!”

„A háború kezdetekor megszüntették.”

„De nekünk Wichitában kell lennünk. Akkor taxival megyünk.”

„Nincs taxi a városban, azért hoztuk át bőröndjeiket gyalog.”

„Mr. Sullivan, nekem mindegy, hogy mivel megyünk, de kerítsen valahogyan egy kocsit, hogy fél tizenkettőkor elindulhassunk. Mind-egy, hogy mibe kerül. El kell érünk a vonatot.”

Másnap Ágotával bevásároltunk a városban. Amikor a szálloda elé értünk, egyetlen autót láttunk ott. Ez mégse lehet! Halottaskocsi volt. Már fél tizenegyre járt az idő, amikor a pincérek bőröndjeinket a

hullaszállítóba rakták és kilenc széket is elhelyeztek benne. Mr. Sullivan sűrű bocsánatkérések között szabadkozott.

„Nyitott teherautón utazni nagyon hideg volna. Legjobb akaratlan se tudtam más kocsit szerezni.”

Nem volt más hátra, felszálltunk. A vezető mellé ültem, a család pedig a kocsi belsejébe. A kettős ajtót bezártuk. A fél város nevetve búcsúzott tőlünk, mi meg vidáman integettünk. A szokatlan helyzet olyan jó kedvre derített, hogy önkéntelenül is énekelni kezdtünk. A negyvenperces úton jódliztunk szünet nélkül. Wichitában meg kellett állnunk a piros jelzés miatt. Jobbra is, meg balra is autók álltak mellettünk és kíváncsian nyitották ki ablakaikat, mert éneklő halottaskocsit még nem láttak. Megpróbáltam olyan mereven nézni, hogy senkinek se legyen bátorsága kérdezősködni. Amikor már érdeklődni akartak, szabaddá lett az út. Így jártunk a második kereszteződésnél is. Végre megérkeztünk az állomásra. Elegánsan bekanyarodtunk. Megfigyeltem az ott ácsorgó két néger arcát, amikor a sofőr kinyitotta a kocsi ajtaját. Mi mást várhattak, mint koporsót, de helyette három, négy, hat vidám lány ugrott ki a kocsiból. Megkövülten, értetlenül álltak.

A hangversenyek jól sikerültek. Nem mintha nem hiányoztak volna a fiúk. A közönség nem hiányolta őket, de mi annál fájdalmasabban éreztük, hogy nincsenek velünk. Az életnek benzin, gumi, cukor, és így a fiúk nélkül is tovább kellett mennie. Nélkülözhetetlen, szükséges korlátozás volt ez. Örültünk, amikor a fiúknak azt írhattuk, hogy nem csak ők, hanem mi is nehézségekkel küzdünk. Így oszlottak meg igazságosan a terhek. Bár a nehézségek miatt sokszor sóhajtoztunk, valójában nem is akartuk, hogy másként legyen.

TIZEDIK FEJEZET

A zenés hetek

Karácsonykor két hétre megszakítottuk a vonatos hangversenykörutat. Nagy szükségünk volt a pihenésre, mielőtt Nyugatra utazunk, hogy csak májusban térjünk vissza. Az volt ám egy hazatérés! A hőmérő – 31 fokot mutatott, amikor Waterburyban kiszálltunk a vonatból. Másnap

két fokkal még hidegebb lett. A hó csikorgott a lábunk alatt, amikor kiléptünk a taxiból, amelyik fölvitt a hegyre. Lépcső helyett széles palló vezetett a házhoz. Az ajtó helyén hatalmas vastag függöny volt. Mivel a falak még nem voltak készen mindenütt, Alfréd a Treemann-féle árverésen vásárolt vastag függönyökkel aggatta tele a földszinti szobákat. Hatalmas tűz lobogott a kandallóban. A harmincöt dolláros párnák a két heverőn voltak. A padlót vastag szőnyeg borította. Minden nagyszerűen illett az új házba. A kandallón az apostolok szobrai állottak. Árverésen vettem azokat is. Az első emeletre csak létra vezetett és most még csak hatalmas tátongó lyuk volt. A szobák még nem voltak fallal elválasztva, s így az egész emelet óriási hálószoba volt. Egyik sarkában az ideiglenes kápolna, ott töltöttük el a karácsony estét. Nagyon vágyakoztunk a fiúk után. Ez volt az első karácsonyunk, amikor nem voltunk együtt.

Hamarosan nekiláttunk a munkának, szögeltük a padlót, válaszfalakat húztunk. Szép időben sielni mentek a többiek. Erről le kellett mondanom, mert évről évre jobban fájt a derekam.

Egy nap megjelent Mr. R.; hírt hozott a faluból. Le akarják bontani a tábort.

Arról a táborról van szó, ahol az első nyáron a katonáknak énekelünk. Amikor hallottam, hogy ezt a katonai tábort, amelyik különb volt minden más tábornál, amit eddig láttunk, most lebontják, nagyon fájt érte a szívem. Egész nap nem hagyott nyugodni ez a gondolat. Mielőtt hazamentek a munkások, megkérdeztem Mr. R.-t.

„Nem kár lebontani azt a tábort? Hogyan lehetne megmenteni?”

„Senki se tudja azt felhasználni – mondta mosolyogva –, de ha szüksége van rá, érdeklődjön az államnál.”

Amikor a többiek megjöttek a sítúráról, vendéget is hoztak magukkal. Mr. Burt volt Stowe-ból, a szalmakalapos ember. A vámháznál találkoztak vele és ő egész nap velük tartott. Utat mutatott nekik és amikor Octagonban téáztak, azt mondta neki Martina: Mr. Burt úgy viselkedett velünk, mintha bácsikánk volna. Ez nagyon tetszett neki és azt kérte, hogy ezt a címet megtarthassa. Attól kezdve „Craig bácsi” lett. Meghívtam vacsorára, hogy nekem is „bácsi” legyen. Furcsa ötletem támadt. Vacsora alatt elmondtam neki, hogy milyen nagy vétekek találom lebontani azt a szép, használható tábort.

Craig bácsi az evéssel volt elfoglalva, de elgondolkodott, majd nyu-

godtan mondta: „Holnap jön Stowe-ba az állami erdész. Az ő hatáskörébe tartozik a tábor. Elhozom, hogy beszélhessen vele.”

Nyugalom, kiegyensúlyozottság sugárzott egész lényéből, nyílt tekintetéből, megfontolt, higgadt beszédéből. Ezek a tulajdonságai mindig a segíteni kész barátság és jóakarát szolgálatában álltak. Craig bácsi nemcsak jó barátunk lett, hanem valóságos élő lexikonunk lett. Mindig szolgált valami jó tanáccsal. Viszonzásul énekeltünk neki. Órákig hallgatta próbáinkat. Búcsúzásakor ragyogó szemekkel mondta: „Köszönöm szépen, egy kissé jobb emberré lettem.”

Másnap jött Craig bácsi és elhozta Mr. Perry Merrilt, az állami erdészt.

Először a télről, síelésről, új házunkról beszélgettünk. Amikor a császármorzsat ettük, Craig bácsi megszólalt:

„Mr. Merrill, a bárónőnek tervei vannak a táborral kapcsolatban. Erről szeretne beszélni Önnel.”

Az ebédlőben csend lett. Mr. Merrill kérdően nézett rám, de nemcsak ő, hanem a család minden tagja kíváncsian, feszülten figyelt. Mit is mondjak most?

Eddig csak sajnáltam a lebontásra ítélt gyönyörű táborn, most viszont kész tervekkel kellene előállnom. De mivel? Azért mégis megpróbáltam.

„Nézze, Mr. Merrill, szeretném megmondani önnek és szeretném megmagyarázni...”

Mialatt hebegtem, dadogtam, agyamban egymást kergették a gondolatok, mit is lehetne egy táborral kezdeni? Mit, de mit? Végül meglett, amit kerestem, zenei táborn, zenés heteket lehetne ott rendezni.

Magam is figyeltem magamat, hogy és miként tudom megmagyarázni Mr. Merrillnek.

„Amikor fiatal voltam, részt vettem ilyen zenei heteken. Százanszázötvenen találkoztunk egy falucskában és népdalokat, népi táncokat tanultunk és adtunk elő. Amerikában ilyesmiről még nem hallottam. Nem próbálkozhatnánk ilyesmivel ebben a táborban?”

Lélegzetvétel nélkül mondtam el ötletemet, és amikor befejeztem, megtöröltem veritékgyöngyös arcomat.

Az ötlet tetszett Mr. Merrillnek.

„Nagyon kellemes pihenésnek tartom ezt. Meg kell valósítanunk államunkban! Az ilyen típusú emberek, akik emiatt idejönnek, pont azok, akikkel megszerettethetnők Vermontot is.”

Mereven néztem tányéromra, hogy ne találkozzam családom tekintetével. Elindítottam valamit, de aztán helyt is kell állni!

„Eddig senki se érdeklődött a tábor iránt – mondta Mr. Merrill –, biztosíthatom, hogy Vermont állam önöknek adja bérbe. Nyújtsanak be egy kérvényt és szerződési tervet. Aláírom, aztán a kormányzó és őt szenátor láttatja. Már most elkészíthetik a tervet. Vacsora után megnézhetjük.”

György, monsignore Wasner és én Mr. Merrill kocsiján, a többiek pedig sível mentek a táborba. A tábor kapujában találkoztunk. Nagyon szép volt a téli tájban. Nyolc barakk a hegyen, egy a lejtőn és egy a völgyben. Bár üresek voltak, Mr. Merrill sorra kinyitotta őket. Szép tágasak, világosak egytől egyig.

„Úgy látszik, jó állapotban van” – szólalt meg végre György. Örömmel vettem tudomásul a hangjából kicsendülő beleegyezést.

„Itt volt a konyha és az ebédlő. A szembenéző barakk a társalgó. A többi háló volt annak a kicsinek a kivételével. Azt betegszobának használták. A domboldali hosszú épületben volt az őrség.”

„Az őrszoba szép kápolna lehetne – mondta monsignore Wasner –, mindenki számára volna benne hely.”

„Kis harangtornyot építünk rá” – ígérte Hedvig.

„Miért ne hagyhatnók az épületeket úgy, amint voltak, ebédlőnek, hálónak?” – kérdeztem.

A többiek közben körülnéztek a táborban. Éppen akkor érkeztek vissza. „Mr. Merrill – jegyezte meg Illi –, az egész táborban nem találtam mosdót. Hol mosakodtak a katonák?”

„Talán a patakban” – mondta János.

„Igen ám! És hol van a...”

„Azt is megtaláltam – mondta Lorli minden szégyenkezés nélkül. – A tábor mögött van a pottyantó. Tizenkét ülökés.” Csak nehezen tudta Mr. Merrill, Craig bácsi és jómagam is pironkodás nélkül megállni.

„Céljaiknak megfelelően több átalakítást kell majd eszközölniök. Azt hiszem, hogy államunkban találnak majd vízvezeték-berendezést, amit beépíthetnek. Amennyire rajtunk áll, mindenben segítünk.”

Amikor az egész család lelkesedését látta, Mr. Merrill mosolyogva folytatta: „Várom kérvényüket és részemről máris elintézt a dolog.”

„A tábor már az önöké” – mondta Craig bácsi.

„Odanézzetek, odanézzetek!” – kiabált János.

Csodálatos látványban volt részünk. Ragyogó, szín pompás szivár-

vány bontakozott ki a hegy és a tábor között. Egész nap folyamán se nem esett, se nem havazott. Csak álltunk és néztük. A tábor hangulatosan illett a dombok közé, a napsütésben ragyogva csillogtak a havas fák és az egész fölött lebegett a szivárvány, a megbékülés meg a remény ősi jele. Megszorítottam György kezét. „Vegyük jó jelnek a szivárványt!”

Nemsokára útra keltünk Nyugatra. New Yorkban elmondtuk menedzserünknek, hogy a nyáron zenés heteket rendezünk egy üdültáborban. Megkértük, hogy hozza nyilvánosságra. Hamarosan 100 000 zöld tájékoztatót vitt a posta vidékre. Ez állt rajtuk: „Meghívjuk Önt, hogy nyáron töltsé szabadságát a Trapp család zenés pihenő táborában a vermonti Stowe-ban.” A nyomtatott betűnek mindig nagy a vonzóereje.

A hosszú vonatozás és buszozás alatt elgondolkodhattam azon, hogy mibe kezdtem. Nem dicsértem meg magamat! A hegyi ház még el se készült. Minden kilincsért, kis ólomcsőért a háborús gazdálkodási hivatalhoz kellett fordulnunk. Mi értelme újabb gondot vállalni? Hiányzott a még több kellemetlenség? Hogyha férjemre néztem, elszorult a szívem. Egyetlen szemrehányó szót se hallottam tőle, de amikor senki se látta, magába roskadt, összetört és nagyon fáradt volt. A fiúknak tengerentúlra kellett menniök. Gond emésztette és én raktam rá ezt a többlet, nem kis gondot. Megint nagyon eladósodtunk. Minél könnyebben vettem én, annál komolyabban vette ő. Az egész terv nagyon bizonytalan, ráadásul sok gondot jelent és nagyon sok kölcsönt kell fölvennünk. Mindez nagyon bántotta őt, még ha nem is mondta.

A cédulák már a postán voltak és a tájékoztatók már a zenei hetek egy napjának pontos napirendjét is közölték. Már nem volt kiút.

Eddig mindig nappal utaztunk. A Phönix–Los Angeles közötti vonat Pullmann-kocsiból állt, és a másfél napos út alatt együtt, egy szakaszban volt az egész család. Papírt, ceruzát vettünk elő és számígtattuk, jegyeztük, mi minden kell a tábor felszereléséhez. Legfontosabb a víz. Lehetőleg hideg-meleg víz a barakkok mosdóiba. Ez ennyi meg ennyi cső és csak kilométerekben lehet számítani, mivel a vizet csak a legközelebbi hegyről biztosíthatjuk. Nyolc hálótermet számítottunk, mindegyikhez négy mosdókagylót, három tusolót és négy WC-t. Százhusz ágylót, matracot, lepedőt, párnát, takarót kell biztosítani. Már ez óriási összeg! Aztán sok tányér, csésze, evőeszköz is kell. Honnan szerezzük be mindezt? Válaszfalakat kell emelni. Honnan vesszük a sok fát? Majdnem lehetetlen fémeket szerezni s ráadásul a barakkokat kívül-belül ki kell festeni és... és...

Örültem, hogy Los Angelesben ki kellett szállnunk. Onnan nem intézkedhettünk. A tábor miatt különben is a háborús gazdálkodási hivatalhoz kellett fordulnunk.

Ez az út nagyon hosszú volt. Az idő mind vészesebben közeledett, amikor az emberek a táborba jönnek, hogy szabadságukat ott töltsék. 104 jelentkező volt már és mindegyik 10 dollár előleget küldött.

Végre hazamehettünk Keletre. Montpellier-ben Mr. Merrill átadta a szerződést, melyet a hat fontos személy hitelesített. Ez május 24-én volt. Az első táborozókat július 10-re hívtuk meg. Ez az idő nagyon rövid volt ahhoz, hogy az elhanyagolt CCC tábort a zene barátságos otthonává alakítsuk.

Mr. Merrill bejelentette, hogy szerzett mosdókagylót, WC-csészéket és két teherautó fát. A többit bizonyára mi is be tudjuk szerezni. A többit?

Nem volt vesztegetni való időnk. A háborús gazdálkodási hivatal közölte velünk, hogy új anyagot nem használhatunk fel, még a fa is csak bontott anyag lehet. Ez nagy csapás volt. Hirdettünk az újságban, részt vettünk minden árverésen. Egyenként szedtük össze az ágyakat, amiket a padlásokon találtunk. Telefon útján kerestünk Boston, New York bizományi áruházaiban mindenféle használati tárgyat. Vízvezetékét, víztárolót sehogyan se tudtunk szerezni. Kérvényünket elutasították először, másodszor is. Végül bizottság jött a helyszínre és megnézte, hogy hadifontosságú-e a tábor. Megmagyaráztuk, hogy ez is éppúgy az erkölcsi magatartást erősíti, növeli a családi szellemet, mint hangversenyeink. Megkaptuk a vízvezetékhez is az engedélyt. Naponta sokszor szólt a telefon.

„Craig bácsi, hol kapható ez meg az?” És a hallgatás a másik oldalon egyre hosszabb lett. Munkánk is épp elég volt, nemcsak a gondunk. A festők addig nem dolgozhattak, míg az ácsok nem végeztek. Ezeknek a szerelőkre kellett várniuk, a szerelők meg Bostonból vagy éppen New Yorkból várták a szükséges anyagot.

Annyi mindenre kellett gondolni! A tájékoztatók azt ígérték, hogy a patak partján a fák árnyékában énekelhetünk majd, ahol július–augusztusban is hűvös van. Padokat kellett odaállítani.

„Craig bácsi, meg tudná mondani, hogy hol szerezhetünk annyi padot olyan sok ember számára?”

És tudta. Mosglen Fallban padokat is árvereztek. Megvettük.

Minél több emberrel beszéltem a táborról, annál inkább rájöttem, hogy ez nem ismeretlen dolog Amerikában. Azt is megmondták, hogy két dologtól függ a tábor életképessége: a táborparancsnoktól és a szakácsnótól. Egyikünk se volt még amerikai táborban. Ezt a véleményt készpénznek vettem. Ismét Bostonba utaztam, de nem használt holmit vásárolni, hanem a munkaközvetítőbe. Azt mondták, hogy szerencsém van, mert azonnal találtam táborvezetőt, aki ügyesnek és tapasztaltnak látszott. Mielőtt elfoglalta állását, meg akarta nézni munkahe-lyét. Néhány nappal később meg is jött. Szereztek olyan szakácsnőt is, aki jól ismerte a bécsi, a francia, amerikai és kínai szakácsművészetet. Száz dollárt kért egy hétre és férjét is el akarta hozni. Meg voltam vele elégedve.

Mivel már úgyis Bostonban voltam, fazekat, tepsit, sütőt, lábast, székeket meg takarókat hajszoltam. Itt egy tucat takarót, ott egy csomó kanalat találtam és abban reménykedtem, hogy valahol majd hozzáillő villát és kést is kapok.

Azután felejthetetlen nap következett. Akkor érkeztem meg Boston-ból és szerelőnkkel, Mr. Steele-vel álltam az egyik barakk előtt, amikor Martina két látogatót hozott. „Ez a két úr a háborús gazdálkodás hivatalától jött” – mondta. Hamarosan megtudtam, hogy ők ketten „a hivatal” és nem szerettek minket és nem szíveleltek semmit, ami a Trapp családdal kapcsolatos, függetlenül attól, hogy a farmmal vagy a táborral kapcsolatos. Nagyon sok kérvényt adtunk be. Szigorúan néztek körül és rámutattak egy új válaszfalra. „Ez új anyagból van!”

Igen, új, de mégse új. Próbáltam megmagyarázni nekik, hogy a fát fél évvel ezelőtt a gazdaság részére vásároltuk és most másodkézből a tábor számára vettük meg. Semmit se használt a magyarázat. Az egyik úr kis füzettel hadonászott az orrom előtt és mondta: „Elolvasta ezt a füzetet? Nem tudja, hogy a legszigorúbb intézkedéseket szegte meg?”

Ismertem a füzetet, el is olvastam, de a régi törvénykönyvek stílusá-ban készült és egyáltalán nem értettem meg. Mindkét úr nagyon szűk-szavú és határozott volt, s elrendelte, hogy minden munkát hagyjunk abba azonnal a gazdaságban és a táborban is. Felszólítottak, hogy kedden jelenjek meg Montpellierben a főhivatalban. Mr. Steele sokat jelentő együttérző néma pillantással eltűnt. Szombattól keddig elég hosszú volt az idő és ráértem azon törni a fejemet, hogy miért is kezdtem ilyen vállalkozásba?

Montpellierben megtudtam, hogy a törvényt ilyen meg olyan paragrafus értelmében megszegtem és ezért 10 000 dollár pénzbüntetésre és egyévi börtönre ítélték. Mit tudok mentségemül felsorakoztatni?

Bár véleményem szerint angol tudásom a legtöbb esetben elegendő volt, de amikor mérges voltam, nagyon rosszul beszéltem angolul. Akkor pedig nagyon mérges voltam. Ki ad kölcsönbe 10 000 dollárt? A Columbia Concerts alkalmaz-e még egyszer, hogyha börtönben is voltam? Mit szól majd Freddy Schang, Drinkerék meg a többi barátunk? Gondolataim fellázadtak. Minél nyugodtabban akartam beszélni, annál jobban dadogtam. Próbáltam megmagyarázni, hogy nem szegtem meg a törvényt és az előírásokat, de nem sikerült.

„Uraim – mondtam nekik –, az egész évet nem ülhetem le egyszerre. Nem engedélyezhetik, hogy részletekben tegyem? Fél évig dolgozom, hogy pénzt keressek és a büntetést kifizessem, a másik fél évig csücsülhetek a börtönben. Így két év alatt elintézzük.”

Ez a hősies beszéd teljesen kimerített. Egyetlen könny csordult ki jobb szememből és végiggördült az arcomon. Nem tehettem ellene semmit.

Ennek a könnynek köszönhettem, hogy az urak belátták, mennyire ártatlan vagyok. Visszavonultak és amikor ismét megjelentek, mintha kicserélték volna őket. Nyugodjak meg és ne izgassam föl magamat annyira. Minden rendbe jön. Belátták, hogy nem akartam becsapni a kormányt. Még ma délután Luce Hillbe jönnek és még egyszer megvizsgálják mindent. Menjek csak haza és nyugodjak meg.

Még egyszer eljöttek. Igen előzékenyek voltak. Körülvettük őket, mindent megmutattunk nekik, a házat is, meg a tábort is. Megmagyaráztuk, hogy mi a tervünk. A szemle végén meghívtuk őket osztrák vacsorára. Gulyás volt sörrel, befejezésül almás rétes. Mikor meggyőződtek arról, hogy semmi becsstelenséget nem követtünk el, nem voltak hivatalnokok többé, hanem barátságos, kedélyes emberek. Ez nagyon meglepett minket, mert olyan országból jöttünk, ahol a hivatalok csak megkeserítik az emberek életét és minden hivatalnok „kisisten”. Másnap folytattuk a munkát, mert nem kellett büntetést fizetni és börtönbe ülni. Az urak velünk együtt áttanulmányozták az előírásokat, hogy a jövőben semmi hibát se kövessünk el.

Fiaiink Európába érkeztek. Közelebbit nem írhattak, de soraikból arra következtettünk, hogy Olaszországban vannak és jól érzik magukat.

A tábor előkészítésének hajszolt munkáját kedves családi ünnep,

János elsőáldozása szakította meg. Még csak ötéves volt, de már csecsemő kora óta részt vett velünk a szentmisén és fájó szívvel vette tudomásul, hogy ő nem kap szent ostyát. Hároméves korától kezdve kérte ő is. Amikor mondtuk neki, hogy még várnia kell, amíg megnő és igazi áldozatot tud hozni, azt kérdezte, hogy mi az az áldozat? „Olyasmit csinálni, amit nem szeretsz. Például megenni a spenótot sírás nélkül – mondta Lorli –, és olyasmit nem tenni, amit szeretsz, így nem eszed meg a bonbont, hanem odaadod nekem.”

A legényke azzal kezdte a tökéletesedés útját, hogy megpróbálta hajlamait fékezni, irányítani. Amikor felállítottuk kis kápolnánkat a farmon, ismét csalódott. Szombat este a kis család künn várakozott egy padon a gyónásra, míg rákerült a sor. Neki csöndben kellett ülnie, nem zavarhatott senkit, mert ő még nagyon fiatal volt. Végre elérkezett a nagy nap. Mindent megtanult, amit tudnia kellett. Már hosszú ideje megmutatta jó szándékát s ezért a püspök úr megengedte, hogy Úrnapkor áldozhat. Előző este ő is bement a kápolnába győnni. Alig tudta kivárni. „Most én jövök – és mellére ütve hangosan kiabálta, hogy messzire lehetett hallani –, most rajtam a sor!”

Másnap piros ministránsruhában égő gyertyával a kezében térdelt az oltár lépcsőjénél, hogy Urát és Megváltóját szívébe fogadja. Túláradóan boldog fiú ült a reggelinél a díszhelyen, amit apró ajándékok díszítettek.

Két hét múlva kell a tábornak kaput nyitnia. Egyetlen ház se volt teljesen kész. Lázasan dolgoztunk, de ha három kezünk és lábunk lett volna, még az is kevésnek bizonyult volna. Az ágyakat egy bostoni áruház, a konyha felszerelését meg egy New York-i ígérte meg, de mindeddig nem érkezett meg. Csak reménykedtünk.

Egy esős reggel a tábor konyhájában tanácskoztunk, hogy mit kezdhetünk a rozsdás tábori konyhával és a fölrepedezett olajos cementpadlóval. A konyha miatt aggódtunk a legtöbbit. A falakról lepergett a festék és teljesen üres volt. Csupán óriási kályhák, tűzhelyek és néhány favágó tönk volt benne. Pont azokon ültünk. Nem a legbizakodóbban töprengtünk. Mindenki mázolt. Látszott rajtunk, hogy ki mázolta a kápolnát pirosra, az ablakokat fehérre és a virágos ládákat zöldre. Piszkos munkaruha volt rajtunk, hajunk az esőben elázott. Szóval „jól festettünk”! Undorral néztünk szét a konyhában, amikor kinyílt az ajtó és az egyik munkás bejelentette: „Valaki beszélni akar Önnel.”

Elegáns, jóvágású férfi emelt kalapot. „Jó reggelt kívánok. A bárónővel szeretnék beszélni.”

Szent ég! A táborvezető! Utoljára akartam megmutatni a konyhát, de ha már itt van, ám legyen! Borzalmas állapotban és hangulatban voltam. Itt van az az értékes ember, akitől az egész vállalkozás sikere függ – amint nekem mondták. Reméljük a legjobbakat! Bízom benne, hogy van elég humora és fantáziája, hiszen háború van és a tábor két hét múlva készen lesz, mert készen kell lennie.

Bátran eléje álltam, köszöntöttem és bemutatam őt a többieknek. Bocsánatkérő megjegyzéseimet tapintatosan figyelmen kívül hagyta. „Kérem, mutassa meg a tábort!” „De hisz ez a tábor!” – mondtam neki, s velem együtt kórusban a lányok.

„Ez a tábor konyhája” – üvöltötte János tele torokkal. „Még nem kész!”

„Szóval... még... nem kész? Azt mondja, hogy...?”

Láttam, hogy mást képzelt el és most egészen más környezetbe kívánczik.

„Menjünk át a társalgóba!” „Sajnálom mama, épp ott mázolólok!”

Hát hová menjünk? A hálótermekbe nem mehettünk, a kápolna is csak egy pajtához hasonlított, a patakhöz meg a lankás hegyoldalra se mehettünk ebben a zuhogó esőben. Künn még várt a taxi. Jól tudtam, hogy miért. A sofőr nem tudta, mit kezdjen a két elegáns disznóbőr táskával, a tenisz- és golfütőkkel.

Azt ajánlottam, hogy menjünk egy csésze teára a farmra. Hihetetlen gyorsasággal a legjobb ruhámba bújtam és megpróbáltam olyan kedvesen leírni a tábort, mint életemben még soha, és próbáltam a legkedvezőbb színben feltüntetni.

Udvariasan meghallgatott és hirtelen eszébe jutott, hogy a legközelebbi vonattal Bostonba kell utaznia. „Néhány nappal a tábor nyitása előtt visszajön?” – kérdeztem már pont ötödször.

„Ha csak egy mód lesz rá, jövök. Bostonból majd megírom.” Két nap múlva jött a válasz. Levelét ma is őrzöm. Ez áll benne: „Nem tudtam, hogy még nem kész a tábor. Ha elgondolom, hogy mi mindent kellett volna június 10. előtt a konyha részére megrendelni, berendezni és kipróbálni – így teljesen lehetetlen. Komolyan ajánlom Önnek, hogy a befizetett előlegeket adja vissza, várjon a következő nyárig, hogy akkor rendesen, felkészülten indulhasson. Öszintén megvallva kételkedem asszonyom abban, hogy Ön egy tábor vezetésére és fenntartására alkal-

mas...” Az előleget visszaadni nem tudom, mert már minden centet elköltöttem. Milyen nagy csapás! De egy pillanatig se búsultam miatta, mert szerdán megérkezett a szakácsnő Waterburyba. Több megértés, fantázia volt benne, és több jóakarát, mint az elegáns táborvezető úrban. A konyha már ki volt festve, a tűzhelyeket petróleummal fénnyesre tisztítottuk. Miután mindenüvé elvezettem és megmutattam neki mindent, és főleg elmagyaráztam, hogy milyen lesz majd egy hét múlva, a patak menti kispadhoz értünk. Ott letelepedtünk és elkezdtük a hivatalos üzleti tárgyalást. A hölgy tisztelettel bejelentette, hogy a következő feltételek mellett vállalja heti 75 dollárért a munkát: először is, hogyha a konyha közelében férjével háromszobás lakosztályt kap, azonkívül szüksége van elektromos tésztagyúró és hússzeletelő gépre, nagy kávéfőzőre, kifogástalan mosogatógépre, gázsütőre, ennyi meg ennyi alumíniumlábasra meg fazékra stb.

Annyira boldog voltam, hogy eljön, hogy meg se néztem a hosszú listát és megígértem neki, hogy minden meglesz. Még az éjjel New Yorkba utaztam és másnap a Cooper Square környékén a konyhai felszerelések paradicsomában vásároltam. Az árakat már nem is kérdeztem, az volt a fontos, hogy mindent megkapjak. Hullafáradtan, sajgó lábbal rogytam a vermonti vonat egyik ülőhelyére. Az volt az érzésem és meggyőződése, hogy érdemrendet kellene kapnom. Napról napra büszkébb lettem családomra. A lányok reggel öttől mázoltak, kalapáltak egész nap megállás nélkül, dolgoztak este tízig, vagy még tovább is. Amikor nem kellett hivatalos ügyben elutaznom, körüljártam a tábort és aggodalmasan számolgattam, hogy még mi minden hiányzik. Már csak öt nap volt a tábor megnyitásáig. A párnák, lepedők, takarók, matracok megérkeztek, de az ágyak hiányoztak. A porcelánedények is szanaszét voltak, mert a szekrények és polcok még nem készültek el.

György a gazdaságban dolgozott, mert a széna betakarításának ideje volt. Nem tudott úgy segíteni, amint szerettem volna. De ha találkozunk, meleg kézszorítása, megnyugtató tekintete biztatás és a legnagyobb segítség volt számomra.

Dr. Wasnernek épp elég gondot jelentett a kápolna és a sekrestye berendezése. Kottákat rendelt, sokszorosított, programot készített a napi énekórákhoz és megpróbált elegendő fuvolát szerezni.

Az egyes barakkoknak nevet is kellett adni. A lányok nagy muzsikuskok nevét ajánlották. A mázolásban és betűfestésben jártas Johanna

zöld táblákra nagy fehér betűkkel írta fel: Mozart terem, Palestrina, Schubert, Beethoven, Stephan Foster, Haydn és Brahms terem.

Amikor az ebédlőhöz értünk, monsignore Wasner nem merte eldönteni, hogy Johann Sebastian Bach nevét viselje, mert megaláznál találta. De annak is nevet kell adni, ha a többi épületnek már van neve. A napi munka után a lányok egy zenei lexikonban keresgéltek és örömujjongva állapították meg, hogy Rossini, a „Sevillai borbély” szerzője szakács és cukrász volt. Dr. Wasner nem is kifogásolta, hogy az ebédlő „Rossini terem” legyen.

A nyitás előtt két nappal megérkezett az ágyak fele. Két vendég előbb érkezett. Őket egyelőre a farmon helyeztük el.

Július 10-én este kellett a vendégeknek megérkezniök. Az ünnepi megnyitóra, este hét órára meghívtuk a vermonti kormányzót, a stowe-i városi tanácsot, barátunkat, az erdőmestert és a város lakóit. Az ágyak fele még mindig nem érkezett meg. Ez már nem volt tréfa. 84 személynek kell fekvőhelyet biztosítanunk és annyi ágy még hiányzik! A vendégek között, akik egy busszal korábban érkeztek, volt egy úr, aki észrevette, hogy milyen izgatott vagyok. Amikor átfutottam a réten, kezét megnyugtatóan vállamra tette és higgadtan mondta: „Csak az a fontos, hogy az Ön fiai és a mi fiaink is épen, egészségesen jöjjenek haza! Ugye?”

Ez nemcsak megnyugtató, hanem fel is bátorított, de nemcsak akkor, hanem máskor is. Ez a gondolat átsegített a legnagyobb nehézségeken is.

A villanyszerelők, ácsok, lakatosok elmentek. A hálótermek és szobák szépek voltak, ragyogtak a tisztaságtól. A kápolna is elkészült. Még tornya is volt. A társalgóban kis bazárt nyitottunk, ahol papírt, ceruzát, levelezőlapot és fogkefét meg egyéb apróságokat lehetett vásárolni. A konyha is hernyó állapotból gyönyörű pillangóvá alakult. Számos csillogó lábas, fazék tükröződött a konyha fényes padlóján. Volt kávéfőző, sütő, tésztagyúró, hússzeletelő gép. Volt új konyhai asztal két és félszer két és fél méteres, egy hatalmas új szekrény is. A hatalmas jégsekrény tele volt kacsával, csirkével, borjúhússal, sonkával. Az éléskamra olyan volt, mint egy bolti raktár. A pincében alig lehetett megmozdulni. A konyhában a szakácsnő uralkodott hófehér bóbításon. Özvegy anyacsászárnői tekintetével valóságos fejedelmi jelenség volt. Férje berakta csomagjaikat az újonnan berendezett háromszobás vado-

natúj juharfa bútoros lakosztályba. A szakácsnő négy lány fölött uralkodott. Öröm volt nézni a tábor szívét: a konyhát.

Bárcsak jönnének az ágyak! Telefonálni nem érdemes, mert teherautóval hozzák és az lenne a válasz: „már úton vannak”. Szent ég! A megnyitáskor zászlót vonunk fel az árbocra a nemzeti himnusz alatt, s elfelejtettem zászlóról gondoskodni. György Stowe-be rohant és az iskolától kölcsönkérte egy napra a zászlót.

Titkárnom neveket írt kartonlapocskákra és az ajtókra meg az ágyak fölé helyezte. A postahivatal felhívott, hogy három hatalmas expressz csomag érkezett. A három tucat fehér kötény jött meg a felszolgáló lányok részére, akik már az első étkezéshez terítettek.

Hat órákor megérkezett Wills kormányzó. Szívesen ütem volna mellette, de nem lehetett, mert egy hölgy a csomagját kereste, amit már egy héttel ezelőtt ideküldött, a konyhában pedig felfedezték, hogy nincs konzervnyitónk és nem tudják kibontani a paradicsomot.

János egy fa tetején ücsörgött és az utat figyelte. Egyszer csak torkaszakadtából kiabálni kezdett: „jönnek az autóbuszok!”

Megérkeztek a vendégek. Férjemmel és a lányokkal fogadtam őket. Utána Wills kormányzó lenyűgöző ünnepélyességgel nyitotta meg a Trapp család zenei táborát. A himnuszt „The Star-Spangled Banner” közösen énekeltük, mialatt méltóságteljes lassúsággal először kúszott föl a zászló táborunk árbocára és lebegett a tábor felett. A kormányzó Vermont állam, a városi tanácsosok Stowe város, férjem pedig a család nevében köszöntötte a vendégeket. Az ünnepség után az ebédlőbe mentünk.

„Istenem! – imádkoztam – legalább addig maradjanak itt, amíg az ágyak megérkeznek!” A felszolgálóknak megmondtam, hogy olyan lassan hozzák az ételeket, amint csak lehet.

Ismét megtörtént a hihetetlen. Még mielőtt asztalt bontottunk, megérkezett a teherautó. Mindenki segített felállítani az ágyakat és mikor a vendégek felfrissülve elhagyták a Rossini termet, már minden a helyén volt. A városiak és a táborozók helyet foglaltak a zászló körül a pázsiton, mi pedig hangversenyt rögtönöztünk a szabad ég alatt. Arra az első hangversenyre gondoltunk, ami két évvel ezelőtt hangzott el itt. Amikor az égre néztünk, sárgászöldes északi fény ragyogott fölöttünk és arra a szivárványra emlékeztetett, amit azon a napon láttunk, amikor ezt a munkát elkezdtük. Úgy éreztük, hogy még mindig a szivárvány alatt állunk.

Másnap reggel titkárnök riadt szemekkel fogadott.

„Sajnálom, hogy zaklatnom kell, de nincs víz a táborban! A forrás kimerült, nem elég ennyi embernek.”

A vendégek éppen az ebédlőbe vonultak. Csak kétpercnyi időm volt arra, hogy kitaláljak valamit. Késsel megkoccintottam egy poharat és mosolyogva mondtam: „Hölgyeim és uraim, kérem, vegyék énekfüzetüket és törülközőjüket. Ma a patakban mosakodunk. Az autóbuszokat megrendeltem. A Ringham Fallshoz kirándulunk.” Míg az egész tábor ezen a forró nyári napon a hűvös vízesésnél szórakozott és pótolta a reggeli fürdést, a mindig segítőkész Mr. Steele hozott egy villanymotort, ideiglenes csővezetékét készített a pataktól az egyes házakhoz és a fürdőszobákba. A forrás vize a konyha szükségletét fedezte.

Ettől kezdve már minden simán ment.

Minden délelőtt és délután régi mesterek halhatatlan műveit énekeltük vendégeinkkel a domboldalon vagy a patakparton. Kis rondókat, különféle nemzetek népdalait és klasszikus kórusokat énekeltünk. Öröm volt nézni, hogy milyen boldogság tölti el azokat az embereket, akik most ismerkednek a zenével. Minden este népi táncot mutattunk be a pázsiton. Napos kirándulásokat szerveztünk Vermont legmagasabb hegyére, a Mount Mansfieldre, máskor egy közeli tóhoz. Minden vállalkozásunk sikerült. Esténként litánia volt a kápolnában. Motettákat, himnuszokat énekeltünk alatta, hogy az emberek szívébe lopjuk az imádság szellemét. Olyan sok mindenért kellett imádkozni! Mindegyikünk aggódott valakiért. Talán fia, öccse, férje, vőlegénye volt veszedelemben. Szent Jakab mondja: „Szomorú valaki? Imádkozzék! Jókedvű, vidám valaki? Énekeljen!” Vendégeink közül sokan már jó ideje nem imádkoztak. Itt a zene volt a varázskulcs, ami megnyitotta a szíveket. Ekkor értettük meg, hogy hivatásunk az, amit Langfellow így öntött rímekbe:

„A dalos embert Isten küldte,
hogy dala víg és szomorú legyen,
a kemény szív attól meglágyuljon
és minket a mennybe felvigyen...”

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Pillanatsfelvétel a táborban

Véget ért az első nyári tábor. Először csináltunk mindent és így tanúi lehettünk annak, hogyan alakul ki a szokás és a hagyomány. Új vendégek érkeztek hétről hétre és a tábor szokásai, a kirándulások, az utolsó esték évről évre megismétlődtek s egyszer valaki megállapította: „mindig így szoktuk csinálni”.

Megható volt a táborozás befejezése. Meglepetéseket tartogattunk az utolsó estére. Kis csoportok tábori jeleneteket mutattak be. Utána Mária növendékei tartottak bemutatót. Fuvolát tanított. Meglepő volt, hogy milyen eredményt lehet elérni kilenc nap alatt. Az is előfordult, hogy híztunk a nevetéstől, amikor a kezdők a legegyszerűbb dalokat nagy izgalmukban és lámpalázukban hamisan kicifrázták.

Bebizonyosodott az is, hogy a fuvola ideális hangszer azoknak a felnőtteknek, akik gyerekkorukban nem tanultak hangszeres muzsikát. Hogyha valaki gyerekkorában nem tanult meg hegedülni vagy zongorázni, ötvenéves fejjel már nem lát neki, mert nem sokra viheti és fáj neki, hogy nem tud hangszeren játszani. Egyedüli mentség a fuvola. Még a legidősebb ember is megtanulhat szépen játszani két hónap alatt. A szoprán, alt, tenor és basszus fuvola összjátéka nagyon kellemes. Sok alkalmas darab is van erre a célra. Egyszerű, könnyű négyhangú darabokkal kell kezdeni, később már a madrigál- és motettairodalom is számításba jöhet. Szorgalmas játékosok maguktól is rájönnek arra, hogy mi mindent lehet fuvolán játszani: Telemann szonátáit, Bach airjeit. Kimondhatatlan lehetőség rejlik ebben a hangszerben, ami még húsz dollárba se kerül. Nem egy esetben fordult elő, hogy akik az első táborozás után egyszerű gyerekdalokat játszottak és évről évre nálunk töltöttek egy-két hetet, Mária nagy öröme és büszkeségére Bachot és Telemant játszanak, egész virtuóz darabokat. Ők maguk hívják fel barátaik érdeklődését. Ennek köszönhető, hogy Amerikában újjáéledt a fuvola. Mária fuvolanövendékeinek hangversenye után a kápolnába mentünk, hogy még utoljára közösen imádkozzunk. Hálát adtunk Istennek, majd elénekeltük vendégeink kedvenc dalát: „A gyermekáldás...” „Az Úr az én pásztorem” és „Szűz bölcsődalát”. Utána a kőbányába

mentünk, mint azon a „történelmi” estén, amikor a katonáknak énekel-
tünk. Hatalmas tábortűzet gyújtottunk.

Másnap hatalmas buszok szállították vendégeinket az állomásra.
Amikor mindenki felszállt, fölhangzott ajkukon: „Viva, viva la musica”!

Mindegyik busz utasai egy-egy sort énekeltek. Néhányan könnyes
szemmel búcsúztak, mert őszintén sajnálták, hogy véget értek a zenés
hetek.

A Trapp család zenés tábora volt a felelet a hangversenytermekben
olyan gyakran föltett kérdésre: „Nem énekelhetne a mi családjunk is
úgy, mint Önök?”

Ezekon a kéthetes tanfolyamokon megpróbáltuk a zeneirodalmat úgy
megismertetni, amint csak lehetséges. Az egyszerű dallamtól az össze-
tett kantátaig és fűgáig. Nem fogadtuk el a mentséget: „Mi nem tudunk
énekelni, mert nincs zongoránk.” Többnyire a patakparton, a diófák
árnyékában vagy a domboldalon szoktunk énekelni. A zene művelése
mellett idegen népek táncait mutattuk be és megtanítottuk vendégein-
ket arra, hogy a legszebb pihenés a közös ének, tánc, játék, mese,
fölolvasás vagy a népszokások közös gyűjtése.

Mi hiszünk abban a közmondásban, hogy „az együtt éneklő, játszó
és imádkozó család mindig együtt marad”. Korunk annyira gépesített,
hogy még a szórakozásra is rányomja bélyegét. Az emberek rászoktak
arra, hogy szabadidejükben moziban vagy a televízió képernyője előtt
üljenek. Időközönként ez szép, jó, sőt hasznos is, de nem mindig.
Ügyességünket, találékonyságunkat, emlékezetünket, szellemi és fizikai
alkotóképességeinket gyakorolni kell, mert ha elmulasztjuk, elégedet-
lenné leszünk.

Nagy öröm és elégtétel volt számunkra, hogy a tábor lakói annyira
lelkesedtek mindazért, amit nyújtottunk nekik, hogy még egy évet se
akartak várni, hogy ismét eljöhessenek. Megalapították a Stowe ének-
egyletet és elhatározták, hogy havonta összejönnek dalainkat énekelni
és fuvalázní. Volt Bostonban, New Yorkban és később Montrealban is
otthonuk.

Volt a tábornak kérdöládája. A táborozás vége felé az egyik estét arra
szántuk, hogy a ládában összegyűlt kérdésekre válaszoltunk.

„Mi a véleménye a népzeneről?” – volt a leggyakoribb kérdés.

A zenei kérdésekre monsignore Wasner felelt. Különös hangsúllyal
magyarázta meg, hogy a „népi” annyit jelent, hogy a „néphez tartozó”.
A legtöbb dal azonban, amit ezzel a jelzővel láttak el, nem a néptől

származik, hanem műdal, amit úgy izzadott ki valaki. Nagy hűhóval terjesztik őket, hogy néhány év múlva teljesen megfeledkezzenek róluk. Ez mutatja igazán, hogy nem a nép ajkán termettek, sem a szöveg, sem a dallam nem a nép gondolatvilágából fakad. Ezért nincs is erejük, hogy tovább éljenek.

Aztán folytatta: „Annyi komoly népzenei érték van ebben az országban: a népdalok igazgyöngyei New England völgyeiben, az Appalachian Mountainsben, a Nyugat cowboydalai, a néger spirituálék. Ezeket megilleti a »népi« jelző, mert a néptől származnak és még évszázadok múlva is élni fognak.” Elég gyakran vetették fel azt a kérdést is, hogy „miért nem jár a Trapp család amerikai ruhákban”?

Megmagyaráztuk neki, hogy az osztrák nép az első világháború után gazdasági okok miatt tért vissza a népviselethez. Ez olcsóbb. Két, három szövetruha kell télre és három-négy nyárra és éveken át lehet viselni őket. Ünnepe vagy hétköznapi lehet változtatni a kötényeket, blúzokat. Igen változatos lehet még egy hétlányos családban is. Amikor népviseletünkben Amerikába jöttünk, nem volt pénzünk arra, hogy „civil” ruhát vegyünk. Évekig nem volt rá lehetőség. Amikor már elég pénzünk lett volna a ruhavásárlásra, akkor inkább farmot vettünk. Ezalatt viszont az emberek megszoktak minket. A pénzkérdésen túl amiatt is szeretjük népviseletünket, mert nem kell törődnünk a divattal, és nem okoz gondot, hogy fűzöld vagy tulipiros, kék vagy sárga ez a divat és milyen táska, cipő meg harisnya illik ehhez vagy ahhoz. Nem okoz gondot a sok mezítelenséget mutató estélyi ruha se. Számunkra ez kényelmes, időt és pénzt takarítunk meg vele és megvan a lelki békénk is.

„Mit tesznek annak érdekében, hogy a lányok férjhez menjenek?” – volt a harmadik, legtöbbször előforduló kérdés. „Találkoznak fiatal emberekkel? Van ismeretségük, baráti körük?”

„Ami a férjhezmenést illeti, férjemmel még Európában kezdtük el annak idején, hogy minden gyermekünkért elmondtunk naponta egy Üdvözlégyet, hogy egyszer majd jó házastársra találjanak. Ki ismerhet meg több embert, mint mi hangversenyeink alkalmával, a fogadásokon és most a táborban. Itt minden más, mint Európában volt. Mindig sajnáltam lányaimat, hogy nem lehet részük abban a sok szép élményben, amit a katolikus ifjúsági egyesületben kaptam. Fiúk és lányok jöttek össze énekelni, táncolni, szindarabot játszani, meg vitatkozni. Tiszta, igazi öröm volt az. Itt nincsenek ilyen ifjúsági egyesületek. Nekünk nem az volt a fontos, hogy kettesben legyünk. Az ifjúság

természetszerűen vonzódik az ifjúsághoz, mert közös az érdeklődési körük. Természetesen nem találok abban semmi rosszat, hogy egy fiú moziba megy egy lánnyal, majd utána cukrászdában vagy Drug-Store-ban elfogyasztanak egy fagyaltot vagy cukrászsüteményt. Szerintem szórakoztatóbb lenne, ha még kilenc fiúval és lánnyal labdázának egy-két órán át, utána énekelnének madrigálokat, kórusokat vagy népdalokat csak úgy kedvtelésből. Jöhetne a népi tánc is, természetesen mindig együtt, közösségben. Az egészet pedig este rövid imádság fejezhetné be. Itt is akad hébe-hóba ilyen fiatal, aki az ilyen szórakozás után érdeklődik. Mi reméljük is imádkozunk azért, hogy soraikból egy szép napon olyan vezéregyéniség támadjon, aki megszervezi a fiatalokat és mint valami zúgó szélvihar az egyik parttól a másikig elfújja a mai fiatalság közönyét és újszellemű ifjúsággal tölti meg az otthonokat és templomokat.”

Egyszer két montreali egyetemi hallgató jött a táborba. Hallották egyik hangversenyünket és szerettek volna megismerni minket. Nagyon csodálkoztam öltözködkön. Rövid nadrágban jöttek, térdük csupasz volt és vállukon hátizsákban vitték legszükségesebb holmijukat. Mindig ilyenfajta fiúk társaságát kívántam lányaimnak. Nagyon jókor jöttek, mert komoly gondokkal küzdöttünk, nem volt elég munkaerőnk. Megkérdeztük, hogy nem maradnának-e itt segíteni? Egy hónap múlva kellett hazamenniük. Ekkor tanultam meg hálátelt szívvel, hogy mennyire igaza van Jézusnak: „Bármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek.” Ő ígérte és szavát meg is tartotta. Egy édesanya gyermekei számára helyes ismeretséget és szórakozást kért és meg is kapta. Az utolsó hetet tánccal, énekkel, kirándulással, vitákkal és imádsággal töltöttük. Ezek a fiatalok mindig visszajönnek, sőt még barátaikat is elh hozzák. Megismertük hozzátartozóikat s néhányan közülük ittmaradtak a hegyen, mint egy nagyobb család tagjai.

A második nyári táborozáskor 1945-ben telefonon értesítettek, hogy vége a háborúnak. Valaki a kápolnához futott és meghúzta a harangot. Mikor mindenki együtt volt, megmondtam az örömhírt. Sohase felejttem el, nem volt örömujjongás, kiáltozás, hanem egyenkint bevonultunk a kápolnába és csendben hálát adtunk Istennek.

Táviratot kaptunk, hogy a fiúk útban vannak Olaszországból hazafelé. Nemcsak a család, hanem az egész tábor fogadta őket. Ők voltak képviselői annak a sok fiúnak, akik előbb vagy utóbb hazajönnek.

Virágfüzérrel díszítettük a nagy szénás szekeret. György hajtotta a

lovakat, a lányokkal ünneplőben feszítettem a kocsin. János pedig ponnyján Popcornon lovagolt eléjük. Így vártuk őket a tábor szélénél. Ott kiszálltak az autóból, közénk jöttek a kocsira és a 120 táborlakó kíséretében vonultunk. „A mi fiaink voltak.” Nagyon szép volt az a nap! Csak akkor, amikor a bizonytalanság terhétől megszabadult György, csak akkor tudtam meg, hogy mennyit szenvedhetett miattuk titokban.

Amikor a viszontlátás és együttlevés viharos öröme lecsillapodott, tervezgetni kezdtek a fiúk. Rupert éveken át lemondott egyéni terveiről és feláldozta orvosi pályafutását a családért, hogy velünk hangversenyezhesen. Mindig hálásak voltunk ezért. A háború bebizonyította, hogy számunkra már nem nélkülözhetetlen. Most már megszerezheti amerikai diplomáját. Beiratkozott a vermonti egyetemre és tanult.

Wernerben a gazda és a zenész viaskodott egymással. Elkísér bennünket a hangversenyekre és vezeti a gazdaságot.

Volt egyszer a táborunkban három lány. Tízgyerekes családból jöttek. Lányainkkal úgy megbarátkoztak, hogy még azon a nyáron szüleikkel együtt visszajöttek a táborba. Nagyszerű emberek voltak. Sok közös vonásuk volt velünk. Egyik hangversenykörutunk alkalmával Ruperttől levelet kaptam és abban panaszkodott, hogy nagyon egyedül van és nem ismerik-e valakit, akit meglátogathatna?

„Igen – válaszoltam –, ismerik valakit. Látogasd meg Lajoieéket Fall Riverben.”

Hamarosan boldog levelet kaptam tőle még a körutunkon Seattle-ban: „Eljegyeztem Henriette Lajoiet!”

Éljen a tábor!

TIZENKETTEDIK FEJEZET

A Trapp család segíti Ausztriát

Amikor Jákob fiának, Józsefnek akarata ellenére Egyiptomba kellett mennie, nagyon nehéz időket élt át. Nyomorúságos évek után megszerezte a király és a nép bizalmát és száműzetése örömmé, megbecsüléssé változott. Bizonyára ő is szerette volna tudni, hogy miért kapta az új

nevet, a megbecsülést, míg egyik nap hallotta, hogy hazájában éhínség van, népe nyomorog és pusztulni kezd. Megtalálta módját annak, hogy új honfitársainak segítségével, hatalmát felhasználva régi hazájának lakóit megmentse.

Velünk is hasonló dolog történt. A mi Egyiptomunkban is nehéz volt a kezdet, de sikerült új honfitársaink bizalmát megnyernünk és míg új nevet, új megbecsülést szereztünk, a mi száműzetésünk is dicsőségre változott. Mi is szeretnénk volna tudni, hogy mire jó ez, amíg egy napon hallottuk, hogy hazánkban éhínség van és az emberek pusztulni kezdenek. Számunkra ez volt a felelet. Szerencsére bizalommal fordulhattunk új hazánk polgártársaihoz, hogy régi hazánk lakóit segíthessük.

1947 januárjában, néhány nappal újabb hangversenykörutunk előtt „Az éneklő Trapp családnak” címmel levelet kaptunk. Az ausztriai főparancsnok néhány szóval tájékoztatót, hogy milyen borzalmasak voltak az osztrák nép szenvedései és nagy nyomorúságban vannak. Megkért, hogy hangversenyeink alkalmával tegyünk valamit Ausztria érdekében. Ez volt a fölszólítás. A levelet közösen elolvastuk és családi tanácsot tartottunk. Bizottság alakult. Másnap fővárosunkba, Montpellierbe utaztunk és megalapítottuk a „Trapp Family Austrian Relief Inc.” egyesületet. Vermont állam hivatalos pecsétjével ellátott és az államtitkár aláírásával hitelesített okmány igazolta, hogy ez az egyesület „a szegények és hontalanok, minden nép és vallás szerencsétlenjeinek megsegítésére alakult és nem haszonra, hanem kizárólag mások megsegítésére, jótékony célra fordítja tevékenységét”. Az első ülést Mr. William Theriault irodájában tartottuk meg. Megbeszéltük az alapszabályokat: egyöntetűen elfogadtuk, vezetőséget választottunk. Elnök: Trapp György, helyettese Anna Mária Trapp, pénztáros főtisztelendő Franz Wasner, két ülnök: Johann von Trapp és Werner von Trapp egyúttal jegyző is. Azt is elhatároztuk, hogy az egyesületnek hivatalos bélyegzőt és pecsétet is kell vennie.

Most már volt engedélyünk arra, hogy az Egyesült Államok területén élelmet, ruhát, pénzt gyűjthessünk és az adományok összegét levonhassuk az adományozó jövedelmi adójából. Ez nagyon meglepett minket. Azt mondták, hogy egyes gyárak, nagy cégek, sőt magányosok is hihetetlen nagy összegeket áldoznak ezért jótékony célra. Előre látható volt, hogy milliós értékekkel számolhatunk. Felhívásokat nyomtattattunk, azokat szétosztottuk a hangversenyeken. Arról volt benne szó, hogy Ausztria, a régi hazánk nyomorog és igen nagy veszélyben van.

„Az az ország, amelyik Haydnt, Schubertet, Mozartot és a Stille Nachtot adta a világnak, tönkremegy, ha mindnyájan nem segítjük. Azt mindenki tudja, hogy a nagy európai országokban mi van, de hogy mi történik a kis Ausztriában, senki se sejtí. A lakosság elveszíti bátorságát és reményét, ha nem kap gyors segítséget.”

Elmondtuk, hogy Ausztriában mindenütt és mindenben, de különösen élelmiszerben, tüzelőben és ruházatban van nagy hiány. Naponta ezrével érkeznek tehervonatokon az utasok ezrei az egyes állomásokra. Ez növeli az amúgy is nagy nyomort, mely különösen Bécsben elképesztő. Egy védőnő számol be arról, hogyan próbálják a lehetetlent is megkísérelni. Egy kis ízelítő a beszámolóból, amit felolvastunk. „Állomásaink romokban hevernek a bombázások miatt. A romok közt ezrével vannak menekültek, akik vonatra várnak, hogy tovább vigyék őket. Senki se tudja, hogy hová, miért. Számuk napról napra nő. Halottak és haldoklók, lázas betegek, gyermekek fekszenek egymás mellett a romok közt. Nincsenek kórházaink, de még barakkjaink se a szegények legszegényebbjei részére. Újabb és újabb szállítmányok érkeznek kis gyermekekkel, akiknek sovány testéhez hozzáfagyott a pelenka, vagy csecsemőkkel, akik újságpapírba vagy ócska rongyokba vannak göngyölve és dróttal meg madzaggal átkötve. A felnőttek is kimerültség és az éhínség legvégső stádiumában vannak. Rendszerint heteket töltöttek ezek az emberek marhavagonokban minden ellátás nélkül. Leírhatatlan, hogy milyen állapotban jönnek ezek a szerencsétlenek. Tízezreknek, százezreknek kellene ruha, cipő, élelem, tüzelő, de még néhány százat se tudunk ellátni. Nem kapunk tűt. Egy schillinget fizetünk a használatáért és jaj nekünk, ha véletlenül eltörik.”

Így hangzott a felszólítás: „A megszálló amerikai sereg is fontosnak tartja a gyors segélyt. Egy magasrangú tiszt és tábori pap ötezer címet küldött, hogy ezeknek az életét mentsük meg.” Aztán elmondtuk, hogy egyesületet alapítottunk Ausztria megsegítésére. Nevünk kezeskedik amellett, hogy minden cent és a legkisebb ajándék is rászoruló osztrák emberhez kerül. Kiadásunk nincs, mert minden munkát a család tagjai végeznek.

Azt is felsoroltuk, hogyan lehet segíteni.

1. Küldhetnek a „Trapp Family Austrian Relief Inc.” Stowe Vermont címre ruhát, nem romló élelmet, s mindent, amit nélkülözni tudnak, cipőfűzőt, tűt, cérnát, gapjútakarót.

2. Pénzt is küldhetnek. Adományukat levonják a jövedelmi adóból. A küldeményt csekkszámlánkra adják fel.

3. Hogyha valaki saját maga akar egy családot támogatni, szívesen bocsátunk rendelkezésére címet is.

A felszólítást így fejeztük be:

„Nemrégiben a negyedik század egyik nagy egyéniségének, Szent Ambrusnak az éhínség idején elhangzott szavaira bukkantunk: hogyha tudsz valakiről, aki éhezik, vagy beteg és nem segítesz rajta – bár módodban áll – akkor halála téged is terhel. Lelkeden szárad, ha szívtelenséged miatt egyetlen gyermek is nyomorék marad. Emlékezzünk csak Annak a szavára, aki mondotta: amit egynek tesznek a kicsinyek közül, nekem teszik.”

Levélpapírral, százezer röpcédulával, sok száz cég címével, bélyegzővel és a legjobb akarattal felszerelve indultunk a nyugati partokra hangversenykörütra, hogy minden tőlünk telhetőt megtegyünk Ausztriáért.

Ilyesmit még soha nem csináltunk, de hát tábort se vezettünk, kézimunka-kiállítást se rendeztünk, még csak nem is gondoltunk hangversenyre, házépítésre, mégis megcsináltuk. A nyakunkba szakadtak ezek a feladatok és csinálni kellett anélkül, hogy sokat okoskodtunk volna, vagy jótanácsokkal szolgáló kézikönyvet vásároltunk volna. Megpróbáltunk minden elképzelhető módot. Ahol hangversenycztünk, a helyi újságban nyilatkozatot közöltünk az éhező Ausztriáról. A rádióban riportműsort adtunk. Általában mindenütt segítők jóakarattal fogadtak. A hangverseny elején osztottuk ki a felhívást, a szünetben pedig megmondtam a hallgatóságnak, hogy ha valaki nem akar csomagolni, kék buszunk X. Y. szálloda előtt áll és másnap odahozhatják ajándékaikat.

Másnap a lányokkal az autóbusznál álltam. Megható volt, amikor láttuk, hogy innen is, onnan is csomagokkal, batyukkal jönnek az emberek. Nemegyszer volt szükség külön kocsira, hogy az ajándékokat elszállíthassuk.

Valahol délnyugaton történt márciusban. Egy hölgy megállt buszunknál, télikabátját levette és mondta: „Ez egyetlen télikabátom, de az idén már nem lesz rá szükségem. Tanítónő vagyok, kérem, tanítónőnek küldje el.”

Másutt egy kisírt szemű édesanya jött a szállodába és zsebkendőjét gyúrogatva mondta, hogy lányát néhány napja haleset érte és meghalt. Minden holmiját dobozokba csomagolta és elhozta lányának fényképé-

vel együtt. „Nézze meg jól és olyan lánynak küldje, aki majd levelez velem.” Amikor a kaliforniai határhoz értünk, már dugig megtelt a buszunk. Csomagjainkat meg kellett mutatnunk. Kétségbeesve néztünk az égre, majd az autóbuszra mutattunk: „Ez a csomagunk!” De a szabály az szabály Amerikában is! Az egészségügyi hivatal vezetője megkövetelte, hogy rakodjunk ki. Egy csomó asztal állt ott, hogy az utasok bőröndjeinek vizsgálatát megkönnyébbítse. A sor végére álltunk, s a vizsgálatnál egy időben dobozokba és ládába csomagoltunk. A tisztviselő nagy csodálkozására két óra alatt 46 csomagot készítettünk.

A kaliforniai Venturában történt, hogy felhívásunknak olyan nagy visszhangja volt, mint még sehol. Megmozdult az egész város. Arra kértek, hogy egy hét múlva menjünk vissza. Különféle szervezetek ruhát gyűjtöttek. Amikor visszamentünk, a busz majdnem kicsinek bizonyult. Úgy megtömtük, hogy Santa Barbaráig csak állni tudtunk. Ott segített a ferences kolostor jóságos priorja. A régi misszióban hatalmas ládába raktuk a holmit és elküldtük.

Közben elterjedt a híre, hogy hangversenyeinket jótékonykodással kapcsoltuk egybe. Az emberek jó néven vették és szívesen segítettek.

„Rendkívüli időket élünk. Rendkívüli dolgokat kell cselekednünk!” – mondta egy városka polgármestere, de akadt más vélemény is. Nagy hűhót csaptak, hogy a hangversenyre szórakozni és kikapcsolódni mennek és nem azért, hogy a világ nyomorúságáról halljanak és a segítség kötelességére figyelmeztessék őket. Ettől kezdve tekintettel kellett lenni erre a felfogásra is. Ezért mindig megkérdeztük a hangverseny rendezőit, hogy egyetértenek-e segélyakciónkkal és mit szól hozzá a közönség. Néhány helyen ezért el is hagytuk, de ott, ahol felszólítottuk a hallgatóságot, soha nem volt semmi nehézség vagy kifogás.

Nagyon tiszteletreméltó módon reagáltak az amerikaiak felszólításunkra, pedig a finnek, görögök is a szünni nem akaró segélyezésekre szólították fel őket minden évben s most ráadásul a mi magánkezdeményezésünk. Az volt a csodálatos, hogy ruhára, élelemre van szüksége a nyomorgó Ausztriának, nekünk meg pénzre, hogy a csomagokat elküldhessük, hazamentek és hoztak, mégpedig bőkezűen ruhát, élelmet és pénzt is. Buszunk sohase maradt üres.

Ez volt leghosszabb körutunk. Majdnem 30 000 mérföldet jártunk be, 107 hangversenyt tartottunk. Egyedül a nyugati parton 17 hangversenyünk volt egymás után, megszakítás nélkül. Naponta nagy utakat kellett megtennünk. Napjaink ilyenek voltak: reggel megraktuk az

autóbuszt az ajándékokkal. Rudy, szintén osztrák, az idei vezetőnk az indulás előtt folyton dudált, „háromszázötven mérföldet kell megtennünk ma!”

Szépen megköszöntük az ajándékokat, majd elbúcsúztunk. A komoly napi munka az úton folyt. Az élelmiszerboltokban üres dobozokat, gabonarakárakban zsákokat kértünk. Martina, Hedvig, Rosemarie és Lorli telerakták ezeket, hogyha készen voltak, a férfiak kettős spárgával lekötözték. Ágota írta a címeket, Johanna és Mária gépelt leltárt készített a tartalomról és levelet írtak, melyben a csomag elküldését jelezték. Kitalálták, hogy a mozgó autóbuszon is lehet gépelni, hogyha a gépet térdük közé szorítják. A levelezés az én főladatom volt. Eleinte csak tízesével, majd százával jöttek a levelek. Hogyha már annyi csomagunk volt, hogy Rudyt körülbástyáztuk, majd megálltunk a legközelebbi postánál. Ilyenkor a postamesternek nehéz napja volt. Bérelt buszunk mindkét oldalán a felírás: „The Trapp Family Singers.” Fura ruhás lányok ugráltak ki belőle, telerakták a postát kisebb-nagyobb dobozokkal, zsákokkal, csomagokkal, úgy mint karácsonykor szokás. Segítettek a mérésnél s a végén kértek ezer darab háromcentes bélyeget s azonnal továbbálltak. A következő félórában csönd volt, mert mindenki bélyeget nyalt és ragasztott a borítékokra, amelyekben újabb címekre küldött felszólítások voltak. Utána ismét csomagolás következett és amikor újabb harminc, negyven elkészült, ismét megálltunk egy posta előtt. És ez így ment nap mint nap.

Több száz levelet elolvasni se gyerekjáték. A levélírók között voltak valamikor szebb napokat látott emberek, akik sohase gondolták, hogy valaha is koldulniok kell. Ezek a levelek rendszerint nagyon hosszúak voltak. Amikor már zenéről, háború előtti életükről, mindenről írtak, jött a szemérmes utóirat: „öreg feleségemmel üres szobában a földön ülünk, az ajtót, sőt még az ablakkeretet is ellopták (az osztrák tél nem nagyon tér el a vermontitól). Nincs élelmünk, nincs tüzelőnk, nincs ruhánk... Tisztelettel...”

Jöttek nagyon megható köszönő levelek is. „A legértékesebb a félkiló kávé volt, amit küldött. Kifizettem belőle adósságainkat a cipésznél, a kereskedőnél meg a tejesnél. Sőt egy kis lisztet, dzsemet és vajat is cseréltem. Sőt még tartalékunk is maradt arra az esetre, hogyha valamilyünk megbetegszik. Hogyan tudom ezt eléggé megköszönni?” A bécsi és salzburgi tábori lelkészek azonnal felajánlották segítségüket. Mindent az ő címükre küldhettünk. Ők viszont önkéntes csoportoknak

adták tovább s ezek osztották szét az ajándékokat. Így kerültük el, hogy semmi se került a fekete piacra és illetéktelenek kezébe, akiknek nem volt szükségük segélyre. Colonel Newer bécsi és Major Saunders salzburgi lelkészek fáradhatatlan munkájának volt köszönhető, hogy hihetetlenül rövid idő alatt rendeltetési helyére került minden. A két papot és Collins tábornokot a segélyegylet dísztagjaivá neveztük ki. Salzburgból kaptuk a legtöbb levelet és ez természetes, hiszen ott sokan ismertek minket. Ezért volt kapcsolatunk Saunders atyával melegebb és szívezebb. Soha nem láttuk, mégis nagyon közel volt hozzánk.

Amilyen mértékben folytatódott utunk, olyan mértékben egyre fáradtabbak lettünk. Így tanultuk meg, hogy az ember boldogan is lehet fáradt, de a fáradságot boldogsággal le is lehet győzni.

Hazafelé St. Pauliban megálltunk. Az ottani papnevelő intézet több száz pár cipőt, rengeteg öltönyt és kabátot gyűjtött. A tornateremben készítették elő. Pénzt is szereztek a postaköltségre.

Stowe-ban még hónapok után is kaptunk csomagokat. Többnyire élelmiszer és ruha volt bennük. Ez sokkal több volt, mint amennyit naponta elküldhettünk. Amivel nem tudtunk megbirkózni, a tábor egyik barakkjában raktároztuk. A nyári tábor idejére az egyik barakk dugig tele volt ajándékokkal. Önkéntes segítőkre volt szükség. Mintha Isten küldte volna, egyik nap megjelent egy nagyon kedves hölgy Rochesterből, New York államból. Átvette tőlünk a munkát, önkéntescsoportot szervezett, fele délelőtt, másik fele délután dolgozott. Lelkiismeretesen párosították a cipőket és Mrs. Harper ügyes munkájával és irányításával néhány hét alatt 15 000 kg holmit csomagoltak össze.

Mindez csak töredék. Városok és emberek neveit sorolhatnám fel jó sokáig és nem érnék végére azoknak, akik segítettek. Fél év múlva ismét megtelt a barakk és ezúttal nem volt annyi pénzünk, hogy a tengeren túlra küldjük. Mit csináljunk?

Könyvtárunk egyik könyve az osztrák Szent Lipót Társaságról szólt. A társaság 1929-ben alakult. Ennek segítségével a hívek és a papság egymillió dollárt ajándékoztak az amerikai misszióknak. Jó ötletünk támadt: rövid levélben vázoltuk helyzetünket, hogy sok ezer kiló holmi van nálunk felhalmozva, mert nincs pénzünk, nem tudjuk elküldeni a rászorulóknak. Ilyen levelet küldtünk minden egyes amerikai papnak is. Az egész család két héten át a 45 000 levelet hajtogatta, borítékolta és államok szerint csoportosította. Ismét csoda történt. Lassan gyűlt a

pénz, egy- és ötdolláros csekkek jöttek. Pont az az összeg, amire szükségünk volt.

Az egyik nap hatalmas vászonboríték érkezett. Az osztrák szegénygondozó hivatal fordult hozzánk Collins tábornokon keresztül és mintegy ötezer nagyon szegény család címét küldte el azzal a kéréssel, hogy keressünk olyan családokat, akik a címet elfogadják és időközönként csomagot küldenek.

Kis sokszorosítógépünkkel űrlapokat készítettünk. Az egyik lapon a címzett rászoruló család számára hagyunk helyet és néhány sort az útbaigazításra, a másik oldalon különféle csomagtervek voltak: 1. életmentő, 2. tisztasági, 3. tüzelő, 4. örömszerző csomag. A harmadik lapon ez állt: szakítsa le a szelvényt és aláírásával küldje vissza.

Így ellenőrizhettük, hogy a szóbeli ígéret: „kérem, küldjön tíz címet, könnyen ellátom őket” csak a hangverseny lelkesítő hatására hangzott-e el, vagy az illető valóban gondoskodik-e fogadott testvéréről. Így sikerült 14 000 családot nagylelkű amerikaiak gondjaira bízni. Ezalatt a régi haza sorsa jobbra fordult. A kirakatok se üresek már. Viszont egyre égetőbb lett a kérdés, hogy mi nehezebb, nem vásárolhatni azért, mert nincs mit, vagy nincs elég pénz megvásárolni, ami a boltokban kapható? Az utóbbi idegesítőbb és veszélyesebb. Kétségtelen, hogy a jelenlegi állapot jobb, mint a két évvel ezelőtti, de meg se közelíti a háború előtti helyzetet. Jótékonykodásunkat – amely Isten segítségével két éven át 150 000 kilogramm holmit küldött a rászorulóknak – tovább folytatjuk mindaddig, amíg rászoruló lesz és amíg ruhát, játékot, konzervet tudunk küldeni. Mindaz, amit nekünk küldenek, kettős célt szolgál: először enyhíti a nyomort, másodsor pedig reményt ébreszt, ami nélkül nem élhet az ember.

„Sokan elveszítették az Istenbe vetett hitet, mert elveszítették az emberekbe vetett hitüket. Néhányan megtalálták a hitet, mert olyan emberre akadtak, aki megszabadította őket szívük keserűségétől” (Faulhaber bíboros). (Ez a könyv csak 1949-ben készült.)

TIZENHARMADIK FEJEZET

Egy levél

1947 nyarán a következő levelet küldtük európai és amerikai barátainknak:

„Kedves Barátaink!”

A naponta érkező sok levélben – amit teljes szívből megköszönünk – ismételten előforduló kérdés: hogyan volt lehetséges? Beteg volt talán? Hogyan történt? Most szeretnők elmondani szép sorjában úgy, ahogyan történt. Hogyha címet akarnánk adni neki, ez lehetne: egy hős élete és halála. De nem történet vagy mese ez, hanem szomorú beszámoló levél.

Legutolsó hangversenykörutunk nagyon hosszú és fárasztó volt. György most is, mint mindig, elkísért minket. Amikor a nyugati parton Los Angelesből Seattle-ba utaztunk, észrevettem, hogy mennyire sápadt. Szóvá is tettem, de György váltig azt állította, hogy nincs semmi baja, csak egy kicsit fáradt.

„De mindannyian fáradtak vagyunk, ti éppúgy, mint én.” Seattle-ban köhögni kezdett. Megkértem, hogy utazzon New Yorkba ahhoz az orvoshoz, aki egyszer már meggyógyította, amikor súlyos légcsőhurutja volt.

„Nem vagyok beteg, veletek akarok maradni!” – mondta.

Köhögése mindig erősebb lett, s ekkor a coloradói Denverben a repülőgéphez vittük.

Amikor már ötödik napja nem kaptam levelet, aggódni kezdtem. Szerencsétlenségünkre éppen telefonsztrájk volt. Telefonálni se tudtam. Táviratoztam az orvosnak és a következő választ kaptam: „Trapp kapitány tüdőgyulladás után lábadozik.” Végül mégis csak tudtam beszélni vele. „Most már jobban vagyok, de borzalmas itt a kórházban!” Még néhány hangversenyünk volt hátra. Így múlt el egy hét. Az orvostól két megnyugtató levelet is kaptam, mégis megmagyarázhatatlan nyugtalanság fogott el, amitől nem tudtam szabadulni. Arra szántam magamat, hogy a még előttem lévő 1500 mérföldet repülővel teszem meg.

Amikor betegágyához értem, György felült, kitárta karjait és csak annyit mondott: „gyere!”

Nagyon hosszan megőleltem, hogy ezalatt erőt gyűjtsek, mert alig tudtam legyőzni meglepetésemet, amikor láttam, hogy a két hét alatt mennyire megváltozott. Arca beesett, szemei karikásak voltak, arca szederjes lett és annyira lefogyott, hogy olyan volt, mint egy csontváz. Mindig derűs, kedves arcát nem lehetett felismerni. Rémisztő gondolat támadt bennem: hátha nem is volt minden olyan egyszerű, amint azt a levelek írták.

György nagyon boldog volt, nem győzött hálálkodni: „Csakhogy itt vagy! Gondoskodj arról, hogy mielőbb hazakerüljek. Egyenesen haza szeretnék menni.”

Mivel ez volt a határozott kívánsága, az éjjeliszekerényen lévő telefonon azonnal felhívtam az ügyeletes orvost és megkérdeztem, mikor vihetem haza?

Nagyon meglepett, amikor minden további nélkül kijelentette: „Bármikor, holnap vagy holnapután.” Előtte azonban szeretne beszélni velem.

Megnyugtattott, hogy mégse lehet olyan súlyos az eset, hogyha minden további nélkül elengedik. Ha otthon leszünk, a jó hegyi levegő, a tavaszi napsütés, a mennyei nyugalom és csend, kedvenc ételei meg a szerető gondozás, amivel körül vesszük, bizonyára hamarosan talpra állítja. Kellemes napunk volt. Mindent elmondtam neki, ami a két hét alatt történt. Azután tervezgettünk.

„Nincs semmi bajom, semmim se fáj, csak nagyon fáradt és bágyadt vagyok.” Ezek voltak utolsó, gondtalanul eltöltött óráink, de azt nem tudtuk. Amikor a vidám „vizontlátásra” köszöntéssel már az ajtóban álltam, mindig „valami fontos” jutott az eszünkbe, amit még meg kellett beszélni. György nagyszerűen érezte magát, vidám és megelégedett volt. Tulajdonképpen nem is néz ki olyan rosszul – gondoltam, amikor a taxival az orvoshoz mentem. Csak egy kicsit megviselt és kimerült. Bizonyára a diétát és a gyógyszert beszéli meg velem az orvos. Ezért akar találkozni velem.

„Hála Istennek, hogy elmúlt a tüdőgyulladás” – mondtam az orvosnak, amikor szemtől szembe voltam vele. Nagy nehezen, megfontolt lassúsággal mondta. „Igen, csak a röntgenkép árnyékot mutat a tüdön. Daganatot állapítottunk meg.”

„Hát akkor a daganatot kell gyógyítani!” – mondtam, és bizakodva néztem az orvosra.

„Csakhogy nem jóindulatú a daganat” – mondta lehangoltan, és nem

mert rám nézni. Nem értettem meg azonnal és csodálkoztam, de néhány pillanat alatt rádöbbsentem a valóságra. „Csak nem rák, doktor úr?”

Hallgatva, némán hajtotta fejét összekulcsolt kezére. Kegyetlen csönd volt a szobában.

New York nagy város. Több ember él ott, mint egész Ausztriában. Abban a pillanatban rosszabbul, magányosabban éreztem magamat, mint egy elhagyott sivatagban, mert ott legalább látni lehet az eget, New Yorkban még az eget se lehet látni, mert mindig hatalmas füstfelhő gomolyog a város felett. A felhőkarcolók között csak néha, néha egy-egy pillanatra villan meg az ég. Nagy bánatomban még csak eszembe se jutott, hogy autóbusszal, vagy taxival menjek a szállodába. Gyalog tettem meg a két és fél órás utat. Még véletlenül se volt egyetlen templom se útközben. Automatikusan nyúltam táskámba és elővettem a rózsafüzért s imádkozni kezdtem. Ez az imádság, mely annyi emberi tragédiát, szívfájdalmat vitt az ég felé, ezúttal is jó barátunk bizonyult. A szó szoros értelmében a telefonon csüngtem. Barátaink, akikre számítottam, nem voltak elérhetők, mert elutaztak. Végre sikerült kapcsolni egyik barátunkat, de a gyermeke beteg volt, s mielőtt még elmondhatam volna neki nagy bánatomat, a maguk baját mesélte el töviről hegyire. Nagyon szívesen beszéltem volna gyermekeimmel, monsignore Wasnerrel, de fogalmam se volt, hogy hol töltik a mai éjszakát. Útban voltak hazafelé. Már éjfél is elmúlt. Alvásról szó se lehetett. Szobám a huszonhetedik emeleten volt. A nyitott ablakból néztem a mérhetetlen háztetőtengert. Mivel a templomtornyok jóval alacsonyabbak a felhőkarcolóknál, még véletlenül se láthattam egyetlen egyet se. Nagy keservesen elmúlt az éjszaka. Reggel ötkor találtam egy nyitott templomot. Hétkor taxival az orvoshoz mentem, hogy megkérdezzem, van-e még valami lehetőség György megmentésére? Emlékeztem, hogy nem is olyan régen Thomas Mannt operálták meg sikeresen tüdőrákban.

„Mi is gondoltunk már erre – mondta az orvos. – Elsőrendű szakemberünk is van ehhez a ritka és nagyon nehéz műtéthez. Sajnos a daganat olyan helyen van, ahol nem operálható.”

„Mit tehetünk akkor?” – kérdeztem sírva.

„Sajnos, semmit!”

„Csak nem halhat meg így?”

Kínos csend.

Visszamentem Györgyhez a kórházba, de nem volt szabad elárulnom, hogy az orvos szerint legfőljebb három hónapja van.

Úgy örült annak, hogy kijöhet a kórházból, észre se vette örömében, hogyan nézek ki.

Másnap hazautaztunk. György beszédes volt. Heves köhögési rohamok között mindig a múltat emlegette, majd elhallgatott és komoran nézett maga elé.

Jó sokára ismét megszólalt: „Most meg itt van... mindig azt a képet látom magam előtt, hogy a farmon dolgoztok, de én nem vagyok köztetek.”

Megérzés volt ez?

Megérkeztünk Waterburybe, az állomásra. Rupert mosolyogva integetett. Rövid szabadságot kapott, mielőtt gyakorlatra megy a kórházba. Szegény gyerek még semmit se sejtett. Öröme ijedséggé változott, amikor látta, hogy György leesett a lépcsőn.

Hálósobájában megkönnyebbülten sóhajtott György: „Olyan szép otthonunk van, aminél szebbet még elképzelni se lehet. Nagyon jó itthon!”

Nem győzte eléggé bizonygatni, milyen jól érzi magát. Amíg az út fáradalmait pihente, Rupertnak őszintén elmondtam mindent. Még aznap megkértük Burlington egyetemi város egyik híres orvosát, hogy jöjjön és vizsgálja meg Györgyöt. Meglepődve hallgatta dr. R. orvoskolégája megállapítását, aztán megvizsgálta Györgyöt.

Hosszú, keserves percek voltak, amíg a vizsgálat tartott. Nem akartam hinni szemeimnek, amikor mosolygós arcát megláttam. „Egy kissé korai volt a sírás. Nem osztom kollégám véleményét. Nem olyan súlyos az eset. Nem hiszem, hogy rákja van. Nagyon megviselte a tüdőgyulladás. Pihenésre, nagyon sok pihenésre van szüksége. Hetek kellene, amíg felépül, és újból a régi lesz.”

Örömében is sírhat az ember. Boldogságomat alig tudtam fékezni. Az az érzésem volt, hogy koncentrációs táborból szabadultam. Előbb a kápolnába futottam hálát adni, majd Györgyhez siettem.

Tehát pihenés, sok pihenés! Csak az a kínzó köhögés ne volna, mely még álmából is fölzavarja!

Az utóbbi napokban nem tudtam aludni a gond miatt, most meg az öröm miatt nem jött a szememre álom. Ezen az éjszakán azokra a szerzetesekre gondoltam, akiknek templomában Isten dicsőségére énekeltek. A klauzúrában élő szerzetesek voltak leghálásabb hallgatóink. Karácsonykor, húsvétkor, más ünnepeken üdvözlő sorokat kaptunk

tőlük avval az ígérettel, hogy imádkoznak értünk. Most nagy szükség volt rájuk.

Megírtam nekik, hogy beteg a „kapitány” és imáikat kértem. Ez a levél elment az amerikai és európai kolostorokba és apátságokba is.

Elmúlt néhány nap.

György fáradt, de boldog volt. Nem akart sokat beszélni. Legjobban annak örült, ha mellette voltam, kezét fogtam és olvastam. Néha elszunyókált. Ilyenkor elővettem rózsafüzéremet és imádkoztam. Szokatlan volt, hogy ő, aki azelőtt mindig csak mással törődött, de szolgálataikat sohase igényelte, most egy pillanatilag se akart nélkülem maradni se éjjel, se nappal. Félt az éjszakától. Amikor fölébresztette a hangos köhögés, gyakran mondta: „Hangosan imádkozz!” A Miatyánkot és a nonnbergi régi imádságot szoktam mondani.

„Istenem, Jézus nevében,

Jézus vérére,

Szent Szívére kérünk.

Csodás módon is tudsz segíteni.

Szent vagy,

Erősséges szent Isten vagy.

Halhatatlan szent Isten vagy!

Könyörülj rajtunk!”

Aggódó szívvel fordultam újból meg újból a Szűzanyához: „Mária, betegek gyógyítója, szomorúak vigasztalója, könyörögj értünk!” Erőtlen kézzorítás jelezte, hogy most már elég, ismét aludhatunk egy keveset.

György hite olyan volt, mint ő maga. Egyszerű, gyermekded. Isten, a Szűzanya, a szentek, a szenvedő lelkek nagy család volt számára, akikhez mi is tartozunk. Imakönyvvel nem sokra ment. A maga módján intézte el dolgait Istennel. „Uram, így meg így áll a dolog. Segíts!”

Majdnem azt mondhatnám, hogy személyes barátság fűzte a Szűzanyához. Évekkel ezelőtt két öreg osztrák karmelita látogatott meg bennünket és beszéltek a Szűzanya szombati ígéretéről. György azonnal érdeklődni kezdett és kérte, hogy ezzel kapcsolatban mindent mondjanak el neki. Elmondták, hogy évszázadokkal ezelőtt egyik rendtársuknak megjelent a Szűzanya és skapulárét, vállruhát adott neki azzal az ígérettel, hogyha valaki ebben hal meg, a következő szombaton a mennyországba jut.

Ez a magánkinyilatkoztatás lett a skapuláré társaság elindítója. Min-

denki részesülhet ebben a kiváltságban, aki tagja ennek a társaságnak. A skapuláré két kis barna szövetdarab, amit szalag köt össze. A vállon, a testen hordják. Györgyöt nagyon foglalkoztatta ez az ígéret. Fölvették a társaságba és attól kezdve a két karmelita utasítása szerint az esti imája után még három Üdvözlégyet imádkozott. Azért mondom el ezt, mert betegágyán mondta: „Mindenkit figyelmeztetni kellene a skapuláréra, olyan megnyugtató ez.”

Az orvos utasítására György naponta egy órát üldögélt délutánonként egy kényelmes karosszékből. Nagyon várta a gyerekek megérkezését. Amikor dr. R. újból jött, nagyon meg volt elégedve György állapotával. Mivel dr. R.-nek hosszabb időre Chicagóba kellett mennie, megadta dr. W. címét és telefonszámát, hogy őt hívjuk, hogyha Györgynek orvosra lesz szüksége. Ez azonban megbetegedett és dr. F.-et, a burlingtoni egyetemi klinika belgyógyászát küldte. A két orvos biztatása ellenére se tudtam szabadulni balsejtelmeimtől. A New York-i orvos tapintatosan akart előkészíteni arra, hogy mivel kell számolnom. Ő mondta, hogy György szemmel láthatóan gyengülni fog és légzési nehézségek lépnek fel és ha a szívgyöngeség miatt nem következik be a gyors halál, akkor lassan fullad meg. Ezek a szavak halálos ítéletként csengtek a fülemben. Mindig erre kellett gondolnom.

Künn süvöltött a szél és az ablakokhoz csapta a nedves hópelyheket. György mind gyakrabban érdeklődött a gyermekek felől, akik hangversenykörúton voltak. Nagyon üres és csendes volt nélkülük a ház. Végre megérkezett a nagy kék autóbusz és duhogva jött fel a hegyre. Szegény gyerekek úgy tudták, hogy a papa jobban van. Boldogan rohantak a betegszobába, de hangos örömük hamarosan lecsöndesedett, és alig tudták visszatartani könnyeiket. Az ő meglepődésük láttatta meg velem is, hogy szegény mennyire leromlott. Éppen kérdezni akartam tőlük „ugye, mennyivel jobban néz ki a papa?”, de nem tudtam kérdezni semmit, hanem észrevétlenül kisomfordáltam a szobából és a ház mögött titokban keservesen sírtam.

A gyerekek hazaérkezése orvossággént hatott. György azt akarta, hogy mindig körülötte legyenek. Mesélniök kellett a hangversenyekről, a segélyakcióról. Minden levelet akart látni, főleg az osztrákokat és újból meg újból a régi dolgokról beszélt.

Mennyire makacs az emberszív. Mivel nem élhet remény nélkül, még a remény ellenében is remél. A legkisebb szalmaszála is kapaszkodik,

hogy ne kelljen elfogadnia az utolsó pillanatban se a valóságot. Az új orvos, dr. F. még jobban biztatott, mint kollégája.

Nagy felelősség súlyát éreztem. Tudtam, hogy György nem várja közeli halálát, mert én még annyira bízom gyógyulásában. Mit tegyek? Ajánljam, hogy készítsen végrendeletet? Vagy kérjem ki tanácsait, mit és hogyan tegyünk abban az esetben, ha... Nem akartam, nem tudtam tovább gondolni.

Közben imádságkérő leveleimre jöttek a válaszok Európából és Amerikából. Együttérző emberek sokasága valósággal ostromolta az eget.

Meglátogatott egy osztrák jezsuita Bostonból. Amikor megláttam arcán a nem titkolható meglepetést, azt mondtam Györgynek: „Az újszövetségben ez áll: beteg közületek valaki, hívassa az egyház papját, imádkozzék fölötte és kenje meg olajjal az Úr nevében. Megkérjük P. Weisert, adja fel a szentkenet szentségét. Bizonyára jót tesz neked.”

P. Weiser jó barátja volt Györgynek. Egy pillanatig se ellenkezett. „Jó, holnap reggel.”

Mindnyájan a kápolnába mentünk. Míg György a gyónását végezte, mi a kápolnában a rózsafüzért imádkoztuk. Azután P. Weiser jött az oltáriszentségért. Égő gyertyával vonultunk a betegszobába. Nagyon ünnepélyes volt ez. György olyan nyugodt és vidám volt, hogy velünk együtt imádkozott és felelt a pap latin és német szavaira. A szertartás végén a gyerekek megcsókolták apjukat és kimentek. Ketten maradtunk. „Igen, sokkal jobban érzem magamat” – mondta alig hallhatóan és kezemet fogva elaludt. Több órán át aludt, még a köhögés se erőltette. Kezdtém reménykedni, hátha mégis... Pünkösöd előtti szerda volt.

Vihar előtti csend volt ez csupán. A következő szombaton köhögési rohamot kapott. Csak nehezen tudta megkérdezni: „Mi ez? Meg kell halnom?” Félelemmel és segélykérőn nézett rám.

Telefonáltunk dr. F.-nek. Ő megnyugtatót, hogy ez csak asztmárom. Valószínű érzékeny a virágporra, amit a gyerekek magukkal vittek a virágcsokorral együtt. Injekciót adott asztma ellen, mi meg kivittünk a szobából minden pelargóniát és petúniát.

Amikor az új orvos látta aggodalmunkat, egész nap ott maradt és figyelte Györgyöt. Mielőtt elment, Rupertnek különféle gyógyszereket adott és megnyugtatta azzal, hogy még senki se halt meg asztmában és György is hamarosan jobban lesz. Milyen könnyen is hisz az ember, amikor hinni akar!

Ez volt a vég kezdete. Hörögve és zihálva kapkodott levegő után, míg

ott ült az ágy párnái között. A legmodernebb asztmagyógyszerek se enyhítették fájdalmait, sőt még a morfiomadagokat is állandóan növelni kellett, hogy legalább éjjel aludjon egy kicsikét.

Ettől kezdve a család megkettőzte az imádságot. Óráról órára megcsendült a kápolna kis harangja. Éjjel, nappal felváltva imádkoztunk az oltáriszentség előtt.

Pünkösöd utáni csütörtökön dr. F. ismét néhány órát töltött a beteg mellett. Nem talált magyarázatot a ziháló légzésre. „Ha nem volna levegőhiánya, akkor a kapitány egy hét múlva a balkonon üldögélhetne.” Leírta általános észrevételeit: szíve, tüdeje, emésztése jobb, mint egy héttel ezelőtt. Nem hitt a rákban. A levegőhiány ideges eredetű is lehet. Bizakodóbban ment el, mint máskor.

Megint minden úgy volt, mint minden este már napok óta. Vacsora, esti ima. Tizenegy óra tájban lélegzése megváltozott. Teljes biztonsággal megérezttem, hogy ez már a vég. Rupertet hívtam, János kivételével fölébresztettem a többi gyereket. Monsignore Wasner is jött. Ránézett a betegre, majd hozta lila stóláját és a szertartáskönyvet a haldoklók imájával.

Utolsó kísérlet és segítségként a legközelebbi orvost, egy őszhajú hölgyet hívtunk Stowe-ből. Megvizsgálta a beteget és csak annyit mondott: „a szív”, majd pár injekciót adott és a háttérben leült. Mi letérdeltünk és ünnepélyes komolysággal mondtuk el a haldoklók imáját. Utána rózsafüzért imádkoztunk. Nem egyet, de nem is tudjuk, hányat. György mindvégig eszméleténél volt. Nehéz viaskodásában gyakran mondta: „Jézusom, irgalom!” Jóval éjfél után a doktornő ismét megvizsgálta a szívverést, majd halkán mondta: „Attól tartok, itt a vég.”

Tudtam, mit kell tennem. Évekkel ezelőtt megígértük egymásnak, hogy őszintén megmondjuk, ha itt a vég. Eddig még csodában reméltem és hittem az orvosok biztatásában. A doktornő megsemmisítette reményemet. Meg kell történnie. Fölkeltem és György fülébe súgtam: „György, a vég következik.”

Borzalmas csuklás rázta meg a levegőért kapkodó mellet, jobb kezét nyakamra tette, búcsúzóul homlokomat kereste. Ez volt áldása.

„György, drága Györgyöm, Isten akaratán megnyugodva fogadod a halált?”

Ez volt a döntő, legfontosabb kérdés, amit megfogadtunk egymásnak, hogy utoljára megkérdezzük. A levegőért való borzalmas küzdelemben

igazi hősként mondta: „Igen!” Egy szent mondta valamikor: „A legszébb szó, amit a teremtmény Istenének mondhat, ez a szó: igen.”

Még egyszer hozta monsignore Wasner az oltáriszentséget. Teljes öntudattal vette magához György Urát és Megváltóját, főparancsnokát és legjobb barátját.

Most már végleg bekövetkezett a vég. Kegyetlen, kemény halál volt. Hősi halál.

Borzalmas csönd lett a szobában, amikor az utolsó halálhörgés megszűnt. A szegény mell megnyugodott, a bátor szív megállt. Ebben a szent hallgatásban kinyitotta szemeit. Meggyötört vonásai kisimultak és a legnagyobb csodálkozással nézett a másik világba. Mit láthat ott? Valami kimondhatatlan szépet. Rövid idő múlva biccentett fejével és szemét lecsukta mindörökre.

Péntek volt, 1947. május 30., négy óra harminc perc. Még egy rózsafüzért imádkoztunk és a kápolnába mentünk az első gyászmisére. A szomszéd szobában János a nyitott ajtó mellett is mélyen aludt. Amikor nyolc óra tájban fölébredt, első kérdése volt: „Hogy van a papa?” Amikor a szomorú hírt meghallotta, felkiáltott: „Milyen jó, hogy pénteken halt meg a papa. A Szent Szűz hamarosan a mennyországba viszi.”

Azt hittük, hogy sírni fog, erre a feleletre nem számítottunk. A gyerekek emlékezett arra, amit apja a skapuláréről mondott neki. A mise után a virrasztástól kimerülten, remegve, szomorúan, árván álltunk. Bátoratlan kérdés hangzott: „Most mit csinálunk?”

Belső szemeim előtt megjelent egy kép és mondtam: „Gyerekek, pontosan tudom, hogy mit akart édesapátok.” Feketéztünk, mert enni egyikünk se tudott, s akkor mondtam el nekik: Másfél évvel ezelőtt, amikor Vancouver Islandon voltunk, a sofőr elmondta a Vancouver indiánok temetési szertartását. Emlékeztek arra, amikor azt mondta, hogy a halottakat ládikóba gyömöszölik és felakasztják egy fára. Náluk ez a temetés. Nem szeretném, hogyha így temetnének el. Félig tréfásan, félig komolyan mondta el kívánságát. Ha meghalok, nyugodni akarok. Kadétkorom óta soha nem tudtam kialudni magamat. Akkor végre mindent pótolok. Ne sírjatok, ne jajgassatok, hanem inkább örüljete, hogy hazamentem és hamarosan ti is utánam jöttök. Nem szeretem a fekete posztós ravatalozást. Egy vagy két napig hadd maradjak köztetek a lakószobában. Üljetek körbe és még egyszer énekeljétek el kedvenc dalaimat. Legyen tele az egész szoba virággal, de ne vegyetek egyetlen

szálat se, hanem olyan legyen, ami itt nőtt. Úgy látszott, tetszett neki ez az elgondolás, mert tovább folytatta. Már helyet is találtam magamnak. Gondolod, hogy lesz elég barátunk, akik koporsómat gyalog viszik? Nem szeretem a gumikerekű kocsikat. Sírom ne legyen messze a háztól, hogy gyakran meglátogathassatok. A sírhoz vezető úton Hofer András dalát: Tengernek csillaga, Mária, énekeljétek, majd utána Innsbruck, el kell hagyjalak... A temetésről visszatérve egy osztrák katonazenekar pattogó indulót játsszon. De az utóbbi el is maradhat, mondta elkomorodva. Mindketten jót neveltünk ezen.

Soha nem gondoltam erre a beszélgetésre, de most eszembe jutott, mégpedig olyan elevenen, mintha hangját is hallanám.

Így halottunk még nem adta át a parancsnokságot. Most az volt a feladatunk, hogy utolsó kívánságát teljesítsük. Először a püspök engedélyét kértük temető létesítéséhez. Tapintatos részvétellel adta meg az engedélyt monsignore Wasnernek, hogy birtokunkon temetőt szenteljen. Előbb bekerítettük a helyet. Összefogtunk és a gyerekekkel szép fakerítést készítettünk. Elmúlt az esős, viharos évszak. Ragyogó kék volt az ég. A virágra is gondoltunk. Hatalmas vadalmafák voltak a farmon. A fiúk ágakkal rakták meg a kocsit és a szobát valóságos virágoskertté varázsolták. A kandalló elé piros brokátfüggönyöket akasztottunk, aztán szürke osztrák népviseletbe öltözve behoztuk édesapát. Kitüntetései közül csak a Mária Terézia-rendet hozta magával. Ezt mellére tettük. Térdére terítettük régi tengeralattjárójának zászlaját. Fölötte, a kandallón állt Jézusnak és tanítványainak fafaragású szobra és a rengeteg virág közül nézett a békés alvóra. A virágpompa és gyertyaláng között olyan méltóságteljes és szép volt édesapánk arca, hogy nem győztük eléggé nézni. Az apostol szavai jutottak eszünkbe: „jó harcot harcoltam, a pályát megfutottam, a hitet megőriztem és most vár rám az üdvösség koronája...”

Közben táviratot küldtünk a világ minden tájára rokonainknak, barátainknak. Már válasz is érkezett. Különösen kettő volt megható. A „hős Mária Terézia-lovag Trapp báróról” volt benne szó. Az egyik aláírása: Zita, a másiké: Ottó. Ausztria császárnéja és legidősebb fia küldte. A két táviratot az érdemrend mellé tettem.

Napközben legalább ketten voltunk mellette. Este hétkor ünneplőbe öltözöttén apja köré gyülekezett az egész család. Barátok is jöttek repülőgéppel. Kérésünk ez volt: „imádkozzatok és énekeljétek!” Éjfélig rózsafüzért imádkoztunk, minden tized után egy-egy kedvenc dalát

énekeltük. Éjfélkor felálltunk és monsignore Wasner elkezdte a Te Deumot, mi pedig folytattuk és szívből énekeltünk: „minden nap dicsérünk téged”, mert a szent Szűz ígérete szerint ma a mennyországba kerül és ez égi születésnapja. Megvigasztalódva boldog, ünnepi érzéssel fejeztük be a virrasztást. Másnap erőt vett rajtam a kegyetlen valóság. Keservesen sírva térdeltem mellette. János jött arra. Várt egy darabig, majd szemrehányóan kérdezte: „Mama, miért sírsz? Ne zavarodj a mennyországban a papát! Hát nem te mondtad mindig, hogy ott milyen szép? Hát hogy tudsz így sírni?” Elérkezett az a nap is, amelyik végleg elvette őt tőlünk. Szentháromság vasárnapján volt a temetés. Kora hajnalban, jóval a napkelte előtt ébredtem. Apró lábacsák dobogását hallottam. János jött az ágyamhoz, hozzám bújott és boldog örömmel újságolta: „Mama, nagyon szépet álmodtam. El kellett jönnöm, hogy neked azonnal elmondjam. Azt álmodtam, hogy vége volt a temetésnek, de csak az üres koporsót temettük el, mert papa maga vitte a keresztet. Nagy volt és csodálatos fény ragyogott körülötte. Mama! Hát nem szép ez?”

János még jobban hozzám bújott. Nagyon élénk fantáziájú gyerek, de még soha nem talált ki történeteket és még soha nem mesélt álmot. Nagyon meghatott a dolog és nem kételkedtem abban, hogy ez a gyerekálom nem álom volt csupán. Bebizonyosodott, hogy elég barátja volt Györgynek, akik a virágzó almafák között vállukon vitték a sírig. Mögötte mentünk és régi szép énekeinkkel kísértük utolsó útján. Bizonyára az őrangyalok segítettek, hogy énekelni tudtunk. Monsignore Wasner beszélt a sírnál György hősi életéről, jámbor haláláról, tanúságtevő hitéről, majd megmagyarázta a keresztény temetés értelmét és mondta, hogy régi osztrák szokás, marék földet és szenteltvizet hinteni a meghalt jóbarát koporsójára. Felszólította a jelenlévőket, hogy tegyenek eleget ennek a szokásnak. Megható volt a baráti szeretetnek ez a megnyilatkozása és amíg szép sorjában egy marék földet hintettek a koporsóra, a túlsó hegyoldalon takarodót fújtak katonai kürttel. Kedves barátaink, talán csodálkoztok, hogy ilyen részletesen közlünk veletek mindent. Azt hisszük, hogy így kívánta volna ő is. Alapos, pontos ember volt, szerette az igazi, fontos dolgokat. De mi fontosabb, mint a jó halál? Olyan szép és jó példát mutatott, hogy nem tarthatjuk meg csak magunknak. Ő mindegyikünkre szeretettel vár, családjára és barátaira ott, ahová előttünk ment.

Mégis a rák vitte el. Néhány héttel halála után egy orvos mondta el,

hogy praxisában tizenhét tüdőrákos eset fordult elő. Mindegyik tenger-alattjárón szolgált az első világháborúban. Ezért nem lehetetlen, hogy „Trapp mégis hősi halált halt hűen az utolsó lövésig.”

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

A fordulat esztendeje

„Volt egy férfi Hus földjén; Jób. Igazságszerető, istenfélő ember volt, került a gonoszságot. Egy napon megállt a Sátán az Úr előtt és az Úr megkérdezte, honnan jössz? A földről... Megfigyelted hűséges szolgálmat, Jóbot, akihez hasonló nincs a földön, mert igazságos, istenszerető férfi és kerüli a rosszat? A Sátán kérdezte. Talán hiába önzetlenül tiszteli az Urat? Mindent megadtál neki: kinccsel, gazdagsággal áldottad meg, de vedd le róla áldó kezedet, vajon dicsér-e akkor?

Azon a napon követ jelentette Jóbnak, ellenség elvitte szamaradat, ökreidet, szolgálodat megölték. Másik követ a tevék elvesztését jelentette. A harmadik gyermekeinek haláláról számolt be.

Akkor fölállt Jób és mondta: az Úr adta, az Úr elvette. Amint tetszett neki, úgy cselekedett... legyen áldott az Ő neve!”

„Amit Trappék csináltak és amibe belekezdtek, minden sikerült. Milyen meleg kapcsolat volt a szülők és a gyerekek között. Soha nem volt köztük veszekedés, de még nézeteltérés se. Milyen rendkívüli család! Természetesen a valóságban nem így van! Minden normális családban van betegség, kudarc, halál, veszekedések és pletykák a szomszédsággal, nézeteltérések, veszekedések és harag a családban is. Ilyen család csak a regényekben létezik!”

Gyakran mondták ezt rólunk és nagyon sokszor írtak erről az újságok is. Sokszor próbáltuk kijavítani ezt a hamis véleményt. Próbáltuk megmagyarázni, hogy nem vagyunk különcök, hanem az az idő különleges, amiben élünk és a mi családjunkban is volt sok gond, kudarc és eredménytelenség, nagyon komoly megpróbáltatások. Megfelelkezünk azonban arról, hogy egy generációval előttünk általános volt, hogy együtt élt, együtt imádkozott, együtt dolgozott és együtt játszott a család.

Sohase tudtuk meggyőzni az embereket, mert itt voltunk egészségesen együtt és gyarapodtunk a földiekben, egészen a fordulat esztendejéig.

A fordulat éve 1947 májusában a friss sírral és a kegyetlen „soha többé ninccsel” kezdődött.

Június elején üzleti ügyben voltam Bostonban, amikor értesítést kaptam, „azonnal gyere haza, Rosemarie eltűnt”. Nagyon sok teher nehezedett az érzékeny lelkű gyerekre: a hangversenykörút, az érettségi készüllet, apja betegsége, majd halála. Három nap és éjjel kerestük az erdőben, a folyóban és a tavon, az egész környéken. A stowe-i lakók autójukat adták kölcsön, segítettek a keresésében és együtt éreztek velünk. A rózsafüzér titka elevenedett meg előttünk, amint Jézust háromnapos keresés után megtalálták szülei. Csak úgy értheti meg és éli át az ember, hogyha saját maga is átélte ezt a lelkiállapotot, amit a keresés és a megtalálás jelent. Három nap után közzétettük az újságban és a rádióban is. Mivel nevünket ismerték, az egész ország tudott az esetről. Szenzációéhes tudósítók ólálkodtak ajtónk előtt, hogy felderítsék a romantikus esetet, mert más magyarázatot nem találtak. Egy erdei tisztáson találtunk rá bolyongás közben. Imádságos, kimondhatatlanul sok aggódással teli hónapok múltak el, amíg Isten segítőt küldött egy pap személyében, aki orvos és pszichiáter volt egyszerre, és a fiatal lelket visszavezette Istenhez és az emberi közösségbe. Egyik júniusi hajnalon fölriad János és fölkelt engem is. „Mama, olyan melegem van. Úgy fáj a nyakam, a kezem és a lábam.”

Negyvenfokos láza volt. Az orvos megígérte, hogy azonnal jön, amikor felhívtam.

Az újságokból tudtuk, hogy vidékünkön több gyermekbénulásos megbetegedés volt. Amikor végre megérkezett az orvos, megállapította, hogy csak ízületi reumatizmus. Milyen szerencse! Másfél hónapig kellett a szegény gyerekeknek mozdulatlanul, háton feküdni.

Ez a nyár elején volt.

Azután Hedvignek voltak keserves derékfájásai. Kórházba kellett mennie. Egy hétig aggódtunk, amíg megtudtuk, hogy nem az a súlyos betegsége van, amire gyanakodtunk. Aztán jött a nyári tábor. A vendégek megérkeztek, megkapták szobájukat. A program olyan volt, mint máskor. Az ember a legjobbat szeretné nyújtani. Jön, megy, mosolyog, beszél, de azt hiszi, hogy felhúzott gép. Minden automatikusan megy, még az imádság is. Az akarat Isten felé irányult ugyan, de az ember rezignált, mindenbe beletörődik és nincs kedve küzdeni. Naponta

elmondogatja százszor is: „legyen meg a te akaratod”, de valami üresség van az ember lelkében. Életünk napja lehanyatlott és lassan kihűl minden. Körülöttünk a sok-sok ember „egyetlen” egy elvesztését nem tudja pótolni, még vigasztalni is képtelen. Augusztusban a konyha előtt álltam, és minden különösebb odafigyelés és ok nélkül néztem, hogyan fordul egymásnak háttal egy személy- és teherautó. Abban a pillanatban futott oda Lorli, hogy a teherautóról levegyen még valamit. Hiába kiáltottam torkom szakadtából, egyik sofőr se hallotta. Boldogok voltunk, hogy Lorli néhány bordatöréssel megmenekült.

Amikor szeptemberben gyermeket vártam, de el is veszítettem, mert vesebajom miatt életképtelen volt, nem gyógyultam meg teljesen. Míg az egész család Rupert esküvőjére utazott a Massachusetts állambeli Fall Riverbe, betegen feküdtem otthon, hogy csak szomorkodjam. Mégis örültem, hogy könnyeimmel nem zavarom meg örömét. Amikor egy kissé jobban lettem, novemberben én is el akartam menni a többiekkel a hangversenykörútra. Néhány hét múlva ájulási rohamaim voltak nagyon magas vérnyomással. Az orvos urémiát állapított meg és így egy középnyugati kórházba kerültem. Nagyon súlyos beteg voltam. Az orvosok mindent elkövettek, hogy meggyógyítsanak. Hosszú kezelés után csak ennyit mondtak: „Most már csak az imádság segíthet.”

Karácsony este fölvettem a szent kenetet. Januárban egy kissé jobban lettem és hazautaztam. Esetemben már tehetetlen volt az orvostudomány, várnom kell türelemmel, míg bekövetkezik a vég.

A „hét kövér” esztendő után a „sovány” esztendők következtek a Trapp család életében. Minden tíz hónapba összesűrítve. Betegséggel, halállal és csőddel kellett szembenéznünk. Sokszor nagyon reménytelen és kilátástalan volt. Hát nem így volt Jób is Hus földjén, amikor gyermekeit, vagyonát, egészségét, jó hírét, becsületét veszítette el? És mit csinált Jób? Miután elmondta: „az Úr adta, az Úr elvette, legyen áldott az Úr neve!” – imádkozott barátaiért, akik ellene fordultak. Hogy is szól Jézus példabeszédei végén a hallgatókhoz? „Menj és te is hasonlóan cselekedjél!”

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

Cor unum... egy szív

A bibliában van egy nagyon szép történet. Volt egy szegény béma ember. Csak ennyit tudunk róla, semmi többet. Nem tudjuk, hogy akart-e meggyógyulni, imádkozott-e? Gondolatait se ismerjük. De voltak barátai, akik elvitték Jézushoz. Hordágyra tették és elvitték ahhoz a házhoz, ahol a híres próféta, a Názáreti Jézus tanított. Olyan nagy tömeg volt a ház körül, hogy nem tudták bevenni. Fölmásztak a lapos tetőre, föl vitték barátjukat is, majd kötélén Jézus elé eresztették le. Ő pedig azt mondta a bénának: „vedd ágyadat és járj!”

Ez egyike a vigasztaló történeteknek, melyek megmutatják, hogyan segíthetnek rajtunk barátaink és mi is hogyan segíthetünk nekik. Amikor súlyos betegségem híre elterjedt, Európából és Amerikából is táviratok és levelek özönét kaptam, melyek arról biztosítottak, hogy imádságaikkal értem ostromolják az eget. És újból megtörtént: „Amikor látta hitüket, azt mondta a betegnek: kelj föl és járj!” Bár semmi remény se volt hozzá, teljesen meggyógyultam. Az orvos is azt mondta, hogy nem az orvostudomány segített. Bármit is gondolt azelőtt a bibliai béma, az mellékes, de amikor fölkel és járni tudott, tudta azt is, hogy barátainak hite gyógyította meg. Mennyire szerethette őket azután?!

Azután jött az a bizonyos emlékezetes májusi nap, amikor MontPELLIER-be hívtak a tárgyalásra. Lejárt a várakozási idő. Éppen Úrnap volt. Kora reggeltől ünnepi hangulatban voltunk. Soknyelvű társaság várakozott velünk együtt, olaszok, szírek, horvátok, írek, angolok, lengyelek és mi, osztrákok. A hivatalnok név szerint hívott mindenkit. Belépett a bíró, felálltunk, majd ünnepélyes esküvel megfogadtuk, hogy az Egyesült Államok törvényeit megtartjuk. Mikor elhangzott: „Isten engem úgy segítjen” – a bíró hellyel kínálta és polgártársaimnak szólított. Ez annyit jelentett, hogy most már amerikaiak vagyunk. A hét különböző zászlót bevonták az árbocról és csak a „Star and Stripe” a csillagos, sávos amerikai zászlót lengette a szél. Nagy nap volt. A fegyverszünet után fiaink, akik akkor még Európában voltak, Salzburgba is ellátogattak. Megtudták, hogy régi házunkat Heinrich Himmler személyesen foglalta el. A kápolnát sörözőnek használták. A szülők szobái Himmler magánlakásául szolgáltak. Monsignore Wasner szobáját pedig Hitler

vette igénybe salzburgi látogatásakor. Szörnyű dolgokat hallottak. Hitler ottani tartózkodásakor a sofőrök és futárok künn, az udvaron tartózkodtak. Egyikük orosz népdalt dúdolt. Hitler meghallotta, az ablakhoz ugrott és üvöltött: „méltatlan a német katonához, hogy orosz népdalt énekeljen!” és anélkül, hogy fáradtságot vett volna a tettes megállapítására, akik ott voltak, mind lelövette. Számunkra kísértetekkel volt tele az a ház. Lehet ilyen véráztatta földön harmonikusan élni? Amikor visszakaptuk a házat, azért imádkoztunk, hogy eladhassuk. Imánk meghallgatásra talált. A házat egy amerikai kolostornak adtuk el, amely ott papnevelő intézetet akart nyitni. Ma Szent József papnevelő intézet. Van kápolnája is.

A vételárból kifizettük adósságainkat és a kölcsönöket. Nagy ünnepnap volt ez is! A maradékból két új szárnyat építettünk. Az egyik szárnyon új, nagy kápolnát, a másik szárnyon pedig sok vendégszobát rendeztünk be, hogy a téli hónapokban is tarthassunk zenés heteket.

Miután már megtanultuk, hogy nehéz munkával ugyan, de saját magunk is építhetünk házat, ezúttal építésszt is foglalkoztattunk. Nem csináltunk mást, csak néztük, hogyan dolgoznak a markolók és hogyan mennek centiméterről centiméterre mélyebbre és tizedannyi idő alatt kétszer akkora pincét ásnak ki, mint amit mi készítettünk. Jóleső megelégedettséggel figyeltük, hogy a kemény kőzetet is úgy szedi ki, mintha vajból volna. A bokrétaünnepet a munkásokkal együtt tartottuk meg, de az építkezést abba kellett hagyni, mert elfogyott a pénzünk. Reméljük, hogy lesz még ünnepünk, amikor mindkét szárny teljesen elkészül. Martinának volt egy testi-lelki jó barátnője: Erika. Az iskolában ismerkedtek meg, és szinte elválaszthatatlanok voltak. Mióta Amerikában éltünk, megegyeztünk abban, hogy egyszer majd elhívjuk hozzánk látogatóba. Ezt a tervet a háború megghiúsította, de a háború után ismét szó lehetett róla. Évek múltán Martina örömmel futott végig a házon és táviratot lobogtatva kiabálta: „Erika repülőgéppel holnap Bostonba érkezik!”

Két hét múlva boldog fiatal pár jött a szobámba: Erika és Werner, akik ezután együtt akarták róni életútjukat. Nagyon szép eljegyzést tartottunk. Monsignore Wasner beszédében Erikát Rebekához hasonlította, aki elhagyta otthonát és szülőföldjét, hogy a szeretett férfit idegen országba kövesse. A riporter, aki jelen volt egy kis beszámolón, álmodozva mondta: „Rebeka. Láttam ezt a filmet.” Megmagyaráztuk neki,

hogy nem a filmről, hanem az ószövetségi Rebekáról van szó, aki Izsák felesége lett.

Az esküvő hamarosan megtörtént. Karácsonykor a kápolnában tartottuk ünnepélyes keretek között. Amikor a menyasszony csokrát hátra dobta, Martina volt a szerencsés, aki elkapta, és egy kanadai fiú boldogan vette tudomásul, hogy Martina lesz a legközelebbi menyasszony.

A múlt évben süttöttük ki, hogy házunknak nevet kellene adni. Esténként kerestük az alkalmas nevet, s úgy látszott, hogy véget nem érő kacagás sorozatai lesznek ezek az esték. Mindig lehetetlen és még lehetetlenebb ötletek jutottak eszünkbe és nevetséges név született belőle. „A hóvihar fordulója, zenés szállás, mennyország előcsarnoka, Isten kilátója.” Egy kínai közmondás szerint minden perc, amikor nevet ad az ember, egy órával hosszabbítja meg az életet. Ha ez igaz, akkor...

Dr. Wasnernak az volt a véleménye, hogy olyan nevet kell adni ennek a háznak, ami eszmei rendeltetésére mutat. Elkomolyodtunk és törtük a fejünket. Dr. Wasner kinyitotta latin nyelvű Szentírását és tekintete megakadt az Apostolok Cselekedeteinek azon a részén, mely az első jeruzsálemi keresztények életét írja le: „egy szív, egy lélek voltak...” „Cor unum et anima una.”

Monsignore Wasner hangosan olvasta fel ezt a részt, majd hosszú hallgatás következett. Megvolt keresésünk eredménye, ez az új nevünk és új jelszavunk.

A Trapp család címerében ez a jelmondat volt: „nec aspera terrent”, „ne riasszon meg a veszély!” Eddig jó volt nekünk. Szükség is volt erre a jelszóra, amikor áthajókáztunk a nagy vízen, de amikor megkaptuk az új állampolgárságot, lemondtunk rangunkról és címerünkről. Úgy látszott, hogy a „nec aspera terrent” jelmondatra nem lesz többé szükségünk. Az új jelszó, aminek az irányításával akarunk élni a „cor unum!” Rólunk is mondhasa a világ, amit az első keresztényekről: „Nézzétek, hogy szeretik egymást, egy a szívük, egy a lelkük!”

Mindnyájan megértettük ezt a gondolatot és megéreztük ennek az órának a jelentőségét. Werner, aki inkább hallgatni, mint beszélni szokott, most szavakba öntötte gondolatait: „Legyen példaképünk az első keresztény közösség. Ne legyen magántulajdonunk, hanem mindenünk közös legyen éppúgy, mint náluk volt. Határozzuk el, hogy naponta fél órát foglalkozunk Jézus életével, hogy annál jobban követhessük őt.”

Ez volt a „cor unum” kezdete és a „Trapp családnak” mint egységnek

a vége. Nagy és jelentős pillanat volt, amikor felismertük, hogy az éneklő Trapp család már szervezetté, sőt intézménnyé lett, mely már nem csak a családtagokból áll. Küldetésünknek tartottuk és vállaltuk, hogy a zenének eddig a széles néptömeg előtt ismeretlen részét megismertessük. Mindig többször fordult elő, hogy fiatalok és öregek is kértek bennünket arra, hogy fogadjuk be őket a családba. A családi kötelék rugalmas lett és azóta egyre nő a család.

Hogyha az új családtagok közül valaki hangjával is hozzánk csatlakozik, annál jobb.

Szent helyé lett hegyünk, amióta a virágdíszben álló magányos, de mindig virágompás sír a hatalmas kereszt tövében áll. A család feje ott öröködik övéi felett. És múlnak az évek, ünnepeink, imádkozunk és böjtölünk úgy, mint régi hazánkban. Sok régi szokás meghonosodott az Újvilágban is a „cor unum” barátainak örömére.

Míg a hetek és a hónapok gyors egymásutánban múlnak, mindig jobban és jobban rájövünk arra, hogy egyetlen dolog szükséges a boldogsághoz és mások boldogításához – nem a pénz, nem is a vagyon vagy az összeköttetések, de még csak nem is az egészség – hanem a szeretet. Az a szeretet, amiről így ír szent Pál apostol: „A szeretet türelmes, a szeretet jóságos, a szeretet nem féltékeny, nem kérkedik, nem gőgösködik... Nem tapintatlan, nem keresi a magáét. Haragra se gerjed, a rosszat föl nem rója, nem örül a gonoszságnak, de együtt örül az igazsággal. Mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél, mindent elvisel. A szeretet soha el nem múlik.”

Krisztus követésének szerzője pedig így folytatja: „A szeretet csodálatos dolog és valóban nagy kegyelem. Minden nehézséget könnyűvé tesz, terhet visel anélkül, hogy érezné és megédesít minden keserűséget. A szeretet nem ismer határt, nem ismer nehézséget, nem gondol a fáradtságra és többre vállalkozik, mint amit megtenni képes, mert hisz abban, hogy számára minden lehetséges. Ezért sikerül neki minden, míg az, aki nem szeret, kudarcot vall. A szeretet éber, pihenve se alszik. Olyan, mint a lobogó láng, mindig fölfelé tör és leküzd minden akadályt.”

Kövessünk el bár nagy hibákat, takarják kisebb vagy nagyobb viharfelhők is a határt, a szeretet mindent legyőz.

„Aki azért küzd, hogy a mennybe érjen,

Csak küzdjön bátran és ne féljen!

Aki szeret, az messze ér
És jutalma lesz az égi bér.”

Ebben bíznak és remélnék mindazok, akik a „cor unum”-hoz tartoznak.

ISBN 963 360 386 2

A KIADÁSÉRT FELEL: DR. ÁKOS GÉZA IGAZGATÓ
MŰSZAKI SZERKESZTŐ: FONYÓDI OTTÓ

SZENT ISTVÁN TÁRSULAT
1053 BUDAPEST, KOSSUTH LAJOS U. 1.

86.2611.66-19-2 ALFÖLDI NYOMDA, DEBRECEN

55,- Ft